

ZBORNİK AVSTRALSKIH
SLOVENCEV – 1988

ANTHOLOGY
OF AUSTRALIAN
SLOVENES – 1988

ZBORNİK AVSTRALSKIH
SLOVENCEV 1988

ANTHOLOGY OF AUSTRALIAN
SLOVENES 1988

Izdal Slovensko-avstralski literarno-umetniški krožek
Published by Slovenian-Australian Literary & Art Circle

(SALUK) Sydney
(SALAC) Sydney

---

*THIS ISSUE IS DEDICATED TO THE BICENTENIAL OF AUSTRALIA AND
TO ALL THOSE SLOVENES WHO HAVE CONTRIBUTED TO BUILD THIS
NEW COUNTRY.*

*ZBORNİK JE POSVEČEN
200-LETNICI AVSTRALIJE IN VSEM TISTIM SLOVENCEM, KI SO
POMAGALI GRADITI TO NOVO DEŽELO.*

Anthology of Australian Slovenes 1988

Material collected by Jože Žohar, Sydney

Edited by Jože Prešeren in cooperation with Ivan Cimerman, Tone Kuntner and Ivan Žigon

Covers by Vasja Čuk, Melbourne

This book was published with the financial assistance of the Ethnic Affairs Commission (Cultural Grant) of New South Wales, Australia and the Cultural Community of Slovenia and Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Slovenia, Yugoslavia.

Printed by Kočevski tisk, Kočevje

Zbornik avstralskih Slovencev 1988

Gradivo zbral Jože Žohar, Sydney

Uredil Jože Prešeren ob sodelovanju Ivana Cimermana, Toneta Kuntnerja in Ivana Žigona

Ovitek opremil Vasja Čuk, Melbourne

Knjiga je izšla ob denarni pomoči Komisije za etnične zadeve pri vladi Novega Južnega Walesa, Kulturne skupnosti Slovenije in Slovenske izseljenske matice

Tisk Kočevski tisk, Kočevje, Slovenija

© Copyright, Slovenian-Australian Literary and Art Circle, Sydney, 19 A Hume Crescent, Werrington 2760, Australia

© Copyright by the Author of each article

VSEBINA — CONTENT

Predgovor		11
Preface		13
Stane Stanič	Bridge between Europe and the Pacific	15
Marcela Bole	Avstralija praznuje	19
Pavla Gruden	Tebi eno — One to you	21
	V živem pesku — Na podzemni postaji	22
	Dear Mr. Armstrong	23
	Je kje izhod?	24
	Sonet brez haska — This world	25
Danijela Hliš-Thirion	Molitev naravi	26
	Ko plešejo le duše	27
	Nekoč bo več sonca	28
	Telesna simfonija	29
Ivan Kobal	Domovina	30
	Ob nevihti — Smreka	31
Peter Košak	Na obrežju reke	32
	Nova zvezda — Pesmi za Danušo	33
	Moški — Ženska	34
	Za tvoj pravi rojstni dan	35
	Na drugi strani razglednice	36
Ivan Lapuh	Glinasto srce	37
	Vidim te, moj dom	38
Danica Novak-Petrič	Voščilo — Solze odpuščanja	39
	Razpete zate so božje dlani	40
Ciril Setničar	Trudne, nepozabne sence	41
	Stara pot — Ob vaški cesti	42
Ivanka Škof	Lastovica	43
	Drevo	45
Caroline Tomašič	Spomin na starše — Ogledalo	45
	Puste želje	46
Bert Pribac	Biseri — Pearls	48
	Tri breze — Three birch trees	49
	Obisk kraljice	50
	A migrant couple sees the Queen	51

	Contrasts	52
	The essence of words	53
	Travel diary	54
Cilka Žagar	Mi smo ljudje — Novo leto — Sinu	55
	Kriv si za krive preroke	56
	Son	57
Ivan Žigon	Sonet izseljenca — Ljubljanska romanca	58
	Andrejčin črni konjiček	59
	Osamljenost	60
Jože Žohar	Ničesar ne reče	61
	Jabolčne pesmi	62
	Vsakič, ko se vrnem	63
David Brooks	Pentecost	64
	Lemons	67
Geoffrey Dutton	The advantages of being plump	68
	Koristna debelušnost	70
Marinus Hofman	Remedy — Zdravilo	72
	Beyond the watershed	73
	Onkraj razvodja	74
	Modern indulgences	75
Andrew Lansdown	Australia, March 5th, 1983	78
	Fire from dark water	79
	Counterpoise	80
Kath Walker	Verzi	81
	Jutranje žalovanje za mrtvimi	82
	Mi odhajamo	83
	Deklica Wanda	84
Ngitji Ngitji	Ayers Rock	85
Stanka Gregorič	Avstralija — narod narodov in narodnosti	87
Pavla Gruden	Avstralija ni za sanjače	96
Caroline Tomašič	Z doma	104
Danica Novak-Petrič	Naša pesem naj živi	
Stanka Gregorič	Svet, razpet med glasbo	111
	Slovenci v deželi festivalov	120
Bert Pribac	Slovenci v glavnem mestu Avstralije	124
Janez Černe	Oris kulturnega dela Slovencev v Canberri	127
Jože Žohar	O nekdanjem društvu Karantanija v Canberri skozi slovenske oddaje radia »Karantanija«	133
Ivan Žigon	Pogovor s pesnikom Tonetom Kuntnerjem	140
Tone Kuntner	Moja hiša — My House	141
	Med brati v Avstraliji	142
	Govorila sva v jeziku dreves	143
Harry Smith	Wogi, klade in psi	144
Danica Novak-Petrič	Ivanka Pohlen in »Prisega opolnoči«	146
Slavko Šparovac	Pred uporabo dobro premešaj	148
Danica Novak-Petrič	Naše steze	150

Barbara Suša	Ga mar poznaš — neznanca?	151
Jože Čuješ	Pomembno desetletje	153
Jože Žohar	Nov dom Slovenskega društva Sydney	154
Marija Andreis	Življenjska pot Jožeta Pluta »Ateja«	160
	The life and times of Joseph Plut »Ate«	167
Jože Žohar	Igralska družina Merrylands	170
Ivan Žigon	Slovenski center v Merrylandsu, Cankarjev spomenik in slovenske Žale v Sydneyu	174
	Slovenian centre in Merrylands, Cankar's monument and Slovenian chapel in Sydney	179
Lojze Kossi	Slovenski klub v Perthu pred deseto obletnico	183
Mara Mericka	Ciklon Tracy, Darwin 1974	185
Stanka Gregorič	»Welcome Aussie!«	192
Alan Stretton	Kronika ciklonskega razdejanja	195
Anka Makovec	Pogovor z avstralskim Aboriginom	198
Marko Vuk	The painting of Romana Favier Zorzut	202
Ivanka Škof	K študiji D. Jančarja »Slovenski eksil«	205
Dr. Jurij Zalokar	Duševne stiske in bremena izseljenstva: izziv in poguba	208
Ivan Žigon	Izvleček iz »Oscilacijske hipoteze družbenega razvoja	211
	Excerpt from the »Oscilational hypothesis of social change«	216

Slovenska književnost, ki nastaja v izseljenstvu, je iz znanih in neznanih razlogov le redko priznana tudi s strani v domovini delujočih ocenjevalcev in literarnih zgodovinarjev. Pogosto je smatrana za obrobno, manj kakovostno, zgolj ljubiteljsko. In vendar danes slovenska literarna zgodovina ne more spregledati vrste ustvarjalcev, ki so delovali ali še delujejo daleč stran od matičnega naroda, kateremu niso nikoli zanimali pripadnosti. Mnogi izmed njih so bili priznani tudi v novih domovinah.

Ta misel nam je prišla v zavest, ko smo pregledovali obsežno gradivo II. Zbornika avstralskih Slovencev. Že ob samem gradivu moramo iskreno čestitati ustvarjalcem, izreči vse priznanje za nekajleten trud, da bi ustvarili dostojen prispevek v zakladnico slovenske kulture in našli potrditev obstoja slovenske narodnostne misli na peti celini. Zavedamo se, da vse gradivo, ki je zbrano v tem Zborniku, nima literarne vrednosti, da je le del Zbornika namenjen prikazu književnega delovanja naših avstralskih rojakov, zato pa je toliko večja njegova dokumentarna vrednost. Ali je bila želja snovalcev Zbornika dosežena, bodo najbolje ocenili sami avstralski Slovenci in njihove kritične pripombe bi lahko upoštevali pri naslednji podobni izdaji. Prepričani smo tudi, da je ta Zbornik dostojen prispevek Slovencev k jubileju njihove nove domovine. Sodelavcem SIM pa je bilo prav gotovo v čast, da so imeli priložnost sodelovati pri izdaji te knjige.

Slovenska izseljenska matica

Na enem od sestankov, na katerem se je oblikovala podoba Zbornika avstralskih Slovencev 1988.
Na sliki z leve: Tone Kuntner, Mara Mericka in Bert Pribac

Ing. Ivan Žigon

PREDGOVOR

Slovenci smo eden izmed najstarejših indoevropskih narodov, po najnovejših raziskavah morda celo najstarejši, še izpred halštatske dobe. Ker smo le še majhen preostanek, smo vedno imeli probleme s svojimi močnejšimi sosedi. Smo Srednjeevropejci in živimo razdeljeni med Italijo, Avstrijo, Madžarsko in Jugoslavijo, kjer nas je največ in imamo svojo, v svetu nepoznano republiko Slovenijo. Drugi Evropejci in mi sami verjamejo, da dobro razumemo vzhodnoevropsko kulturo in mentaliteto, čeprav mi sami pripadamo zahodni kulturi in civilizaciji. Naša stara, mala domovina na križišču Evrope je neverjetno lepa. Sodobna Avstrija temelji na naši stari državi, ki se je imenovala Karantanija.

Slovenci, ki smo se naselili v Avstraliji, smo postali pravi Avstralci. Dokaz je v tem, ker začutimo hudo domotožje kadar na TV ekranu ali v filmu, kot na primer Crocodile Dundee, v času obiska svojega starega kraja, v meglenem evropskem decembru zagledamo veličastne avstralske panorame in sončne plaže. Smo tudi ponosni na bogato in razvito Avstralijo, ki smo jo pomagali graditi s svojim znanjem, tehnično sposobnostjo in z mišicami.

Od prvih naseljencev se razlikujemo v tem, da smo — od prvega do zadnjega — odločni antirasisti. Že v Evropi smo neke vrste posredniki, v Avstraliji pa še bolj. Z našega stališča so vsi jeziki enakovredni in jih je treba negovati. Zato smo že z načelnega stališča v to antologijo vključili pesem o srcu Avstralije, ki se imenuje Ayers Rock, v jeziku Pitijandjara.

Hočemo namreč, da bi dvestoletnica ne bila čas proslav, ampak sprave. Aborigini ne bi smeli ostati niti en dan več državljani drugega razreda pa tudi nihče drug ne. Edino to je pravo krščansko in humano stališče v najboljši tradiciji čartistov, oziroma krščanskega socializma. Navsezadnje vsi živimo na njihovi, v glavnem zelo nepošteno pridobljeni zemlji.

Avstralija, naša velika, neizmerna dežela, mora še nadalje in še bolj kot doslej razvijati enotnost v različnosti. Je eksperiment v svetovnem merilu in ves svet lahko nauči, kako je mogoče ljudem vseh ras, narodov in religij živeti v sožitju, kako naj se skupaj borijo za vzpostavitev zdravega družinskega življenja in novo, pravičnejšo družbo, kar pomeni odpraviti prepad med bogatimi in revnimi.

Barrier Reef bi bil strašno pust kraj, če bi tam živeli samo morski ježki ali hobotnice. Tako pa privablja turiste z vsega sveta.

Povejte mi, kje na svetu je še tako visoko razvita dežela, kjer lahko v več kot sto jezikih rečeš: »Rad te imam!«

Tudi iz tega razloga, med mnogimi drugimi, avstralski Slovenci iskreno ljubimo Avstralijo, kljub naši prislovični zavistnosti, zaradi katere — upravičeno ali ne — godrnjamo skoraj nad vsem.

Za Saluk: dipl. ing. Ivan ŽIGON

PREFACE

We, Slovenians are one of the oldest Indoeuropean nations; according to the latest results of research maybe even the oldest, whose origin dates back to a time before the Hallstatt era.

As we are only a small remainder of this once numerous people, we have always had problems with our mightier neighbours. As Central Europeans we live divided among Italy, Austria, Hungary and Yugoslavia, in which we have our own republic of Slovenia, practically unknown to the rest of the world. We, as well as other European nations believe that we understand the culture and mentality of eastern Europe well, although we belong to western culture and civilisation. Our old, little country namely lies on the crossroads of Europe. It is also incredibly beautiful. Contemporary Austria has her roots in our ancient state, called Carantania.

Those of us who have settled in Australia, have become real Aussies. This statement can be proven by the fact that we feel strong homesickness which tends to become particularly acute while visiting our old homeland during the foggy European month of December, or while catching a glimpse of Australia's magnificent panoramas and beaches in movies such as Crocodile Dundee. We are also proud of our rich and developed Australia, which we helped to build with our knowledge and muscles.

Yet we differ from the first settlers in that we are all — from first to last — determined antiracists. Our geographical and national situation amidst so many nations causes our natural role of mediator. To surface even more strongly in Australia. In our opinion, all languages are of equal value and should be cultivated accordingly. Therefore we have out of principle, included in the present Anthology a poem about Australia's heart — Ayer's Rock — in the Pitijandjara language, for we would like »reconciliation and not celebration to be the central theme

---

---

of the Bicentenary«. (Statement of a group of Cristian church leaders, Dec. 1987.) *The Aborigines should not remain second class citizens for one day longer and neither should anyone else, for that matter. Afterall, we live on their land, the great majority of which was — let's admit it — acquired by dubious, means. This, we believe, is the only possible Christian and Humanistic standpoint in the best Chartist's tradition.*

Australia, our great, vast land, has to cultivate even more strongly than at present the idea of unity in diversity. Its multicultural society is an experiment of world-wide dimensions and it could teach all of mankind how the peoples of every possible race, nation and creed can live in harmony. How to struggle together, in order to restore a sound family life and to create a more just society by closing the gap between the rich and the poor.

The Great Barrier Reef would be a terribly dull place had it been the habitat of only sea urchins or octopussi. It is it's very colour and diversity that attracts thousands of tourists from all over the world.

Australia is still the only highly developed country I have come across so far, where one can say in more than a hundred languages »I love you« and still be understood by somebody. For this reason too, one among many others, spite of our notorious and nationally inherent envy which — whether it be right or wrong — makes us prone to criticize almost everything rather than to give praise where praise is due.

For SALAC: Ivan ŽIGON (B. E., M. E.)

BRIDGE BETWEEN EUROPE AND THE PACIFIC

BY STANE STANIČ

Australia, with historical and economic ties to the West, has developed in the last 25 years new ties, new partnerships. With whom, how, and why?

"It is undoubtedly true that Australia has historical ties with the West. But economic ties are only part of the story. Let me illustrate this with the situation 25 years ago. In those days, in the early Sixties, the most important economic event that affected Australia was Great Britain's intention to join the European Economic Community. At that time, Australians were very concerned. This has now been long forgotten. Our development continued. In any event, our most important trading partners are the Pacific basin countries, such as Japan, China, the United States, and members of the Association of South East Asian Nations (ASEAN). Old connections are still important, but as new nations arose, especially in the Pacific region, we inevitably had to establish new ties. Ties such as those in the South Pacific, did not exist 25 years ago, but today they are of enormous importance for us. As we all know, it is impossible to ignore what is happening in your own neighborhood."

● *What effect has this had on Australian international relations? What is today the basis for your ties with the Commonwealth, with the United States, China, Japan, and the ASEAN? What about Europe? What does Europe mean today for Australia? And East Europe?*

"To continue, I think that it is correct to say that our new contacts have enriched our relations with the Commonwealth; they are

not mutually exclusive, they complement each other. For instance, no fewer than 13 Commonwealth members are Pacific countries that have gained their independence in the last 15 years or later. The Commonwealth is, hence, important for Australia, but in the context of our own policies and economic interests. Moreover, it is for us an important window on other parts of the world, such as Africa and the Caribbean.

● *What are your relations with the developing countries? Do you see any possibilities for cooperating with them?*

„I can readily see why the developing world sees a need for uniting. Common experiences and identical interests have always been uniting nations, whether developed or developing. Australia's relations with the third world have been rapidly developing in the past 20 years. Let me give you a few examples: a network of contacts in our own region, an active role in the cooperation with African nations in the problem of South Africa, and our contacts with the nonaligned movement, where Yugoslavia is one of the founding and leading members. But I hesitate to divide the world, in the strict sense of the word, into developed and developing, East and West, or in any other way. The fact is that in the basic problems of humanity we all have common interests and goals.“

● *Australia's situations is somewhat unusual; is this the reason for its special role? Does Australia have a special strategy in this regard?*

„Australia's situation is unusual and we do have a special role. I do not wish to exaggerate, but let's look at a few facts. We are one of the developed nations in a world that is still developing. Our cultural heritage is predominately European, while geographically we are located in the Asian Pacific region. We are a middle power with good foreign relations, and I think that all superpowers have confidence in us. Without wanting to sound too conceited: we enjoy a great deal of confidence. That is why we are in an excellent position to understand the different views of other nations. Our strategy, since you've used that word, is to make as much use as possible of this confidence, which is reflected in our very active and creative role in the disarmament and in the efforts to get the producer nations-developed as well as developing-to jointly reduce protectionist restrictions that at present hamper world trade.“

● *How have all these changes during the last few decades been reflected in domestic policy? Have changes at home (in population, immigration patterns, standard of living, technology, possibly in political ideology or*

thinking) had any effect on Australia's orientation in international relations?

You asked about the United States. As you know we have formal ties with the United States through the ANZUS [Australia, New Zealand, United States] treaty. The great majority of our people supports this tie, and it is also the central factor in our foreign policy. But the contacts are considerably broader and encompass a broad selection of political, economic, and other interests. Of similarly vital interest for us are also other countries. You have noticed that these are China, Japan, and ASEAN members. The labor government of Gough Whitlam established diplomatic relations with China in 1972. Today, the political and economic importance of China is growing unusually fast. China is becoming a key nation in our region.

Australia's largest trading partner is Japan. Both sides are seriously striving to broaden the base of this cooperation. The most important regional grouping is the ASEAN. Our economic relations with its members are not developing as fast as we would like, but our common political and other interests are really important. Let me return now to your question about Europe. For the Australians, our relations with Europe are not a thing of the past, but rather an extremely important live contact. Several ten-thousands of Australians died in Europe in the two world wars. Similarly, millions of Australians were born in Europe or have European parents, many of them also from Yugoslavia. It is impossible not to respect such emotional ties and the consequences that they bring. Europe remains important economically both as a market for our products and a source of top technology. More important even are the interests we have in common with European nations with regard to disarmament, which to a large measure affects precisely Europe. This brings me to East Europe. In recent years, we have expanded our diplomatic relations, and we have been making an effort to expand commercial and other relations. But we must be honest and admit-on both sides-that we started late and that there is still a long road ahead of us. In any event, I am convinced that with goodwill and further effort we can expand our contacts.“

„Our domestic changes that you mentioned have indeed had some influence

BRIDGE BETWEEN EUROPE AND THE PACIFIC

BY STANE STANIČ

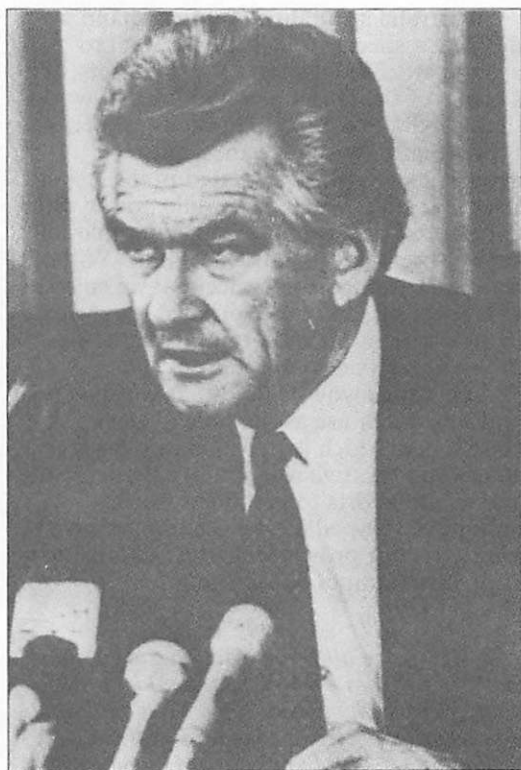
Australia, with historical and economic ties to the West, has developed in the last 25 years new ties, new partnerships. With whom, how, and why?

"It is undoubtedly true that Australia has historical ties with the West. But economic ties are only part of the story. Let me illustrate this with the situation 25 years ago. In those days, in the early Sixties, the most important economic event that affected Australia was Great Britain's intention to join the European Economic Community. At that time, Australians were very concerned. This has now been long forgotten. Our development continued. In any event, our most important trading partners are the Pacific basin countries, such as Japan, China, the United States, and members of the Association of South East Asian Nations (ASEAN). Old connections are still important, but as new nations arose, especially in the Pacific region, we inevitably had to establish new ties. Ties such as those in the South Pacific, did not exist 25 years ago, but today they are of enormous importance for us. As we all know, it is impossible to ignore what is happening in your own neighborhood."

● *What effect has this had on Australian international relations? What is today the basis for your ties with the Commonwealth, with the United States, China, Japan, and the ASEAN? What about Europe? What does Europe mean today for Australia? And East Europe?*

"To continue, I think that it is correct to say that our new contacts have enriched our relations with the Commonwealth; they are

not mutually exclusive, they complement each other. For instance, no fewer than 13 Commonwealth members are Pacific countries that have gained their independence in the last 15 years or later. The Commonwealth is, hence, important for Australia, but in the context of our own policies and economic interests. Moreover, it is for us an important window of other parts of the world, such as Africa and the Caribbean.

● *What are your relations with the developing countries? Do you see any possibilities for cooperating with them?*

„I can readily see why the developing world sees a need for uniting. Common experiences and identical interests have always been uniting nations, whether developed or developing. Australia's relations with the third world have been rapidly developing in the past 20 years. Let me give you a few examples: a network of contacts in our own region, an active role in the cooperation with African nations in the problem of South Africa, and our contacts with the nonaligned movement, where Yugoslavia is one of the founding and leading members. But I hesitate to divide the world, in the strict sense of the word, into developed and developing, East and West, or in any other way. The fact is that in the basic problems of humanity we all have common interests and goals.“

● *Australia's situations is somewhat unusual; is this the reason for its special role? Does Australia have a special strategy in this regard?*

„Australia's situation is unusual and we do have a special role. I do not wish to exaggerate, but let's look at a few facts. We are one of the developed nations in a world that is still developing. Our cultural heritage is predominately European, while geographically we are located in the Asian Pacific region. We are a middle power with good foreign relations, and I think that all superpowers have confidence in us. Without wanting to sound too conceited: we enjoy a great deal of confidence. That is why we are in an excellent position to understand the different views of other nations. Our strategy, since you've used that word, is to make as much use as possible of this confidence, which is reflected in our very active and creative role in the disarmament and in the efforts to get the producer nations-developed as well as developing-to jointly reduce protectionist restrictions that at present hamper world trade.“

● *How have all these changes during the last few decades been reflected in domestic policy? Have changes at home (in population, immigration patterns, standard of living, technology, possibly in political ideology or*

thinking) had any effect on Australia's orientation in international relations?

You asked about the United States. As you know we have formal ties with the United States through the ANZUS [Australia, New Zealand, United States] treaty. The great majority of our people supports this tie, and it is also the central factor in our foreign policy. But the contacts are considerably broader and encompass a broad selection of political, economic, and other interests. Of similarly vital interest for us are also other countries. You have noticed that these are China, Japan, and ASEAN members. The labor government of Gough Whitlam established diplomatic relations with China in 1972. Today, the political and economic importance of China is growing unusually fast. China is becoming a key nation in our region.

Australia's largest trading partner is Japan. Both sides are seriously striving to broaden the base of this cooperation. The most important regional grouping is the ASEAN. Our economic relations with its members are not developing as fast as we would like, but our common political and other interests are really important. Let me return now to your question about Europe. For the Australians, our relations with Europe are not a thing of the past, but rather an extremely important live contact. Several ten-thousands of Australians died in Europe in the two world wars. Similarly, millions of Australians were born in Europe or have European parents, many of them also from Yugoslavia. It is impossible not to respect such emotional ties and the consequences that they bring. Europe remains important economically both as a market for our products and a source of top technology. More important even are the interests we have in common with European nations with regard to disarmament, which to a large measure affects precisely Europe. This brings me to East Europe. In recent years, we have expanded our diplomatic relations, and we have been making an effort to expand commercial and other relations. But we must be honest and admit-on both sides-that we started late and that there is still a long road ahead of us. In any event, I am convinced that with goodwill and further effort we can expand our contacts.“

„Our domestic changes that you mentioned have indeed had some influence

---

on Australia's role in the world. In think that, compared to the situation some 20 or 30 years ago, we are a more self-confident and solid nation. The old policy of a white Australia has been done away with years ago. We have many more contacts in our region. All this is very positive. But, like everything else, it must not engender complacency: we have to continue working hard. Australia is continuing with the historical transformation of its economy, that is why our country has quickly become part of the economic development of the Asian Pacific region, which is economically the fastest developing area in the world.

We will strengthen our cooperation with China, the giant that is now undergoing modernization; with the economic superpower, Japan, at present in the process of important structural changes; and with the countries of ASEAN, which is one of the politically and economically most successful groupings in the world.

The dynamics of the western Pacific represents for Australia a long-term challenge and possibilities. The Pacific is becoming one of the strongest new driving forces of the world economy. This exhorts us to develop our abilities and specialties and to stimulate investment and trade among the members of this great region. We simply cannot afford to make mistakes.

The way that we have set for ourselves in the four years of our administration-by changing our financial system, by developing such concepts as automobile and steel plants, by eliminating artificial obstacles to investment-represents Australia's direction into the Nineties and beyond."

● *Australia was among the first nations to decide in favor of a deliberate, multicultural relationship with its ethnic groups. What were the principal reasons for it and what have been the results?*

"It was probably inevitable that Australia should be among the first nations to decide in favor of a deliberate and coordinated concept of multiculturalism. To a lesser or greater degree, Australia has always been multicultural. But multiculturalism began to develop quite rapidly after 1945, with the big immigration waves, which are still continuing some 40 years later. Many of your readers will very likely be surprised to

discover that one out of every five Australians was born abroad. You must visit any suburb of our cities to see the beneficial effect of this view on the Australian society. You can't expect the people to simply forget their cultural heritage, whether they are from Great Britain, Italy, Greece, Yugoslavia, Vietnam or the Philippines. If this were to happen, we would indeed lose much of the richness and usefulness of our immigration programs.

Hence, we encourage the people to preserve in the Australian environment, their heritage, traditions and values: this will be demonstrated even more clearly next year at the celebrations of our bicentennial. One of our greatest national achievements has been that in Australia we are able to tolerate and receive with respect millions of people of different backgrounds and assure them a fair new beginning. I also believe that because of such approach, Australia will develop a very dynamic and varied character, which will fit the challenges ahead of us."

● *Along with everything else in Australia, the political parties, too, have undergone changes. What changes, what development have taken place in your party and in other parties? What do you expect to happen in the future? Do classical parties have any future?*

"The Australian labor party is becoming a more and more mature and responsible political institution. It is the oldest and the most important political party in Australia, but it has lived too much of its history in the opposition. For instance, our victory at the recent elections mean that Labor has for the first time in Australia's history won an election three times in a row. Discipline and unity that the party showed after its defeat in 1977 and especially after it again came to power in 1983, have changed Australia's political picture.

At the same time, our opponents are seriously divided as to policy and personalities, and their defeat in this election may bring about great changes in conservative politics and in the character of Australian politics in general.

I believe that the Australian Labor party has yet a great future as a classical party."

● *How would you evaluate Australian relations with Yugoslavia?*

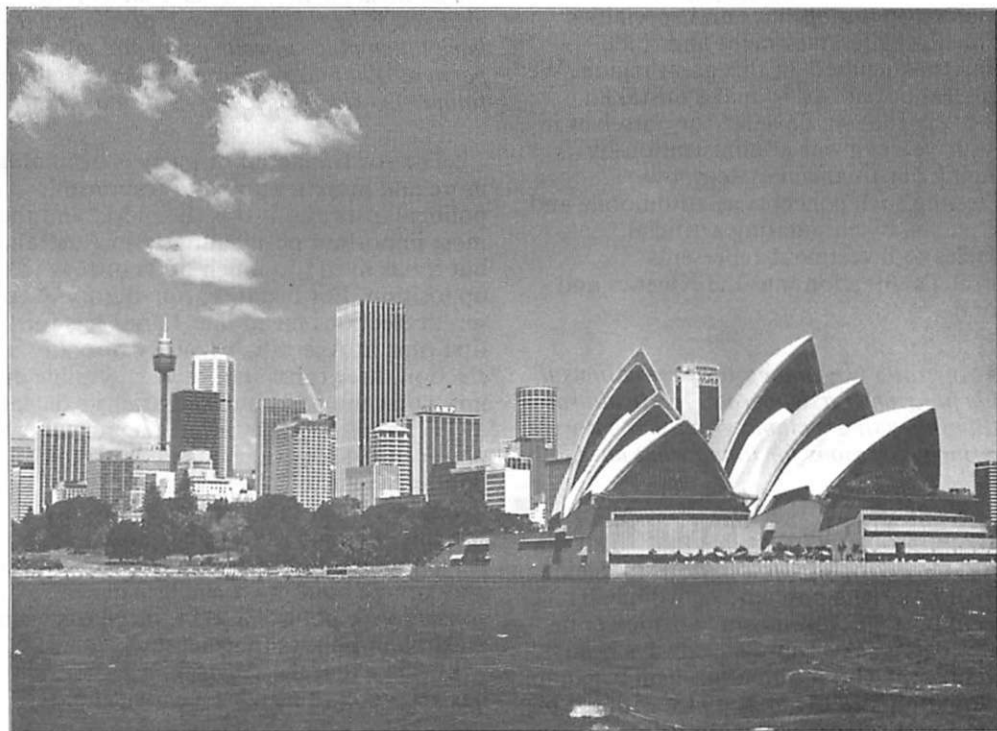
„The Australian people and the Australian government follow Yugoslavia with great sympathies.

We have great respect for Yugoslavia's leading role in the nonaligned movement and in international relations in general. We appreciate your country's great concern for preserving your independence and your development in your own way in a very important area of the world where Yugoslavia is located.

The basis for our bilateral relations are the thousands of Australians of Yugoslav

extraction who live in this country and represent a bridge of friendship between us. This human potential is strengthening our relations, which are based on goodwill and similarity of views on most international problems, especially as regards peace and disarmament, equality of people, and economic development. I am happy about the progress of our relations in all areas and hope to visit Yugoslavia in the next years of our administration.“

From the »Slovenija« Magazine, No. 3/87

Foto: Karlo Pesjak

MARCELA BOLE

MARCELA BOLE, roj. 18. junija 1914 v Šepuljah pri Sezani, hčerka Petra Gec in Justine Žvab, je končala osemrazredno šolo pri šolskih sestrah v Tomaju, tri razrede v slovenščini, ostale v italijanščini. Izučila se je za veziljo in šiviljo, leta 1955 pa je z družino prispela v Avstralijo. Delala je v tovarni kot šivilja, po upokojitvi piše prigodne in domoljubne pesmi. Konec leta 1984 je v samozaložbi izdala zbirko pesmi z naslovom »Kraški izlivi«.

AVSTRALIJA PRAZNUJE

*Avstralija praznuje dvesto let,
odkar so stopili Evropejci na ta svet.
Iz Anglije so ujetnike pripeljali,
za malenkost hudo kaznovali.*

*Kapitan Arthur Phillip je enajst ladij nadzoroval,
ob obali Botany Bay z ujetniki pristal.
Tedaj je prvo naselje z Evropejci nastalo,
po Jamesu Cooku New South Wales se je imenovalo.*

*Pred dvesto leti Evropejci so Avstralijo odkrili,
od takrat zelo ji lice spremenili.
Tiste čase v Avstraliji z otoki vred,
300.000 Aboriginov je živelo v tem svet'.*

*Pred Kristusom:
Nad 40.000 let Aborigini v Avstraliji živijo —
iz Azije po otokih so prišli — tako knjige govorijo,
a po preteku komaj dvesto let
že manj kot pol jih ni več na tem svet'.*

*Aborigini Evropejcev so se bali,
v druge kraje so zbežali.
V Darwinu, puščavi še živijo,
hranijo z zeliščem se, kačami in kar vlovijo.*

*So verni nekateri tudi kristjani,
risarji, pevci, plesalci večkrat pijani.
Aborigina delo ne veseli,
v naravi svoboden in srečen živi.*

---

*V Avstraliji sredi leta tisoč osemsto
so začela razna dela, kopali so tudi zlato.
Emigranti od vseh strani so prihiteli,
kopati zlato so tudi Kitajci začeli.*

*Kitajci nesložni, trmoglavci so ostali,
samo kitajsko so vedno brbrali.
Vseповsod zločini, sovraštvo nastane,
mnoge Kitajce so položili v hladne jame.*

*Ned Kelly, radi krivice bandit je postal,
banke, živino, vse kar je dosegel, pokral.
Velika bila borba, preden je v past prišel,
v Melbournu je 1880. na vislicah visel.*

*Po drugi svetovni vojni emigrantom v Bonegilli
taborišče je največje zavetje dalo —
na razna najnižja dela razposlalo.
Pater Bazilij je mnoge v Melbournu odpeljal,
v Baragovem domu streho in delo poiskal.*

*1960. je Avstralija devet milijonov ljudi štela,
sedaj nad šestnajst milijonov bo kmalu imela.
Pred leti so bile hiše skoraj vse lesene,
sedaj so razkošne, iz opeke zgrajene.*

*Vse hiše so že pred leti kopalnice imele,
stranišča pa zunaj, da niso smrdele.
Danes lepo stranišče v hiši stoji,
a vonj po pečenki se po vrtu kadi.*

*Velika so mesta nastala,
je krasna dežela, vsa njena obala.
Surfers Paradise, Gold Coast, lepo imel
Ko tam se sprehajaš, ko da v nebesih si že.*

*Komu po snegu se toži, na Mt. Buller naj gre!
Bel prt pokriva avstralske gore.
Tu razdalje so velike; brez avta ni nič,
doma si zaklenjen, kot v kletki je ptič.*

*Nebotičnikov polne so zlate obale,
gozd pa ima kenguruje in lepe koale.
Asfaltne ceste peljejo na vse strani,
dvesto let Avstralije vse to slavi.*

*Vrtovi nešteti, polni cvetic,
po drevju pa poje nešteto vrst ptic.
Sadje različno se s trga smeji,
zelenjava raznovrstna tu se dobi.*

*V Avstraliji svobodno res se živi,
v raznih jezikih se povsod govori.
Razne športe tu imajo,
za te igre mnogo dajo.*

*Po radiu slišimo etnične glasove,
klubi nam predstavljajo naše domove.
Samo znanje, učenje hiti prehitro naprej,
za ubogo mladino je večkrat: ojej!*

*Ko hodim po Melbournu, se čudno mi zdi,
»Hodiš po Babilonu!« mi v glavi govori.
Oko Avstralce išče, a malo jih uzre,
mešancev polne so ulice vse.*

*Trgovine so polne blaga in jestvin,
od trgovine do trgovine vse z avti drvi.
Naj ne pride kakšna katastrofa, prosimo Boga,
kaj bo s tem ljudstvom, ki šparat' ne zna?*

PAVLA GRUDEN

TEBI ENO

*Moje čačke marsikje na svetu
so enim uteha, drugim up v poletu.
Ostalih nič več za nobeno ceno.
Zate v meni naj zapojem eno.
Bogve, kolik je moj delež let...
Naj zdaj, kar je med nama, zve ves svet:
Življenje, Luč, Ljubezen in Elan!*

*Tijaz — jazti do konca. Noč in dan.
V korak greva, naj kamorkoli grem.
Hvala ti za tisto, kar veš, da vem.
Ljubezen nesebična daleč pride,
Daleč kaže, ko v spomin odide!
Za nama bo ostal njen topel soj.*

*Naj rečem več? Mar ni vsak moj las tvoj?
Mar nisem tvojega zorenja njiva?
Čim bolj me hočeš, tem bolj sem radoživa!
Ti neusmiljen? Mrzel, brez srca?
Dah v mojih mislih, v meni imaš kar dva.*

*Od Eve sem sva si namenjena,
v moj poslednji izdih priklenjena.
Z njim bo tvoj dah v meni z mano preč,
ostal bo moj pepel. Za nič. Odveč.*

*Čuj borbe s svetom mi še ni preveč!
Grej se v mojih grudih — čas je dolg.
Spi, krohot, prav ljub mi je tvoj molk!*

*Srečo imaš, zares, saj te ne kolnem.
In jaz — čez šestdeset, pri zdravju polnem!*

Na drugo stran se obrni, grej se, Smrt!

ONE TO YOU

*My scrawls to mates in many a location
bring solace to some, to others hope in elevation
but to the rest of them from now on none.
To you, who are in me, I sing this one.
Lord knows the share of years ahead of me...
Now is the time for all the world to see
what is between us: Life, Love, Elan and Light!*

*I you — you I till zero. Day and night.
You're in my step whichever way I go
and yours the praise for what I know I know:
Love, the unselfish, reaches deep and far,
nothing and no one can dim its star!
You I'll leave behind its warm shine.*

*Should I say more? I'm yours — each hair of mine,
am I not the bed of your fruition?
Save your breath — long prime is my ambition!
Who says you're cruel, cold and heartless, too?
With me, puff in my thoughts, you're hauling two.*

*Since Eve one for another we are meant
to stay together to my last gasp's end.
With it your whiff in me with me'll be gone,
my ash left over, good for naught, I done.*

*Get this in your scull: my spirit's strong!
Stay snug in my breast — the time is long.
Rattler, hush! Your silence is doing me good.*

*We're lucky! You because I am well-spoken,
and I — threee scores and more of health unbroken!*

Roll over, sleep, my heart is warm, Death!

V ŽIVEM PESKU

I.

*Nezaježljivi mrak duha
nam je, kot miriade lesnih kukcev,
navrtal naš potrpežljiv planet,*

*kot čas spolzel
pod živih mrtvecev lobanje,
da smo zabredli v brezizhodnost.*

*Prižgali smo mu vse
luči, da nas je zaslepilo
od pisane bleščave.*

*Odprli smo mu vse
registre, da smo oglušeli
za trkanje ljubezni,*

*in vse, kar smo hoteli,
v naših sleh smo našli
ter skupili jezo, skrb in strah.*

II.

*S posiljevanjem matere Narave
v lastno skledo plujemo.*

*Čas, iz večnosti usmerjen v naš
življenjski prostor, sebi v zlo uporabljamo.*

*Z lučjo v sebi
v temi blodimo.*

*Poosebljena zavest ljubezni smo,
a ljubiti ne znamo*

*in čudimo se, domišljavi, kakor smo,
da smo roditelji odtujenih otrok.*

III.

*O, da bi se Zemlja odpočila,
Da bi se duh in kri poplemenitila,
Da bi se zganila otrpla vest,
Da bi se razdajali v ljubezni.*

O, da bi se razodela nam Skrivnost!

NA PODZEMNI POSTAJI

*Nad razritim srcem Sydneya
s čez noč nastalimi škrbinami
za valovanjem jute in valute*

*sonce z ruto iz večernih nians
staro Mestno halo uporno lepotico
in patricijo med stolpnicami
ogrinja in poljublja na oči*

*pod njo
globoko spodaj
v črnem dnu
kamnitega
trebuha
v urbanizaciji na skrajnem robu
kontinenta neobljudenih širjav
z globinami in žilami za tisočletja
dela ki pod siti in rešeti politeistov
čaka na spreminjanje v kruh
denizeni* z vseh cestá planeta
ugibamo kje smo zares domá*

*na videz vdani v red voznega nereda
kot tigri čakamo na vlak
do skrajnosti nabit z zgoščenim molkom*

*če nanj se zruši vlak nad nami
in za seboj potegne kar nad njim
posluje mahinira in po nebu sega*

nas bo pobral žerjav

* denizen (izg. dĕnizen) — angleško — tujec, ki uživa nekatere pravice v neki deželi; tuja beseda, tujka

---

DEAR MR. ARMSTRONG

I.

I still remember you. Do you?

*It was in nineteen sixtyfour A. D.
still in the Age of Darkness
when our »down under« currency
from colonial days gave in
to the Australian Dollar
which grows from day to day
more like the god of USA.*

*That was the year when
I, tired of many a lunacy,
came into your wretched life
to see the kinds of death
in horrid nursing homes
for the unwanted aged and patients
on the mercy fo cancer.*

*There you were, on that dreaded bed
set aside for the one and only
candidacy which no one can escape,
soaking in the repellent juices of
your own tortured body Jesus Christ,
from head to toe in weeping ulcers,
waiting for the point of no return.*

*Have you forgiven me
for turning green and blue
at the sight of your condition?
Woebegone, what men have done,
to you, dear Mr. Armstrong!*

*Yes, I know! You're dead and
gone beyond this world of sorrow.
But why not let my fancy
fly to what remains unknown!
I wrote to a hundred people twice
to see how many would reply —
two: a numbered Jew, and a firm
believer in the brotherhood of
souls from the Rosicrucian sect.
You? I know you can't reply.*

II.

*Life, too, finds it laughter.
Strange! It never seems to cry!
O, you were its special joke!
Mr. Armstrong: the living pretzel,
the unfortunate forerunner of
Auschwitz, Dachau and of the rest
whom we must not forget!:
the macro-micro oven over
Nagasaki and Hiroshima
anulled them in a flash!*

But you?

*You lingered on and on and on
in the secretions of your flesh;
twenty seven Goddamned years
by gas.
never out of bed nor had you had a bath
in all that time. Bereft of speech
and voice and movement,
bereft of any protection
against the crudity of nurses.
bereft of any chance at all
to depart of your own free will —
you vegetated by the will man!*

*You came and saw and lost.
Let's face it: up and down and down
and down you went, and up,
up, up, up in smoke.*

*Why coffins, graves and tombs?
We're heading for another missing link.
Dear Mr. Armstrong, you would agree,
I know. We need to question, again and
again, our understanding of Love, and
our educated, changing gueses.
If the Law of God does not permit
the wilful termination of a foetus,
no matter how illconditioned is the seed,
the Law of God should not permit
the feeding of a vegetating soul by force.*

*If you can recall anything at all,
can you, somewhere, somehow relive
at least the happy moments of
the hour when I took you in my arms
and against strict orders carried you
away from your Job-like isolation
to once again jubilate with a woman
(your wife was too old and too weak)
over the glories of Mother Nature?!*

*There, embraced by the greenery
of midday scenery, we were
as grateful as can be:
You, the cannon-fodder
without a spark
I, a seeker of sorrow
ready for a lark.*

*Yor were all spruced up,
shiny like a dewy buttercup.
High up in glistening trees
the honky-tonk of feathered song
was riding on the breeze
joined by the strings of bees
and my heart. I loved you then
as no one can, I think.
(Perhaps the shaving lotion*

that I gave you has set
my phantasy in motion).

And when I laid you on the grass
as gently as I would a babe,
there was sunshine in your eyes:
in the fading one
and in the one of glass.

I wish I could have stretched
your arms and legs for you
but they were all permanently
inter-locked
by gas.

You were an obedient soldier,
not a free thinking ass!
Even in death you were bereft of
the natural horizontality given
to the verticality of man.
God knows how did they treat you
in the hardness of the mortuary?

If I have ever caused you pain,
dear Mr. Armstrong, I'm sorry!
On my second thought, should I
apologize for what is not
reversible even through God?

Did your general ever say, I'm sorry?
Not on his bloody army life!
Did he dig trenches with you?
Did he pin a medal on your brave
breast poisoned by the mustard gas?
You served your sovereign.
For what! Not for Australia
but for

the
cross which
left
you
bare.

Soldiers, too, are a commodity
of our throw-away society.

III.

Whom do we care for and
for what certain reasons?
I'm glad that you are dead.
Dear Mr. Armstrong, we're sick.
Our tutoress, the Earth, is sick!
Our sky is sick,
our minds are sick!
We made them so!
Perhaps God feels the same?!

WARHEADS WARHEADS WARHEADS
WARHEADS standing ready!
WARHEADS pointing at the sky!
WARHEADS pointing at the land!
WARHEADS pointing at mankind!
WARHEADS in our thoughts!
WARHEADS driving us to suicide!
WARHEADS causing family departures!
WARHEADS symbols of fear
WARHEADS symbols of violence
WARHEADS against life
WARHEADS heralds of cosmic rape!
WARHEADS in their puffed up minds
should die by the hand of God.
If not, what then?
In the name of God
by the hand of men?

We need to reexamine our heads!
O dear Mr. Armstrong,
if only love could bring back
the courage of the dead!
I am afraid!
I wish we were programites,
poor Mr. Armstrong!

JE KJE IZHOD?

Umeten dan, obdan
z nasilnostjo tunelov,
s sivino jekla in pomisli
v prepletanju z neizogibnostjo
bobnenja elektronskih udavov,
ko požirajo in bruhajo
stresu izpostavljene ljudi.

Podzemeljska postaja
Wynyard. Lahko bi bil New York,
lahko prihodnji svet.
Je že kje rezerviran
nadomestek za podzemlje?
Pod kupolami, na temni strani Lune?

Dvigajte v nebo sestavne dele
za laboratorije in stražarnice
vesoljskih kolonij, za škote,
kolone in čustvene robote —
če hočete Boga, na sonce
se povzpnite, Sizifi krilati!

Vi, ki niste pod oblastjo,
v lasti Britanije in Združenih držav Amerike,
v sestavu oboroženih sil,

---

*ki pri poskusih s formulo
nevidnosti za svoje bojne ladje
ni štela lastnih živih niti mrtvih
in znorelih (o tem zgodovina še molči).*

*Lovci na zaklade potopljenih ladij,
rezervirajte si Atlantido!*

*Mi, zavzeti z drobnimi rečmi,
kot so tekoči traki in računi,
očala, ključi, pralni praški in
zadrge, dializa, AIDS in birokrati
— le kaj bo z našimi otroci —
bomo šli pod kamnat Lego.*

SONET BREZ HASKA?

*V napotje sama sebi sem postala.
Nobena reč na svetu me ne mika.
Žrem se, zaskrbljena, brez zapika.
Najraje bi, da bi me smrt pobrala.*

*Na srcu kamen mi postaja skala
in vsaka dobra misel me zanika,
dežela naša, z mojega vidika
je kot paralizirana obstala.*

*Pred mano naših časopisov gora . . .
Po njej slovenski Siziŕi, kot v sanjah
otrpli v žive sohe . . . Jaz, kot nora*

*v deželi vsega lomim se v kotanjah
brezmočnosti, z vprašanjem brez premora:
Smo leščerbe — v preluknjanih lobanjah?*

(Sydney, 10. 7. 1987)

THIS WORLD

*When I was fourteen my world was green.
When I was twentyone all of my dreams were undone.
When I was twentyfour the whole world was sore.*

*There were humans guilty of genocide.
There was womanhood deprived of all pride.
There were spineless men, and children for sale,*

*abortions, extortions, black-markets and racketeers,
political wheelers and dealers with gangsters and peers,
and there was the world awash with innocent tears.*

The continent of The Holy Ghost was the last post of hope.

*— and here am I: a DP, a No., a refugee, and a wog —
in the book of words not even a working dog
which rose to the status of a naturalized Australian*

*from a hemmed in battler and patronized settler
marked with a foreign accent and an alien name
in this land bereft of visions, wisdom, shame and firm stand*

and the world is still the same.

DANIJELA HLIŠ-THRION

DANIJELA HLIŠ THRION, rojena je bila leta 1949 v Šoštanju. Najprej je obiskovala vinogradniško-sadjarsko šolo v Svečini pri Mariboru, pri osemnajstih letih pa jo je želja po spoznavanju tujih dežel in jezikov odpeljala v svet. Potovala je po več evropskih državah, potem pa je prišla v Avstralijo, kjer živi od leta 1979. Zaposlena je na uradu za zaposlovanje kot prevajalka za slovenščino, italijanščino, španščino, francoščino in srbohrvaščino.

Njena prva pesem je bila objavljena v listu Mladina, ko je Danijela obiskovala osnovno šolo, prva zgodba pa pri devetnajstih letih. Piše v slovenščini in angleščini.

V letu 1984 je prejela drugo nagrado za prozo na natečaju Združenja jugoslovanskih pisateljev in pesnikov v Avstraliji in Novi Zelandiji.

MOLITEV NARAVI

*Modro nebo, odpri se, odpri,
pokaži nebesa, ki jih iščemo vsi.*
*Sonce, ljubo sonce, grej nas močno,
podari toploto, pri srcu nam je hladno.*
*Padajte, plešite bele snežinke,
zasujte sledi naših grehov,
zaledenite jih drage snežinke!*
*Veter, prijatelj moj, kje si?
Zakaj ne raztreseš naše žalosti na vse strani?*
*Joči nebo, le joči,
umij umazanijo naših duš,
naj tvoje pridružijo se solzam naših duš.*
*Zapojte uspavanko,
gozdovi mogočni,
uspavanko ljudstvu na postelji smrti.*
*Odpri tvoje srce, mati narava,
čas je dozorel;
odpri naročje, pogoltni nas vse,
naš čas je prišel...*

KO PLEŠEJO LE DUŠE...

*Ura molči,
čas je izgubil krono.
Stopinje na pesku,
telo se topi,
oči odprte,
v temi izgubljene,
od utrujenosti posušene,
stopinje pred vrati,
telo zadržti,
srce kriči,
stopinje na pesku,
neznanec pred vrati,
sovražnik ali prijatelj?
Telo se zvija,
zobje kot strune igrajo,
ledeni prsti, stisnjeni v pesti,
a telo se poti,
in vstane:
Vrata so odprta!*

*Tam, v poltemi,
v strastnem objemu noči in jutra,
si dve deklici ponudita roke,
zaplešeta,
ena vsa bela in sveža
plava v svili, z belim lotusom na prsih,
druga je tako gola, kot orhideja odprta.
Zaplešeta,
nagajivo, šaljivo,
oči zaklenjene,
prsti vročični:
Katera je močnejša? Katera bo jutri živela?
Telesi se spojita,
senca orhideje ostane,
telo se trese,
srce hrope,
solze ublažijo sušo obupa.
Spoznanje,
da se je to noč srečala,
se prepoznala,
samo da se je še enkrat izgubila,
jo liže kot plamen podivjani.
»Noč«,
zaihti,
»Vrni se!«
»Noč«,
zakriči,
»Vrni ME!«*

TELEFON

*Kliče — »halo«,
klepetava
brez veze,
brez novic,
a koliko miline
je v besedah,
koliko nestrpnosti do večera,
ko bom spet odprla vrata...*

*Kliče »halo«
telefon in on,
kot da se že celo večnost
nisva srečala,
pa sva se zjutraj še ljubila.
Telefon in on,
kako boleče toplo je pri srcu,
ko se dva ne tako mlada
zaljubljenca objemata po telefonu...*

SPET JE POMLAD

*Glas ti trepeče,
dragi,
tvoje roke stiskajo moj pas;
oči se ti svetijo,
dragi,
ko poljubljaš mi obraz.
Tvoje besede so nežne,
dragi,
potapljam se, plavam v njih,
naj bodo tvoje obljube resnične,
dragi,
naj ne konča se ljubezni stih.*

NA RAZPOTJU

*Vročina, v daljavi promet,
praznina, okrog srca snežni zamet.
Rad bi obrisal ti solze,
rad bi stalil tvoj led,
povešal oči, trpiš sama,
na razpotju si samo sebe poteptala;
daj, da bom rešilni avto,
dopusti, da ti dam poljub življenja;
povešal oči, trpiš sama,
kričati hočem,
prekleti čas,
zakaj te nisem srečal včeraj,
ko je bila cesta ena sama.*

NEKOČ NE BO VEČ SONCA

Preko vseh meja grmijo kriki,
med naseljenimi griči lomijo se vzdih,
groza nas je,
groza življenja,
ekstaza smrti rodi uvela poželenja.
Trepetajoče roke grabijo po oblakih,
trudne noge korak so izgubile,
naše oči, v blodnjah zastrte,
ustnice mrzle v poljubu so mrtve.

Le konec še čakamo,
za nami stoletja obstoja.
Poti prehojene, novih ni,
ljubezni izpite,
besede oropane,
ljudje sami!

TEBI, SLOVENSKI PESNIK

Poeta sva,
sestri sta najini duši,
med nama ni gozdov
laži in zadržane površnosti.
Med sestrama-dušama teče,
ne-
drvi studenec čistih, bisernih čustev in besed,
nad katerim spleteva
dan za dnev
nov most zaupanja,
vse tja v večnost,
tja do morja,
katerega lirika nikoli ne izdihne.
Saj ni pomembno,
če si ti v Ljubljani
in jaz v Avstraliji,
saj ni pomembno,
če se nisva srečala,
pogledala,
dotaknila,
odkrila.
Jaz sem pijana od tvojih besed, poet,
ti skušaš videti moj obraz
prek oceanov:
je žalosten kot moja zadnja pesem?
Sestri sta najini duši,
poet;
srečala se bova nekoč,
nekje, tam v valovih oceana
svobode in spoznanja,
da nisva sama, poet...

TELESNA SIMFONIJA

*Prosim sonce,
skrij se
oči bi spale...*

*Prosim oči,
zaprite se,
misli bi potovale...*

*Misli,
zbežite,
telo bi se predalo.*

*Telo,
dvigni se,
zavalovi kot morje,
zagori kot sonce,
zatrepetaj kot peruti metulja,
odpri se kot lotus poželenja.*

*telo,
ti si polno sonca,
ti imaš tisoč oči,
in si brez misli...*

KDO SI?

*Ti, ki v meni trkaš
kot mrzel veter v gozdna vrata,
Ti, ki bruhaš vame, da sem kot iz praha;
Kdo si?
Mar on, ki mi je svoj poljub podaril,
ali pa on, ki svetlobo mi je ukradel?
Ti, ki v meni plameniš
iz dneva v noč,
Ti, ki v meni se topiš,
in ljubezen spremeniš v sovrašтво:
Kdo si?
»Dober dan, duh moj,
ti, črni vrag, ki v duši mi lebdiš!«*

ODHAJAŠ

Vse se vrti:

*ti mečeš stvari v kovček,
jaz nazaj v najino omaro.*

*Jaz jočem, ti kričiš,
o ne, ne boš odšla, ne pustim tel
Ne boš prišla do vrat, niti do stopnic,
vse dokler mi ne rečeš:*

»Pravzaprav te ljubim, oprosti, ostala bom«.

*Potem te bom nagnal,
vrgel za tabo kovček in najin zakon,
se predal joku berača;
kot zapuščeno dete, ki ničesar ne razume;
odhajaš, ker si spoznala
mojo praznino?*

IVAN KOBAL

Ivan Kobal was born in Planina, a hillside village in Slovenia, halfway between Ljubljana and the Adriatic port of Trieste. At a very early age he felt the sting of political oppression under Fascist Italy, even though he was helped to higher school education under that regime. The imposition of the Italian language in all schools and offices and the systematic suppression of all Slovenian cultural activity left him with a grudge against all things Italian which he expressed by always declaring himself Slovene — a Kobal with a K.

He missed the worst part of World War Two as a student in a remote college run by religious in NW Italy and, at 17, when the war was over, he hitch-hiked home to see for himself what the situation was like. The following winter, January 1947, he was back in Italy, prepared to roam the world in search of a better country.

After three years of camp life under the wing of the International Refugee Organisation, with five dollars in his pocket and a two-year contract to work were required in Australia, he sailed for Sydney in May, 1950. There he worked in an iron foundry at first but two years later he found himself a job as a builder's labourer. Between 1954 and 1958 he was a chainman with the Snowy Mountains Hydro-Electric Authority.

Through all these years he tried hard to learn English in the first place and then the building trades. He qualified as a carpenter and joiner at the Sydney Technical College and obtained a Building Construction Diploma from the International Correspondence Schools.

In 1958 he married a Slovenian girl in Sydney. He bought, repaired and re-sold two old houses while employed as a building surveyor and set out to build a new one to his own design, thus testing his building qualifications.

While his family was growing up and the pressure of work was diminishing for him in the seventies, he found a new hobby in writing. The obvious choice of subject for a book was the Snowy Project, about which he had a lot to tell. He was encouraged to keep writing by a grant of \$1000 from the Literature Board of the Australia Council and by Patricia Laird, the editor of SCOPP magazine, who gave him much practical assistance with English.

The story of Ivan Kobal, and that of 'Men Who Built the Snowy' is a typical story of migrants to Australia, and as such deserves to be told.

(From the book »MEN WHO BUILT THE SNOWY)

DOMOVINA

*Deseti brat se na Planino vračam —
oh, kod sem vse iskal si sreče!
Na grbi dolgo zgodovino vlačim.
Domači kraj me vztrajno k sebi vleče.*

*Kdo moj majav korak opazil bo,
ko tujec stopim na domača tla?
Zaman spomin po znancih gledal bo.
Kdo slutil bo, da sin je spet doma?*

---

*Do tal tedaj na mah se bom priklonil,
prisluhnil zemlji, slišal ali še živi;
na sanje zgodnje bom srce naslonil,
pozval domačo vas, sorodno kri.*

*Če gruča me otrok tedaj opazi,
v posmeh pokaže čudnega berača,
spoznanje dala mi bo vas domača,
da je berač, kdor tujo zemljo gazi.*

*Spoznal bom ljube domovine cvet,
obudil upe novih, srečnih dni.
Pozdravil bom z vasi slovenski svet,
v občutku blaženem zaprl oči.*

*Tedaj le sprejme naj me domovina,
čeprav bom praznih rok — tak sem odšel.
Med brati naj objame oče sina,
da spet med njimi z dušo bom zapel.*

OB NEVIHTI

*Strmel je z brega v dno Vipave
ob prvem marčnem gromu,
potri in truden, težke glave,
razmišljajoč o domu.*

*Vipava pravi: »Dober si,
da grom te nič ne moti,
ko usodnih dni vihar buči
v hudičevi zaroti!«*

*»Kaj deš, Vipava, kaj si čula?«
Viharja čakam vdan!
Odkar je zima zla nasula,
viharja sem željan!*

*Ko toča z neba se bo usula,
vihar bo že razgnan!
In laži-burja ne bo rjula,
ko nov zasije dan!«*

*»No, kaj pa ždiš ob bregu, kmet?!
Napočil je ta dan!
Odprl prijat' ljem svojo klet:
sovrag beži pregnan!*

*Pogrej že vendar staro kri,
da narod se predrami!
Slovenski narod, boljših dni
pomlad je v zemlji samil!«*

SMREKA

*Je smrečica rasla v božično drevo,
nad Dolom samevala, s kamnjem obsuta.
Sklenila sta brat'ca posekati jo,
čeprav jima usoda se zdela je kruta.*

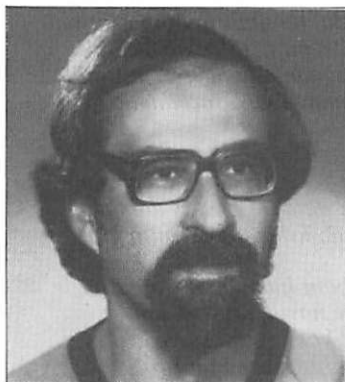
*»Pustiva še letos,« je mlajši dejal,
»saj Božič še pride! Še lepša bo k leti!
Pa smili se mi, da bi sekal jo s tal;
premajhna je, komaj začenja živeti.«*

*Tako prizanesla sta drevcu tedaj.
Še slap s kolovoza do nje sta zavila.
Začaran postal jima Dol je in gaj,
ker leto za letom sta mimo hodila.*

*A čas se ne ustavi. Spreminja se vse.
Se bratje poslavljajo iz ljubljenih krajev.
Vabljivo tujina jim skriva, kaj je:
bogata zakladnica grenkih grižljajev.*

*Čez šestdeset let pa so listi rumeni.
Nad Dolom se smreka mogočno je vzpela.
Tam mamica, babica bela, jeseni
je sine še videti srčno želela.*

*Vsi sivi nad Dolom pod smreko res zbrani.
Kot nekdanj zbrundajo pesem glasno.
Le mati nenadoma sest se brani.
K zaključeni pesmi povesi glavo.*

PETER KOŠAK

Rodil se je 1943. v Mariboru, kjer je opravil maturo. Vpisal se je v pravno fakulteto in preden jo je dokončal, je odšel v Avstrijo, v kraj, kjer se je rodila njegova mati. Leta 1964 je prispel v Avstralijo, v deželo svojih sanj. V desetih letih je prepotoval skoraj ves kontinent in zamenjal nešteto delovnih mest ter se končno ustalil v Melbourneu.

Prvi poiskus pisanja poezije je v povezavi z letom 1975, ko je začel delati v bolnici s starimi, obnemoglimi.

Leta 1982 je izdal v samozaložbi pesniško zbirko »Iskanje«.

Born 1943, Maribor, Slovenia, Yugoslavia. Arrived in Australia in 1964. After 10 years of travelling around Australia, he finally settled in Melbourne. Here he qualified as a psychiatric nurse. In 1982 he privately published his book »Iskanje« (The Quest). His poetry is written mainly in Slovene.

NA OBREŽJU REKE

*opazujem besedo
kako lovi misel
z mrežo za metulje
smisla*

*zalezujem doživetje
kako plava proti toku
in ga reka odkopava
oči ribe in usta
s prodrom in mivko
zasipava*

*motrim ptico
v preži za ribo
v preži za črvom
v lenobnem teku
vrtečih lokvanjev*

*lovim ribo
ko prime mušico
s spretnostjo ribiča*

*kako velika je riba
ki iz mojih ust odpluje
in me iz kalnih globin ustja
pikro kot ikro motri*

NOVA ZVEZDA

*bral sem o svetosti
o najsvetlejšem
v Novi (reviji)
na pravkar odkriti
peščeni obali
Dveh*

*kako so te odnašali vali
kako si pritekla
slana in lepa
kako zasopihana
tako sama
za Oba*

*revija najinega starinskega jezika
tako čista
zaprta
pri tleh*

*morska zvezda
tvoja
pobrana
nedeljiva
najina živa
tista nedelja
samo za bežen pogled
moj sedemkraki morski razgled*

*Nova Zvezda
za mojo kamero
instant spomin
ki ga nisi dovolila
z enim samim zelenim
tvojim morskim pogledom*

*zaprta Nova na najini plaži
ljubim vas
tako
odprta morska zvezda v morju
vseh nas
(dve zvezdi in eno sonce)
po
sveti
naš
čas*

*se dani
najbolj zgodnje jutro*

PESMI ZA DANUŠO

BALADINKA

*snow falling gently
black balaclava
tenderly hugging
dark lakes
of nothing*

*white cones watching
bare-chested singer
blossoms of winter
whip gingerly cracking
water and fire
white palms of feeling
two wings of desire*

*dusk above hedges
snow falling gently
distant bells peeling
crimson its edges*

*snow falling gently
blue lips barely touching
three horses approaching
for stars a-jar ringing*

*again and again
grey sky white plain
and the troika
snow-bound
and bridal
asperity of the Red Armada
all colours matching*

*eternally
singing and dancing
snow falling gently
fire-catching
balalaika advancing
the Cossack's song
again and again
winter and spring touching*

*snow cones watching
absailing stars
chummy dwarfs
white-bearded moss
fir-trees for Little Snow White
falling in love again
and again*

MOŠKI

Moški!
kličem te moški
kličem te elementarno bitje
kličem te moja krvaveča desnica
ki si z njo v Jordanu krstil
ki je tvojo moško glavo Saloma
kot prezrel sadež na pladnju nosila
ki Te je Marija kot vsaka mati rodila
ki Te je Peter trikrat izdal
in Te v Duhu priznal
ko Te je Judež teologom
so zapisali v Svetem Pismu
da so Te izročili sodrgi
in si je Pilat roke opral
ki so te zadeli kamni iz moških rok
ki so te prepustili levom v arenah
ki so te spremenili v črva
ki si kopal zlato rudo
ki so te bičali na galejah
kličem te moški kličem te vitez
kličem te Evridika kličem te Magdalena
kličem te nežno kličem te žena
kličem te z vodo kličem te s kruhom
kličem te s spominom kličem te z Duhom
ki si prvi vstopil v glino
da bi snov osvetlil
vso snov in vsa ustvarjena bitja
vse rastlinstvo in vse živalstvo
iz starožitja v nova zlitja
da bi kraljeval ribam in pticam
sam človek samotni moški
s prvo žensko Evo svojo ženo
zakrament brez kupčije
svobodna volja pod drevesom Spoznanja
usoden ugriz v jabolko goljufije
samovolja razuma
nečistost brezsrarnje
zapeljevanje ženske
oboževanje Moloha
ločitev od Duha
meso brez okusa
kličem te moški
Mojzes in Noe
V Veku Razuma
moški brez ženske
Dvoma in Suma

ŽENSKA

Ženskal
kličem te ženska
kličem te eterično bitje
kličem te moja nežna polovica
ki si pod Križem stala
ki si Jezusa rodila
ki si morilcem oprostila
ki si Magdalena ga z oljem mazilila
s svojimi lasmi njegova stopala
Veronika ki si mu s prtom krvavi pot brisala
kličem te Eva
kličem kot Adam
kot prvi in drugi
kličem te ženska
kot človek in moški
kličem te ženska
bitje iz raja
ki si se poteptala
ki sva bila izgnana
pogrezava se v blatu
ko bi lahko klečala
ko bi lahko blagovala
pela in plesala
lotus in vrtnica
ki prinašaš vodo življenja
čisto svetlobo
od tam kjer sva doma
Blagoslovljena Kraljica Neba

TELO ČLOVEKA

*O kadar bo razum orodje Duha,
in bo ženska kruh moškega
in moški sol ženske;
in ko bo vino kri mesa,
bo kvas Svetega Duha
posvetil telo človeka.*

Duh je dar Boga.

ZA TVOJ PRAVI ROJSTNI DAN

*Danes je moj rojstni dan.
Danes je ves moj.
Danes sem se rodila*

*Danes je moje ime;
danes je moja duša
god. Tvoje volje.*

*Čas je napeta guba:
zdaj po obrazu polziš,
med včeraj in jutri
fotografije solziš.*

*Vsak dan nanovo umiram.
Vsak dan nanovo se zbiram,
v šopek časa:*

*ta trenutek se rodim
in umiram;
ta trenutek živim
in se zapiram;
ta trenutek se delim
in se zastiram.*

*Lahko me posadiš v vazo,
postaviš na mizo
in zavrtiš.*

*Danes razbija moje srce;
lahko me pogledaš v obraz,
pogledaš vsak moj las,
poljubiš oči:*

*v vsakem listu posebej
me najdeš
in izgubiš;*

*v vsakem listu posebej
umiraš
in se rodiš.*

*Vsak dan je moj rojstni dan.
Vsak dan je moje novo ime.
Ker danes razbija moje srce.
In včeraj in jutri me tesno objema.
Kako večnost skoz mene šumi!*

*Vsak dan me rodi.
Ta trenutek me dihaš,
ta trenutek me usmrtiš;
ta trenutek me raznežiš,
ta trenutek vse pozabiš.
Vse moje življenje me vrtiš —
in vse moje trenutke loviš,
in vse večnosti me sadiš...*

THE FLOWER UNDER A HELM

*A helmet is not a substitute
for a flower — because
a helmet is earth's dust
pretending to protect
from death
some perfect brain.*

*A flower is a celebration
of life,
with all its colours
blazing scent of light.*

*The flower under a helmet
is like a dying soldier
on a spring's meadow
before night's fall.*

*The flower under a helmet
is like a prostitute;
a helmet pretending to be a flower-
pot is such an ungainly sight:*

*a swastika's rattle
no wind consoles
no butterflies delights.*

NA DRUGI STRANI RAZGLEDNICE

*Rodil sem se na Malvinah, oprostite, Falklandih,
na koncu vojne, sredi Evrope. Avstrijski
Kajzer je iz teh krajev
nabiral vojake — Turkom...
Danes sem v Avstraliji — sit...*

*Vsa Evropa nas je že sita.
Od Laponcev
uvažamo lopate
za naše snežne zamete
— krampe za grobove izdelujemo sami —
v Porurje izvažamo
meglo naših kotlin,
naše kisle vampe,
naše speleološke lampe
ter druge recepte.
V argentinske klavnice
smo izvozili mukanje
naše tradicije.
Ves svet nas je že sit.
Italijanom izvažamo
naše manekenke,
v Trstu pa kupujemo
kavo, zlato in dokolenke,
testenine, kavbojke in piškote,
perilo, zavese in še kakšno zastavo.
Od Arabcev dobimo našo zelenjavo.
Od Japoncev uvažamo
potresne naprave,*

*izvažamo birokratsko opremo,
vseh vrst klopotcev
in kiklopske izjave.
Z našo, nam prirojeno vneto
razkazujemo svetu
naše jame, naše daljave,
naše vrtače, naše udomačene klopotace...
naše koline, naše starinske frače...
naše priljubljene igrače,
naše seizmogramе,
— vse, kar se po svetu dogaja,
takoj tudi zvemo —
in ves svet nas je že sit.
Iz Amerike uvažamo vse:
naše strahote in
vse, kar zastonj dobimo;
izvažamo kapitalistične obresti in
našo klimo in
kakšno odvečno steklenico ritoznojčana pa
še kakšno garnituro pohištva ter
rezervne vzmeti med galanterijo
naše suhe robe med usnjem denarnic.
— Ves svet nas je že sit.
V Avstralijo izvažamo
naše zdravilne čaje in mineralne vode,
našo skrb za kulturo,
uvažamo pa volno za naše tekstilne šale
in naše samoupravne ovce.
Delam križe čez naše sode.*

MALA HVALNICA

*Kako dobro, da so na našem nebu zvezde — stalnice,
da se na zemlji, na naših križpotjih, ne izgubimo!*

*Kako dobro, da so na našem nebu vozovi — veliki in mali,
ki nas čakajo v dalji, da nam skozi zasneženo pokrajino,
kot v trojko vpreženi konji, med pokanjem bičev zvonijo!*

*Kako dobro, da so na našem nebu ptice — osvobojeni križi,
da včasih odložimo bremena, se v sončno nebo zastrmimo!*

IVAN LAPUH S HČERKO LIDIJO

Rojen je bil 27. februarja 1945. leta v Nemčiji, kamor so starše izgnali 1941. leta. Osnovno šolo je dokončal v domačem kraju Bistrici ob Sotli. Zatem se je na Vrhniki in v Ljubljani izučil za mizarja.

V Avstralijo je prispel 1968. leta in kmalu nato je začel pisati pesmi, četudi preproste. Pozneje je začel pisati tudi krajše črtice.

Svoje prispevke objavlja v Vestniku — glasilu Slovencev v Avstraliji, v društvenih Novicah, Rodni grudi in na slovenski radijski uri 3EA v Melbournu. Njegove pesmi večinoma deklamira hčerka Lidija po raznih slovenskih prireditvah širom po Avstraliji.

Leta 1984 je izdal knjižico pesmi v Melbournu v samozaložbi z naslovom Cvet ljubezni.

GLINASTO SRCE

Pot se je odcepila s ceste navkreber proti domačiji. Pospešil sem korak, kakor da me nekdo kliče iz tiste tišine in samote, ki že vrsto let kraljuje v mojem dragem domu.

Vstopil sem. Pozdrav na ustnicah mi je obstal, nem. Nekje v duši sem začutil, da me ta tišina vseeno toplo pozdravlja; toda samota mi je šla po žilah kakor mrzla studenčnica.

Vse je bilo še tako, kakor da sem šele včeraj odšel v tisto daljno deželo. Vsake stvari sem se rahlo dotaknil kot majhen otrok; ne iz radovednosti. Spoštljivo sem pozdravil svoj dom, kjer so žulji in ljubezen očeta in matere. Tudi na skrinjo s posodo nisem pozabil. Odprl sem jo. Nepremičen pogled mi je obstal na majhni, precej ožgani črni posodi.

»To je moje glinasto srce,« sem pomislil. Spomnil sem se maminega pripovedovanja, da mi je bilo podarjeno ob rojstvu. Ob večjih praznikih se je v tem srcu pekla majhna potička. Teh nekaj grizljajev potičke

sem imel najrajši, saj so bili namenjeni predvsem meni. Moja potička je bila vsako leto z drugimi jedli pri velikonočnem žegnu.

»Velikonočni žegen — blagoslovljene jedi! Tega mi tujina ne more dati, ker tega ne pozna,« sem dejal, kakor da bi me glinasto srce razumelo.

Zdramil sem se iz spominov. Sklonil sem se nad skrinjo in vzel iz nje to majhno črno posodico. Rahlo sem jo dal med dlani, kot da je v njej potička.

Dnevi obiska so šli h kraju. Samota me je ponovno prevzela in zavedal sem se, da moram nazaj na pot. Še enkrat sem v slovo z roko pogladil golo, že od črvov načeto kuhinjsko mizo. Pogled mi je obstal na steni, kjer je visela slika očeta in matere. Nepremično sem zrl v podobo, ne da bi se zavedal, da že oba dolgo počivata v miru.

Ustnice so se mi rahlo premaknile:

»O, moj ljubi dom, kako dolgo že ni bilo v tebi vonja po veliki noči in kje je že dan, ko je iz glinastega srca dišala potička.«

VIDIM TE, MOJ DOM

Vidim te:
v ogledalu mojih sanj,
v povrnjenih spominih,

vidim te —
ko te srce želi,
ko mi tujina
zarosi oko,

vidim te —
tako kot gledal sem te
zadnjikrat v slovo.

DOMAČE GORE

Tam bele steze
so vodile v gore,
tam mati mi pela
ko v zibki me je imela,
tam vzel s seboj
sem pesmi si s planine,
da v svetu širokem
obujam spomine.

SPOMIN SPRAŠUJE

Kje je tisti hrib,
ki skriva se za njim vasica?
In kje je sled,
nekoč vodila
ozka je stezica,
prav tam,
kjer mili dom stoji,
ob njem gorica.

NAJLEPŠI DAN

Kakor dan je materinski,
ni na svetu ga iskat,
rod naj poje ves slovenski:
hvala mati — tisočkrat!

Bodi srečna mati moja,
za ljubezen — hvala ti!
Naj živi beseda tvoja
v srcu lepa dota mi.

NEZNANA NOČ

Ne vemo, kdaj sonce
v slovo bo zašlo,
kdaj prišla dolga,
res dolga bo noč.
Vsi vemo le eno:
da prišla bo,
ki vzela poslednjo,
našo bo moč.

TVOJ OBJEM

Mati,
še enkrat
podam ti roko,
predno odidem
v tujo zemljo,
še enkrat želim
v tvoj topli objem,
da v srcu poneseš
tvojo besedo,
tja daleč čez morja —
k tvojim ljudem.

DANICA NOVAK-PETRIČ

Rojena 3. 3. 1951. v Ljubljani, Slovenija, Jugoslavija. Že v osnovni šoli so učiteljice odkrile njen talent za pisanje. Tako je z dvanajstim letom postala urednica šolskega glasila »Lastovka«. Kot mladinka je prejela nagrado za pesmi. V Avstralijo je prišla 1972. leta. Tu je nadaljevala s pesnikovanjem pri »Slovenskem društvu Sydney«. Pet let je urejala slovenske oddaje in napovedovala na Radiu 2EA. Zdaj je sodelavka »Vestnika«, ki izhaja v Melbournu.

VOŠČILO

*Tvoje oči so vsak dan
polne sonca,
v tvojih očeh vsak večer
žare svetle zvezde.
Na tvojih licih cvete pomlad.*

*O, da bi nikoli ne zašlo sonce
v teh očeh,
da bi nikoli ne ugasnile zvezde
v tvojih očeh!*

*Nekoč bo odcvela pomlad
na tvojih licih,
a sonce in zvezde
v tvojih očeh
naj nikoli ne ugasnejo,
naj nikoli ne umre nasmeh
na tvojih ustnicah!*

*Bodi tolažba in luč
svojim sopotnikom!*

SOLZE ODPUŠČANJA

*Zrla sem
v jekleno modrino
zvezdne noči
in bilo je mraz
med krivimi brezami,
bil je sneg
na najinem polju.
Prišla si —
tih, nemočna,
kot nekoč,
dolgo, dolgo je tega
in razprla sem roke
nad tvojo bolečino.
V mehki tišini
vzhajanje meseca
nad mojo dolino
se je priplazilo,
počasi se je dvignilo...
kapljale so neslišno
v razprte dlani,
solze odpuščanja.*

RAZPETE ZATE SO BOŽJE DLANI

*Zakaj potikaš se, otrok brez sonca,
ko vendar iščeš srečo iz dneva v dan,
vse življenje —
samo hrepenenje
po miru, krik po odrešenju —
obup in jok,
ko strti je pred teboj
zdaj ta
zdaj drug malik.
S Smrtjo naj konec —
tvoj bo zaman?*

*Pravice iščeš,
upanja, življenja
in smrt naj vse
pogrezne v prah, pepel?*

*Je Bog, je luč
in je neskončna sreča
še onkraj smrti!
Vrelci življenja večnega
so ti odprti in vir moči —*

*Na križ razpete
zate
božje so dlani!*

ISKANJE

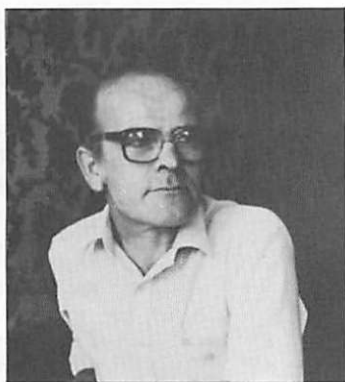
*Ko te iščem
po teh temnih cestah,
ko te iščem
v tem blodnjaku zla,
ko te iščem
v teh mrtvih očeh;
se mi zdi,
da te ni...*

*Iščem te podnevi
v pogledih ljudi,
iščem te zvečer
na stopniških mrkih katedral,
iščem te ponoči
v gluhi tišini samotnih zidov
in prosim za milost.*

*In ko te iščem že dolgo, dolgo
in ko te ni,
ne v pogledih ljudi,
ne v objemu mesta,
ne v tišini zidov,
ne na stopniških katedral
in ne v okrilju mojih sanj,
bi si zakrila obraz
in umrla.*

*Izničila bi se v tisto,
kar ni
in kar nikoli ni bilo...*

*Toda jaz ‚sem‘ in nikoli več ne morem
biti ‚nisem‘.
Priklenjena sem z večnim zakonom Njega,
katerega iščem v samotnih urah svojega hrepenenja.*

CIRIL SETNIČAR

CIRIL SETNIČAR, roj. 31. marca 1931 v Golišah nad Litijo. V Kranju končal gumarsko, za tem pa še ribiško šolo v Piranu. V Avstralijo je prispel leta 1960 in se najprej zaposlil v gumarski stroki, pozneje pa je bil v poštni službi, kjer je delal vrsto let do predčasne upokojitve zaradi hujše bolezni.

V Avstraliji je bil vseskozi aktiven društveni delavec. Pesmi in kratka razmišljanja piše v glavnem zase in za prijatelje, priložnostno objavlja v avstralskih slovenskih listih, kot je bil »Slovenska vest« in so zdaj »Svobodni razgovori«. V Canberri je pomagal tudi pri slovenskih radijskih oddajah.

TRUDNE, NEPOZABNE SENCE

*Trudno padajo sence na hišna pročelja.
Tih je jesenski večer.
Vrba žalujka objema hišne vogale,
cvetje ciklam je ovenelo.*

*Akacija v mraku večernem
otožno se sklanja nad hišnim pročeljem,
medlo svetlobo zagrinjajo sence.*

*Zlatorumeni listi topola šelestijo,
trepetajo trudne oči.
S cvetovi dehtečimi se priklanjajo krizanteme.*

*Nekje iz daljave se sliši
prav nežen vzdihljaj:
Odšla si, pomlad, na krilih jutranje zarje,
vse, kar je še ostalo, so dnevi otožni,
brez cvetja ciklam.*

STARA POT

*Stara pot skozi vas
je samo še v spominu ostala.
Ljudje prijaznega obličja,
so že davno preminuli.
Besede, izgovorjene danes,
ne prihajajo nič več iz srca.
Veselje in smeh se sliši
samo še v pijanosti.
Duša človeka je zbadljiva
in poniževalna.
Vse, kar danes človek ceni,
je denar.*

OB VAŠKI CESTI

*Spominjam se,
nekoč ob vaški cesti
sem srečal starega moža.
Suh, košččen obraz,
vdrte, trudne oči, polne trpljenja.*

*Podoben je bil staremu drevesu,
ki je kljuovalo
vsej krutosti tega življenja.*

*Tedaj sem si mislil:
Oh, starec, pojdi domov
in moli, brat, moli.
Jaz pa grem v gostilno,
da izpraznim kozarec ali dva
za razvedrilo.*

IVANKA ŠKOF

IVANKA ŠKOF, rojena 24. 6. 1929 na Artvižah v Brkinih. Po italijanski osnovni šoli je končala slovensko gimnazijo in leta 1951 diplomirala na učiteljski šoli. Zatem je več let poučevala otroke po raznih šolah.

Leta 1967 je prišla k bratu v Avstralijo, kjer je kot priseljenka morala opravljati vsemogoča dela, potem pa delala kot knjižničarka v eni od mestnih knjižnic.

Pri slovenskem klubu Jadran v Melbourne je devet let poučevala otroke naših izseljencev slovenščino v sobotnih dopolnilnih urah. Sama je ustanovila šolo, ki je bila takrat ena od prvih te vrste pri slovenskih društvih v zvezni državi Viktoriji. Bila je kulturni referent društva, pomagala je pri ustanovitvi pevskega zbora, nekaj mesecev pa je delala tudi pri slovenskih oddajah etničnega radia v Melbourne.

Ne željo državne ustanove, ki skrbi za vzgojo priseljenjskih otrok, je sestavila priručnik za poučevanje slovenskega jezika in zgodovine ter zemljepisa.

Je tudi odbornica Združenja jugoslovanskih piscev v Avstraliji in Novi Zelandiji. Uredila je večjezično antologijo »Naše staze,« ki je izšla lani

LASTOVICA

*Poletela bom, za menoj bo ostala
vasica vetra, dežja in snega.
Podstrešek, ovit v topel spomin,
objel me bo šele na pomlad,
ko priletim iz daljne, južne dežele.*

*Pod menoj že zginjajo mehke doline,
valoviti griči in bele vasice;
nad modrim morjem v jate
zbirajo se vznemirjene ptice.*

*... pot je dolga, le močnejši zdržijo,
prah, dež in vihar jim krila hromijo...*

*Vihar prizanesi, še malo je do pristanka,
do mehke sence ob zeleni oazi,
kjer name čakajo znani obrazi.
Daj mi moč, da prispem do čistega potoka!*

Je to privid!?
*Streha visi ob planki,
ob suhi strugi samevajo kosti ostanki.
Moj bog! Vse do tu segla je belčeva roka!*

DREVO

*Ob deblu sedim in slišim,
kako v evkaliptu šumi širjava,
nad njim vrtniči se papig krik.
Na veji zapiha malomarna goana,
kot da je pragozda lastnik.
Nenadoma krošnje vztrepetajo,
vetra od nikjer,
le listi o preteklosti mrmrajo.*

AYERS ROCK

*Mogočna gmota v soncu žari,
ob njej se dingo greje,
od sebe vse štiri molí.*

*Kamen se sproži
v ókrasti višini,
strupenjača se nastavlja
opoldanski vročini.*

*Krokar otožno nekje se oglašá,
kukabara ga na veji oponáša,
oblaki beli na jug bežijo,
njihove sence čez pustinjo hitijo.*

MOJ SVET

*Občudujem vzburkanost oceana,
sladkornega trsa platano,
zlato klasje, močvirno resje,
dišeče grmovje, visoko drevesje.*

*Ljubim griče, doline,
polja kipeča,
kjer zemlja noseča
ponuja svoj dar.*

*Ljubkujem jesenske akvarele,
sladko grozdje,
nabrekle kostanje
in kmečko oranje.*

*Prisluškujem padanju zrnja
v nedra mastne grude,
da ponovno vzklije brez zamude.*

PELIKANA

*Zaliv, voda čista, mirna;
nad njo spušča zarja se večerna,
po njej drsita ptiča velikana,
bela, zaljubljena pelikana.*

STARKA

*Upognjena, trudna
se je vrnila k reki,
tja, kjer je nekdanj
dan za dnem prala
perilo bogatinom.*

*Ni bilo več reke,
ne tolmuna,
ne rib v njem,
ne pastirja, ki bi
tekal soncu v objem.*

*Na suhi vrbi
le krik skovirja
. . . in mislila je,
da je oslepelá.*

CAROLINE TOMAŠIČ

Caroline Tomašič je bila rojena v Celju 24. XII. 1943, od šestega leta naprej pa je s starši živela v Labinu, v Istri. V Avstralijo je prišla leta 1970. Po poklicu je frizerka. Živi v mestu Mt. Isa v zvezni državi Queensland, kjer ima v lasti in vodi največji frizerski salon. Pesmi piše v slovenščini in hrvaščini. Občasno objavlja v *Novo doba* in *Svobodnih razgovorih*.

SPOMIN NA STARŠE

*Ko vidim starčka dva,
me v srcu zaboli,
ker me spominjata,
da mojih staršev ni.*

*Čeprav že stara,
bila sta kot goloba dva;
eden brez drugega
nikamor nista šla.*

*V njunih očeh
je zmeraj sijalo sonce.
Vsakomur sta znala dati nasmeh
in odpreti zlato srce.*

*Pogrešam jih zelo,
vsak dan mislim nanje.
Nazaj jih več ne bo,
čeprav imam te sanje.*

*Ko vidim starčka dva,
spomnim na moje starše oživi.
Za njih ljubezen vsa
kot luč v solzah iskri.*

OGLEDALO

*Zrcalo, reci: Sem to jaz?
Od kdaj imam poln gub obraz?*

*Pred kratkim čilo še dekle,
zrcalo ne laže, vse ve.*

*Priročni prijatelj bilo si mi vedno,
in zmeraj kazálo si lice mi čedno.*

*Zrcalo: Sem to še mar jaz?
Od kdaj imam toliko sivih las?*

*Za mano gre lepo dekle:
»O čem sanjaš, mama?« se vame zazre.*

*V zrcalu zrem podobi dve,
srce se dvojnosti zave.*

*Za mano hitro vse je ostalo,
oprosti mi prijatelj stari - ogledalo!*

PUSTE ŽELJE

*Želela bi odleteti visoko
pod oblake sive.
Želela bi objeti
prisrčno vse planine.*

*Prav rada se spominjam
na leta za mano.
V sanjah se oziram —
vse mi je znano:*

*znane so ceste, poljane,
tudi stari hrast še stoji,
a to so samo sanje
in v srcu veselja ni.*

*Želela bi odleteti visoko,
da me čas ne ulovi.
Želela bi od srca,
da smo še mladi.*

STARČEK

*Rad bi še delal,
a nimam moči,
v napotje sem vsem,
zato srce trpi.*

*Kriv ni nobeden,
da nosim to rano,
v živem spominu
so leta za mano.*

*Podiral sem drevesa
kot pravi korenjak,
delal sem pridno,
dokler sem bil mlad.*

*Globoko še v meni
mladenič tiči,
čeprav sem že star
in nimam moči.*

*Po uvelem obrazu
polzijo solze,
ne bom več preživel
te zime dolgé.*

*Z drhtečo sem róko
napisal slovo,
a Ti ga preberi,
ko več me ne bo.*

LASTOVKE

*Od doma smo daleč odšli
v naročje nove dežele.
Kot lastovke smo prišli
iz zime v tople predele.*

*Misli krožijo še
na bele poljane pozimi,
spomladi pa na cvetice —
to so res dragi spomini.*

*Vem, da dni takšnih še bo.
Tu je drugače, pa tudi lepo.
Saj tudi tu je plavo nebo,
a doma sonce sije toplo.*

LOJZE

*Imam prijat' l'a Lojzeta —
vsakdo ga pozna:
plave oči ima
in zmeraj se smehlja.*

*Globoko v njegovih očeh
pa vidim le drugačen svet,
ki ga skriva v nasmeh,
čeprav je večkrat prizadet.*

*Skrita želja ga navda,
o njej večkrat zasanja.
Prav rad bi bil spet doma —
ta misel ga preganja.*

*Njegova majhna vašica
na mladost spominja ga.
Njegova rojstna hišica
mu je na dnu srca.*

*Neštetokrat spominja se,
kako letal je čez travnike,
na koritu spuščal ladjice,
Najlepše, čeprav so b'le papirnate.*

*Spominja se stare poti,
ki čez smrekovje vodi,
tam daleč v planini
kjer mir je bil edini.*

*Zato želim mu od srca,
da se mu izpolni želja ta,
ker tudi jaz sem izseljenka -
kaj to pomeni, veva oba.*

POD MOSTOM

*Tvoje življenje teče
kot hitra reka pod mostom.
Na dno te večkrat vleče,
tam nekje za ovinkom.*

*Ne vidiš ji konca nikjer,
a čutiš, kako se v bregove zažira -
ta globoka, mrzla reka,
kako na nič se ne ozira.*

*S strani pa veje, kakor roke
segajo do nje, jo skušajo zavreti.
Pograbi jih in s sabo nese,
nekje v vrtincih in globini strese.*

*Mrzlo je jutro
in mrzla je reka okoli mojega srca.
Žalostna stojim na mostu in gledam,
kako se življenje se odmika.*

*Mrzlo je jutro
in mrzla je reka okoli mojega srca.
Žalostna stojim na mostu in gledam,
kako življenje se odmika.*

BERT PRIBAC

BERT PRIBAC, rojen 16. januarja 1933 v vasi Sergaši v slovenski Istri. Gimnazijo je končal v Kopru, nato pa je študiral na ljubljanski univerzi primerjalno književnost, a študija ni končal. V Avstralijo je odšel leta 1960, kjer se je najprej zaposlil kot čistilec, nato poštni uslužbenec in pozneje kot bibliotekar. V Avstraliji je končal maturo iz angleščine, bibliotekarsko šolo, vključno z magisterijem na univerzi Novega južnega Walesa v Sydneyu. Dolgo je bil zaposlen kot šef bibliotekarske in dokumentacijske službe avstralskega ministrstva za zdravstvo. V tej vlogi je bil na povabilo Svetovne zdravstvene organizacije že večkrat svetovalec v azijskih državah. Sodeluje v slovenskih društvih, piše in prevaja pesmi ter ureja slovenske radijske oddaje v Canberri, kjer tudi živi. Pesmi je objavljajl v Mladih potih, Mostu, Meddobju, na ljubljanskem radiu in v zbirkah Bronasti tolkač (1962) in V kljunu golobice (1973).

BISERI

*Iskal sem Te,
na prazni, sivi obali
zverženih skal.*

*Brskal sem kot otrok
po naplavinah peska
za bisernimi školjkami,
ki sem jih poznal
samo iz sanj.*

*Našel sem samo
lesketajoče se luskine,
ki so jih vali odtrgali
od zaraslih skal —
bile so mi priče, da,
kdor se potopi do dna,
kjer pleše svetloba
v slepečem valovanju alg,
najde pravi biser.*

*A jaz sem bil otrok,
ves srečen z luskino.*

PEARLS

*I have been searching for You
on an empty grey shore
of distorted rocks.*

*Like a child I rumaged out
among the pockets of sand
looking for pearl oysters
known only from dreams.*

*But I found only
glittering husks
torn by waves
from oozy rocks.*

*They were a proof
that if one were to dive
into the depth of the sea
where rays of light are dancing
into blinding waves of seaweeds
a true pearl could be found.*

*But then I was only a child,
all contented with a husk.*

Translated from Slovene by M. Jurak.

TRI BREZE

(Ob napevu belokranjske ljudske pesmi)

*Rasle so tri breze
v dolini pod vasjo,
rasle miło kot devojke,
kadar se jim rože napenjajo
v nedrih
same, čisto same
sredi senožeti.*

*Pa so prišli nadnje trije
s sekirami,
trije kakor klavci
in so padle breze
na pomladno travo,
same, čisto same.*

*Pa so prišli fantje
s tremi zalimi devojkami,
niso našli sence,
hladne, skrite sence
in bilo jim žal je,
da so pale breze
čiste še v mladosti.*

PEŠČENA URA

*Soskladje spominov
se je razbilo
v motno podobo
čuječnega strahu.*

*Zaprlo se je okno
in duša je ostala sama
v skaljenih sencah
stisnjenega prostora groze.*

*Iz zidov kapljajo
v tihih presledkih
ledene kaplje
na glavo jetnika,
ki so mu privezali
železne krogle ob gležnje
in pribili dlani
v zarjavele kline
zbrušenega zida.*

*Neslišno polzi pesek
na dno steklene ure . . .*

THREE BIRCH TREES

(In the style of a Slovenian
folk song from Bela krajina)

*In a narrow valley
near the village I was born
three birch trees grew year after year,
they grew softly like young girls
when their blouses
show two luscious buds
they grew all alone, all alone
in the middle of a meadow
near a limpid creek.*

*But then one day
three young men came
three strong men with awful axes
over their shoulders strong
like hunters they went
after their prey
and the birch trees fell
on the springtime grass
all alone, all alone
in the middle of a meadow
near a limpid creek.*

*Then after so many days passed away
three young men came
in the company of three pretty maids
to make love in the cool shade
of the three birch trees
and they pitied the fallen birch trees
in the meadow
near a limpid creek,
but they did not pity
the three young girls.*

OBISK KRALJICE

(Ob njenem obisku v Canberri)

*V svojem življenju nisem videl
te prave kraljice nikdar
do tistega dne, ko je sklenila,
da obišče ta daljni kraj njenih mej.*

*In nekega dne
so bile ulice polne barv in ljudi
in iznad kočije
je pomahala z ruto,
verjetno, da bi prepodila
izobilje muh, ki jih je tukaj najti.*

*Bila ni nič posebnega —
ženska zrelih let
in še nabrekle polti,
taka kot jih je videti mnogo:
skrbno počesana in oblečena,
kot da bi pravkar prišla iz trgovine
na Collins Street*
ali pa iz zelenjavnega trga
izpod mestnih vrat.*

*Pomahala je z določenim nasmehom,
ki ni bil ne odljuden ne priljuden,
namenjen nobenemu posebej.
Tisti smeh bi morda pogrel zrelega moškega
v slastno nezavest,
a kako naj pogreje narod in skupnost plemen,
ki jih prevzema led?*

*In potem se je povrnila v svoj svet,
zdolgočasena od sprevodov,
sprejemov in plesov in stiskanja rok.
Morda si je v resnici želela biti le žena,
ki si želi družbe in toplote svojega moža.*

*Tistega dne sva jo z ženo
spremljala še na pot
(v družbi tisočev ljudi).*

*Ko sva zvečer vrnila se domov
utrujena od zaprašenih cest,
zaspala sva kot kladi,
ne da bi pravljica o lepi kraljici
motila najin sen.*

*Collinst Street je ulica z imenitnimi trgovinami v Melbournu.

A MIGRANT COUPLE SEES THE QUEEN

(On a visit to Canberra)

In my lifetime I never saw a real Queen before
neither from close or from afar
until that day when she decided
to visit this vast corner of her domain.

When she came, there was an air of festivity
all around — the streets in colour
and down Cotter Road a river
of expectant folk.

Then we saw her in a limousine
and not in a horse coach as of old.
She waved with a scarf —
more to chase away the flies
which abound in these parts
than to salute her eager subjects.

As a person she did not seem
to be much different from my wife,
a bit older perhaps, a woman of mature age
with a complexion still well preserved
and of firm breasts:
very neatly groomed for the day
as if she has just come from a fashion boutique
in Collins Street or from Church
on a Sunday towards noon.

She waved definitely with a certain smile,
we could not see if it was warm or cold
intended for no one in particular
and perhaps for all.

Her figure and her smile could stir a man
if given in the proper place
and appropriate time,
but how can it warm up a nation
made of people her forefathers
have dumped to this shore
a Commonwealth waxing cold as ice?

Then after a few days she returned
into her own world, bored to tears
from official dances and handshakes.

She was probably glad to be just a woman again,
a mother and queen to her children,
a housewife and a companion to her Consort.
But before she went away,
we all went to bid her farewell
with a kind of affection for her
at the shores of the lake.
Thousands of people were already there.

That night, when my wife and I
returned home tired from the dusty roads,
we slept like logs,
the fairy tale of the Queen
did not disturb our dreams.

CONTRASTS

*And here we are now,
at the brim of the world
after many wanderings, refugee camps
and interrogation lights.
It seemed at first that we have fallen
into a cobweb between giant and ugly stars
and so in our loneliness and despair
we have thrown our anchor again
into the clouds of former lands.*

*As a vine transplanted
into a foreign soil
we could not at first
push our roots into this ground
or feel cool under the shade of the gum.*

*The sails of our heart
were longing for the old home
across many seas.
But we realized as time went by that our children
they will establish their roots
and draw the juices of this new land,
becoming one entity with it —
across the wastness of the sandy dunes
they shall plough fresh rivers
teeming with life
and for ages to come
they shall count the coming
of the southern cross.*

DREAMING TO BE A POET

*Often in my dreams
a wonderful poem comes to me
that would make my name
immortal among men.*

*It comes softly
as if coming from another sphere.
At first they are sounds without shape
and then words uttered by my lips
touch passionately my mind
as fire given by the gods.*

*And there is an urgency in the voice
coming from beyond
to write those rhymes down
to carve those words in stone,
to launch myself for the chisel or quill.*

*As I wake at dawn
there is no paper or quill at hand
and no desire even
to write those poems
on the walls of my mind.*

THE ESSENCE OF WORDS

*Words have shape made of inky letters,
usually of blue or black or even red
to emphasize a meaning perhaps, a mistake?
Sentences have the shape of indented squares
of scribbly black.
Books on the other hand
have the shape of boxes,
of harmonicas without buttons and sounds.
Words are supposed to contain, express thoughts.*

*Thoughts are fluid, they run and twist
like a river and somersault like clowns.
There are no barriers or dams for thoughts
or well manicured paths to keep them confined
within a predetermined design.
Thoughts and concepts span continents and times
and can be transmitted from face to face
and may be controlled only by our will.*

*Thoughts have no shape at all, but they
may have colours in abundance,
like the colour of anger which is a livid red,
then the colour of peace — an aquamarine blue.
The colour of love is a bright yellow
bordering on green, though green stands for hope.
The colour of fear, of insecurity, even of want
is a misty gray, not far from black
which as we know is the colour of death.*

*Thoughts are concepts, free abstract streams
and have no material shape at all.
Imagine confining a thought in a box?
And yet that's what some people, some regimes
try to do — and those are guilty of all the misery
befalling mankind.*

*Even thoughts confined to paper, to books are dead,
without a mind to read them, to perceive their flow
their mood, to give them movement again
and a life of their own.*

*Poems are just words too,
a very natural form of thoughts,
coming as inspiration or a cold perceiving of things.
Poems are most often a blend of unbridled dreams,
inspiration given by the mythical muses of old.
Poems may best be described as streams
of consciousness and imagination,
but given a soul, a vital force
they become torrents raging in a storm
or a dark lake disturbed by the winds.
They can be all soul destroying hurricanes
changing at will to a murmuring breeze,
waters ebbing at evening tide.*

---

*Poems are the pain of departure of a loved one
the contraction of the womb at childbirth,
the exuberance of a dance around a bonfire
the ecstasy of copulation of a synchronized pair.
Poems are also the seer's grasp of infinity
the pleasure of chatting with friends
and drinking wine after a depressing day,
the astronomer's awe at seeing
the birth of a nova, of a galaxy or just a star.
Poems are also the lonely child prayer
for the safe return of a father
gone to a distant land to earn his daily bread.
A poem can be also the utter despair,
the constriction of heart and mind
at facing death.*

*Poems can certainly be put into shape,
organized into sense, rhythm, feelings.
But when shaped into inky words,
sentences, pages or books
just for their own sake,
then poems become only a distant echo
of buried thought.*

TRAVEL DIARY

(Piran, Istria, July 1983)

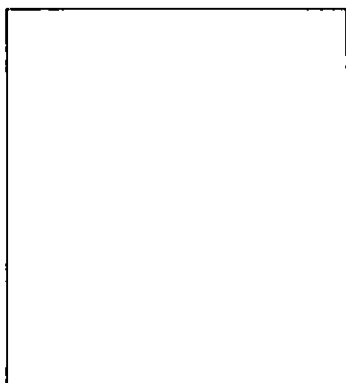
*In towns along the Adriatic coast
I observe Europe,
this haven of fat tourists
from every corner and wind,
piles of well carved stones
in the coastal towns,
red villages among the olive groves on the hills,
border custom posts
smelling of idling kerosene.*

*Exquisitely dressed middle aged marxist dandies
in pavement cafes,
dropping their eyes down the Corso on teenage flesh
and sipping a cool amaretto.*

*Europe is mass copulation
all around the shores of the Mediterranean sea
and alpine lakes
in the oppressive July heat;
masturbating confessions in the tribal cathedrals
of Rome, Madrid, Cracow, Avignon and Split.*

*After having lived twenty five years
under the southern cross,
and now being a tourist myself,
I feel estranged and I wonder
if I am really still one of them.*

All poems are from Pribac's new collection The Beautiful Vida and other poems from two homelands (The hapwing Private Press, Canberra 1987)

CILKA ŽAGAR

MI SMO LJUDJE

*Motorji brnijo,
smeh se meša z dimom;
kadimo
in svarimo otroke,
naj bodo veseli,
ker je življenje težko,
če si hočeš kaj ustvariti.*

*Topoli se veselijo
v soncu,
ko polne torbe in
prazne oči
nosimo na izlete,
da bi pozabili,
zakaj živimo.*

*Boga hvalimo za vreme
in naravo,
ko zalivamo pečenke
in igramo karte pod šotori.*

Mi smo ljudje.

*Mi nismo kot neumne ptice,
ki se spreletavajo po drevju.
Mi nismo kot trave,
mehki in tihi,
da bi nas teptali,
mi nismo rože,
ki samo cvetijo
in dišijo in ne vedo,
zakaj so na svetu.*

*Mi imamo pamet
in se jezimo,
ker je drugi nimajo.*

NOVO LETO

*Zgubljena med razstavljenimi
darili
štejeva minute,
štejeva denar,
štejeva prijatelje
z imeni darov.*

*In v novoletni melodiji
noge bežijo
in v soncu gorečem
zbledijo vse iskre,
ki so nekoč gorele
sredi ivnatnih koč doma.*

*In vse bolj daleč sva
in sama,
čisto sama
tavava.*

SINU

*Za dni ko sem te
čakala
in so pesmi o tvoji vrnitvi
jokale z menoj
in so skrbi zate
pregnale vso žalost.
In za tvoje poti domov
hvala.
Na kraju vseh mojih dni je
lučka
ki sveti
da se moj sin ne zgubi.*

KRIV SI ZA KRIVE PREROKE

*Bog,
ti si napisal mojo vlogo
in narisal moje gledališče,
ti si napel nitke
da pokličeš moj smeh,
solze,*

*strah
in želje po ljubljenu —
za svojo zabavo.*

*Ti si ustvaril jabolko za Evo,
da si se mogel veseliti
njene samote,
Adamove žalosti,
njune izgube in
naše pogube.*

*Abla si vzal zase,
da bi gledala Kajna,
kako trpi v vlogi morilca.*

*Obljubil si deželo Mojzesu,
da bi trpel v ljubezni do zlata
in da bi v strahu rod njegov
klical do neba.*

*Prosto voljo si mi dal
in po prerokih prepovedal
vsa nagnjenja,
ki si jih podaril pticam.*

*Dolga je tvoja roka, Bog.
Nisem kriva za Evo
in krive preroke.*

*Nisem jezna nate.
Pridi,
vzemi moj strah in mene.*

DRAGA TETA

*Draga teta
Vsa mlada leta
smo se veselili bodočnosti
in sveta
v pričakovanju paketa
iz Amerike.*

*Draga teta
na stara leta
sem prišla
okrog in okrog sveta
in zdaj nikjer
nisem več doma
in nič se mi več
ne obeta.*

*Zdaj sem le še teta
in upam,
da se kdo veseli
mojega paketa.*

V ČOLNU

*Žalujke —
objokane tujke
ko veje svoje
v bistrim vodah umivate
čez meje moje misli bežijo
in hočejo nazaj
v čase
ko je trepetalo srce
ob božanju žalujk doma.*

*Sama sva zdaj
in čoln reže tuje brzice.
Kje
kje hočeš da vrževa sidro?
Vseeno kjel*

SON

*When I'll be dead
the poplars tall will play a lullaby for me
and fullmoon's playful madness
will bring me no more sadness,
sleepless nights and senseless fights.
When I'll be dead,
no crumbling dreams, just gleaming streams,
blue clear skies, the blades of grass,
the birds and I when day is done
and friends have gone.
My son, I still regret the words I said;
the way I let your dreams grow cold
your eyes go old.*

*The time is still, the sun is hot,
the waters like a clock run home
to make a cloud,
to wash the earth
and run downstream again.
So where my dreams were yesterday
today your hopes grow high,
I can not stop the clock to rest with me,
I can not lock away my fears
that will like spears break your heart.
I can not let you have new start.*

*We are just a river running from a cloud
as fullmoon's playful madness
is bringing sadness,
sleepless nights and senseless fights.*

*I've run my race, you take my place.
God keeps our pace, he sets our clocks,
he starts our hearts,
he charts our streams and gives us dreams.*

*It's for us to say which way we'll go.
I'll lay down low to soak the sun
and let water our river run.*

FIRST BORN AND LAST

(from the Bible)

*First born
glorified, admired,
envied, feared
looked up to
popular, favourite
dead first, on top.*

*Second first like second last
are fading quickly in the past.*

*First born has favour with father
and mum gets along.
Fathers are too strong to resist
so mum will assist the first
but she'll love the last.*

IVAN ŽIGON

Ing. Ivan ŽIGON je bil rojen 7. novembra 1928 v Ljubljani. Maturiral je na klasični gimnaziji in diplomiral l. 1955 na fakulteti za gradbeništvo in geodezijo. Deloval je kot statik v Švici, Etiopiji in Avstraliji. Izhaja iz znanega rodu Žigonov, iz katerega je izšlo že več znanih, trdnih Slovencev. Več podatkov o tem rojaku je navedenih v »Zborniku 1985« in v »Slovenski enciklopediji«.

SONET IZSELJENCA

*Navajene oči so Pacifika
in znana jim je afriška puščava.
A to ni zemlja moja, ljuba, prava
in blišč in soj daljav me več ne mika.*

*V spominu mi žari le ena slika:
V poletnem soncu se blesti dobrava
in v rahlem vetru prepogiblje trava,
domača hiša v dalji se svetlika.*

*O, dragi dom, o starši, domovina!
Mi bo življenje željo izpolnilo,
da dom bo prostor spet za sina?*

*Le Bog ve, če se to bo kdaj zgodilo!
Pod brajdo sedel bi, napil se vina
in v njem utopil bi sveta slepilo.*

Sydney 1969

LJUBLJANSKA ROMANCA

*Snežinke, snežinke, snežinke
padajo mi na obraz,
a meni še zdaleč ni mraz.
Miren večer je, ves tih,
na licih zime nadih.*

*Pridem pod okno: Doma je!
Kepo zaženem vanj,
da mi odpre, da ugledam
živo obljubo iz sanj.*

*Sem v sobici topli, prijazni,
zvezdnata zunaj je noč...*

*Ko vračam domov se, sneg škriplje.
Ves sem še mlad in ves vroč.*

ANDREJČIN ČRNI KONJIČEK

(Hčerki Andreji za Melbourne Cup, 1975.)

ANDREJA

MOTTO:

Andreja se joka, Andreja se dere,
vse skupaj drvi; ge-go-gu-gi.
Mamica reče: Pojdi zdaj spat!
Andrejčica reče: Go-ga-go-gat.
Mamica v posteljo jo položi,
Andrejka pa v postelji mehki zaspi.

Alenka Žigon, 7 let, Cabramatta, NSW.

*Konjič črni hop, hop, hop,
šel po cesti je v galop.
Drejši je na njem sedela
in konjičku tole pela:*

*»Ko prihajava tja v mesto,
zadaj, za najdaljšo cesto,
kjer je hipodrom zgrajen
in s topoli obsajen.*

*Tam veliko konj tekmuje,
vendar le en sam zmaguje!
Morda boš prvak nocoj
če boš uren, konjič moj!«*

*Konjič je zarezgetal
in Andrejčici dejal:
»Dobro drži se za grivo,
da ne vržem te na njivo,*

*tekel bom že zdaj, takoj,
da ogrejem se za boj.«
Plane konjič kakor strela,
punčka se je komaj ujela!*

*Na! Že tukaj smo! Na start!
To bilo zares je »smart«!
Vratca se odpro in — hižo!
Konji v dir se zapodijo.*

*Hopa, hopa, toka, tok,
syet vrti se naokrog!
Še nikoli ni tako
dirjal črn konjiček z njo!*

*In Andreja premišljuje:
»Bo? Ne bo?« A konj zmaguje:
Daleč zadaj so ostali
vsi, ki z njo so tekmovali.*

*Konjič je dobil nagrado:
deteljico sladko, mlado,
ovsa, zlate še pšenice
in celo poljub na lice!*

CREDO

*Verujem, da si Ti, naš gospodar,
ustvaril našo voljo, čute zveste,
in milosti nam dal, da ne zgrešimo ceste,
da vedno bi bili le Tvoja stvar.*

*A kolikokrat so misli mi nezveste!
In noga se zaplete med skalovje —
strupenih gadov dom — in pa grmovje
napak, pognalih iz krvi zločeste.*

*A vendar vedno znova sonce vzhaja.
In vsak dan bolj čist zven zvonov je
če Tvoja moč nas venomer pomlaja,*

*dokler nam ne zasije v Tvoji zarji
skrivnostna luč, neskončnosti valovje,
ko utihnejo življenja vsi viharji.*

Februar 1970

DVOM

*Povejte, duše vseh Slovencev padlih
pa bodi na katerikoli strani,
saj vi sedaj v neskončnosti vesolja
ste le en duh in ena sama volja,
ker združeni v enotnosti Resnice,
Kajuh, Balantič — Rom in Rem pravice —
kaj je zaman bila vsa naša borba,
ves trud, napor, vse to iskanje?*

*Za gospodarje tuje le smo tu na svetu
še zdaj — v tisočstiristotem letu?
Kaj je zaman bil kronan kmečki kralj,
brez smisla tisoči izkraveli
pod bratskimi in tujcev streli?*

*Borovec pošumeva v dihu vetra
sicer tišina Horsley Park obdaja.
Prižigajo se luči Sydneya v daljavi,
a v duši žalostinka se poraja
in vriva se v srce mi grenko spoznanje,
da smo obsojeni le na iskanje
poti, ki so drugi jo že prehodili...
Prekrila nas bo zdavnaj trava,
ko se nad nami bo še spraševalo:
Katera kriva pot, katera prava?*

OSAMLJENOST

*Star mož stoji pred oknom, z življenjem za seboj.
Čudno, glej: srce nenadoma postane čisto mlado.
V njem oživi otrok.*

*Dežuje, dež pljuska na šipe.
Mož se spominja dežja, ki je trkal na okna
v Staretovi ulici, na drugem koncu sveta.
Mračilo se je že in mamice še ni bilo domov.*

*Tudi danes je še ni. Star mož ve, da je nikoli
več ne bo dočakal.
Okno se solzi,
napušči točijo solze.
V srcu joče mu otrok.*

*Star mož pa ne najde dude za otroka
da ga potolaži.
Zato mu zaigra na harmoniko.*

ÜBERMENSCHEN — »NADLJUDJE«

*Nikdar nas ne boste zabili v tla,
nikoli!
Vi vsi, mrtvaške glave noseči,
po naši zemlji hlepečti*

Übermenschen!

*Ne boste nam vzeli vere, moči,
vi vsi,
ki se trudite, da bi postali berači
in klečeplazni vaši garači*

Lažimarksisti!

*Naša je misel preplavila svet!
Kontinenti so naši
in naša so nova obzorja,
naša svetovna so morja,*

Slovenci!

SLUTNJA

*Že slišim reke večnosti, ki se pretakajo v neznano:
Modro je nebo nad mano, sonce greje z vso močjo
a nikoli več se ne povrne »zdaj« in »to«.*

*Kam prijateljstvo odhaja, kam ljubezen mladih dni?
Kakor črna, temna reka čas v neskončnost se vali.*

*Zbogom vsi, ki z mano v času dihali ste isti zrak!
Še se bom spominjal vsega, ko me bo obdajal mrak.
Vendar upam, datam v dalji, ko bo konec zemskih dni,
nova bo ljubezen vzknila v življenju večnosti.*

*Saj prav nič ne izgubi se, ne zaljubljenecv šepet,
ne samotne ptice petje, tihi, nežni njen ščebet.
Niti misel moja bežna, niti ne današnji soj
sonca, ki zašlo bo kmalu, ne zgubi se strah in boj.
Vse zapisano ostane, vse ponovno zaživi,
vse obnavlja spremenjeno, se v eonih novih dni.*

JOŽE ŽOHAR

JOŽE ŽOHAR, rojen leta 1945 na Goričkem v Prekmurju, živi v Avstraliji od 1968. Več let je bil aktiven član odbora Slovenskega društva Sydney in dve leti tajnik. Dve leti je urejal društveno glasilo Avstralski Slovenec, sedaj pa ureja Svobodne razgovore, trimesečno glasilo Slovensko-avstralskega literarno-umetniškega krožka.

NIČESAR NE REČE

*Ničesar ne reče
ob koncu poti.
Povem mu, da me skrbi
njegov molk.
Strmi in molči. Ta hrib.*

*Pa dvigni se voda, v oči!
Nihče ne bo videl,
nihče ne bo vedel,
kaj tu koga boli,
le ti in v tebi jaz,
tako tesno drug v drugem,
pa vendar vsa oddaljena.
Izgubljena se iščeva,
se bližava, se slutiva,
že skoraj čutiva.
Tik pred srečanjem izgineva,
tako tesno drug v drugem,
postajava še bolj oddaljena.*

*Ničesar ne reče,
ob koncu poti.
Strmi in molči. Ta hrib.*

*Ničesar ne rečem,
ob koncu poti.
Strme in molče odhajam.
Nosim ta hrib.*

JABOLČNE PESMI

OCCIDENTAL HOTEL, Orange, aprila 1987:
Med temi zidovi vedrim,
začasen, tuj in odvečen.
Vse me je izdalo.
Celo sonce in nebo.
Skozi slepo steklo črna sestra
črno gleda me v oko.

SEM KOS odpadnega železa.
V železni postelji ležim
in z njo rjavim.
Nad menoj so ustnice
tapet nažrte in razprte.
Iz njih se vleče ozka, mokra sled,
dotakne poda se, izgine v klet.

V TAKE DUPLINE se starci zapro,
ko jim druga polovica omahne,
ko naviti uri odpove pero,
ko je izbira med prvo in zadnjo potjo
samo še privid, ki potuje nad vsem.
V take dupline se starci odpro,
ko že vse vedo, oženjeni z enakonočjem.

A MOJ ČAS še ni, o Noč! V tej luknji ni
vse eno samo čakanje na smrt! Zunaj:
tam so hribi zagrizeni v oblake,
tam so zaplate sadovnjakov.
Tam bova jaz in dan lovila
ravnotežje med vejevjem. Vsak zase.
Vsak v sebi sam.

ŠE PRED ZORO moram se umiti
s krvjo neba, brezkrven in razrvan —
za jablane, za jabolka.
Čutiti moram v grlu peškin pik:
Vse to je že bilo! Davno in daleč.
V neki drugi jeseni neke druge pomladi,
in tu: celodnevna parada zavrženih slik!

PREBLISKI. Morda kratke more:
Skoraj tak in le drugačen svet,
teža zelenja v najlonski mreži zraka,
pod slamo hiša, ki diha v lipo in oreh.
To, kar ostaja, priklenja, ko se veriga odtrga.
Mladenič, ki sanja in vklenjen beži
v devištvo devištva, ki je in ki ni.

JABLANE SE SELIJO s prezreliimi obrazi
v moje spanje, ki ga zame mesto Orange spi.
In roke vsako noč roke letijo
za jesenskimi izrazi, ko duh bedi, telo boli.
Vsako noč se dolgi dan obnavlja. Pod lasuljo
drevje je in drevja ni. Lasulje ni.
Koliko jabolok moram še nabrati?

NISEM SAM. Na drugi strani stene
nekdo vstopi v svoj del katakombe.
Vrata se zapro, ključavnica kihne.
Podnice dolgo ječijo: pod koraki
misli ihtijo. Potem klikne stikalo:
nekdo z lučjo ugasne v brezglasje,
izdihne. Je stena. Dvorezno bodalo.

JABOLČNI VETER z jabolčnih ladij
prodira skozi razpoke utrujenih oken.
Plavuti galeje v temino veslajo.
O, človek zakaj sva si tuja,
zakaj ni med nama sibile, besed?
Toneva, toneva, v zvijanju stisnjena,
oglušena s tuljenjem navznoter.

TROPINE SVA in nič naju ne reši.
Črna sestra črno zdaj oba ožema
med jabolki v zeleni preši.
Rumeni mošt iz sanj se peni.
Vsemu se odrekava.
Vsak v svoj zveplan sod natekava.
Teši me, o Noč!

POTEŠI ME, o Noč! Obteši me
v hlod, soho, tram, v nekaj,
kar spi brez mor in mirnih sanj.
A ti blediš, odmikaš se iz kamre.
Raz gajlardijo ob ganku drsiš. Bežiš
čez krove hiš. Daleč za hribi slečeš
črno haljo in si bela. Si up. Si vera.

BUDILKA SE PREBUJA: Treba je živeti,
peruti si pripeti, v sadovnjake poleteti,
jablane objeti, jabolka prijeti
in hiteti! Hote hiteti, ne umreti. Ne zaman
loviti jabolok, ravnotežja med vejevjem.
Dolg bo dan in dan bo dolg
med drevjem.

VSAKIČ, KO SE VRNEM

*Vsakič, ko se vrnem,
jih je nekaj manj —
nekaj od nekdanjih podob
odmakne čas, prestavi v grob.*

*Med marmornimi hrbti odloženih knjig
merim korake, poslušam pritajene klice
iz stisnjenih platnic —
ne morem nič, prav nič.*

*Peščeni veter je zamel
telesu dromedarjev do grb,
usločenih v modrost neba;
je vsaka grba most menjave
gospodarjev, obelisk življenjem,
ki so bila.*

*Vsakič, ko se vrnem,
gre mimo mene vrsta senc,
zapomnjenih podob,
okitenih z mirto in črnimi robci;
nad glavami krožijo skobci.*

*Smem z vami naokrog,
vprašam brezzobo starko
iz procesije senc.
Besede, niti pogleda mi ne podari.
Zapre se kot razdražena mimoza.
Sključena med liste mirte,
hrkne v črni robec in naprej hiti.
Postaja prazno. V meni groza.*

*Vsakič, ko se vrnem, je manj toplih rok,
pripravljenih na stisk.
In vedno več je tistih,
ki si me ne morejo priklicati v spomin.
Vsaj vem, kako v nič bledim.*

*Goré na knjigah sveče,
loj kaplja in se gosti.
In južni veter topo vleče
prek obeljenih kosti.*

LETETI, LETETI

*Otok otoka
mežika otroku
v slovo pod nebo.
Brezmejna je cesta
nad grozo aresta,
pod krili sokola,
s katerim letim.*

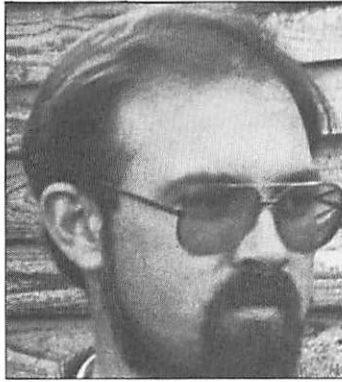
*Leteti, leteti
nad belim bombažem,
vse dolge ure
prebedeti, prevrteti
stare filme vznak,
za trakom trak,
dokler se ne pojavi prag
v spomin zajete hiše,
obrazi — zaprašene slike
in dete bledolično,
ki s prstki prah večerni briše*

TE DNI SE BOVA SREČALA

*Dražestna svetloba draži
skozi line letala;
nekje v globini
drami se Evropa
in v njej moje malo,
zapuščeno gnezdo.
Srce zaziblje se
v bolero. In v prsih
mu postaja tesno, tesno.*

*Prozorno kamenje pada
kot udarci hripave ure
na ture nature,
ki se vrača
v bohotnem razcvetju.*

*O, nemirni deček v meni,
te dni se bova srečala,
postarana do nespoznavnosti,
v poletju.*

DAVID BROOKS

Dr. David Brooks se je rodil v Canberri, glavnem mestu Avstralije leta 1953 in je diplomiral na Avstralski Narodni Univerzi. Od leta 1975 do 1980 je nadaljeval višje študije in potem poučeval na univerzi v Torontu v Kanadi. Od 1981 do 1985 je predaval na Univerzi Zahodne Avstralije v Perthu. Zdaj predava angleško književnost na Avstralski Narodni Univerzi v Canberri. D. Brooks je avtor številnih pesniških zbirk in drugih pesmi ter člankov, objavljenih po različnih revijah ali po radiu.

Nekaj časa je urejal literarno revijo Helix, katere urejanje zdaj nadaljuje pod imenom Phoenix. V to revijo mu je uspelo pritegniti najbolj izrazita imena avstralske poveljne književnosti, posebno pesnike, od takoimenovanih tradicionalistov do novejših, avantgardističnih pesnikov. V pravkar izišli posebni številki te revije, posvečeni starosti avstralskih pesnikov, A. D. Hopeu, beremo imena sodelujočih kot najnovejšo, čeprav strnjeno antologijo avstralskega pesništva.

Za sodelavca Slovensko-avstralskega literarnega in umetniškega krožka Berta Pribca je pripravil daljšo uvodno študijo o avstralski poveljni poeziji za njegovo antologijo avstralskega sodobnega pesništva, ki izide kmalu pri Cankarjevi založbi v Ljubljani in je tudi izdatno pomagal z nasveti pri izbiri avtorjev in pesmi.

Dr. David Brooks was born in Canberra in 1953 and graduated from the Australian National University. From 1975 to 1980 he studied and taught at the University of Toronto and from 1981 to 1985 taught at the University of Western Australia. He now lectures in English Literature at the Australian National University. D. Brooks is the author of several books of prose and poetry and other literary works in magazines and on the radio. For awhile he edited the literary magazine Helix, which he now continues under the new name of Phoenix. He was able to attract to his magazine some of the most notable names of the Australian postwar literary scene, especially many poets. In a just published special issue of the Phoenix Review dedicated to the doyen of Australian poetry, to the poet A. D. Hope the names of the contributors make this issue a concise and most contemporary anthology of Australian poetry.

For Bert Pribac, the editor and translator of a Contemporary Anthology of Australian Poetry to be published soon by the Cankarjeva Založba in Ljubljana, he prepared a longer introductory study on the Australian contemporary poetry scene and he has also assisted considerably with advice regarding the final selection of authors and their poems.

PENTECOST

*At Moody's, the Wharf Hotel,
in the last small village of the Head,
a man is reading poetry aloud.
Until last night, until he said
that he was leaving,
we'd known him only as the one
who stood sometimes at dusk
on Ocean Beach, casting
for whiting or for silver bream
and then came in to drink a beer or two
in the half an hour before closing —*

---

*until, that is, someone had asked
just what it was he did all day
shut away in his tiny weatherboard
or simply sitting in the yard.*

*Now, responding
to our half-request,
he is sitting on a high stool
at the far end of the bar
and all the rest of us are standing round
sceptic at first, but slowly strangely moved
to find our Head a place of mystery and dark.
Who would have guessed
that such serenity could rise
from boats and nets we used all day
or that we'd feel such sudden, unfamiliar love
for things we've never seen?
Who would have dreamt
such beauty, or such bristling life
lay hidden in the promontory scrub,
or thought that on that beach
a man could talk so readily to God?*

*Between the poet's hands, it seems, appear
not papers, but rustling birds, or fish
that move as if the smokey light
were water, or were shifting leaves.
The pages turn, and on them are not sounds.*

*but things, not lines
but memories and dreams:
worlds open, where we'd thought were fields
and teeming forests where we thought were trees;
forgotten loves, like great red flowers
bloom painfully within us
and slowly our sceptics, like our jokers, cease.*

*Later, when Moody
has reluctantly called time,
we issue down the wooden steps
and quickly scatter in the dark
impatient to hold our sleeping children
or to see again
our oldest, most familiar things
convinced that they have somehow changed.
Tomorrow, perhaps, not all may think so,
but tonight,
in a dozen darkened rooms across the Head,
the unaccustomed words will circle us
like feathers, or like flashing fins
or a hundred other visitings
of sudden, unexpected light.*

BINKOŠTI

*Pri Moodyju, v pristaniški krčmi,
v zadnji mali vasici na Headu,
bere nek možakar poezijo na glas.
Do sinoči, dokler ni dejal,
da zapušča vas,
smo ga poznali le kot nekoga,
ki je včasih stal ob mraku
na oceanski obali in metal trnke,
da bi privabil belice ali srebrne orade
in potem vstopil na pivo ali dve,
za tiste pol ure, preden zaprejo —
dokler, se pravi, ga ni nekdo vprašal,
kaj pravzaprav počenja ves dan,
zaprt v svoji mali, leseni koči
ali preprosto sedeč na dvorišču.*

*Sedaj, ko se odziva
na našo napol zahtevo,
sedi na visokem stolu,
na oddaljenem koncu šanka,
in vsi ostali stojimo okrog,
sprva dvomljivo, nato postopoma, čudno ganjeni,
ko ugotovimo, da je naš rtič kraj skrivnosti in teme.*

---

*Kdo bi si bil mislil,
da se takšen mir lahko dviga
iz čolnov in mrež, ki smo jih rabili ves dan,
ali da bi začutili tako nenadno, nevsakdanjo ljubezen
do stvari, ki jih nismo nikoli opazili?
Kdo bi sanjal
o taki lepoti ali tako brstečem življenju,
skritem v goščavi rtiča,
ali mislil, da se na tisti obali
človek tako zlahka pogovarja z bogom?*

*Med poetovimi rokami, ko da niso
papirji, temveč šuščeče ptice ali ribe,
ki se premikajo, kakor bi bila zadimljena svetloba
voda, ali šelesteče listje.
Listi se obračajo, a na njih ni zvokov,
pač pa stvari, ne vrstice,
pač pa spomini, sanje;
svetovi se odpirajo, kjer smo mislili da so bila polja
in mrgoleča goščava, kjer smo mislili, da so bila drevesa;
pozabljene ljubezni, kakor veliki rdeči cvetovi,
se boleče razcvetajo v nas
in počasi zamrejo naši dvomi, kakor naše šale.*

*Kasneje, ko je Moody
nerad rekel, da zapira krčmo,
odhajamo ven, navzdol, po lesenih stopnicah
in se hitro porazgubimo v temo,
nestrpni, da bi objeli svoje speče otroke,
ali da bi spet videli
naše stare, najbolj vsakdanje reči,
prepričani, da so se nekako spremenile.
Jutri morda ne bodo vsi mislili tako,
toda nocoj
nas bodo po rtiču v ducatu zatemnjenih sob
obkrožale nenavadne besede
kakor perje, ali kakor bleščeče luske,
ali stotine drugih prikazni
nenadne, nepričakovane svetlobe.*

Prevedla Bert Pribac in Ljuba Vrtovec

Head: Rtič in naselje ob vhodu v Sydnejski zaliv

LEMONS

*Lemons
are the world's fruit,
the most democratic and versatile,
an edible gold, a liquid spice.*

*They whiten hands,
they remove stains from clothing,
they flavour a thousand dishes.*

*In the right climate,
with little encouragement,
they crop
seven times in a year.*

*Fresh picked
they will sit in a bowl for ages
filling the air with their fragrance.*

*The smell
of a lemon
at midday
is like a cool breeze from the sea.*

*At dusk
from the grove
at the bottom of the farm
the lemons glow
like ghostly green lanterns.*

*Crows sing of lemons,
children
run about the hot yard
clutching lemons in their hands.*

*Old women
in black dresses
sit
with golden lemons in their laps,
their eyes closed,
their minds
far away with the scent of lemons.*

LIMONE

*Limone
so svetovni sadež,
ljudem najbližji in prilagodljiv,
užitno zlato, tekoča začimba.*

*Pobelijo roke
in odstranijo madeže z oblek,
odišavijo tisočere jedi.*

*V pravem podnebj,
le z malo spodbude
obrodijo
na leto sedemkrat.*

*Sveže pobrane
bodo zelo dolgo zdržale v skledi,
in polnile ozračje s svojim vonjem.*

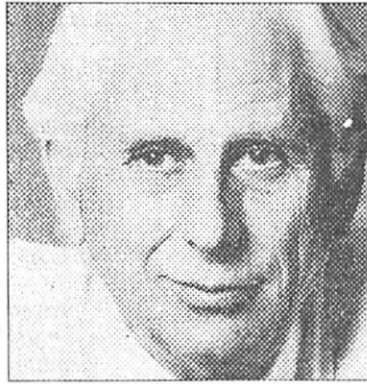
*Vonj limone
opoldne
je kakor hladna sapica z morja.*

*Ob mraku
se iz gaja na dnu kmetije
svetlikajo limone
kakor zelene svetilke strahov.*

*Vrane vreščijo o limonah,
otroci tekajo po vročem dvorišču
in stiskajo limone v rokah.*

*Stare ženice v črnih oblekah
sedijo
z zlatimi limonami v naročjih,
z zaprtimi očmi,
v mislih
daleč odsotne z vonjem limon.*

Prevedla B. Pribac in L. Vrtovec

GEOFFREY DUTTON

Dutton, Geoffrey Piers Henry (1922) Author and literary critic. Born in KAPUNDA in SA, he graduated BA from Magdalen College, Oxford, attained the rank of flight lieutenant in the Royal Australian Air Force in World War II, and has since then established himself as one of the most versatile of contemporary Australian writers. His published works include the novel, *Andy* (1968); the anthologies *Night Flight and Sionse* (1944), *Poems Soft and Loud* (1967), *Findings and Keepings: Selected Poems, 1939—69* (1970) and *A Body of Words* (1978); and biographies of William LIGHT, Edward John EYRE and Ernest GILES, entitled respectively *Founder of a City* (1960), *The Here as Murderer* (1967) and *Australia's Last Explorer* (1970). He has also been editor or co-editor of a number of works, including *Australian Writers and Their Work* (1962) and *Australia and the Monarchy* (1966), and has been co-translator of works by the Russian poet Yevtushenko.

THE ADVANTAGES OF BEING PLUMP

*Fortitude, a word almost unknown now,
But let us praise it all the same,
Roundly, like the old Lutherans singing
'Ein' feste Burg ist unser Gott'.*

*Take Caroline Herbig, married in 1858,
Went to live in the crutch of a burned — out tree
(Which is still living) at Springton,
Had the first two of her sixteen children there.*

*When she was a girl, working for the Leskes,
Goose-girl, babies-girl, buckets-girl,
Plump and jolly, but with a pure oval
Face of a holy virgin, untempted,
Old Samuel was thrown off the wagon,
A black snake and the horses bolting,
So the blacksmith's perfect rim
Of the great back wheel went over
Old Samuel's head and his brains
Whitened the blades of the winter grass.*

---

*All away at the funeral, Caroline
Minding the children and folding their clothes,
A man with a lizard's mouth and a knife
At her neck, was there, there in the room with her.
»Hand over old Leske's money-belt, quick,
The old woman took it off of his body,
It's here, come on, girl, give over.«*

*She knew nothing, she told him, nothing,
But he could smell it through the ironing,
Through the mettwurst and blutwurst hanging in the chimney,
The smell of money, golden as urine.*

*But Caroline, still plump but no longer jolly,
Told him, and told him, she knew nothing.*

*So, with the knife now at the back of her neck,
He dragged her out the door, grabbing a rope,
Twitched it round and hung her from a wattle-bough.
»Now tell me,« he yelled at her, between her elbows,
For her red hands were heaving at the rope.*

*To stop herself strangling, and all she could say
Was »No, I don't know«, dangling.
»God damn you, you bitch,« through his lizard's mouth,
And he stabbed her in her splendid left breast
And jumped on his horse, hoofs throwing curses.*

*Gradually she worked the rope out along the bough
Till her plump weight broke it and she fell
In the grass pumped red from her breast.
And holding the wound with one hand
She ran for a mile to the Rohrlachs.*

*It was black night when the doctor came
And the fat in the lips of the wound was yellow
As lamp-light. The doctor said »Caroline,
It was your plumpness that saved you. The fatty tissues
Sealed the stab-wound and prevented you
Bleeding to death, as you would have, most certainly,
My girl, if you'd been one of those bean-poles.«*

*So Caroline married, and went to live in the old red-gum,
And gave Friedrich, the son of a tailor from Silesia,
Sixteen children. She was up with them for harvest
At four, the seven eldest sons scything,
Bed at ten. They helped build the church
At Friedensberg, mountain of peace.
When the farm went further, over the hills,
They used the old tree as an outstation hut,
And lived in a house of pug and pine
With a thatched roof. When Friedrich died
Her children taught her to write her name.*

*She never learned to read, but with eyes
Like hers, neither did the Holy Virgin.*

KORISTNA DEBELUŠNOST

*Pogum, beseda danes skoraj nepoznana —
Vseeno, povelečujmo ga,
Odločno, kakor stari luterani ko pojo
'Ein feste Burg ist unser Gott'.¹*

*Vzemimo Karolino Herbig, poročeno 1858
Je šla živet v votlino izgorelega drevesa
(ki še vedno stoji) v Springtonu.²
Prva dva od svojih šestnajstih otrok je spočela tam.*

*Kot dekle je delala pri Leskevih,
Gosja dekla, otroška dekla, dekla za prenašanje veder,
Debeluha, vesela pa čisto ovalna
V obraz, kot neka sveta devica, neskušena,
Starega Samuela je vrglo s tovrnega voza,
Ta črna kača in konji so jo odkurili,
Tako je kovačev izvrsten obroč
Zadnjega velikega kolesa šel čez
Glavo starega Samuela in njegovi možgani
So pobelili zimske travne bilke.*

*Vsi so zdoma, na pogrebu, Karolina
Pazi na otroke in zлага njihova oblačila,
Nek mož, z usti kot kuščar in z nožem
Na njenem vratu, je bil tam, tam z njo v sobi.
»Sèm starega Leskeja pas z denarjem, hitro,
Ta stara ga je snela z njegovega telesa,
Tu je, podvizaj se, dekle, in ga izročil!«*

*Nič ni vedela, nič mu ni rekla,
A on ga je zavohal med zlikanim perilom
Skozi dišanje krvavic in mesenic v dimniku,
Vonj po denarju, zlat, kot urin.*

*Karolina, še vedno debeluha, a nič več vesela,
Mu je zagotavljala, da nič ne ve.*

*Zato, zdaj z nožem na zatilju,
Jo je, grabeč za neko vrv, povlekel ven,
Zasukal vrv in Karolino obesil na akacijino vejo.
»Zdaj mi povej!« kričal je vanjo med njenimi komolci,
Ko njene zardele roke so grabile po vrvi.*

*Da ne bi se zadavila, je vse, kar je mogla reči
Viseč, biló: »Ne, jaz nič ne vem.«
»Bog te prekolni, ti psica!« skozi njegova, usta kuščarjeva.
In zabodel jo je v njeno krasno, levo dojko
In skočil na svojega konja, s kletvijo in bobnenjem kopit.*

---

*Ona pa je postopoma speljala vrv vzdolž veje,
Ki jo je zlomila njena teža, padla je
V travo, rdeče napojeno iz njene dojke.
In z eno roko držeč rano
Je tekla celo miljo do Rohrbachovih.*

*Bila je črna noč, ko je prispel zdravnik,
In maščoba ob ustju rane je bila rumena,
Kot luč v svetilki. Doktor je dejal: »Karolina,
Rešila te je tvoja debelušnost. Tolščna tkiva
So ti zaprla vbočno rano in ti preprečila
Gotovo smrt zaradi izkrvavitve.
Deklica moja, če bi ti bila ena tistih fizioloških prekel...«*

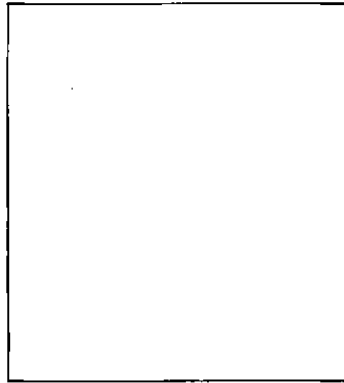
*Karolina se je potem poročila, šla živet v star, rdeč evkalipt
In podarila Friedrichu, sinu nekega krojača iz Šlezije
Šestnajst otrok. Z njimi je vstajala v času žetve
Ob štirih, sedem najstarejših sinov je že bilo na košnji,
V posteljo so legali ob desetih. Pomagali so zgraditi cerkev
V Friedensbergu, gori miru.
Ko se je farma razširila čez griče,
Šo stari evkalipt uporabljali kot pomožno kočjo,
Živeli so pa v hiši iz gline in borovine
S slamnato streho. Ko je Friedrich umrl,
So jo njeni otroci naučili pisati njeno ime.*

*Nikoli se ni naučila brati, saj se ni z očmi,
Kot so bile njene, niti, Devica Marija.*

Prevedla Pavla Gruden

¹ 'Trden grad je naš Bog'

² Južna Avstralija

MARINUS HOFMAN

Rev. MARINUS HOFMAN je bil rojen v Holandiji in bo kmalu praznoval šestdesetletnico. Je duhovni vodja luteranske občine Nizozemcev, v katero so včlanjeni tudi pripadniki drugih narodov, med njimi tudi Slovenci.

Rev. Hofman je globok mislec, filozof, pa tudi urednik. Iz njegove zbirke »ONKRAJ RAZVODJA« smo izbrali nekaj pesmi in jih vključili v pričujoči »ZBORNIK«.

Rev. MARINUS HOFMAN was born in Holland nearly sixty years ago. He is the spiritual leader of the Lutheran Dutch Community (in which many other nations, among them Slovenians, are included) a deep thinker, philosopher and editor as well. From his collection of poems »Beyond the Watershed« some poems have been included in this Anthology.

REMEDY

*If it is true
and I believe it is,
that I create my world
be it hell or heaven,
according to my own beliefs,
to live in it
to be happy ever after,
the society,
be it religious
or secular,
must not interfere
with rules
and regulations
and directions
and demands
to get me
in someone else's mould.
For then it is turning itself
into a giant
mental institution;
a super hospital;
a universal prison
and a self-devouring entity.*

ZDRAVILO

*Če je res
in verjamem, da je,
da namreč sam ustvarjam svoj svet,
pa naj bo pekel ali nebo
po svojem prepričanju,
da bi živel v njem
in bil srečen,
potem se družba,
pa naj bo teistična
ali ateistična,
ne sme vmešavati
s predpisi,
regulativi
in direktivami
ter zahtevami,
da bi me stlačila
v nek kalup.
Če tako dela, samo sebe spreminja
v ogromno norišnico,
v super bolnišnico,
v vseobsegajoč zapor
in v samo sebe uničujočo pošast.*

Prevod: ing. Ivan Žigon

BEYOND THE WATERSHED

*Your right hand will do everything
for me.*

David.

*Were it not such a serious matter,
the whole thing
could be treated as a funny joke.*

*A god — my god —
is deeply offended
by my sinfulness.*

*He is willing to forgive
but only under certain conditions:
he must be revenged at all cost
even to the point of bloodshed.
Blood of his only
and beloved son,
can only silence
his raging wrath
— somewhat —
for only some satisfaction
is given
and received
during that blood bath
on the hill of the Skull
almost 2000 years ago.*

*Only some . . .
for it is not over yet.
I have to suffer a great deal
I have to pray
and pay
continuously
or else.*

*That god tortures me
very sadistically:
You and your will
must be crushed
he says;
mine will prevail!*

*So then,
I very, very humbly
scream out my misery
when I see my child
in its last stupor
before an awful
shadow of death
falls over its face.*

*Oh, how I suffer;
how I cry,
crawl
and plead:
PLEASE GOD,
PLEASE . . .
But to no avail.
Three days later
the minister proclaims
how our god rejoiced
in my pain
and in cutting
that oxygen supply:
»It has pleased almighty God,
to take,«
he says.*

*At that I withdrew
in a coma of despair,
anger
and rebellion,
wondering whether
any earthly father
would treat his child
in such a cruel way.*

*I swore
good-bye to God,
to church
and to whatever
smelled like it.*

*However,
in that pitch dark night of my soul
just at the break of dawn,
the answer came:*

*You, my child,
You created your god
after your own likeness . . .*

ONKRAJ RAZVODJA

*Če ne bi bila zadeva tako resna,
bi vse skupaj
mogli imenovati dobro šalo.*

*Bog — moj bog —
je globoko užaljen
zaradi moje grešnosti.*

*Pripravljen je odpustiti,
vendar samo pod določenimi pogoji:
zahteva maščevanje za vsako ceno,
celo za ceno krvi.
Kri njegovega ljubljenega sina
je — le nekoliko —
pomirila njegovo divjo jezo.
Kajti le nekaj zadošččenja
je dal
in dobil
v krvavi daritvi
na Kalvariji pred dvatisoč leti.*

*Le nekoliko . . .
ker to še ni vse.
Mnogo moram trpeti,
moliti moram
in neprestano plačevati
ali pa . . .*

*Ta bog me sadistično muči:
»Ti in tvoja volja
morata biti zlomljena«,
pravi;
»Zgodila se bo moja volja!«*

*Zato
zelo, zelo ponižno
vpijem iz svoje mizerije,*

*ko gledam svojega otroka
v poslednjih vzdihljajih*

*preden grozljiva
senca smrti
pade čez njegov obraz.*

*Oh, kako trpim;
kako vpijem,
se plazim
in ga rotim:
PROSIM BOG,
PROSIM . . .
Nič ne pomaga.
Po preteku treh dni pastor oznani,
kako se je naš bog veselil
moje bolečine
in ko so prekinili
dovod kisika:
»Vsemogočnemu Bogu je
bilo tako po volji
in je vzel,«
pravi pastor.*

*Tedaj se umaknem
v krču obupa,
jeze
in upora.
Sprušujem se
ali bi zemeljski oče
tako kruto ravnal
s svojim otrokom?*

*In zakolnem se,
da se poslovim od Boga,
od cerkve
in vsega,
kar smrdi po kadilu.*

*Vendar,
v tej črni noči moje duše,
tik pred jutranjo zarjo,
pride odgovor:*

*»Ti, moj otrok,
si si ustvaril boga
po svoji podobi . . .«*

Prevod: ing. Ivan Žigon

MODERN INDULGENCES

*You received it for free
give it for free.*

JESUS.

*Propaganda
from a church
publishing house:*

*This Christ-centered
devotional booklet
contains
prayers
and meditations
which will change
your life.
Cost \$5.95.*

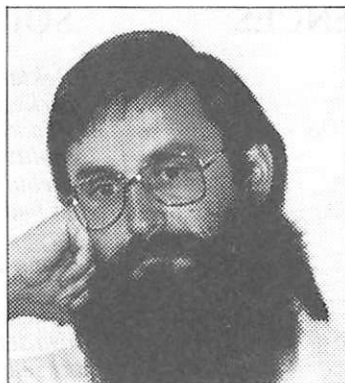
*Who will be
the 20th century
Luther,
opposing
this 20th century
Tetzel?*

SODOBNI ODPUSTKI

*Reklama
cerkvene založniške hiše:
»Ta knjiga o Kristusu,
molitvenik,
vsebuje molitve in meditacije,
ki bodo spremenile
vaše življenje,
stane \$5.95.«*

*Kdo bo Luter
dvajsetega stoletja,
ki se bo zoperstavil
temu Tetzlu
dvajsetega stoletja?*

Prevod: ing. Ivan Žigon

ANDREW LANSDOWN

Avstralski pesnik in avtor proznih del ANDREW LANSDOWN je bil rojen leta 1954 in sedaj živi z ženo Suzano in tremi otroki v Perthu v Zahodni Avstraliji. Tam dela zadnjih pet let kot učitelj v raznih kaznilnicah oz. jetnišnicah in je kot pesnik, čeprav mlad, danes razmeroma dobro znan širom Avstralije. Doslej so izšle njegove naslednje pesniške zbirke:

HOMEKOMING (Vrnitev domov)

A BALL OF GOLD: POEMS FOR CHILDREN (Gruda zlata: pesmi za otroke)

COUNTERPOISE (Ravnovesje ali protutež)

WINDFALLS (V letu 1985 mu je pri selekciji najboljših pesniških zbirk v Zapadni Avstraliji ta zbirka prinesla najvišje priznanje.)

WAKING AND ALWAYS (Ob prebujanju in vedno)

Poleg navedenih pesniških zbirk pa je A. Lansdown tudi avtor proze. Za otroke je napisal knjigo pod naslovom THE BOWGADA BIRDS AND OTHER STORIES (Ptice Bowgade in druge zgodbe), pred tem pa je izšlo tudi njegovo »non-fiction« delo BLATANT AND PROUD (Hrupni in ponosni).

ANDREW LANSDOWN kot pesnik ima izredno mero domišljije in dar opazovanja ter se uspe osredotočiti na najmanjšo in na videz nepomembno podrobnost — ter jo ovekovečiti. Ima prefinjen posluš za utrip življenja in je mojster v gibljivi odmevnosti besed. Vsa njegova dela preveva neka moralna poštenost, ki dejansko predstavlja tudi jedro njegovih zamisli. Njegova najnovejša zbirka WAKING AND ALWAYS (1987) izžareva občutek zadovoljstva nad življenjem, vsaj pretežno, kar se danes, še posebno v slovenski poeziji, tako redko najde, in ki je najbrž posledica popolnoma drugačnih življenjskih pogojev (kljub naraščajoči krizi v svetu) te mlade, svobodne, prostrane in sončne Zahodne Avstralije.

Lani je v reviji »The Australian Teacher« o Lansdownovi poeziji zapisal Rod Moran sledeče: »Zelo občudujem način, kako je njegov svet poln lepote in čudeža narave: Ptice, drevesa, barve, glasovi, njihova permutacija in vpliv človeka. Te stvari so kot dotik večnosti, ki ga zmoremo vsi doživeti.« Tako Lansdownovo doživljanje pa do neke mere tudi ni presenetljivo, saj je povezano s svojstvenimi lepotami te njegove prostrane, ponekod od človeka še neokrnjene dežele.

Zahodna Avstralija se namreč tudi ponaša s favno in floro, ki je v drugih delih avstralskega kontinenta ni najti, neskončno dolgimi, bleščeče-belimi plažami in toplim, skoraj mediteranskim podnebjem.

Andrew Lansdown je prvič stopil v stik s člani Slovensko avstralskega in literarno umetniškega krožka SALUK v letu 1986, ko je ljubeznivo nudil svojo strokovno pomoč pri prevajanju Kuntnerjeve pesniške zbirke MOJA HIŠA v angleščino ter pozneje ponovno v Perthu v letu 1987, ko je tudi sam osebno srečal avtorja, pesnika Toneta Kuntnerja ter se istočasno seznanil z drugimi člani naše slovenske skupnosti v Zahodni Avstraliji.

Naša želja, posebno pa še želja avstralskih Slovencev je, da bi se kulturni in prijateljski stiki med Avstralijo in Slovenijo v bodoče še bolj krepili in poglobili, saj bi to pomenilo obojestransko obogatitev.

ANDREW LANSDOWN

The Australian poet and author of prose Andrew LANSDOWN was born in 1954 and now lives with his wife Susan and three children in Perth in Western Australia. For the last five years he has worked as an education officer in various prisons in Western Australia and is, though young, today as a poet well known all over Australia. Up to now the following of his collections of verse were published:

HOMECOMING COUNTERPOISE

WINDFALLS (In 1985 this collection of poems received the highest recognition in Western Australia)
WAKING AND ALWAYS

Apart from the already mentioned collections of poems, Andrew Lansdown is also an author of prose: the work of fiction *THE BOWGADA BIRDS AND OTHER STORIES* and his non-fiction under title *BLATANT AND PROUD*.

Andrew Lansdown as poet possesses an exceptional measure of imagination and observation and can focus on the tiniest quality and make it perpetual. He has a refined understanding and an acute ear for the motion of life and is a master in supple reflexes of words and his whole work announces a moral integrity which proves to be its very spine of his thoughts. His latest book of poems *WAKING AND ALWAYS* (1987) radiates a feeling of gladness in life but there is also grief and yearning. This way his poetry was described on the back of the book of his latest collection. Such gladness in life, at least on the whole, which today, especially in Slovenian poetry is so rarely to be found, is most likely due to the very different conditions of life if compared with this young, free, vast and sunny Western Australia in spite of the present economical situation in the world.

In one of the comparatively recent editions of *The Australian Teacher*, Rod Moran wrote the following words about Andrew Lansdown's poetry: »I admire greatly the way in which his world is full of beauty, intensity and wonder of natural significances: birds, trees, colours, sounds, the permutations of human import. Such things are a touch of the eternal we can all experience.«

Andrew Lansdown's experience of life as demonstrated in his poetry and mostly prevailing is not completely surprising and possibly also owing to the unique wild beauty of his country. Western Australia prides itself with fauna and flora — some of which could not be found in other parts of Australia — with endlessly long, glittering—white beaches and warm mediterranean-like climate.

Andrew Lansdown first came in touch with the members of the Slovenian Australian Literary and Art Circle SALAC in 1986, when he was kindly assisting with his professional knowledge with the translations of Tone Kuntner's collection of poetry »MY HOUSE« into English and later in 1987 in Perth where he also personally met T. Kuntner and other members of the Slovenian community in Western Australia.

Our desire is, especially the desire of all the Australian Slovenians to see such cultural exchange with Australia growing in the future, which could develop into a friendly and enriching experience to everybody involved.

AUSTRALIA, MARCH 5th, 1983

*On the weekend there was a change
of Government. New men with new motives
will make new laws
to maintain, mould and move us.*

*This morning, I drove through Perth
along Stirling Highway to Fremantle.
And I tell you this: I saw
no blood dried in the gutters,
no bodies strewn on the pavement,
no tanks stationed in the streets.
I swear: As usual, there were
girls in the malls,
cars on the carriage-ways,
ships in the port.*

*There is a new Government
but no-one has gone
into hiding.*

*How the enslaved billions
must envy us! Without death or dread, we
changed our Government.*

*How it must flay them,
the Marxists and all the malevolent Ists,
to see the frieze of their tyrannies
illuminated by the near-spent candle
of democracy.*

*Listen. I hear them
fumbling for the snuffers in the dark.*

KESTREL

*The kestrel is so
still against the strong wind
it seems to be pinned
to the sky—like a kite, held
by an invisible string.*

AVSTRALIJA, 5. MARCA 1983

*Ob koncu tedna se je spremenila vlada.
Novi ljudje novih zamisli
bodo izdelali nove zakone,
nas preživljali, vodili in oblikovali.*

*To jutro sem se vozil skozi Perth
po cesti Stirling. V Fremantle.
Verjemite: videl nisem
niti kaplje strjene krvi v jarkih,
niti trupel po pločnikih,
ne tankov na ulicah.
Prisegam, bilo je kod vedno.
Dekleta po veleblagovnicah,
avtomobili na cestah in
ladje v pristanišču.*

*Nova vlada je,
pa vendar se nihče
ne skriva.*

*Kako nam morajo zavidati
zatirani milijoni!
Vlado smo zamenjali —
brez smrti in strahu.*

*Kako jih pekli in pesti,
marksiste in druge zloč-iste —
njih tiranije s stenskih podob,
ki soj nanje mečejo sveče
že skoraj zgorale
— demokracije.*

*Tipaje gredo za utrinjači v temi.
Slišim jih, bližajo se.*

Prevod: Jože Žohar

KRAGULJ

*Kragulj je tako
miren v silnem vetru,
da se zdi na nebo pribit —
kot zmaj, ki ga drži
nevidna nit.*

Prevod: Jože Žohar

FIRE FROM DARK WATER

*By the far shore, the lights
are bright oils on a black canvas.
In the still night, voices ring
round the rim of the river: men confess*

*friendship, baptized in common purpose.
The moon is a sickle in a field of wheat.
So much is ripe for harvest!
The wind stirring, my soul is replete*

*with image and reflection.
There is time for gladness, time to forget
time. It is more than prawns
we will catch with this net.*

*Garfish scud, prawns skip as we approach.
Between us the net is aglow
like the mantle of a lamp.
How much loveliness can one man know?*

*Look — such luminescence! I stamp
my foot. My legs are trees, burning, a bark
of bright coal. Each step
is a strong wind, a flaying of sparks.*

*So, fire breaking from dark water
along the river, within our hearts.*

MOTHER

*She is alone, the gap
of two deaths and two departures
cradled in her lap:*

*the old family album
with corners like thistles
and leaves clad in autumn.*

*There you all are at Christmas
with your hats and whistles;
and that's you in the grass*

with Teddy Lansdown. Remember?

OGENJ IZ TEMNE VODE

*Luči ob daljni obali
so svetla olja na črnem platnu.
V tihi noči se slišijo glasovi
na gladini reke: moške izpovedujejo*

*prijateljstvo, krščeno v skupnem imenu.
Mesec je srp v žitnem polju.
In toliko je zrelega za žetev!
Veter vrši, moja duša vrvi*

*od podob in odsevov.
Je čas za veselje, brezčasje pozabe.
Mreža bo polna,
rakcev in več.*

*Ribe in rakci gomazijo,
ko se jim bližamo. Med njimi
in nami ožarjena mreža;
kot senčnik žari.
Koliko lepote lahko človek doživi!*

*Glej kakšno svetlikanje! Udarim s peto.
Moji nogi sta drevesi, goreči,
skorja svetlega premoga. Vsak korak
je veter močan — prasketanje isker.*

*Tako se trga ogenj iz temne vode
vzdolž reke, v naših srcih.*

Prevod: Jože Žohar

MATI

*Sama je, z njo le praznina
dveh smrti in dveh odhodov,
ki jo pestuje v naročju:*

*stari družinski album
z bodljikastimi robovi
in v jesen odetimi listi.*

*Tukaj ste skupaj za Božič
s piščalkami in v klobukih
in tukaj skupaj na trati*

ob Teddyju Lansdownu zbrani. Kje je že to!

Prevod: Sonja in Tone Kuntner

COUNTERPOISE

*Light refracting on the reach of the river;
gulls and sails embracing the slight wind;
jellyfish clasping the calm water
or bunting the sand in the basking shallows;
post of wood barnacled and rotten;
small waves lisp upon the shore:
here is an opulence I had forgotten.*

*And here and there, a scatter of children
scamper across the lawn like leaves
driven before the tempest of their happiness.
Parents and grandparents are at ease
in the shade of trees and in each other's company.
For these people, things I thought we had lost
have never been open to doubt.*

*As the sun departs, parties arrive for prawning:
light their lanterns and lay out their nets.
The world again seems young and lovely,
values certain and strong: young men
and old men, friends, fathers and sons
in pairs dissolve into the dark water
and toil together in the hope of harvest.*

*How ignorant I have been
through these last years of learning,
how weighted down on one side of the scale.
The large, deep things are all
in their own ways dark and hard.
Small things are a counterpoise
to lighten and soften the heart.*

IN PRISON

*At least in here,
she said, he*

*can't get at me
or make me do*

*something
I don't want to.*

RAVNOTEŽJE

*Luč dneva se v žarke prši nad gladino;
galebi in jadra se v sape lovijo;
međuza vzemirja mirni tok reke
ali pa pesek vali v plitvino;
zagozdeni kosi lesa prhnijo;
valovi šumljaje božajo breg:
pozabil sem že na to bogatijo.*

*In koliko vsepovsod otročadi,
ki jo kot listje čez trate podi
nevihta njihove srečne pomladi.
Starši pa v družbi svojih staršev
skupaj v sencah drevesnih sedijo.
Nobeden od njih ni nikoli pomislil
na zgube, ki mene nenehno pestijo.*

*O mraku prihajajo lovci na rake:
vržejo mreže, prižgejo luči.
Svet se zdi znova mlad, očarljiv,
veljaven in trden in zanesljiv.
Skupaj odhajajo v temne globine: tovariški
pari, očetje, sinovi, mladi in stari
in v skupnem naporu upajo v srečo.*

*Kako nisem vedel, kako nisem znal,
ko sem učil se življenja v teh letih
in sem iskal se v neravnovesju.
Kar je veliko, kar je globoko,
nosi s seboj temno težo sveta.
Majhne reči drže ravnotežje
in so luč in mehko srca.*

Prevod: Sonja in Tone Kuntner

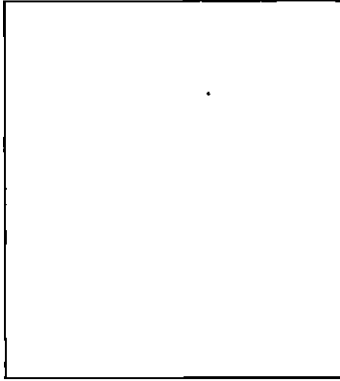
V JEČI

*Vsaj tukaj,
je rekla, me on*

*ne more prizadeti
ali me prisiliti*

*v nekaj,
česar ne maram storiti.*

Prevod: Mara Mericka

KATH WALKER

KATH WALKER je avstralska aboriginska pesnica. Rojena je bila v tridesetih letih na Strandbroke Island v Queenslandu. Svoje odraslo življenje je začela kot služkinja. Hotela je postati bolničarka, vendar je zavoljo njene črne polti niso sprejeli. Med vojno se je izučila za telefonistko, po vojni pa za stenografsko. Zdaj živi v Brisbanu, je poročena in ima tri otroke. Leta 1970 jo je angleška kraljica počastila z redom MBE (častno državljanstvo britanskega imperija).

Kath Walker je kot pesnica zaslovela z zbirko *The Dawn is at hand* (1967), že pred tem (1963) pa je izdala zbirko *We are going*.

Pred nekaj let je izjavila, da bo iz protesta proti apatiji črnih plemen in zavoljo počasnosti vladnih reform, ki naj bi črne ljudi dvignili iz zaostalosti in revščine, za vedno zapustila Avstralijo. Tega seveda ni storila in napredek Aboriginov je viden, čeprav še vedno pomanjkljiv.

Avstralski bralci so sprejeli črnko Kath Walker, ki v svojo plemensko liriko vnaša politične parole črnega protesta proti hinavstvu in krutosti bele družbe. Po Walkerjevi sta zaslovela vsaj še dva črnka pesnika, Kevin Gilbert in Jack Davis z zbirko *Prvorojenci*, ki je preprosta kot ljudska pesem, toda polna bolečine in ljubezni. Priznanja doživlja tudi Randolph Stow, ki svojo angažiranost povezuje z liriko avstralske puščave in pokrajine sploh. Randolph Stow ni domorodec, toda zavoljo življenja med njimi mu je uspelo napisati nekaj pesmi, ki se globoko skladajo z občutki Aboriginov.

Kath Walker je prva, ki ji je uspelo ujeti v rime ritem življenja avstralskih črnih domačinov. V pesmi ji je uspelo izpovedati več kot običaje in trdo pot svojih ljudi. Njena druga zbirka *The Dawn is at hand* je doživela že 10 ponatisov. Nekaj pesmi, izbranih iz obeh zbirk, je prevedel Bert Pribac.

Ob proslavljanju 200-letnice naselitve Avstralije je Kath Walker v znamenje protesta proti temu jubileju, ki ga Aborigini smatrajo kot nasilno okupacijo, vrnila kraljičino odlikovanje (MBE) in prevzela prvotno, aboriginsko ime. Zdaj se imenuje *Oodgeroo Noonuccal*.

VERZI

*Čeprav se vam zdi čudno,
vendar — odkar je človek pridobil razum,
ne vem zagotovo, če je Bog ustvaril človeka
ali človek Boga.*

*

*Človek, rojen iz žene, je zašel na stranpota.
Edinole Adam je bil popolni človek.
Mali Jožek, ki je slišal to modrost,
poseže vmes: »Res ne vem, babica,
če je bil zares popoln,
saj se je brez popka pojavil na zemlji.«*

---

*Ne hvali se z Bogom,
katerega še nihče ni uzrl,
siromašni bedak, vražjeveren in slep.
Ti Tomaž neverni, ki moraš videti,
da verjameš, druge stvari, svoje, zadnjič še nisi nikoli uzrl!*

*

*Ne pravi mi, da se gospod Boodle Blimp
ne spozna na lepe stvari.
Golf je zanj globok kulturni poseg
in poezija mu je finančna stran;
a najbolj prijetni zvok je gong za večerjo.*

*

*Na vseh naših poteh, bratje,
smo se potegovali za pošteno enakost ljudi.
Potrpite, kajti v grobu, v katerega končno gremo,
smo si beli in črni vsi bratje s prstjo!*

*

*Abstraktne slike zdaj so v modi:
kam merijo njih tvorci, razloži naj, kdor ve?
Pokveke! Divjaki mi, že davno v jamah,
smo boljše slikali kot vi!*

JUTRANJE ŽALOVANJE ZA MRTVIMI

*Motna svetloba prve zore
se lahko razteza prek taborišča
in vsako jutro,
ko se prva prebudi, se ta stara ženica
spominja mrtvih in joče za njimi.*

*Spočetka je tiha njena tožba,
a ko se drug za drugim prebujajo
in čujejo njen glas,
se ljudje pridružijo njeni jadi.
Vso taborišče obžaluje svoje mrtve,
ta uboge mrtve,
ki so odšli v Mračne kraje,
vse taborišče se jih spominja.*

*Sčasoma se neha žalna tožba
in spet življenje se začinja;
prižigajo se ognji in poraja smeh.
V življenje kliče nova zora.*

MI ODHAJAMO

*Tiha in napol naga
je pokorna truma prispela v grad,
vsi, kar jih je od plemena še ostalo.*

*Prišli so sem, v ta kraj,
na stara, posvečena, bora tla,
kjer zdaj beli ljudje mrgole kot mravlje.*

*Oglas prodajalcev parcel se glasi:
Na to mesto odlagajte smeti,
smeti, ki že pokrivajo
mladeniške posvetitve ris.*

*Truma zbegano poseda naokrog
in ne vedo, kako bi izpovedali,
kaj jih teži:
Mi smo zdaj tujci na svojih tleh,
a vendar nam je belo pleme tuje.
Mi spadamo v ta kraj,
mi smo ljudje starih navad,
mi smo korobori in bora ris,
mi smo ljudje starih,
posvečenih obredov in zakonov starešin.
Mi smo čudovita pravljica iz Dobe Sanj,
izročilo balad in prejšnjih rodov.*

*Mi smo čas, ki je bil,
čas lovskih pohodov in razposajenih iger
ter nomadskih ognjev pod krovom zvezd.
Mi smo nenaadni in grozni preblisk strel
iznad Gaphembah gore,
mi smo Grom, ki strelji sledi.
Tihi odsev zore smo, ki pobledé temo plitvin
in sence duhov smo, ki se plazijo do taborišč
v času, ko ogenj še komaj tli.
Mi smo narava in čas, ki je bil —
zdaj starih navad ni več,
vse je preminulo, se razšlo.
Niti grmovja ni več, ne iger ne lovskih dni.
Celo orel je odletel in noj ter kenguru
sta zapustila ta kraj.
Odšel je bora ris,
odšel je korobori
in tudi mi gremo.*

DAROVI

*Prinesel ti bom ljubezni, je dejal zaljubljeni fant,
veselo luč, da bo plesala v tvojih črnih očeh —
in obeske ti prinesem, izrezane iz belih kosti
ter pisano perje papig, da bo okras v tvojih laseh.
Toda ona je le skomignila z glavo...*

*Glej, otroka ti dam v naročje, ji je dejal,
ki postane vodnik plemena in oblakom ukaže dež
in še pesmi sestavim o tebi,
da vsa plemena, na svojih nestalnih poteh
jih bodo pela iz veka v vek.*

Toda ona je odkimala z očmi...

*Glej, prinesem ti tihe mesečine nad jezero
in ukradem zate petje vseh ptic
ter z neba sklatim polno zvezd za te;
svetlo mavrico ti položim v roke.
Ne, je dejala,
prinesi mi le sladkih zelišč
izpod senčnih dreves.*

Prevedel: Bert Pribac

GROB NA DREVESU

*Ko nas je zapustil star sodrug
in odšel v deželo senc,
smo ga povili v lubje za na pot,
mi, truma jokajočih ljudi,
in nesli smo ga žalostno,
tarnajoč našo divjo pesem smrti,
nesli smo ga na samotni drevesni grob
ob dolgem jezeru.*

*Že zdavnaj smo zapustili soj
tabornih ognjev,
toda naše misli ponoči in čez dan
hitijo v kraj, kjer on za vedno živi,
pod blede mesečino,
ob svetlih vodah tihega jezera.*

*Nič več ne bo hodil na lov,
niti pesnil balad,
naš ubogi, samotni sodrug.
Strah ga bo, ko bodo nočni vetrovi
šepetali svoje pošastne napeve
v močvirnem hrastovju
ob dolgem jezeru.*

DEKLICA WANDA

*Medtem ko je mlela nardu z ženami,
je deklica Wanda premlevala svoje misli in sanje
ter mehko popevala svojo preprosto pesem
o vsem, kar ji ni všeč.*

*Sovražim smrt je pela, in odhod
in vse, kar se žalostno neha
in mrzim stvari, ki so puste,
je napevala Wanda.*

*In ni mi všeč sončni zahod
ter mrak, ki pride koj za njim,
obložen s skrivnostmi.
Mrzim tišino zapuščenih krajev,
močvirne hraste, ki stočejo kraj vod
in temni gumijev log,
je pela Wanda, dekle.*

*In sovražim red ter zakone starih mož,
izraz njihovih zgubanih lic
in starešine plemen, ki ne vedo tega,
kar vemo mladi,
je žalostno pela Wanda, dekle.*

*Stara baba Onah
pa ji je zapela vmes:
V tvoji pesmi je mržnje preveč,
zapoj nam raje o stvareh,
ki so ti všeč.*

*Oh, jaz vedrost življenja imam rada
in roke sklenjene okoli me,
življenje in ljubezen predvsem,
je zapela Wanda, dekle.*

*Všeč so mi vse mlade stvari,
najprej vedro jutro
in ne sivina umirajočega dne,
svetloba dne, ki pleše
na prebujenem šumenju reke.
O, rada imam vesele stvari,
je rekla Wanda, dekle.*

*Orli v višinah so mi všeč,
in ljubim svetlobo v človeških očeh,
veseli vrisk taborišča,
ko se lovci vračajo trudni domov.
In rad imam barve:
rdeče in žolto sladkih jagod,
zelenost svežih trav,
bleščeča sinjina vodomčevih kril
in živobeli cvet za moje črne lase,
je sladko zapela Wanda.*

*Od vsega najbolj ljubim postavnega mladeniča mojega,
objem njegovih močnih rok okrog me.*

NGITJI NGITJI

ULURÚ

Ngayuku kututu milkali tjutinyi nganampa puli.
Ngayulu nyanganyi piranpa tjutangku
nyuntuna wilipan punganyi
Nganampa tjurkpa, tjakultjunanyi
nyurampa, kuwaripatjara.
Nyuntun mangawinki mulapa pana wiru nintini.

Munu mungartji alatjitu
Ka nyuntun, unlayi wali wantima
piranpa tjutangku kutjupa kutjupa wiya.
Ngayulu ngura anangu tanampa nyangatja.

Ngitji Ngitji je plemensko ime pesnice: Mona Tur iz Južne Avstralije, mati Aboriginka, oče Irec. Poročena, ima dve hčerki, često predava v šolah o kulturi domorodcev. Pesem ULURU je v jeziku pitjantjatjara.

AYERS ROCK

My heart bleeds, our beloved Rock, to see you torn apart.
Our dream — time tells of your formid
You put forth your beauty at dawning.
As evening comes, your haunting beauty
Mirrors beauty beyond compare.
Don't choke (you whisper)
With houses of iron
And aeroplanes that destroy your silence.
Let my beauty be for all, to enjoy fences,
As I have stood in the Dreamtime.
Let my land stay below me,
Untrod by man — made things,
Destroying my carpet of beauty.

AYERS ROCK

Moje srce krvavi, naša ljubljena Skala,
ko te vidim razbodeno.
Naš Čas sanj pripoveduje o tvojem nastanku.
Žari, lepota tvoja, v jutranji zarji.
Ko se zvečeri, se tvoja omamna lepota
zrcali v krasoti brez primere.
Ne duši se (šepetaš)
z železnimi hišami
In letali, ki uničujejo tvojo tišino.
Naj bo moja lepota za vse, v užitek brez ograj.
Kot, ko sem stala v Času sanj
Moja dežela miruje pod mano,
Nepoteptana od človeških reči,
Ki uničujejo mojo preprogo lepote.

Prevedla Pavla Gruden

Avstralija — narod narodov in narodnosti

OB 200-LETNICI

ČIGAVA JE PRETEKLOST?

Na svetu ni boljše dežele, kot je Avstralija. Ta gigantski otok ter najmanjša in najredkeje naseljena celina, kjer danes živi že več kot 16 milijonov prebivalcev, pripadnikov mnogih narodov in narodnosti, ljudi vseh ras, svetlo bele, rumene in rjave pa tja do najtemnejše črne polti.

Avstralija je neskončna v svoji raznovrstnosti in svojem sijaju. Njena narava je prelepa. Blaga in otožna, vendar nepopustljiva in nepredvidljiva. Besede »monotonija« avstralski kontinent ne pozna.

Kot vse druge stvaritve tega sveta, tako je tudi Avstralija spreminjala svojo obliko. Do poglobitve spremembe je prišlo pred 45 milijoni let, ko se je ta ogromna zemeljska ploščad odtrgala od Antarktike ter današnje Azije.

V 15. in 16. stoletju so pomorščaki, raziskovalci in trgovci verjetno le slutili, da je tam nekje, za obzorjem, zvečine še naseljena celina. Celina, ki bo nekega dne pisala tudi svojo zgodovino.

Toda, čigava je preteklost?

Zgodovina Avstralije je zgodovina večnega priseljevanja in priseljencev. Vsi smo od nekdaj prišli ...

Prvi Avstrelac je bil Aboridžin (Aborigine). Beseda izhaja iz latinščine (ab origine) in pomeni »od začetka«. O Aboridžinih, avstralskem rjavem ljudstvu, trenutno obstajajo tri glavne teorije.

Prva pravi, da je prednik Aboridžina Java-man, človek z otoka Java.

Druga trdi, da je Aboridžin rasni mešanec tasmanoidov, murrayianov in carpentarianov.

Tretja teorija trdi, da so Aboridžini rasno homogeni, torej avstraloidna rasa. Prava resnica verjetno ne bo nikoli znana.

Nasprotno vsem teorijam je prepričanje Aboridžinov samih, da je njihove začetke iskati v tako imenovanem »dreamtime« — v sanjskem času. O tem namreč govore njihovi religijski miti, v katerih je vse neskončno in večno.

Različne so tudi trditve, kdaj je na avstralski kontinent stopila človeška noga Aboridžina. V nekaterih knjigah je zaslediti podatek, da so Aboridžini živeli tukaj že pred 40.000 leti, v drugih knjigah ugibajo, da je to bilo že pred 50 ali 60.000 leti. Zahlostna je ugotovitev, da od števila 300.000 ali več

(1788. leta), danes aboridžinska skupnost šteje le še 159.897 ljudi.

Aboridžini so se v teku 200 let, vse od bele invazije naprej, borili za svoje pravice, posebej pa še za pravico do svoje zemlje. Beli človek je večkrat zahteval naj Aboridžin kupi zemljo, če jo hoče imeti. Toda Aboridžin je očital belcu, da si je le-ta NJIHOVO zemljo enostavno prisvojil ter da je tudi on ni kupil.

Tisti Aboridžini, ki so zapustili »divjino« in bili pripravljeni tudi delno opustiti svojo tradicijo ter vstopiti v svet civilizirane družbe, so nekoč živeli v najsiromašnejših predelih mest ali v kampih zunaj mest. Njihove pravice niso bile enake kot pravice belih ljudi. Na mnogih javnih mestih so bili nezaželeni, preganjani (iz hotelov, z bazenov in podobno). Tudi medicinska pomoč bolnim Aboridžinom ni bila ravno zavidanja vredna. Možnosti umiranja aboridžinskih otrok so bile osemkrat večje kot otrok belcev. Aboridžini so v teku let poželi nekaj zmag, pretrpeli pa so tudi nekaj porazov.

Danes, raztreseni po ozemlju Avstralije, živijo v raznovrstnem socialno-ekonomskem okolju in tudi v okolju svoje tradicionalne kulture.

V šestdesetih letih tega stoletja je vprašanje pravice do zemlje postalo eden glavnih političnih problemov. Ponekod so jim bila dodeljena ozemlja, zgrajene hiše in naselja ali stanovanja. Od države danes Aboridžini prejemajo podporo, njihove umetnostne tradicije pa so z državo zaščitene. Šele pred 20 leti so tudi oni postali del Commonwealtha in si tako pridobili volilno pravico.

Danes goje svojo tradicionalno kulturo v obliki glasbe, pesmi in plesov. Njihova vizualna umetnost temelji na slikarstvu (rišejo tudi po skalah), rezbarjenju in lesorezih. Izdelujejo pa tudi razne izdelke iz vlaken.

Ker nimajo pisanega jezika, je njihova tradicija oralna, prenašana iz generacije v generacijo prek pesmi, poezije in raznih aboridžinskih jezikov z več dialekti.

V uvodni besedi h knjigi »The Story of Australia« Manning Clark pravi:

»V dobi svojega otroštva sem slišal in bral nešteto zgodb o ljudeh iz različnih krajev sveta. V šoli in v cerkvi sem poslušal pripovedi o herojih iz Grčije, Rima in Izraela.

Ne spominjam se, da bi kdajkoli slišal pripovedovati Aboridžine o svoji preteklosti in kulturi, niti

OD ABORIDŽINOV DO ZIBELKE BELE CIVILIZACIJE

Pred dvesto leti je iz pristanišča Portsmouth v Angliji odplula flota enajstih ladij, na katerih je bilo poleg posadke 750 kaznjencev, ki so postali prvi stalni naseljenci Avstralije. Avstralska pošta je v počastitev tega dogodka izdala posebno dopisnico in znamko z istim motivom.

nisem slišal koga drugega, ki bi pripovedoval o njih. Prav tako tudi nisem slišal, recimo, neke zgodbe o Avstraliji, ki bi mi ostala v spominu. Živel sem v Avstraliji, a vedel sem zelo malo o svoji domovini, o njenih ljudeh ter o njeni zgodovini. Škoda.

Na srečo, otroci današnjih generacij niso več oropani spoznanj o deželi, v kateri živijo. Zahvaliti se moramo transportni in komunikacijski revoluciji, saj lahko danes mnoga pomembna zgodovinska mesta sami obišejo ali spoznajo preko televizijskega ekrana. Zahvaliti se moramo tudi spremembi stališča številnih priseljencev do današnjih Aboridžinov. Vsi danes poslušamo ali beremo zgodbe o avstralskih domorodcih. Zgodovinarji se trudijo, da bi si otroci, in tudi mi odrasli pridobili več znanja o tem, kdo smo in kakšni bomo verjetno v prihodnosti...«

Novorojenec bele civilizacije je bil spočet v trenutku, ko je Aboridžin vzkliknil: »Nekaj čudnega vidim. Izgleda, kot da bi bil beli človek!« Koga je mislil ob tem vzkliku? Morda na španske ali francoske, nizozemske, portugalske, angleške ali druge pomorščake ali raziskovalce, morda celo na arabske trgovce, ki so iskali zlato. Obstaja tudi možnost, da je kitajsko ladjevo pod poveljstvom evnuha Čeng Hoja pristalo na severni obali Avstralije že 1432. leta.

Anglež James Cook, eden največjih pomorščakov in raziskovalcev vseh časov, NI ODKRIL Avstralije, kot so prvotno domnevali. Kdo jo je odkril prvi, verjetno ne bo nikoli znano. Cook je hotel najti »Veliko južno deželo — Avstralijo«, kot jo je kasneje opisoval doma v Angliji. Preden je prispel do avstralske obale, je »zašel« do Nove Zelandije. Leta 1770 se mu je posrečilo pripluti do obal vzhodne Avstralije. Nekaj časa je prebil v Botany Bayu, v sydneyskem zalivu, potem pa je nadaljeval plobo do severne obale avstralskega kontinenta.

Osemnajst let kasneje...

Anglija je izgubila svoje kolonije v Ameriki in tako se je našla v zadregi. Prostora za številne kaznjence ni bilo. Umakniti jih je bilo treba na še nenaseljeno ozemlje, kjer naj bi nastal »zapor brez štirih zidov«. To svojo idejo so uresničili leta 1787, ko je iz južno-angleškega pristanišča Portsmoutha izplulo ladjevo enajstih ladij z nekaj stotinami kaznjencev in članov posadke. Ladjevju je poveljeval kapitan angleške mornarice Arthur Phillip. Na ladje so vkrcali 736 kaznjencev. Od teh 548 mož in 188 žena. Ostali so bili člani posadke, nekateri z družinami, in tako so vkrcali tudi 37 otrok.

Kaznjence so stlačili na ladjo v pokrit palubni prostor, visok komaj 137 cm. Spali so le na 90 cm širokih ležiščih — 45 cm za vsakega. Neudobno je bilo stati, še neudobnejše ležati. Mesece in mesece je bilo treba vdihavati zatohel zrak.

Na prvem in na kasnejših potovanjih je umrlo na desetine zapornikov.

Ladjevo je s postanki na Teneriffi, v Rio de Janeiru in na obali Južne Afrike prispelo na vzhodno avstralsko obalo po osmih mesecih, 18. januarja 1788. leta. Izkrkali so se severno od Botany Baya v Port Jacksonu, kjer je današnji Sydney. Uresničena je bila zamisel Angležev.

Angleški kaznjenci so postali prvi beli priseljenci Avstralije. Pripomniti je treba, da so bili med kaznjenci in kriminalci v današnjem pomenu besede zvečine tisti, ki so zaradi siromaštva zagrešili kakšno »kaznivo dejanje« — ukradli so malo soli ali prašiča ali kakšno drugo malenkost. Doma, v Angliji, niso imeli ne dela, ne prave hrane, še manj stanovanjskih pogojev za normalno življenje. Kršili so zakone bogatinov, da bi zadovoljili svojo lakoto, včasih pa tudi bes, saj ni bila redkost, da so delodajalcem razbijali stroje.

Toda tudi v Avstraliji niso bili rešeni svoje peklenske usode. Prvo leto bivanja na novem kontinentu so trpeli za lakoto in že zaradi manjše kraje hrane so bili obešeni.

Kapitan Arthur Phillip je med prvim potovanjem zbral v Rio de Janeiru nekaj semen, ob postanku v Cape Townu v Južni Afriki pa 500 živali: ovc, krav, svinj in perutnine. Toda v začetku avstralska zemlja ni dala najboljših plodov in tudi živali so se razgubile po goščavah, nekatere pa poginile.

Med belci in avstralskimi domorodci-Aboridžini je kmalu prišlo do sovraštva, čeprav Aboridžini niti slutili niso, da je Arthur Phillip z razobeženjem angleške zastave objavil, da odslej vzhodno ozemlje Avstralije pripada Britaniji. Kasneje si je zaman prizadeval, da bi vzpostavil prijateljske odnose z Aboridžini. Prišlo je do številnih spopadov med belim in avstralskim rjavim ljudstvom, seveda tudi do umorov.

Hkrati s to tragedijo se je kmalu pojavila druga: Aboridžini so začeli umirati zaradi nalezljivih koz. Nalezli so se tudi alkoholizma. Vse to je prinesel s seboj beli človek.

V naslednjih sedemdesetih letih je bilo poslanih na dolgo potovanje po morju, v neznano deželo »down under«, še okrog 160.000 angleških kaznjencev.

Prihod belcev je seveda pogojeval spremembe naravnega okolja avstralske celine. Kaznjenci in drugo civilno prebivalstvo je začelo obdelovati farme. Zaposlovali so se kot delavci, srečnejši so uspevali v pridobitnih poslih.

Avstralija je leta 1839 štela 77.000 prebivalcev. V času »zlate mrzlice«, po 1850, se je število Avstralcev znatno povečalo. Poleg Angležev so se ssem priseljevali tudi že Italijani, Nemci, Amerikanci in drugi. Nastajala je etnična Avstralija.

V času »zlate mrzlice« se je priselilo v Avstralijo na tisoče Kitajcev. Toda tudi med belo in rumeno raso je prišlo do sporov. Večina Kitajcev je prav tako kot veliko število belih priseljencev iskala zlato. Na Kitajskem so govorili, da je Avstralija »Nova Zlata gora«.

Večini sporov je bilo vzrok ljubosumje, češ da Kitajci najdejo zlato tam, kjer ga belci ne morejo najti.

Beli iskalci zlata so imeli še druge skrbi. Večkrat so plačevali za dovolilnico več, kot so si prislužili. Tako je prišlo leta 1854 do upora, na bojišču imenovanem Eureka (kasneje večkrat uporabljen izraz kot Eureka Stockade). Iskalci zlata so na bojišču, ob barikadah, dvignili zastavo »Southern Cross«, znak južnega križa, ki so ga kot simbol te bitke uporabljali še kasneje v zgodovini Avstralije. Tudi ta zastava se je pridružila simbolom avstralske folklore. Uporniki so boj izgubili. Ker je bila večina prebivalstva Victorije na strani iskalcev zlata, so končno dovolilnico ukinili in od tedaj je znašal letni prispevek le 1 funt.

Opisani spor med belci in Kitajci je naraščal in dosegel vrhunec v tako imenovanem »anti-kitajskem divjanju«. Zvezna vlada je tako leta 1901 uvedla zakon, ki je prepovedoval priseljevanje nee-

vropskim rasam, kasneje znan kot »White Australian Policy« — politika belih.

Priseljevanje belcev se je nadaljevalo. Toda Avstralcji so se kmalu začeli bati, da število 7.300.000 prebivalcev, populacija v času druge svetovne vojne, v bodoče ne bi zmogla obraniti svojega ozemlja, zato so spremenili imigracijsko politiko. Po drugi svetovni vojni je Avstralija podpisala nekaj pogodb z evropskimi državami in tako je preraščala vedno bolj v raznovrstno etnično skupnost. Skupnost Italijanov, Grkov, Jugoslovancev, Maltežanov, Čehoslovakov, Poljakov, Madžarov, Škotov, Arabcev, Indijcev, Kitajcev, Vietnincev in še mnogih, mnogih drugih.

Danes je Melbourne tretje mesto po številu grško govorečih na svetu. Maltežanov je v Avstraliji več kot na Malti. Samo na etničnih radijskih postajah danes govorijo v več kot 60 jezikih, število govorečih jezikov v celotni Avstraliji pa je gotovo še več kot enkrat tolikšno.

Zgodovina Avstralije je še dosti obširnejša. Danes njeno zgodovino opisuje vse več avtorjev. Seveda zgodovina ne more mimo dogodka, ki je v zgodovinskih knjigah omenjen kot »The Eleventh of the Eleventh« — 11. nov. 1975, ko je tedanjega prvega ministra Gougha Whitlame odstavil s te dolžnosti generalni guverner John Kerr. Tako je prišla na oblast Liberalna stranka in prvi minister je postal Malcolm Fraser. Že 1983. leta so ponovno prevzeli oblast laburisti, prvi minister Avstralije je postal Bob Hawke.

Razen priseljevanja posameznikov je naselitev na avstralski kontinent potekala v nekaj ponovljenih »sunkih«:

- Aboridžini v predzgodovinskem času,
- prvi Evropejci,
- iskalci zlata,
- vojni begunci,
- priseljevanje v času »depresije«,
- priseljevanje ekonomskih in političnih beguncev (še posebej po II. svetovni vojni),
- Azijski val po letu 1980.

THE COMMONWEALTH OF AUSTRALIA

The Commonwealth of Nations« je prostovoljna zveza neodvisnih, suverenih narodov, ki si delijo britansko preteklost in izražajo svojo vdanost in zvestobo britanski monarhiji; angleški kraljici, ki je od časa Whitlamove vlade naprej tudi avstralska kraljica.

Uradna politična oznaka Avstralije je »The Commonwealth of Australia«, ki je bila ustanovljena leta 1901, s federacijo kolonij. Danes je Avstralija zveza šestih držav: Victoria, New South Wales, Queensland, South Australia, Western Australia in Tasmania. V to zvezo spadata še Australian Capital Territory in Northern Territory ter nekaj otokov.

Predstavnik angleške monarhije v Avstraliji je generalni guverner, ki ga od leta 1926 naprej predlaga avstralski parlament. V vsaki od šestih držav še posebej predstavlja monarhijo po en guverner. Avstralija je prevzela sistem parlamentarne demokracije od britanskega »Cabineta« 18. stoletja in prav tako tudi britansko zakonodajo. Pred kratkim je posebna anketa med avstralskim prebivalstvom pokazala, da malo Avstralcev ve, da ima njihova dežela tudi svojo ustavo.

Zvezna vlada, ki ima svoj sedež v Canberri, je sprejela trivrstni politični sistem:

- gornji dom ali senat,
- spodnji dom ali The House of Representatives,

— lokalne vlade.

Spodnji dom naj bi služil ljudstvu in predlagal nove zakone, ki jih po pretrešanju v senatu končno podpiše generalni guverner. Člani spodnjega doma so predstavniki volilnih okrajev, ki jih voli ljudstvo. Sicer v Avstraliji obstajajo tri vrste volitev: zvezne, pokrajinske in lokalne.

V Avstraliji sta trenutno najvplivnejši: laburistična (delavska) in liberalna stranka. Liberalci so doslej tvorili koalicijo z Narodno stranko. Nosilka ravnotežja v senatu je demokratska stranka. Laburistična stranka, katere zasnovo lahko najdemo že leta 1889 v Queenslandu s tedanjim imenom Australian Labor Federation, je ob enem tudi najstarejša preživela delavska stranka na svetu.

DEŽELA POD JUŽNIM KRIŽEM

Avstralska himna »Advance Australia Fair« poje v duhu gesla »živeti skupaj«; njeno besedilo je bilo dopolnjeno leta 1984. Pred tem je bila kot državna himna sprejeta le njena instrumentalna izvedba, ki so jo igrali med leti 1974 in 1977. Prijubljena himno »God save the Queen« danes igrajo le ob posebnih slovesnostih, kjer so prisotni člani kraljevske družine ali njeni predstavniki.

Himna »Advance Australia Fair« kliče ljudstvo k skupnemu delu in razvedrilo, ki naj vodi Avstralijo v napredek, in pravi, naj zapojemo vsi skupaj, saj se naša zemlja koplje v izobilju naravnih darov. Obljublja, da smo vsi, ki smo prišli preko morij, enako pravno vključeni v načrte in delo.

Južni križ je ozvezdje petih zvezd: Alfa, Beta, Gama, Delta in Epsilon. Očitno je bil pravšen simbol za avstralsko zastavo. Njeno ozadje je modro, v levem kotu je rdeč znak »Union Jack«, ki simbolizira britansko naselitev v Avstraliji. Velika sedmokraka zvezda v levem, spodnjem kotu predstavlja 6 avstralskih držav; sedmi krak simbolično vključuje centralno in severno ozemlje (ter otoke). Pet ostalih, manjših zvezd tvori Južni križ. Štiri so sedemkrake, peta je petokraka. V zadnjem času je izraz »Southern Cross« tudi oznaka gibanja za avstralsko neodvisnost.

Prestolnica Avstralije je Canberra, ki je bila zgrajena po načrtih Amerikanca Griffina, ki je leta 1911

zmagal na natečaju med 120 ponudniki. Nova stavba parlamenta je bila uradno odprta leta 1927. Canberra bo leta 1988, ob 200-letnici Avstralije, dobila novo »lepotico«, skupščinsko stavbo, ki bo s svojo okolico prav gotovo med najlepšimi na svetu.

V vsakem od večjih avstralskih mest, nanizanih zvečine v obalnem pasu celine, je strnjena podoba preteklosti, arhitekture in naravnih lepot ter sledov pestrosti in kultur njihovih prebivalcev.

Sydney — najstarejše, živahno in veselo glavno mesto New South Walesa. Najlepša metropola petega kontinenta, svetu znana po atraktivni operni hiši, po znamenitem mostu, po plažah in slikovitem pristanišču.

Melbourne — čudovito, elegantno, kozmopolitsko glavno mesto Victorie. Mesto razsežnih botaničnih vrtov in parkov, širokih bulevarjev in skritih arkad, bogate arhitekture, mesto, ki se klanja umetnosti in športu, še posebej avstralskemu nogometu. Slavi tudi kot gastronomski center.

Brisbane — »Sunshine City«, prehodno turistično mesto v bližini queenslandskih tropskih otokov in Gold Cost.

Hobart — glavno mesto Tasmanskega otoka, svetovno znanega po pragozdovih, po svoji kolonialni zgodovini ter seveda po kazinu. Hobartu se priključuje zanimivo mesto Launceston z baročnimi fontanami in drugimi zanimivostmi.

Adelaide — očarljivo, romantično mesto z obilico sledov kolonialne preteklosti, gotike, festivalov, prestolnica Južne Avstralije, znane po dobri vinski kapljici.

Perth — »labodje mesto« na reki Swan in ob morski obali, glavno mesto Zahodne Avstralije.

Darwin — predstavlja severno območje avstralskega kontinenta. Moderno mesto, v katerem danes živi okrog 50.000 prebivalcev.

AVSTRALEC-VOJAK

Tragedije, ki so jih povzročile vojne po svetu, posebej v I. in II. svetovni vojni, niso obšle avstralskega vojaka; deloma je bilo prizadeto tudi avstralsko ozemlje (II. svetovna vojna). Avstralski so v tisočih umirali na bojiščih Evrope in Azije.

Vsako leto, na dan 25. aprila, se Avstralija in Nova Zelandija spominjata padlih borcev. Na ta dan še živčji borci sodelujejo v posebnih paradah in komemoracijah širom Avstralije, to je »ANZAC-Day«. Spomin je posvečen tudi vsem tistim, ki so se bojevali na bojiščih Galipolija, v Turčiji, v času I. svetovne vojne in pozneje. Danes se na ta dan Avstralija spominja vseh, ki so se bojevali kjerkoli na svetu. Avstralska kri je prelita po bojiščih Grčije, Italije, Egipta, Sirije, Palestine, Jordana, Cejlona, Singapura, Koreje, po Kreti in Borneu, v Libiji in Veliki Britaniji, Vietnamu. Avstralski so se borili tudi proti Japoncem in ne nazadnje, v času II. svetovne vojne tudi v Jugoslaviji, kjer so mnoge rešili partizani.

Melbourne, pogled z letala

V času II. svetovne vojne, leta 1942, so avstralsko severno ozemlje — mesto Darwin napadli Japonci. Ubitih je bilo na stotine Avstralcev in tudi stavbe so bile porušene. Ta napad so poimenovali »avstralski Pearl Harbour«. Naslednje leto je bil bombardiran zahodni del kontinenta ter Queensland. Po napadu na Pearl Harbour na Havajih, kjer so Japonci iznenadili ameriško vojsko in njene postojanke, so Amerikanci vložili velike napore v organizacijo močne mornarice in vojnega letalstva. Avstralija je postala ameriška baza. Toda sledila so še tri krvava leta, preden so bili Japonci premagani. 6. avgusta 1945 so Amerikanci spustili nad Hirošimo in Nagasaki prvo atomsko bomo. Vojna je bila končana.

Med II. svetovno vojno je bilo ubitih 32.000 avstralskih vojakov. I. svetovna vojna je pobrala 16.000 avstralskih borcev.

AVSTRALIANIZEM

Še do nedavnega mnogi Avstralci niso resno jemali svoje zgodovine. Nekateri so celo menili, da je Avstralija sploh nima. Tudi svet je o tem oddaljenem kontinentu vedel razmeroma malo. Mnogi morda še mislijo, da avstralski kenguruji skačejo po cestah, ljudje pa da živijo »bushlife«. Malokdo

je prepoznal angleščino za avstralskim naglasom in z avstralskimi frazami.

Besede »G'day mate« — dober dan tovariš so danes v Ameriki osnovni razpoznavni znak za Avstralca. Hkrati z rastjo patriotskih čustev pri Avstralcih je tudi svet začel spoznavati Avstralijo v drugačni, vabljivejših luči. Eden od načinov manifestiranja avstralskega ponosa in sposobnosti je bila uveljavitev gesla: »To buy Australian Made«, ki naj bi spodbudilo tudi razvoj avstralskega gospodarstva. Tovarnarji in drugi poslovneži so na svoje izdelke začeli lepiti etikete, ki so poudarjale avstralsko izdelavo.

H krepitvi avstralskega »imagea« se je pridružila še filmska industrija. Film »The man from Snowy River« je pripeljal v Avstralijo marsikaterega turista. Propagiranju avstralskega turizma je pomagala tudi uspešnica avstralskega komika Paula Hogana

»Crocodile Dundee«; Hogan je za vlogo v tem filmu prejel več nagrad, dodeljena pa mu je bila tudi posebna čast pri podelitvi Oscarja '87 v Hollywoodu.

Medtem ko danes turisti še vedno radi trepljajo kenguruje, božajo koale, opazujejo male pingvinečke in krokodile, radi obiskujejo znane kraje in planine, neskončne peščene plaže, tropske otoke, glavna mesta, pa se že odpravljajo tudi na večdnevna jahanja po avstralskih Alpah, ali nekje v puščavi zajahajo tudi kamele.

Ameriški in evropski turisti se radi izognejo zimi

in dočakajo novo leto nekje na morski obali v vročem avstralskem poletju, saj so tod letni časi nasprotje onih na severni polobli.

Mnogi turisti se o Avstralcih izražajo podobno kot angleški pisatelj Mark Ohaway, ki pravi, da so AUSSIES ljudje brez predsodkov in najljubeznivejša bitja na svetu.

Avstralski mednarodni turizem je v letu 1987 poskočil za 24 % z 1,4 milijona turistov, ki so prispevali avstralskemu gospodarstvu 2,7 milijarde dolarjev.

AVSTRALSKI KLOBUK »AKUBRA«

*»Čuvaj svoj klobuk in on bo čuval tebe!
»Najprej vrzi klobuk skozi vrata in če ne bo prerešetan s krogami, lahko vstopiš tudi ti!«*

Besede kavbojev, ki govorijo o pomenu klobuka, brez katerega si pravega avstralskega »bushmana« ne moremo zamisliti. Klobuk akubra je nosil »the man from Snowy River«, nosili so ga športniki na zadnjih olimpijskih igrah, tudi na zimski olimpiadi v Sarajevu. Nosi ga princ Charles, svetovno znani golfer Greg Norman. V športni napovedi ob tekmovanju jaht »American Cup« 86/87 je avstralski predsednik Bob Hawke izgubil svoj klobuk, poslani ga je moral ameriškemu predsedniku Reaganu. Trenutno klobuk akubra »Made in Australia« kupuje 30.000 Američanov. Leta 1987 je industrija »Akubra« v Kempseyu v New South Walesu tedensko izdelala okrog 6.000 različnih klobukov.

Izdelava klobuka je zanimiv in dolg proces. Začenja se pri odrti koži divjih zajcev, ki jo predelujejo v klobučevino. Sledi barvanje in oblikovanje... Izdelava klobuka traja šest tednov.

Avstralsci so vse od leta 1919 nosili, živeli, ljubili in umirali s klobukom akubra na glavi...

AVSTRALSKI NAJVEČJI, NAJMANJŠI... NAJ, NAJ NA SVETU

Avstralske naj-lepote in naj-znamenitosti so pred kratkim okitili z botanično skrivnostjo v Tasmaniji. Znanstveniki so ob pomoči različnih naporov ugotovili, da je bor, ki raste v tasmanskem gozdu, ne samo najstarejši na južni polobli, temveč tudi drugi na svetu (po starosti). Najstarejši bor, star 4.680 let, raste v Kaliforniji. Analiziran primerek bora iz Tasmanije kaže, da je le-ta star 3.451 let. Znanstveniki pravijo, da je tasmanski bor žena kalifornijskega.

Največja skala na svetu je 377 metrov visoki Mount Augustus, ki so ga odkrili leta 1858 v Zahodni Avstraliji. Gre za monoklinski »izrastek« peščene konglomerata, ki je dolg 8 km, širok pa 3 km. Skoraj še enkrat daljši je od proslavljenega monolita v Alice Springsu na severnem območju Avstralije.

Najdaljši koralni greben Great Barrier Reef je najdaljša čer na svetu; leži ob obali Queenslanda — dolga je 2027 km.

Najširši most na svetu, 502,9 m dolg in 48 m širok, je speljan preko sydneyskega pristanišča: dva tira električne železnice, osemstezna avtocesta, kolesarska steza in pločnik. Uradno je bil odprt 1932. leta.

Najdaljša ograja na svetu obdaja pašnike Queenslanda in brani ovce pred napadi dingov — divjih psov. Žična pregrada je dolga 5.531 km, visoka je 1,8 m.

Največja ovčjerejska postaja je v severnozahodnem delu južne Avstralije. Na njej se pase med 70—90.000 ovac, okrog 700 govodi in okrog 25.000 nepovabljenih kengurjev.

Največji okraj na svetu ima mesto Mount Isa v Queenslandu. Območje, kateremu upravlja mestni svet, meri 40.978 km².

Najdaljši podvodni telefonski kabel je COM-PAC. Povezuje Avstralijo, Auckland—Nova Zelandija, Havajske otoke in Kanado. Dolg je več kot 14.480 km. Položen je bil 1963. leta.

Najmanjša katedrala na svetu je stolnična cerkev sv. Janeza Krstnika v Murray Bridgeu v južni Avstraliji. Posvečena je bila 1887. leta. Površina 95,2 kvadratna metra, sprejme le 130 ljudi.

Naj, naj... izpiskov iz Guinnessovih knjig rekordov je o Avstraliji še več, toda končajmo jih z najhitreje izdelano obleko. Avstralsci so poznali delo v normah že 1931. leta, ko so mojstri potrebovali 1 uro in 52 minut, da so sešili obleko. Ovco so ostrigli v 35 sekundah, prečesali in spredli volno v 19 minutah, v 20 minutah stkali blago. Ostanek časa so porabili za krojenje in šivanje.

AVSTRALSKA ANGLEŠČINA, DIALEKTI IN JEZIKI TER JEZIK ABORIDŽINOV

Živi jezik je sposobnost človeka, da uporablja brezmejne kombinacije glasov. Vendar, kadar se pogovarjata dve osebi in govorita isti jezik, ni nujno, da se tudi razumeta. Tudi doma v Sloveniji nam naša narečja pogosto predstavljajo težave. In kako je v Avstraliji?

Dobro, da večkrat sploh vemo, za kaj gre! Tod ne slišimo le tiste osnovne, knjižne angleščine. Razumeti moramo avstralsko angleščino — jezik preprostega človeka, morda farmerja ali »bushmana«. Razumeti moramo še dialekte angleške angleščine.

Aboriginsko jamsko slikarstvo, Queensland

največkrat škotske, velške ali irske. Tu so še dialekti in fraze ameriške, novozelandske, afriške... angleščine. In ne nazadnje moramo razumeti izgovorjavo angleščine ostalih priseljencev, ki se prav tako razlikuje od enega do drugega naroda. V Avstraliji se govori več kot 100 jezikov, k tem pa je treba pristeti še jezik aboridžinskih jezikovnih družin in tudi na aboridžinsko angleščino ne smemo pozabiti.

Nedavne raziskave so dokazale, da med Aboridžini obstaja 28 jezikovnih družin, od katerih jih je 27 med Aboridžini na severu Avstralije. Tako imenovani »Pama Nyungan« jezik, ki ga govori pretežno število Aboridžinov, ima 70 podjezikov. Aboridžini uporabljajo tudi neverbalno komunikacijo, ki vključuje jezik znakov, dimnih signalov in zapleten način telesne mimike.

Sicer je Avstralija za Avstralce »OZ«, oni pa so »AUSSIES«-ozis. Če so politiki, so »pollies«. Če so zidarji, so »brikies«. Vsak Avstrelac pa je še »bastard« — po naše bi to pomenilo pankrt. Vendar ima beseda pri Avstralcih drug pomen. Je sinonim za osebo. Če nam je koga žal, je »poor bastard« — ubogi bastard. Če ga imamo radi, je »not bad bastard«. Če ga občudujemo, je »clever bastard«. Kadar kdo noče delati in prejema socialno pomoč, je »lazy bastard«. Res, Avstralci vržejo v obraz besedo »bastard« le tistemu, s katerim popijejo kozarček ali dva ali dobremu prijatelju.

Že leta 1945 je takratni minister za priseljevanje, Arthur Calwell opominjal prišlece: »Vsi se boste seveda morali naučiti govoriti po avstralsko!«

Angleško govoreči turisti si še danes domišljajo, da bodo na lahek način uspevali v Avstraliji. Toda danes bo recimo Newyorčan ali Londončan potreboval že pri izstopu iz letala slovarček avstralskih fraz in izgovorjave, sicer se mu lahko pripeti, da bo čudno gledal in povpraševal: »Kaj ste hoteli s tem reči?«

Avstralski jezik je ogledalo avstralskega značaja. Skrivnost dobre avstralske diktacije je govoriti čim hitreje, s čim bolj zaprtimi usti, se izogibati dolžini splošnih besed ter nikoli izgovarjati celotnih zlogov.

V knjigi »G'day« njen avtor Colin Bowles meni, da je do takšnega načina govora prišlo zaradi vsiljivih avstralskih muh ali zaradi časa, ki ga mora Avstrelac porabiti pri odpiranju ust, namesto da bi ta čas raje popil kakšno pivo.

Bolj ko se oddaljujemo od večjih mest v notranjost, manj razločno bo govoril Avstrelac:

»Did you hear about?« Ali si slišal o... bo izgovoril »Jerebout?« »Why didn't you?« — Zakaj nisi, bo na kratko vprašal »Wadincha«. Samoglasniki na deželi postajajo vse širši, osorni-rezki. Zvok »I« se sprevrže v »OI« in tako nastane iz »I like« — »Oi loike«.

Če pride farmar iz notranjosti v neko obalno mesto, na plažo in si želi po plavanju sprati sol s kože, bo rekel: »Oi reckon oil avashare nare an getta salt orf.« Avstrelac največkrat izpusti tudi črke »d«, »t«, in »g«, kadar stoji pred njimi na koncu besede soglasnik.

Avstralska abeceda ima 25 črk. Črka »h«, soglasnik s pridihom se ne izgovarja: »Pull Your head in« — potegni glavo notri — izgovori »pullyeredin«.

V knjigi »G'day« avtor navaja še dosti variant avstralske izgovorjave, med ostalim pa pravi: Avstralski govorniki, da je avstralska družba brezrazredna. Toda . . . obstojajo trije razredi-sloji. Višji, srednji in nižji.

— Nižji razred najraje hodi na »footy« ali v »pub«.

— V srednji sloj bi se med ostalimi lahko uvrstili »fat cats« — debele mačke v prevodu — s katerimi mislijo na uslužbenice v Canberri, ki imajo visok standard in živijo od denarja davkoplačevalcev.

— »White shoe brigade« — v prevodu: brigada v belih čevljih, spada v višji sloj, to so biznismani-milijonarji.

Povprečni Avstralec »doesn't give a stuff about the Royals« — ne da pet par za kraljevsko družino.

LETO 1988

Ko nas bo ministrski predsednik Avstralije popeljal v 1988. leto, v 200. rojstni dan Avstralije, si bomo vsi prizadevali pozabiti nemile dogodke iz preteklosti in sedanosti . . . Obenem se bomo radi spominjali vseh uspehov, predvsem pa verjeli, da je Avstralija bogata dežela, polna naravnih dobrot.

Poskušali bomo pozabiti:

— Da ima Avstralija danes 30.000 milijonarjev ter da si desetina lasti 60 % vsega bogastva, na drugi strani živi 2 milijona ljudi na meji siromaštva.

— Pozabili bomo, da se je mit družbe z relativno enakopravno razporeditvijo bogastva razplinil v nič.

— Pozabili bomo, da je ekonomska kriza vzrok povečanega števila samomorov, posebej med mladimi.

— Pozabili bomo na razpotja političnih interesov in isker sovraštva med politikami ter na predvolilni politični cirkus.

— Pozabili bomo na hotenja tistih, ki razglašajo Avstralijo za nerasistično.

— Pozabili bomo na protislovne zakone in odločitve avstralske kriminalistike, ki so terjale že toliko nedolžnih žrtvev.

— Pozabili bomo na špekulacije nekaterih, da se bodo bojišča, bolje rečeno obračunavanja dveh velesil, ZDA in SZ, preselila na južni Pacifik.

— Pozabili bomo, da bo v naslednjih nekaj letih umrlo od AIDSa okrog 50.000 Avstralcev.

— Pozabili bomo, da bo leta 2.000 več kot 40 % Italijanov, Grkov, Jugoslovanov in drugih, starih več kot 60 let in da bo socialni problem: kdo bo skrbel za ostarele imigrante, vse bolj rasel v politično vprašanje.

— Pozabili bomo, da jugoslovanski priseljenc, srčno bolni tovarnar Barič sedi v zaporu že nekaj mesecev samo zato, ker je zgradil nekaj tovarniških hal in zaposlil 100 nezaposlenih, zdaj se je nekdo

spomnil, da urbanistični načrt ni predvidel tega območja za industrijsko gradnjo.

— Pozabili bomo, da si je drugi jugoslovanski priseljenc pred nedavnim vzel življenje, ker se je kot delovni invalid zaman boril z zakonom 6 dolgih let. Sodnijski in drugi stroški so znašali več, kot mu je bilo dodeljeno.

— Pozabili bomo na koncu še na vse pretočene solze priseljenec . . .

Leta 1988 se bomo radi spominjali vseh avstralskih mož in žena, ki so skozi 200 let dokazali svetu, da so med Avstralsci tudi nobelovci, znanstveniki, odlični medicinski strokovnjaki ter pionirji vitrofertilizacije, imunologije, nevrofiziologije, iznajditelji penicilina, presajevalci človeških organov, dobri otorinolaringologi, dentisti, astronomi, telekomunikacijski strokovnjaki, dobri novinarji, politiki, biznismani, pisatelji in pesniki, slikarji in glasbeniki, slavni športniki ter zaslužni imigranti.

Z ukoreninjeno miselnostjo o avstralskih naravnih bogastvih in sposobnostih njenih ljudi bomo verjeli, da ima Avstralija vse pogoje za učinkovito gospodarjenje in napredek.

Tam daleč, v avstralski puščavi pa bodo odzvajale besede Aboridžina Billa Neidjic:

* »This law . . .
this country . . .
this people . . .
No matter what people . . .
red, yellow, black or white . . .
the blood is the same . . .
You got to go with us . . .
to earth.
Might be you can hang on . . .
hang onto this story . . .
to this earth.
You got children . . .
grandson.
Might be your grandson will get this story . . .
keep going . . .
hang on like I done . . .
This earth
I never damage,
I look after.

Our story is in the land . . .
it is written in those sacred places.
My children will look after those places,
that's the law.
Dreaming place . . .
You can't change it, no matter who you are
No matter you rich man, no matter you king.
You can't change it.
Land got to stay
always stay same.«

Prevod:

»Ta zakon . . .
ta dežela . . .
ti ljudje . . .

Ni važno kakšni ljudje...
 rdeči, rumeni, črni ali beli...
 kri je ista...
 Vi morate iti z nami...
 v zemljo.
 Mogoče se obdržite...
 zadržite to zgodbo...
 to zemljo.
 Imate otroke...
 vnuke.
 Morda bo vaš vnuk bral to zgodbo...
 vztrajajte
 obdržite se, kot kot sem se jaz...
 Ta svet
 jaz nikoli poškodovati...
 jaz gledati za njega.

Naša zgodba je v zemlji...
 napisana je v posvečenih predelih.
 Moji otroci bodo pazili na te predele,
 to je zakon.
 Sanjski prostor...
 Ne morete ga spremeniti, ni važno kdo ste.
 Ni važno vi bogat človek, ni važno vi kralj.
 Ne morete tega spremeniti.
 Zemlja mora ostati
 ostati vedno ista.«

Bill Neidjie

* From: KAKADU MAN by Bill Neidjie, Stephen Davies
 and Allan Fox (ISBN 0958945802)

»BICENTENARY« —

DVESTOLETNIKA AVSTRALIJE

Avstralija se bo leta 1988 svetu prikazala s posebnim leskom, povabila pa bo tudi svet, naj sodeluje in se veseli z nami. Vlada je povabila tudi predstavnike 145 držav. Vse od politikov, do glasbenikov, plesnih skupin, gledališčnikov, športnikov in drugih tekmovalcev ter seveda vsakdanje ljudi pa tudi sorodnike ali prijatelje priseljencev. Vsak izmed nas je lahko poslal izpolnjen obrazec z imenom osebe, ki bi jo radi povabili na vrhunec praznovanja v Brisbane »EXPO 88«. Iz vsake države bo izžrebanih nekaj oseb, iz Jugoslavije trije.

Namen prirediteljev je prikazati svetu bogastvo, pestrost in tradicijo Avstralije s posebnim priznanjem vpliva kultur Aboridžinov, Evropejcev in kultur južno-vzhodne Azije.

Leta 1988 naj bi prišla do izraza narodnostna zavest vsakega posameznika in še bolj naj bi se trudili utirati pot od danes takšne, jutri drugačne multikulure, ki je po besedah soproge ministrskega predsednika Boba Hawka, Hasel Hawk »prispevek za izkoreninjenje temne plati nekaterih avstralskih duš (rasizma)«.

Eno od naselij tipičnih družinskih hiš. Fotografija iz biltena, ki ga je v mednarodnem letu »Zatočišče za brezdomce« izdala avstralska vlada.

Nemogoče je naštet, kaj vse prireditelji pripravljajo za to zgodovinsko praznovanje. V času izida tega Zbornika bo del proslav in športnih tekmovanj že preteklost, druge svečanosti bodo sedanjost in prihodnost...

Prehodili smo le delček poti po avstralskem kontinentu in pokukali v kotiček njegove zgodovine, ki pravi:

- da daljna preteklost pripada Aboridžinom,
- preteklost Angležem,
- polpreteklost in sedanjost sta raznovrstni, etnični — imenovani multikultura, ki je edino oprijemališče, s katerim je moč vstopiti v prihodnost, ki bo le še AVSTRALSKA...

Literatura:

Revije »Society«, podatki iz »The Australian Bicentennial Authority«, Colin Bowles »G'day!«, Angus & Robertson »Concise Australian Encyclopaedia«, »Made in Australia« Barry Jones, »The Story of Australia« Don Watson, tedenski žurnali »Two Hundred Years«, revija »The Living Australia«, »Kakadu Men« — Bill Neidjie.

Stanka Gregorič, r. Žerovec, 22. VIII. 1938 v Mariboru, je leta 1958 končala vzgojiteljsko šolo v Ljubljani in kot vzgojiteljica službovala v Mariboru in kasneje v Sarajevu. Leta 1974 se je izselila v Avstralijo. Nekaj let je bila ena od urednic in napovedovalk pri slovenskih oddajah na etničnem radiu 3EA v Melbournu in občasna dopisnica tednika Novo doba. Od leta 1981 je upokojena kot delovni invalid, vendar se še vedno zanima za priseljenjske probleme in se vključuje tudi v delo nekaterih organizacij, ki se ukvarjajo z vprašanji delovnih invalidov.

AVSTRALIJA NI ZA SANJAČE

Ljudje, ki znajo vihteti kramp, motiko in lopato, ki so pripravljene čistiti gozdove, da bi si ustvarili majhno domačijo, Avstraliji niso več potrebni. Celo odveč so ji. Sanje o lepem domu, ki naj bi zrasel kar čez noč, so mrtve. Avstralija, zadnja obljubljenega dežela, je prišla s konja na psa. Gospodarstvo so ji uničile nenehne stavke, zaradi katerih trpe delavstvo in njihove družine, nikakor pa ne voditelji sindikatov in veleindustrijski mogotci, ki enostavno izdajajo povelja za ustavitve strojev, ne da bi sploh pomislili na boj za preživetje malega človeka.

V tej deželi živim že štirideset let in brez najmanjšega dvoma lahko rečem, da Avstralija nikoli ni bila dežela utopistov, še manj pa neka karitativna ustanova. Res je, da je po drugi svetovni vojni sprejela stotisočere begunce iz porušene Evrope, če so le-ti imeli močne mišice. Zdravniški pregledi so bili zelo strogi. Intelektualcev so se izogibali, kajti niso jim bile potrebne mehke dlani. Ljudem z univerzitetno izobrazbo je bil vstop v Avstralijo olajšan, če so jo utajili, saj bi jim je vlada tako in tako ne priznala. V takih primerih jim je odhod v Avstralijo

lajšala izjava, da so antikomunisti. Pod to masko so se v Avstralijo pritepli tudi elementi, ki so dolga leta izkoriščali v svoje podtalne teroristične namene proti SFR Jugoslaviji.

Mene je v Avstralijo pognala želja po svetu. Že v zgodnjih najstniških letih sem se odločila, da bom šla za soncem. Nisem mogla prenašati zime in vlage. Ljubljanska megla mi je lezla v kosti, še bolj pa mi je kratila veselje do življenja tema sveta, ki sem jo ugledala v naši, takrat še strašansko zaplankani deželi. Vsi moji vzgojitelji, od mame do zadnjega profesorja, od mežnarja do kateheta, so mi s skoraj srednjeveško okrutnostjo solili pamet, ki si je hotela sama utirati pot skozi življenje in si jo tudi je, česar nisem nikoli obžalovala.

Nekaj tednov pred koncem vojne sem ušla gestapovcem in skozi velike nevarnosti prišla pod domači krov. Ostuden človek, ki mu je škoda reči mladenič, je po ozkih stopniščih v hiši, kjer sva takrat stanovali z mojo odvozelno materjo, stalno s svojo nasilno spolnostjo teroriziral mlajše ženske, posebno če je nanje naletel v temi. Z vojno pa se je razcvetel v policijskega psa, ki je za časa italijanske okupacije prežal na žrtve. Na mojo srečo je odnesel svoje tace, še preden sem prišla iz Nemčije domov. Govorilo se je, da je ponoči v spremstvu policije trkal na ljubljanska hišna vrata in s črno kapuco preko obraza na dvorišču zapora v sodnijski palači pošiljal svoje rojake v kazenska taborišča in smrt. Še danes me zazebe ob pomisli nanj.

Tiste zadnje dni vojne, ko so Nemci bežali, se je v gornjem delu naše ulice ustavil vsak promet. Za okni našega stanovanja v drugem nadstropju sem bila priča vrhunca tragedije tistega tistega dela našega kmečkega ljudstva, ki je nasedlo lažni propagandi, češ, da naj poberejo vse, kar morejo in gredo z Nemci, ki jim bodo dali zemljo v Nemčiji, in jim tako omogočili vzpostavitev življenja, kot so ga bili navajeni. Sanjali so o modernih kmetijah... v božjem miru... z božjim blagoslovom... saj so v imenu božjem pomagali okupatorju v borbi proti partizanom. Ni jim zameriti, saj so se pekla bolj bali, kot pa ljubili Boga. In napočila je ura, ko so morali zapustiti, kar so najbolj ljubili: svoja polja in njive, svoje fare, ki so bile njihova očetnjava. Kaj je domovina, se jim je verjetno posvetilo šele, ko so morali dobesedno s trebuhom za kruhom v daljni tuji svet, v lažnem upanju, da ne bo dolgo, ko se bodo po vojni med Amerikanci in Rusi... vrnili na svoje, zdaj na silo zapuščene domove. V tistih dneh se je začelo pogubno, za dolga desetletja nepopravljivo propadanje slovenskih kmetij.

Bolečina, ki jih je bičala zaradi zmote, ki je niso sami zakrivali, ampak so bili v njo zapeljani, ni dala mojim očem, da bi se pasle po tragičnih prizorih med stenami moje ozke, Florjanske ulice. Zrušila sem se na kolena in ob oknu ihtela nad njihovim obupom. Zašli so v vice, saj na drugi strani tega življenja jih ni. Ropot lojtrskih vozov se je tu ustavil. Ustavil se je konjski topot. Ostanki nemškega bežečega vojaštva so zapuščeno kmečko množico z vozovi in živadjo vred kot sardine nabili v tesne ulice ob vznožju Gradu, kjer so se človeški kriki, jok in stok pomešali s tuljenjem živine. Nemci pa so po širših ulicah, s strahom v kosteh, bežali pred zmagovalci. Počasi je otroški jok prenehal. Utrujene živali so skoraj utihnile. V noč se je zarezalo brnenje nemških motorjev ob premljavi pritajenih povelj voditeljev bežeče vojske. Kot že tolikokrat poprej od Germanov izkoriščani slovenski kmet, tokrat na begu za poraženo nemško armado, je doživljal svoja največja ponižanja. Z živino vred je bil odrinjen ob zid. Ure so postajale večnost. Napekost je prevladala pridrušen topot. Moja lastna onemelost nad dogajanjem pod oknom in mučna tišina te dolge, nepozabne noči, sta se mi lepili za vsako dlačico na telesu. Odrevenela sem. Za kako dolgo, ne vem. Ob sodoživljanju te strašne, popolnoma nesmiselne žaloigre na račun tega zapeljane kmečkega življa, sem v totalni nemoči tičala ob zidu pod oknom, kamor se je dvigalo mrmrnanje množice, ki je molila rožni venec... ki je za nas... za nas... za nas - izrecno za venomer zapostavljanega slovenskega kmeta križan bil? Gospodje so se odpeljali! Kmet, ujet v mrežo, ki so jo splekli razni lovci na duše, pa je mrmral molitvice, litanije, rožni venec, mrmral in mrmral, kot v omotici, ko sem se zdrznila: na uho mi je prihajala naraščajoča melodija, klic na pomoč: »Marija, k tebi, uboge reve, mi zapuščeni vpijemo...!« Nikoli prej in nikoli pozneje nisem začutila tolikšnega usmiljenja do človeštva kot v tej noči. Takrat so začele umirati naše kmetije...

Za tem je nastopilo evforično doživljanje svobode in zmagoslavja, kar je posebno učinkovito, vsaj za kratek čas, izkoristil vedno jezni lumpenproletariat, kot pač po vsaki revoluciji. Kolikor me je osvoboditev Jugoslavije osrečila, toliko me je onesrečevalo opazovanje početja hudobnih ljudi. Odšla sem brez solza in brez dokumentov. Težave, s katerimi sem se srečevala na poti v Trst, sem v tedanjih zmešnjavah sproti premagovala.

Boj za preživetje je postal moja kariera. Vseh mladostnih sanj sem se uspešno znebila že med vojno. Šla sem za svojo zvezdo: živeti hočem v neki daljni, sončni deželi, v kateri me vsaj do starosti ne bo dosegla nobena vojna. Postala sem DP: displaced person — brezdomka, čemur sem, sebi na ljubo in v brk vsemu svetu, dala popolnoma drugačen pomen: Die-hard Paula. V slovenščini: trdoživa Pavla. In to še vedno velja. Da, pride čas, ko človek kloni. Toda vzravnati se mora, če ljubi življenje. Ni večje moči od hrabrosti in vedrega srca. Takšno srce, slej ko prej, preživi vsako žalost.

V dobi mojega prisilnega dela pod nacisti sem se v okolnostih, ki so zahtevale moje sodelovanje v

aktivnostih proti njim, začela spoznavati z angleščino. In že tistega dne, ko sem za vedno zapustila svoj dom, mi je prišla prav, kot pogled slepcu. Nisem bila še tri dni zdoma, ko sem že postala tolmač. Lahko bi bila odšla v Ameriko veliko prej kot v Avstralijo. Toda do ZDA mi ni bilo. Čim višja civilizacija, toliko globlja dekadenca. Malo pa je manjkalo, da zaradi džungle in plesa nisem zašla v Brazilijo. Klicala me je Avstralija, njena mlada civilizacija, njena neobljudenost, njena prostranost, njene puščave in njena odmaknjenost od ostalih kontinentov, svet na zemlji s predpotopno favno in floro in njena dolga poletja.

Upanje, ki ga še nikoli do zdaj nisem izgubila, in potrpljenje, v katerem me je strenirala vojna, sta mi v veliki meri lajšala življenje v DP taboriščih. Nespametno je pritoževati se čez življenje. Življenje ničesar ne zakrivi. Človeštvo je odgovorno za tegobe sveta in vsak zase. Tri leta sem se brez državljanstva potikala iz taborišča v taborišče. Prvo in zadnje v Italiji in dve v Nemčiji. Ves čas sem bila zaposlena kot tolmač, deloma v taboriščnih upravah deloma pri zdravniških komisijah, za izbiro izseljencev v okviru IRO — International Refugee Organisation. To delo je sicer bilo prostovoljno, toda prinašalo mi je privilegije: boljša hrana, boljša obleka in obutev ter udobnejše bivališče. Med taboriščniki sem si pridobila veliko prijateljev pa tudi nekaj »sovražnikov«. V zadnjem taborišču v Nemčiji, v katerem sem organizirala tečaj za naše nepismene brate, da bi se naučili pisati svoja in imena svojih otrok, kraje in datume rojstva. V zahvalo so se odločili, da me »kamenjajo«... Napredne ženske? Strah in groza in sramota! »Da nama prevaspitava žene i decu? Majku joj njezinu!« Storili so mi samo dobro. Zaradi njihove napadalnosti sem dobila sobico v hotelu, oni pa so morali v šolo, če so se želeli izseliti v Avstralijo. Postali so zelo poslušni...

Najbolj zabavno je bilo uganjanje rojstnih datumov: eden je bil rojen okrog sv. Nikole: »One zime, seko, kada su se čak i svinje smrznule«; drugi, ko je bilo »more jabuka«, tretji »kad mu se udavala sestra« itn. ... Pa še takšnih je bilo, ki so mi zapovedali: »Mani se ti toga. Napiši ti, da sam ja Srbin. Jok! Srbijanac, rođen u kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca!« »Dobro, brate! Kako ti želiš!« Ker ni znal brati, mi je pač bilo lahko zapisati: »Serb, Jugoslavia.«

Iz taborišča Bocholt v zahodni Nemčiji smo bili transportirani nazaj v Italijo. Naša zadnja evropska postaja Genova. Skoraj 2000 nas je potovalo z vlakom pet dni. To so bili najbogatejši dnevi v mojem življenju: zaupana mi je bila oskrba vse te množice iz vse mogočih vzhodnoevropskih dežel. Potovali smo dobro.

V Genovi so nas razmestili v zgradbe neke bivše umobolnice, ki je ponovno postala norišnica. Cirrus! Ukrajinci in zopet naši južni bratje! Ko so zvedeli, da res stanujemo v prostorih bivše norišnice, jih je zgrabila panika. In zopet sem bila kriva jaz, ker jim nisem povedala, da jim »teramo u ludnicu«. Za nič na svetu se ne bi vselili vanjo. Ne in ne! »Lako tebi, ti za njih radiš, majku ti tvoju! A mi? Ne

damo se! Sigurno nas terate na neko ostrvo za ludake«. Ukrajinci so se nekako potolazili, šli na ladjo, naši pa nikakor.

Imeli smo tri transportne vodje: kapetan ladje, Italijan; za IRO Amerikanec; predstavnik Avstralije, neki major. Tolmačila sem enim in drugim: prošnje, grožnje, obljube, garancije, kletve, zakletve, vse bob ob steno. Stali so kot privezani na svoje kovečke, cule in skrinje, Avstralec pa je že skoraj obupal. Na tehtnici sta bila njegova avtoriteta in ugled! V Avstralijo je moral pripeljati gotovo število ljudi — ladjo nabit do zadnjega kota — ali pa vse skupaj zopet izkrcati. Panika je nastala tudi na ladji, saj so nekateri po leto, dve in še več, čakali, da bi šli v Avstralijo. Kaj, če je to zadnji transport v Avstralijo? Bil je šele drugi.

Rešitev pa je bila čisto preprosta. Delo, ki mi je bilo takrat naloženo, je zahtevalo, da se vkrcam zadnja. Nenadoma glas iz oslovsko trmaste grupe: »Ako se popneš i ti, znači, da nas ne vode na neko ostrvo za ludake. Ti umeš da pišeš i čitaš, govoriš engleski a šta ti mi znamo?« Da bi se človek zjokal... Moj mož je že bil na ladji! Uredili smo tudi to zadevo in po dveh urah zamude odrinili od evropske celine! Ladja nas je sprejela okrog 900.

Razočarana nad človeštvom, sem si obljubljala, da bom pljunila v morje Evropi za slovo. Ko so se komaj še videli zadnji obronki Sicilije, sem zbežala na svoje ležišče.

Pluli smo 33 dni. Naša ladja »Castel bianco« je plula nekaj dni za ladjo »Castel felice«. Imeli smo odlično vreme, odlično postrežbo, toaletne udobnosti, bolniško sobo, zapor, dve celici za ev. nevarno zbolele, le možje so godrnjali, ker niso mogli spat s svojimi ženami. Morske bolezni pa nič koliko. Mene je držala samo štiri dni. Eno potnico smo izkrcali v Melbourneu, kjer jo je pričakal rešilni avtomobil. Še preden smo prispeli v Sydney, smo zvedeli, da je umrla. V Melbourneu smo se rešili tudi reveža, ki je med vožnjo znorel in v prisilnem jopiču prispel v Avstralijo, za seboj pa pustil »poslikano« celico. Ujeli smo tudi mlad par, ki je v rešilnem čolnu, pokritem z jadrovinno, »izvajal gimnastiko v dvoje«, o neotesanosti velikega števila potnikov, s katerimi so se morali ukvarjati ladijski natakarij, raje ne omenjam.

Na ladji sem bila zaposlena še bolj kot v taboriščih. Vrag mi ni dal miru. V delovni raspored smo vrnili tudi učenje angleščine: samo najvažnejše besede za prve dni po izkrcanju. Med našimi spet stara pesem! Dobro so mi polulali posteljo v kabini s tremi sopotnicami. Storili so mi uslugo. Preselili so me v kabino k bolniški sestri. Vendar so se za vsako malenkost, ki sploh ni bila težava, zatekali k meni. Ko smo zapustili ladjo, ni bila več »Castel bianco«, ampak »Castel sporco«.

Izkrcali smo se pozno popoldne. Dobrodošlice nobene. Avstranci si niso želeli nikakršnih prišlekov. Takrat so še imeli raj na Zemlji in prezirali so vse, kar ni bilo angleškega izvora.

Ko smo se vrstili v vlak, sem si zaobljubila: tu in zdaj je čas, da se do konca svojega življenja oborožiš proti vsakemu fizičnemu, intelektualnemu in emocionalnemu nasilju, da nikomur v ničemur ne

podležeš, da ne storiš ničesar proti svoji volji in dostojanstvu. Če izgubiš dostojanstvo, postaneš predmet prezira.

V takšnih mislih sem se bližala vlaku, ki ga še danes, po štiridesetih letih ni v mojemu spominu.

Odpovedal mi je. Manjka mi ena noč iz mojega življenja. Ena noč mojih lastnih zaznavanj, ki jih ni bilo...

V spominu se mi je sprožil zaščitni mehanizem, od katerega so se v tej noči odbili faktorji, ki bi gotovo izzvali eksplozijo mojega, od aprila 1941 do novembra 1948, notranjega viharjenja v boju za preživetje.

Poznam človeško hudobijo in slepoto. In ker sem danes proti njej oborožena, priznam, da me je amnezija sam bog ve česa obvarovala. Izkusila sem, da je amnezija milost. Za to izkušnjo sem življenju izredno hvaležna. Biti ponižan, a ne vedeti, kako in to ravno od ljudstva, ki se ga vojna ni dotaknila.

Šestintrideset let sem vrtala po spominu in iskala tisto prazno noč — vse zaman.

Šest let po dogajanju, ki se mojega duha in čutov ni dotaknilo, sem bila v stalnih stikih z zakoncema, ki sta z mojim možem in menoj prispela v Avstralijo. Z istim vlakom smo potovali v isti kamp, iz katerega smo vsi štirje odšli na dve leti obveznega dela pri istem državnem podjetju. Štiri leta prijateljevanja v Sydneyu pa niti en pogovor med nami, ves ta čas, ni nikoli nanesel na temo, ki bi mi bila lahko posredovala odgovor na vprašanje, za katerim sem šestintrideset let grebla po spominu.

Neke sobote, poleti 1986, sem se napotila v Slovenski klub Triglav, ki je na ta dan vabil rojake na kulturno-zabavno prireditev, namenjeno starejšim članom in prijateljem društva.

Naključje je hotelo, da sva se v klubu srečali z rojakinjo, s katero sva skupaj dopotovali v kamp Bathurst z vlakom, ki ga ni v mojem spominu.

Povedala mi je, da so nas iz Sydneya ponoči prepeljali s tovornim vlakom... Tako so nas nacisti vlačili po Evropi... Za razliko od njih so nam Avstranci postlali z vrečami, nabitimi s slamo.

Ne bi rada obujala spominov na vlak, s katerim so nas Nemci 1943. leta gnali v njihov paradiz grozot. Dva tisoč ljudi, zaplombiranih v živinskih vagonih, dneve in noči. Zaplombirani. Med štiri okovane stene, med okovana tlak in strop. Zaplombirani v smrad človeških izločkov.

Ha! Pravi vzorci fizične energije, mladi moški in ženske, ki so z vero v ljudi zadnje obljubljeni dežele na svetu — Avstralije, začeli graditi njeno dejansko blaginjo, nismo smeli pri belem dnevu, s potniškim vlakom potovati v njeno notranjost. S trojanskim konjem v pristanišče, s trojanskim konjem v kamp. Strah pred tovornim vlakom mi je izzval amnezijo!

Na ladji smo se ob odlični hrani telesno in duševno okrepili in taki smo prispeli v kamp, ki nas je pozdravil z neznosnim smradom po ovčjem loju, po ovčjih klobasah. Jajca, pečena na ovčjem loju. In stara ovčetina.

Ovčji loj za nižji sloj, sem si mislila, je geslo kuhinjskih »direktorjev«. Za prehrano emigrantov v sprejemnih kampih.

Na naše negotovanje, da ovčje hrane ne prenesemo, so nam odgovarjali, da smo zdaj v Avstraliji, da so oni na ovčtini zrasli in če je dobra za njih, je dobra tudi za nas. Posebno zato, ker nam je podarjena. Zastonjkarji torej!

Podobno se je dogajalo v drugih kampih. Dobilivali smo najcenejšo hrano, ki so jo skoraj vsi zmetali prašičem. »Direktorji« so vedeli, kaj delajo: dobiček zase na račun države v obliki dobro rejenih prašičev.

Ko smo začeli dobivati govedino in prikuhe, pripravljene na govejem loju, so se pojavili v ospredju drugi problemi.

Osebjem v jedilnici se je pritoževalo, da smo preglasni in da bi jih to ne motilo, če bi govorili v angleščini, ne pa »the bloody gibberish« — preleto latovščino.

Mi pa smo se pritoževali, da Avstranci ne izgovarjajo pravilno naših imen, da nas imajo (bolj svetlopolte!) za Nemce, kar nismo hoteli biti. Poljaki niso hoteli biti Ukrajinci in vice versa! Baltike so celo četniki takoj ožigosali za kvinslinge. V administraciji so bili potrebni pisarniške pomoči, pa sem jo takoj odbila, ker je bil za »šefa« bivši nedičev, naše južne brate so Avstranci imeli za Turke, Slovence definitivno za Nemce. Vladal je pandemionj.

Pred odhodom z ladje je vsak od nas dobil majhen znesek v tedanji avstralski valuti, v funtih. Ne spominjam se ravno koliko, bilo pa je dovolj, da smo se pripeljali v Bathurst, ki je bil takrat podeželsko mesto, ter si kupili sadje in čokolado, da ne bi bili lačni, ker se nismo mogli sprizniti z novo vrsto hrane. Tudi druge skupine emigrantov so imele iste težave, dokler ni prišlo do vsaj dobrega namena, da bi se za emigrante kuhalo bolj po njihovi želji.

Ljudje, ki so skrbeli za oskrbo emigrantov v kampih, so menili da nimamo nobenih pravic za dobo dveh let.

Zgledovali so se po davnih prednikih, ki so s pomočjo izkoriščanih kaznjencev, izgnanih iz Angije, kolonizirali Avstralijo.

Postajali smo žrtve oportunitizma, dedičev kolonizatorskega duha, kar je postajalo očitno tudi v drugih kampih. Vendar je bila njihova doba, ko jim je »ovčji loj za nižji sloj« postal prvi vir nepoštenega, prikritnega dobička na državni račun, zelo kratka. Zato pa so poskrbeli ravno tisti emigranti, ki so govorili angleško in izkoristili trenutke za pritožbe.

Največji problem je bila kuhinja, kar pa se je kmalu popravilo po zaslugi emigrantov v prvih transportih.

Emigrante danes izkoriščajo samo še emigranti. Avstralija gre po stopinjah ZDA, rasizem ostaja.

»Ovčji loj za nižji sloj« je zginit s krožnikov v kampih za emigrante. In končal se je prvi spopad z dediči kolonizatorskega duha, ki so smatrali, da emigranti dve leti nimamo nobenih pravic.

Številni emigranti, ki so bili takrat dodeljeni privatnikom, so, ker večinoma niso znali angleščine, pretrpeli mnogo krivic, ki se jih tedanji dediči kolonizatorskega duha niso niti zavedali.

Njihovi mogočni in surovi predniki so Avstralijo razvijali z izkoriščanjem kaznjencev, ki jih je britanski imperij izgnal v to oddaljeno deželo, iz katere jim ni bilo vrnitve. Vsega tega pa Evropa ni vedela.

S tem znanjem smo zapuščali kampe za emigrante in odhajali na zaposlitev, ki smo si jo izbrali, kot mačka v žaklju.

Ko smo se, tokrat v zgodnjih jutranjih urah odpravljali na pot k našim prvim delodajalcem, smo se neveselih src v majhnih skupinah razpršili po naši novi domovini, pastorki »matere« Anglije.

Na soncu, v najvišjih vejah evkaliptov, so se smejale že na pogled poredne ptice kukabare. Visoko v čudoviti sinjini avstralskega neba pa se je, kot jokavih otrok dretje, razlegalo kričanje avstralskih srak.

V srcih nas je zeblo.

Na delo so najprej odšli moški. V vse smeri Avstralije: v premogovnike in rudnike zlata; na gradnjo cest skozi neskončne, za naše pojme grozljive gozdove; na polaganje železniških tirov v neskončne, in vroče puščave; v težko industrijo; na sečnjo pragozdov in sladkornega trsa s kačjimi zalegami, na katere jih nihče ni opozoril. Pač pa so jih Avstranci, zaposleni v kampih za emigrante, strašili, da puščavski levi napadajo delavske skupine, ampak se jim ni treba bati, ker stražijo opice.

Lahko se je zabavati na račun nevednežev, pa tudi zlobno. Pred tremi leti sta mi dva Bosanca v Ljubljani povedala, da bi se svoj čas lahko izselila v Avstralijo, pa sta ta namen opustila, ko sta dobila sporočilo, da v notranjosti Avstralije, kjer izseljenecem nudijo dobro plačano delo, grozi nevarnost, da jih ujame ljudožerec in sta zaradi tega rajši ostala v Sloveniji.

Neoženjenim je bilo lahko. Vzeli so svojo prtljago z najpotrebnejšimi rečmi za prvo silo, pomahali vsem skupaj v pozdrav, še enkrat tja v en dan zamrmrali »seveda te imam rad« — ljubim te, se Slovenec ne upa reči — in hajd v lov na srečo, bogastvo in pustolovščine.

Po enem ali dveh »medenih« tednih v taboriščnih sobicah v pločevinastih, bivših vojaških barakah, so žene z otroki ostale brez svojih hraniteljev, ki so se z velikimi skrbmi in še večjimi obljubami podali v negotovost — bogve kako daleč od njih.

Glej, da mi ostaneš zvesta ... Kaj bo z mano, če najdeš drugo ... Zavedaj se, da imaš ženo in otroke ... Če zvem, da imaš drugega, te bom ubil pa otroke tudi ... Nikar preveč ne pij ... Pazi na zdravje in čim prej nam pošlji kaj denarja ... Pazi na otroke ... Ne tuli vendar! Bodi vesela, da smo se rešili Evrope! Saj ne umiram, samo na delo grem ... Čimprej nam najdi stanovanje ...

Težko je bilo prisostvovati tem slovesom, posebno nam, poročencem brez otrok, saj so nam ponujali delo za oba pod isto streho, z vso oskrbo in sorazmerno dobro plačo. Čutili smo zavist v pogledih zaskrbljenih mater, ki so morale do nadaljnega ostati v kampih, izpostavljene raznim predsodkom, težavam zaradi neznanja angleščine in nemogoči hrani.

Pa le ni bilo tako hudo. Vojna je hujša. Kaceti so hujši. Begunje so bile hujše. Goli otok je bil hujši. Sibirija je hujša. Hirošima, Nagasaki, Koreja, Vietnam, Peru, Čile, Libanon in še bi lahko naštevale, vse hujše od življenja izseljenec v Avstraliji, čeprav so bili tudi tu težki časi. Tudi v vlada korupcija v vseh oblikah. Tudi Avstralija je zaradi slabega gospodarstva zadolžena do grla.

Z možem sva bila poslana, tokrat resnično s trebuhom za kruhom, na najvišji vrh Avstralije, v Snežne gore, na Mt. Kosciusko (avstralska izgovorjava: Kozjasko), v hotel z istim imenom, v tistih časih edini hotel za avstralske ljubitelje smučanja, ki so bili večinoma Židje, ki so se zatekli v Avstralijo pred nacističnim peklom. Zanje je bil tu planinski raj. Zame, vajene lepote naših snežnikov, so avstralske Snežne gore planinske vice. Razlika med našimi in avstralskimi alpami je tako velika, da je še danes ne morem sprejeti. Snežne gore brez snega sredi poletja? Alpe? Alpe z votlimi evkalipti, ki s svojimi golimi vejami štrle v nebo, kot da so s kammom zraskli človeški skeleti, ki se ne morejo iztrgati iz objema vic, ampak morajo umirati stoje, v hrepenjenju, da bi z vetrom zaplesali svoj smrtni ples... da bi se rešili svojih duš in utihnil kot prah — ha! Kako okrutna pamet, ki si je izmislila vice!

Tu se me je tudi začela pollaščati geografska shizofrenija: službo sva nastopila na dan vseh svetih, v poletni vročini na vrhu Avstralije... Ožgana trava, suša, električni viharji in bliski, kot gigantska električna drevesa v najčudovitejših barvah, ki so osvetljevala pošastne oblake v temi dneva. Ni večje lepote od spektaklov avstralskega neba in ne večje groze.

Najino delo je bilo lahko. Zaposlena sva bila v stavbi za osebje. Pospravljala sem sobe. Bilo jih je štirinajst, samo z najpotrebnejšo opremo, ker osebje ni bilo stalno, razen kroničnega pijanca, ki je vedel jahalno šolo. Moj mož je čistil hodnik in stopnišče. To delo sva opravila dopoldne, popoldne pa sva bila zaposlena v pralnici, ki je bila že pred štiridesetimi leti opremljena z vsemogočimi stroji, da si nikoli nisva zmočila rok. Najina šefinja je bila stara, osivela žena, ki je v svoji rani mladosti storila zločin, za katerega je bila kaznovana na doživljenjsko delo v hotelu Kosciusko. Ubila je svojega očeta, okrutnega pijanca, ki je pretepal mater in še bolj nečloveško ravnal z njenimi mlajšimi sestricami in bratci. Mabel je bila zelo prijetna, vesela, širokogrudna duša. Vzljubila sva jo in ona naju. Moj mož ji je bil prav posebno všeč. Kar privoščila sem ji njegovo družbo. Mabel bi v normalnih prilikah prav gotovo imela veliko snubcev. Ni bila samo simpatična, bistra in dobra, ampak tudi lepa, dostojanstvena starica. Kadila je pipo in podala se ji je kot Indijankam.

Navzlic odličnim delovnim pogojem (hotel je bil v državni lasti) na Kosciusku ne bi mogla vzdržati dve leti. Sem človek, ki ljubi sonce in vodo, ne sneg in mraz, ki sta me mučili z ozeblinami na rokah in nogah že v mojih najzgodnejših letih. Šla sem za soncem.

Večno pijani hotelski učitelj jahanja in še kaj več (ne razumem žensk, ki morejo leči in celo živeti s

pijancem) mi je nehote pomagal, da sva z možem zapustila Snežne gore, preden je padel prvi sneg. Samo enkrat sva spregovorila nekaj besed. Vprašal me je namreč, če imamo v Evropi konje... Osramočen se je z menoj ni več zapletal v pogovor. Ko je končno odkril, da kondome, ki jih je metal pod posteljo, zbiram na kup tako rekoč pod nosom, in da ne mislim popustiti, se je pritožil upravniku hotela, ki me je poklical v svojo pisarno. Zapretil mi je, da me bo tožil ministrstvu za emigracijo, jaz pa njemu, da ga bom tožila ministru za notranje zadeve, ker s hrano, ki ostaja, na državni račun redi prašiče zase ne pa za hotel, ki je državna last. Smejal se mi je, češ, da ne znam pisati v angleščini.

Naš hotelski jahač je videl, da iz njegove moke ne bo kruha, čeprav je ravno on hranil upravnikove prašiče in čistil svinjake. Popustiti je moral tudi upravnik. Jaz pa sem v hotelskem poštnem uradu natipkala prošnjo ministrstvu za emigracijo, da moža in mene pošljejo na kakšno drugo delo, ker ne morem prenašati mraza. Dobila sem zadovoljiv odgovor, brez vsakih težav. Strah pred mrazom je v Avstraliji nekaj čisto normalnega.

Poštna uradnica, ki je bila upravnikova ljubica, mu je seveda povedala, da sem zaprosila za uporabo pisalnega stroja, česar mi ni mogla odbiti, saj sva bili v dobrem odnosu. Ko sem mu pokazala odgovor na mojo prošnjo za prestavitev, sem mu tudi predlagala, da nama napiše priporočilo za prihodnjo službo. Rečeno storjeno. In odleglo mu je.

Z možem sva se odpeljala v Sydney, najela sobo v Ljudski palači (People's palace), se prijavila ministrstvu za emigracijo za prihodnjo službo, nakupila sorodnikom v Jugoslaviji oblačila in konzervirano hrano za pakete. Nekajkrat sva šla tudi v kino in čakala na poziv z ministrstva.

Povabili so naju na razgovor, med katerim so naju vprašali, če imava kakšno pritožbo. In še kakšno, sem rekla. Nisem pa jim povedala epizode o kondomih in prašičih ampak o dveh prvih nagradah, ki sem ju dobila za naslednje:

Avstralski ljubijo družabne igre, posebno v turističnih hotelih so zelo popularne. Mabel je imela poseben talent za razne improvizacije. Nekega večera, ko je bilo v hotelu polno gostov, je organizirala tekmovanje za najboljšo improvizirano obleko, izrecno za osebje. Dala nam je eno uro časa, gostje pa so glasovali z dviganjem rok.

Že po prvih tednih zaposlitve sem s pomočjo katalogov ene najbolj zanesljivih veleblagovnic v Sydneyu, začela pošiljati naročila za vse, kar sem mislila, da bo prišlo prav moji mami. Tako je naneslo, da sem imela pri roki svilo za mamino poletno obleko. Z naborki na pravih mestih sem si jo ovila okrog telesa, medtem ko me je mož svaril: »Ubit ću te ako mi izadješ sa golim ramenima.« Skočila sem na stol, snela belo čipkasto zaveso z enega od oken v najini sobi, si pokrila ramena, »obleko« in »šal« spela z neko dekorativno starinsko zaponko (le-te so moja slabost), si uredila lase v skladu s stilom »obleke«, se zamislila v konec prejšnjega stoletja, stekla k moji šefinji, ki mi je dala svoj parazol, pahljačo, pompadurico in dolge, večerne rokavice. Kipela je od veselja v pre-

pričanju, da bom dobila prvo nagrado, kar se je tudi uresničilo.

Na drugo delo sva odšla v kraj z imenom Wagga Wagga, 518 km iz Sydneya, ki je naju oba, moža in mene, s svojo krasno luko in pisano množico z vseh strani sveta tako osvojil, da sva si ga izbrala za najino stalno bivališče. Toda prej sva morala odslužiti še sedemnajst mesecev (sedem sva jih že) dela po volji države, ki naju je na svoj strošek, kot zdravo delavno moč, dala prepeljati na svoja tla.

Tokrat naju je čakala delo na ogromni ovčji farmi sredi prostranih žitnih polj. Po približno šesturni vožnji z vlakom sva prispela v Waggo Waggo, ki je bila takrat majhno podeželsko, vendar zaradi svoje lege važno središče, ki se je časom primerno tudi razvilo.

Bližalo se je poldne. Najina prtljaga je bila tokrat že kar ugledna: dva velika in dva manjša usnjena kovčka. Tudi po obleki bi nihče ne mogel reči, da sva izseljenca. Približno četrt ure sva stala na peronu in čakala na gospoda, ki naj bi naju pričakal — najin gospodar. Nikjer nikogar. Le neki možakar, bolj ali manj strgan, v oguljenem vojaškem plašču, je sedel na postajni klopi. Niti zmenil se ni za naju. Končno sem se mu približala in ga vprašala, kje je najbližji telefon, in mu na kratko razložila, kam sva z možem namenjena. Na najino veliko začudenje sva ugotovila, da je bil ta mož, bolj podoben nekemu pastirju kot pa lastniku ogromnih kompleksov zemlje, najin novi gospodar. Ves zadovoljen, da sva le prišla, nama je pomagal naložiti prtljago na tovornjak, vsi trije smo se zrinili na sedež v šoferski kabini in se odpeljali na kosilo v edino restavracijo, ki jo je mestece premoglo. V lokalu je obedoval tudi neki lepo oblečeni starec, ki je takrat kot mi trije, odšel iz lokala in vso pot v limuzini vozil za nami. Po uri in pol vožnje smo prispeli na cilj, pred veliko pločevinasto hišo sredi ogromne ravnine. Pozdravil nas je divji lajež devetih psov, na pragu pa je stala suha, ohola in skrajno neprijetna ženska. Začela je kričati, da najina ušiva prtljaga ne sme v hišo, dokler si je od blizu ne ogleda. Takoj sem vedela, koliko je ura in šepnila možu, da naj ostane popolnoma miren. Brez lastnega prevoza nazaj na postajo tako in tako ni bilo mogoče. Z obraza njenega gospodarja, ubogega moža najine gospodinje.

Po zakonu sva imela prvi dan pravico, da se po potovanju odpočijeva. Videla sem, da se z njo ne izplača pregovarjati. Takoj mi je velela, da moram oprati posodo, mojega moža pa je z njenim poslala, da si ogleda gospodarska poslopja. Mož sva opozorila, da naj se zadrži mirno, da tukaj ne bova dolgo. Na srečo ni znal angleško, kajti z njegovim temperamentom bi se takoj vnel prepir. Jaz pa sem se med pomivanjem posode, ki se je po vsem videzu nabirala že nekaj dni, začela zabavati.

Vprašala sem jo, kakšne bodo moje dolžnosti. Iz nje se je util plaz poveljavne driske: vstala boš vsako jutro ob petih. Hlapec, ki vstaja ob štirih, bo

zakuril peč, ti pa boš do šestih pripravila zajtrk za naše delavce, torej za osem oseb: ovsene kosmiče, pečene klobase in jajca s šunko, prepečene kruhove rezine in čaj. Takoj boš pomila posodo, nato skuhal zajtrk za gospoda Gordona (njenega moža) in za naše tri otroke. To bo ob sedmih. (Otroci, ki so se zvedavo vrteli okoli mene, zavzeto s pomivanjem posode, še niso bili šolskih let.) Takoj boš pomila posodo in pripravila zajtrk zame — ob osmih. Potem boš zajtrkovala ti, takoj pomila posodo in nato zamesila testo za čajne kolačke (o katerih nisem imela pojma), in medtem ko se bodo pekli, boš pripravila zelenjavo in meso ter do ene skuhalo kosilo, ki ga bo moj mož, dokler se tvoje ne navadi, odpeljal delavcem na farmo. Nato boš servirala kosilo zame in otroke (njen mož je obedoval z delavci), nato boš kosila ti in takoj pomila posodo in vsak dan na kolenih, je poudarila, počistila kuhinjska tla. Vse to do dveh popoldne, potem boš prala, likala, vmes kuhala večerjo, pripravila malico za delavce in delala maslo. Večerja je ob šestih za vse. Nato boš pomila posodo (zopet), še kaj zlikala, prišla sem in tja kakšen gumb, po osmi uri pa bo čas tvoj. Vprašala sem jo, kdaj bova z možem, ki se je med tem že vrnil z njenim copatarjem, imela prost dan. V nedeljo po maši, je odgovorila. V meni je seveda že vse prekipevalo in pripravljala sem se za finale! Sladko in ponižno sem jo vprašala, kako bi ji ugajalo, če bi jaz po maši njenim znankam servirala čaj in kolačke ter za to priliko oblekla črno satenasto krilo z lepo belo bluzo, predpasnikom in kapico iz belega organdija, kot je v navadi pri angleških aristokratih, nakar je, kot otrok navdušeno zaploskala, jaz pa sem zagnala curtjo za pomivanje posode naravnost v okno nad koritom in jasno in glasno izjavila, da to meni ne bi ugajalo in da jutri z možem potujeva nazaj v Sydney. V isti sapi sem z njene roke potegnila moja dva prstana, ki sem ju, preden sem začela pomivati posodo, položila na mizo, a si ju je ona takoj nataknila in si ves čas med pogovorom ogledovala roko, kot da v življenju česa takega še ni videla. (Prstana nista bila dragocena, le lepo izdelana.) Pobledele je kot smrt, se hotela zagnati v mojega moža, kar sem ji preprečila, kajti na sodišču jaz, njegova žena, ne bi mogla pričati. Njen možiček pa je trepetal kot moker cucek.

Začela naju je obdelovati z vsemogočimi priimki: komunista, špijona, bastarda, tatova in roparja, od kod vama usnjeni kovčki in takšne obleke, prstani in ta ura, se je zaletavala v mojega moža. In jaz vama povem, da bosta ostala tu, tukaj pri nas, in to vse dokler ne odslužita svojega roka, ker sta za dve leti brez vsakih pravic. Pokazala vama bom, kdo sem jaz... in, kot furija, je zdrvela v svojo sobo v njihovi pločevinasti graščini. Tresla sta me jeza in smeh, mojega moža pa balkanski bes.

Ksantipa se ni več pojavila, gospod Gordon pa nam je skoraj s strahom skuhal čaj, prinesel na mizo kolačke, otroci — dve punčki in en fantek — so se zbrali okrog njega in žalostno gledali vame.

Bilo je že zimsko vreme, prvi teden v juliju, in začelo se je mračiti. Gospod Gordon nama je poka-

zal najino izbo in tudi prtljago nama je pomagal znesti v hišo.

Pozabil nama je pokazati, kje je kopalnica in tako sva legla v upanju, da se bova prihodnji dan skopala v nekem hotelu v Waggi Waggi.

Najina izba, obita s pločevino, je bila brez pohištva. Iz pločevine je štrlelo nekaj žebeljev za obešanje oblek. Postelja je imela samo spodnjo rjuho, za odejo pa sva imela na voljo tri vojaške koce. Skozi luknje v »stropu« so nama mežikale zvezde, iz sosednjega prostora za najino posteljo pa se je vso noč čulo brnenje zmrzovalnika za meso.

Odeje so bile tako umazane, da se nisva niti slekla. Zadremala sva šele proti jutru.

V kuhinji sva se pojavila okrog devete ure, pripravljena za odhod. Otročki so me prosili, naj bi ostala. Žal mi je bilo, da jim nisem mogla ugoditi. Povedali so mi, da pri njih nihče ne ostane. Gospod Gordon nama je pripravil zajtrk. Prikazala se je ksantipa in nama ga hotela odvzeti, kar ji seveda ni uspelo. Vprašala sem, če smeva uporabiti telefon, da pokličeva taksi. Ni nama dovolila. Pojavil se je tudi gospod Gordon starejši, a tudi on ni bil kos položaju. Najina prtljaga je bila že zunaj, madame Gordon pa nama je s tresočim glasom pojasnila, da ne bova šla nikamor, ker bo na naju spustila vseh devet psov, obenem pa je skočila k telefonu in poklicala svojega brata, da pride napraviti red. Minilo je četrte ure, ko se je pred hišo ustavil tovornjak. Z njega je skočil njen brat, ki bi mi segel komaj do pazduhe, a se je vseeno zagnal v mojega moža, ki ga je samo dvignil in ga po »balkansko« postavil na stol, s katerega se ni več premaknil. Gordon senior pa me je popeljal k telefonu, zavrtel številko in oglasil se je taksi, ki je prišel dve uri pozneje, da me z možem odpelje v Waggo Waggo.

Gospa in njen brat sta se zagnala vanj, ubogi Gordon junior je znosil najino prtljago v taksi, Gordon senior je skušal pomiriti gospo in njenega brata, ona pa je kričaje opozarjala taksista, da naj se najprej prepriča, če sploh imava kaj denarja in da sva špijona, komunista, ravbarja, bastarda in lenuha. Taksist nama je zamrmral, da naj je ne poslušava, nama odprl vrata v avto in, ko ga je pognal, je gospa na debelo pljunila v okno pri mojem sedežu.

Z možem sva ostala teden dni v hotelu, ker so železničarji stavkali. Ko sva se vrnila v Sydney, sva se spet nastanila v »hotelu« Ljudska palača in spet odšla na ministrstvo za emigracijo, ki je že bilo obveščeno, zakaj sva odšla: ker v najini »sobi« ni bilo električne luči... Poslušali so, kar sem jim imela povedati, se zgrozili, smejali in opravičevali in udarili pečat CANCELLED na akt GORDON — WAGGA WAGGA.

Spet sva si nekaj dni ogledovala Sydney, ki nama je vedno bolj ugajal. Potem sva se odzvala vabilu istega urada, ki naju je poslal na najino tretjo zaposlitev: mene za kuharico, moža na sečnjo dreves na neko žago v pragozdu, dve uri in pol avtomobilske vožnje iz Sydneja.

Najin novi gospodar nama je prišel nasproti v nekdanje sydneyško predmestje Parrammatta, ki je danes že veliko mesto. Pred palačo mestne uprave

sva ga čakala več kot eno uro. Že sva mislila, da bova le morala vzeti taksi in se vrniti v »hotel« Ljudska palača.

Končno je pridrdral s svojim vojaškim džipom, tudi on v oguljeni vojaški uniformi, se nama s klobukom na prsih tako ponižno približal, da me je bilo sram, in se zaradi zamude tako opravičeval, kot da je najin šofer ne pa delodajalec. Ko smo prtljago zložili v džip, ga je zaklenil in naju povabil na večerjo v neko res dobro restavracijo. Izredno vesel je bil, da se je z mano lahko pogovarjal v angleščini. Povedal nama je, da bova živela na žagi, v brunarici brez elektrike, da je vse zelo skromno, da nama ne bo prav nič gospodaril in še prosil naju je, da bi vsaj nekaj časa vzdržala pri njem.

Imel je strašen manjvrednostni kompleks, ker je bil grozno pohabljen. Kot otroka ga je avto povozil čez obraz in glava se mu nikoli ni razvila do normalne mere. Še čudež, da sta mu ostala vid in govor. Iz nosu se mu je stalno cedilo. Takoj smo postali prijatelji.

Kočica za mojega zakonskega »druga« in zame, obdana s cvetličnim vrtom, je bila blizu žage, sredi pragozda. Pozdravila naju je jata čudovito pisanih papig.

Tu sva živela kot dva lorda, ki sta si zaželela malo trdega dela. Imela sva dobro posteljo, široko staro omaro; dnevna soba, ki me je spominjala na naše kmečke »hiše«, je bila tudi jedilnica za delavce; kamin in hladilnik na petrolej. Kuhinja je imela prostorno shrambo in štedilnik na drva. Kopalnice seveda ni bilo. Delavci so se vsak večer »skopali« kar pod pumpo na žagi, od koder sem nosila v hišo vodo in jo sproti grela v kotlu na štedilniku. Tudi stranišča ni bilo. Prejšnje kuharice so bile črne Avstralke, ki so »gnojile« gozd in vrt, česar se midva z možem nikoli ne bi mogla navaditi. Tudi delavci so odhajali vsak v svojo smer, kadar jih je »klicala narava«, kot se izražajo Avstralci. Na mojo prošnjo so mi fantje napravili »Ladies room« na štrbunk na gričku nad bajto. Okrog kočje je bilo sedemnajst putk, dva petelina in pet mačkov. Kadarkoli sem šla, pa če še tako skrivoma v »Ladies room«, so fantje zagnali krik in vik in hura, ker so se mačke in vsa perjad pognali za menoj v hribček. Od žage pa se je slišalo: hej, naša kuharica dela klobase... Pa tudi na to sem se navadila. Nikakor pa ne na kače. Eno sem našla na štedilniku, drugo v shrambi na polici, tretjo pod bajto, četrta pa je kar iz pumpe priplavala v vedro. Končno so mi napravila okna, vrata in mreže, kot je treba, počistili nekaj metrov širok prostor okrog hišice, ustrelili vsako kačo sproti in včasih tudi kakšno spekli in s slastjo pojedli.

Vsakah štirinajst dni je šel gospodar v najbližjo vas (eno uro in pol vožnje z džipom) nakupovat hrano in mi dovolil, da jo pošiljam v Jugoslavijo na njegov račun. Ugotovil je, da so bili fantje z mojo kuhinjo zadovoljni in celo presiti, medtem ko so črne kuharice razdajale hrano, ki je bila večinoma konzervirana, bratrancem, sestricam in vsemogoči plemenski žlahti, ki jo je obiskovala za vikend, in to je trajalo, dokler jih niso spet zasrbeli podplati in so odvandrale bogve kam. Vsaka črna kuharica

je imela svoj krog žlahte in z njimi delila vse, kar se je dalo. Ko je odšla, so šli vsi za njo. Pri hrani je imel lastnik žage stalno izgubo. Če pa so si fantje sami kuhali, je delo zastajalo. Z mojim prihodom je bilo vse drugače, moj mož, bivši poklicni častnik, pa je tu dobil močne mišice, kar mu je bilo samo v korist. Nihče, razen njega ni vedel, da sem kuhala z avstralsko kuharsko knjigo v roki.

Gospodar je prihajal v najino bajto samo enkrat na štirinajst dni, ko je prišel dan za nakup hrane. Vedno ponižno, kot nekoč hlapci. Ni se mogel sprostiti. Bal se je, da ga je težko gledati v obraz. Vendar je rad, ob takih dneh, posedel z mano ob čaju in piškotih. Pripovedovala sem mu o vojni in evropskemu življenju, on pa meni o Avstraliji. Nikoli ni prišel brez velike čokolade zame in cigaret za mojega moža. Kadar sva šla z njim tudi midva, smo šli v restavracijo in moral je biti najin gost.

Ostala bi pri njem do izpolnitve dveh let in verjetno še delj, če bi ne bilo prišlo do poplave. Žaga je stala na planoti v verigi Plavih gora — na gori brez imena. Ž debli niso mogli nikamor. Vse prometne žile, globoko v dolini pod hribom, so bile pod vodo. Gospodarju ni kazalo drugega, kot da do poletja žago zapre. K njemu sva prišla v juliju in v juliju naslednje leto odšla. Slovo je bilo težko. Ostali smo prijatelji vse do njegove smrti. Še dolga leta potem, ko sva z možem prišla »na svoje«, naju je obiskoval. Cigarete za moža, igračka za najinega sinčka, moji čokoladi pa je dodal robček. Nabralo se mi je enajst elegantnih švicarskih robčkov, vsi obrobjeni z najfinjšimi čipkami. Nikoli jih nisem uporabljala. Zapustila jih bom moji vnukinji.

Nanj, pohabljenca, moj mož nikoli ne bi mogel biti ljubosumen. Gospod Gardner je bil čudovit človek, izjemna duša. Zdaj ni več njegove žage. Ni več njegovega groba. Dolina, kjer je legel k zadnjemu počitku, spi pod umetnim jezerom. Ostal je brez potomcev.

Žaga je obstala. Delavci so poležavali in preklinjali zimsko poplavo. Stoletja drevesnih orjakov so prenehala biti. Kruh v tisočerihih kubikih lesa je tiščal v zemljo. Stolpe gozdnega življenja, ki jih osem parov razširjenih moških rok ni moglo objeti, je posekala pesem sekir. Smrt ne izbira.

Moj mož in jaz sva državi dolgovala samo še tri mesece obveznega dela. Nikamor več se nama ni dalo potovati, živeti tri mesece v zimski vlagi pragozda, zaradi poplave odrezanega od sveta pa tudi ni šala. S koncem oktobra bi se nama odprla vrata v svobodno izbiro dela. Žage in sekire pa bi po gospodarjevem računu, zapele šele po Novem letu. Dolina, skozi katero je vodila pot v civilizacijo, je bila poplavljena. Tudi do prevoza s čolnom nisva mogla. Po skalnatih, gorskih serpentinah se je cedilo blato, da je bila celo vožnja z verigami na kolesih džipa nevarna. Po poti so se nakopičili kupi vej in šavja, bilo je polno kač ter pohabljene in pobite divjadi. Lomile so se skale. Šele po dveh tednih, ko nam je že pretela lakota, so delavci z gospodarjevim buldožerjem začeli utirati pot v dolino, kjer je že bila vzpostavljena telefonska zveza s Sydneyem. Še teden dni mučnega dela in tudi naše izolacije od ostalega sveta je bilo konec.

Napočil je dan, ko naju je gospodar odpeljal v Sydney. Vsi trije smo se napotili v nama že znani urad v ministrstvu za emigracijo. Glede na dejstvo, da so nama manjkali samo še trije meseci do izpolnitve najinega dolga državi, sva dobila zaposlitev v Sydneyu, za kar sva izrecno »prosila«. Dobila sva delo v tovarni steklenih in plastičnih izdelkov.

Imela sva srečo. Naletela sva na nekega Srba, podjetnega, živahnega, navihanega bogoslovca, s katerim sva na isti ladji prispela v Avstralijo. Odvedel nas je (tudi najinega gospodarja) v srbsko kolonijo sredi Sydneya — v ozko uličico z ozkimi enonadstropnimi hišicami na klancu v senci vele mestnih palač. Tu je prodajal mesne odpadke, ki jih je, kot nočni čistilec mesnic, tlačil v vrečo in si z izkupičkom privarčeval potne stroške zase, za njegovo ženo in štiri sinčke ter po dveh letih izginil v Kanado, kjer se je »zaposlil« in udobno živel. Tudi moj mož in jaz sva kupovala njegovo meso. Družino pa je vzdrževal z dnevnim delom v isti tovarni, v kateri sva dobila zaposlitev tudi midva. Stanovanje sva si najela blizu njega, ga plačala za mesec dni vnaprej, čeprav še ni bilo izpraznjeno. Po tednu dni nama je »popče« telefoniral v gospodarjevo hišo, da je stanovanje prazno. Tom, najin gospodar, naju je s prtljago vred prepeljal v Sydney. Obljubili smo si prijateljstvo in si z vlažnimi očmi rekli na svidenje.

Se dva meseca obveznega dela, potem pa SVOBODA — vajeti mojega duha!

Žensko delo na tekočem traku je bilo do skrajnosti monotono. V škatlice smo zlagale raznobarne glavnike. Vsa »naša« ulica jih je imela na pretek. Na kile smo jih pošiljali v Jugoslavijo.

Manjkali so mi še štirje dnevi do pravice svobodne izbire dela. Nihče mi ne bo delil svobode, sem si rekla, vzela si jo bom. Avstralija me je vpregla v obvezno zaposlitev oktobra 1948. Zdaj je bil oktober 1950.

Glavniki in škatlice na tekočem traku pred menoj so začeli padati na tla. Snela sem si predpasnik in zijala v zrak. Ko je končno prišel nadzornik tudi do mene, ni mogel verjeti svojim očem. Delavke so se muzale in drezale s komolci. Verjetno so mislile, da je samo z menoj nekaj narobe. (Rada zabavam ljudi.) Gledal me je in gledal, jaz pa sem stekleno buljila v prazno. Kaj je z vami, me je prestrašeno vprašal. Jaz pa njemu, da je to delo za opice. Čisto hladno, mirno, kot da TAKO JE. Vi se meni upate reči, da sem opica, je kričal. Ne jaz, ampak vi ste ravnokar to rekli, sem mu odgovorila in vstala, si snela predpasnik, dala odpoved in brez ceremonij poletela v objem življenju, da si ga krojim po svoje. Človek ne more biti last nikogar, ne človeka in ne države.

Šolski katehet, pok. g. Pivk, mi je pred davnimi leti v spominsko knjigo zapisal: Kdor ljubi Boga in domovino, nam bo sadove rodil. Že to je dovolj, da živim, na svoj račun, da nisem državi v breme, da še nihče zame ni delal zastonj in da imam samo toliko, kolikor potrebujem. Moje bogastvo je moje življenje. Grenko ali sladko, ljubim ga in ljubi me. Našla sem Boga.

Z doma

Še danes, po dolgih letih življenja v tujini, ne vem, kako sem mogla biti tako pogumna, da sem se odločila za novo življenje v daljni deželi.

Frankfurt. Prve novembrske snežinke, pomešane s solzami, so se mi topile na obrazu. Utrujeni in nestrpni po dolgi vožnji z vlakom smo nekaj ur čakali na naše letalo.

Končno so nas pöklicali. Še danes mi gre na smeh, ko se spomnim na gručo ljudi, ki se prerivajo in kličejo drug drugega. Eni vlečejo za seboj velike cule posteljnine, drugi kovčke in pakete in ko pridemo na vrsto tudi mi, imajo cariniki že veliko gomilo zaplenjenih »suvenerjev«: kup stare, blatne obutve, domače klobase, česen in tudi vrečke z rodno prstjo.

Z nezaupanjem sem gledala »železno ptico«, v katero bom zdaj zdaj prvič vstopila.

Grenko me je stiskalo v grlu, ko sem se v mislih poslavljala od domačih krajev. Potolažila sem se šele, ko smo se bližali Karačiju, ko je potovanje začelo postajati bolj zanimivo. Pozornost mi je vzbudila razpokana zemlja, ki je z višine izgledala, kot da je prepletena z nešteti potočki.

Pristali smo samo za hrano in gorivo. Občudovala sem bosonoge delavce, ogrnjene v bele platnene »rjuhe«.

Postajalo je čedalje bolj vroče in začeli smo se kar vrstiti pred toaleta, da slečemo zimska oblačila, kajti prihajali smo v poletje.

Naslednje mesto pristanka je bil Kuala Lumpur, kjer smo lahko za nekaj ur pretegnili otrple noge. Očarala me je živobarvna množica z vseh koncev sveta. Nikakor se nisem mogla odločiti, kakšen spominček naj si kupim, kajti izbira nenavadnih predmetov je bila velika in prodajalci so kar vlekli svoje »žrtve« vsak v svojo trgovino.

Tu smo presedli v drugo letalo in po nekaj urah letenja smo zagledali Avstralijo. Nič nisem bila navdušena, saj ni bilo videti drugega kot samo puščavo — zahodno obalo.

Prispeli smo v Melbourne. Razporedili so nas v dve skupini. Ena je ostala v Melbourne, druga, v kateri smo bili tudi mi, pa je šla v Sydney. Spet prerivanje in presedanje, dokler nas niso končno razmestili. Nekateri so ostali v Sydneyu, mi pa smo čakali na avtobus. Bili smo utrjeni in radovedni, kdaj bo konec potovanja.

Ze vrsto ur smo se vozili, vendar še nihče ni vedel, kam nas peljejo. Na neki postaji je šofer ustavil, povedal nekaj v angleščini (kaj — seveda ni nihče razumel) in izginil. Čez nekaj časa se je vrnil z veliko košaro sendvičev, toda naše veselje in lakota

sta nas hitro minila — sendviči so bili premazani z nečim, kar je imelo zelo čuden okus. Spogledovali smo se in nazadnje je šofer godrnjaje pospravil ogrizke, ki nam niso teknil.

Po tej malici smo še nekaj časa potovali. Ustavili smo se v Newcastlu. Zastonj sem z očmi iskala obljubljeni bungalov. Pred nami so stale stare vojaške barake, ki so v dežju izgledale še bolj revne in sive. To je bilo naše novo bivališče — kamp za emigrante. Bilo mi je zelo težko pri srcu.

Ceprav je bilo grdo vreme, so se zbrali ljudje iz kampa in si nas ogledovali kot živino na sejmu.

Dobili smo sobico, v kateri smo prebili tri tedne, dolge kot tri leta. Trdno sem se zaobljubila, da moram uspeti, čeprav nisem vedela kako.

Mož se je takoj zaposlil v železarni BHP, jaz pa sem zaman poskušala dobiti delo kjerkoli, čeprav sem imela poklic.

Odločila sem se, da grem z ostalimi ženskami na farmo pobirat krompir. Zjutraj smo se odpravile. Jaz seveda brez slamnika, brez vode in brez izkušnje. Bila sem zelo ponosna na svojih enajst vreč krompirja.

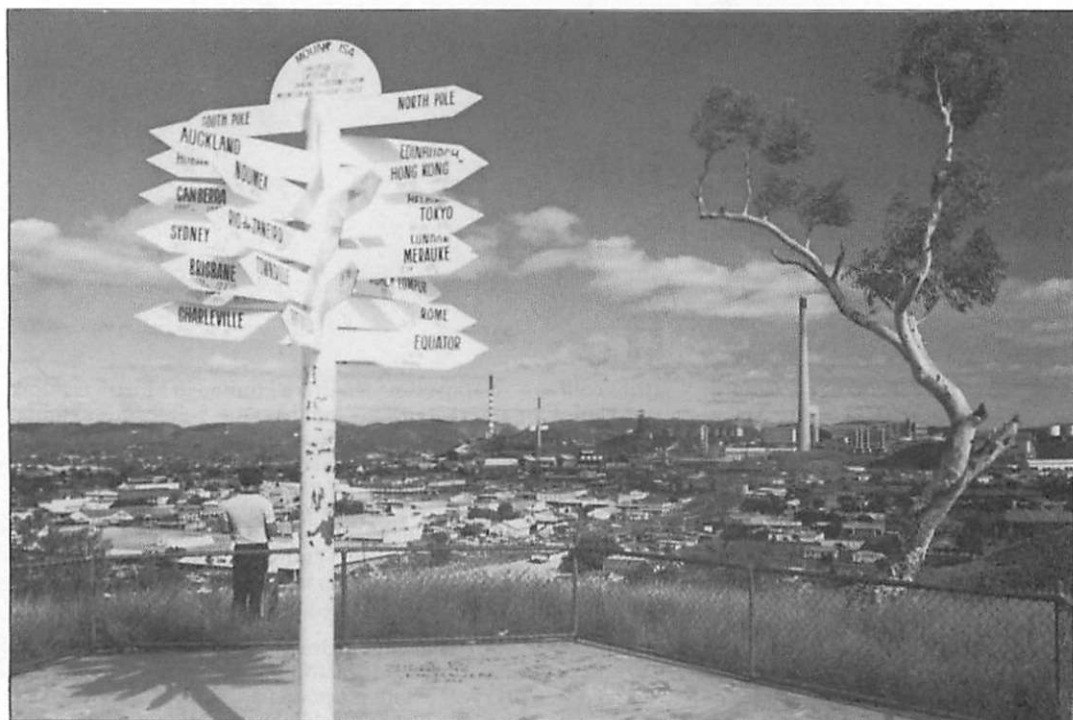
Domov sem se vrnila peš iz Maitlanda, ker bi me taksi stal toliko, kolikor je bil moj zaslužek. Bila sem izmučena in bogatejša za šest dolarjev — in ves teden bolna. Niti obleči se nisem mogla sama, moje nežne frizerske roke pa so bile polne žuljev. Ugotovila sem, da nisem za to delo.

Tako so mi meseci potekali v učenju angleščine, pomanjkanju in samoti.

Preselili smo se v Brisbane, kjer smo živeli šest mesecev in med tem še in še poskušali čimprej oditi v Mt. Iso. Vsi so nam prigovarjali, da naj ne hodimo tja, češ da so v mestu kače, strupeni pajki, nevzdržna vročina in nevarni domorodci, vendar smo bili po šestih mesecih pripravljene za odhod v te »nevarne« kraje.

Iz Brisbane v Mt. Iso smo potovali tri dni. Voznik me je med potjo sumljivo opazoval — pričakovala sem svojega tretjega otroka in nisem si mislila, da bo potovanje tako nezno dolgo in naporno. Vendar je vse poteklo v redu. Okolje je postajalo čedalje bolj suho — prave savane. Tu in tam smo v visoki travi zagledali še višje vratove emujev (avstralskih nojev).

Voznik je najavil, da prihajamo v mesto. Res, nenavadno mesto. Grmiči so cveteli v vseh barvah. Glavna ulica s tremi trgovinami se mi je zdela kot prizor iz starih kavbojskih filmov. Bila sem resnično presenečena. Takoj sem vedela, da homo v tem mestu razložili prtijago in da je tu konec poti.

Mt. Isa v severozahodnem Queenslandu

Ne bom opisovala, kako hudo je bilo v tem kraju, saj je vsak od nas na svoj način izkusil vse dobro in slabo v tej novi deželi. Zelela bi napisati le nekaj besed o mestu Mt. Isa, ki je tako drugačno od drugih krajev, da ga veliko ljudi sovraži. Zapuste ga, odidejo iz njega, a skoraj vsak se vrne. Posebnosti Mt. Ise ga pritegnejo nazaj. Lahko rečem, da smo tu vsi, vsak na svoj način, navezani nanj. Enim je vseč, ker je manjše mesto, drugim je vseč vročina, a najbolj privlačno je seveda zaradi denarja in gotove zaposlitve.

Poglejmo malce v preteklost Mt. Ise: leta 1923 je John Campbell odkril, da je ozemlje, kjer je danes mesto, bogato nahajališče bakra, svinca, cinka in srebra. To puščavsko ozemlje se je od takrat razvilo v mestece z 28.000 prebivalci, katerih velik del so novi priseljenci — pripadniki kar šestdesetih narodnosti.

Navzlic nizkemu številu prebivalstva je Mt. Isa, kot je omenjeno v Guinnessovi knjigi rekordov, po površini največje mesto na svetu.

V Mt. Isi je največji podzemni rudnik v Avstraliji, kjer dnevno nakopljejo 30.000 ton rude, s pomočjo najsodobnejše opreme na svetu. Rudnik ima štirinajst jaškov in največje dvigalo lahko s hitrostjo 55 m/sek. ponese v jašek ali iz njega 184 ljudi naenkrat.

Tu smo pustili korenine. Sedaj, po dolgih letih, slabih skušnjah in trdem delu, smo si ustvarili nov dom. V mislih se večkrat sprehajam po naših krasnih zelenih travnikih in nabiram poljsko cvetje. Sončni vzhod in zahod s čudovitimi rdečimi žarki na obzorju me vedno znova očarajo. Pokrajina je tako mirna in lepa, vsa lesketajoča v divji lepoti in prirodnih barvah. Vsakodnevno me tako spremljajo spomini in sanje, pomešani z resničnostjo, da imam dve domovini.

12. mladinski koncert

»Naša pesem naj živi!«

Canberra — Pearce, 6. september 1986

Ko smo se v zgodnjem sobotnem jutru vozili iz Sydneya proti Canberri, nas ni pozdravljalo samo prijazno zlato sonce, pač pa tudi v cvetje odeta narava. Vso pot do glavnega mesta Avstralije sem imela občutek, kot da se vozim po kakem drevoredu v srcu Slovenije. V rumeno cvetje odete mimoze so nas pozdravljale z leve in desne strani ceste. Kako lepo!

Naša prva postaja na poti je bila v Goulbournu, kjer smo »ujeli« tudi oba »slovenska« avtobusa iz Merrylandsa. Brrrr, kakšen mraz in kakšen veter nas je ščipal v lica. Zelo lažno, nekateri kar poletno oblečeni, smo se res tresli. »Sneg je zapadel po gorah naokrog,« mi je povedala prijazna Avstralka v parku, ki je bil en sam cvet živobarvnih trobentic, anemon in drugega pomladanskega cvetja.

V Canberri smo se najprej ustavili pri prijateljih, kjer smo prenočevali, mnogi v motelih, ki sta jih priporočila in rezervirala za koncert naša dobra sydneyanska patra. Nastopajoča mladina pa je navkljub utrudljivi vožnji takoj odhitela v Pearce, v lepo prostorno dvorano, kjer so imeli zadnjo vajo — generalko pred nastopom. In naš p. Ciril, mlad med mladimi, organizacijska duša koncerta — z njimi...

S canberrskimi prijatelji smo šli nato skupaj na kosilo v dom Slovensko-avstralskega društva v okraju Phillip. Zelo sem se razveselila srečanja z znanci iz Melbourne, ki so v Canberro prispeli že v petek zvečer. Stiskanja rok in poljubov ter naših debat kar ni hotelo biti konca. Še na lakoto sem pozabila! Naše kosilo in pogovori bi se zagotovo zavlekli v večer, če ne bi okoli tretje ure že kar nemirno pogledovali na uro. Ob 4 h se vendar začne koncert, saj smo zato prišli!

Vse naokoli dvorane v Pearce je bilo videti mladino v narodnih nošah, vsenaokoli je bilo slišati slovenske pogovore. Kakor da smo pred Cankarjevimi domom v Ljubljani in ne v Avstraliji, za mnogimi gorami in širnimi morji.

Uboge mlade sydneyanske deklice (Šajnove) so se mi pred vhomod prav zasmilile. Delile so vstopnice in pobirale denar, kar stoji. Nihče se ni spomnil, da bi jim našel kak stol in kako mizico in poskrbel za drobšč. Tako smo se gnetli okoli njih, a vseeno potrpežljivo čakali, da smo prišli na vrsto.

Program se začne z nekaj minutno zamudo. Ponosno stojimo ob intonaciji avstralske in slovenske himne. Pozdravljena slovenska mladina!

Napovedovalca Erika Hudina in Martin Osolnik nam dvojezično predstavita folklorno skupino slov. kluba »Triglav« iz Sydneya, ki lepo zaplešejo gorenjske plese. Vodi jih Erna Nikolič. Ko se skupini večjih pesalcev pridružijo še »ta mali« Triglavčani, jim res iz srca zaploskamo. Narodne noše s pečami na deklških glavah in fantje s klobučki so zares pisani in lepi. Tudi njihovemu plesanju ni kaj očitati, razen morda več smehljajev na ustnice deklic in fantkov...

Po uvodnem pozdravu častnih gostov, med katerimi je bila tudi zastopnica ministra za imigracijo pri zvezni vladi gospodična Elaine Moloney — pokrajinski direktor oddelka za imigracijo in etnične zadeve, nam je David Valenčič na klavir zelo lepo zaigral Mozartovo Malo nočno glasbo. Sledil je mladinski zbor »ZLATI GLAS« iz Wollongonga, ki ga vodi študentka glasbe Vesna Hatežič. Zapeli so nam »Ocean«, »Zvezde« in v poseben pozdrav očetom za njihov praznik pesem »Moj oče, zakaj imaš sive lase?«. Zapeli so zelo ubrano in tudi njihovo črno-zeleno, enotne obleke, so delovale zelo slovesno. Neka mamica iz Wollongonga je morala imeti pred koncertom veliko dela s šivanjem njihove garderobe. Njihov trud ni bil zaman. Bili so nagrajeni z mogočnim aplavzom!

In že smo pri 6. točki koncertnega programa. Jazz skupina iz Sydneya pod skrbnim vodstvom gospodične Kristine Berginc nam v srebrno zlatih, svetlikajočih se kostimih zapleše »Going Gets Tough«. Zelo lepo, tudi njim ploskamo.

Srečno številko 7 kot nastopajoči nosi kvintet Karantanija iz Melbourne. Vodi jih Peter Pirnat, ki igra harmoniko z velikim čutom, je tudi »ta velik«. Najmanjši je deček David Jakša s trobento, ki vanjo piha tako vneto in se zraven še pozibava, da ga je res ljubko gledati. Zaigrajo nam pesmi »Ko sonce vzhaja«, »Čar Julijskih Alp«, »Veseli zvoki harmonike« in »Ljubim te, Slovenija«. Ko mali trobentač David s svojim bratcem Bojanom Jakša še zapoje... »Ljubim te, Slovenija, moja dežela...« imam od ginjenosti mokre oči. Navdušeno ploskanje se dolgo ne poleže in »Karantanija« nam mora zaigrati še eno pesem. Če bodo fantje-muzikantje tako dobro nadaljevati svojo začeto glasbeno pot, sem prepričana, da jih čakajo še mnogi lepi uspehi.

Mladinski pevski zbor Zarja, Sydney (1986)

Mladinska folklorna skupina Slovenskega kluba Triglav, Sydney (1986)

Mladi pevci Slovenskega društva Planica, Wollongong (1986)

Baletna skupina Slovenskega društva Melbourne (1986)

Mladinski pevski zbor Anton Martin Slomšek iz Adelaide (1986)

Kot osmi je nastopil Andrej Žičkar, ki nam je ob lastni spremljavi na orgle zapel »Edelweiss« in »Fascination«.

Tudi Erika Hudina nam je pesmi »THE LOVE'S THEME« in »QUANDO, QUANDO« zaigrala na orgle.

Sledila ji je jazz plesalka Kristina Berginc s »Plesom na stropu«.

In že je na yrsti mladinski zbor »ANTON MARTIN SLOMSEK« iz Adelaide. Nanje sem prav nestrpno čakala, kajti že na mnogih prejšnjih koncertih so osvojili moje srce. Njihov pevovodja gospod Jožef Šterbenc je mož zrelih let, ki ljubi delo z mladino, ki ljubi slovensko pesem. Marsikatera hvaležna roka sorojaka se mu je po koncertu, na večerji v slovenskem klubu, sprožila v pozdrav in v znak spoštovanja.

In že je tu harmonikar PETER GRIVEC, ki nam je zaigral »Na hribe«, »Rudarsko polko« in »Na Golici«. In Slovenci ne bi bili narod polk in valčkov, če ga ne bi nagradili s hvaležnim ploskanjem.

Naši gostitelji, člani ansambla »Mladi glas« iz Canberre, pa so nam zaigrali in zapeli »Moj očka«, »Pride rad, k meni spat« in »Beautiful Sunday«.

V drugem delu programa nastopi kot prva Brigita Osolnik, ki nam na klavir zelo lepo zaigra »Jessica's Theme« in »Chariots of Fire«.

Sledi ji Kristina Pezdirc, ki nam je na orgle zaigrala »My Way« in »Cruising Down the River«.

Mladinska skupina slovenskega društva Melbourne (SDM) se nam predstavi s simboličnim plesom na melodijo L. Oliverja in D. Clarke z naslovom »CAS«. Plesalke v belo modrih krilcih in mla-

dinci v narodnih nošah dvigajo dvojezične napise kot npr.: »LJUBEZEN — LOVE« in »MIR — PEACE«. Ko se pesem »ČAS« konča, odidejo vsi nosilci transparentov, ki so bili oblečeni v narodne noše, z odra. Ostanjejo le baletke, osem vitkih mladih deklic, ki nam zaplešejo simbolični ples MIRU. Za koreografijo in obleke je poskrbela slovenska učiteljica iz Melbourne gospa Magda Pišotek.

Margaret Grželj je kot 17. nastopajoča na orgle zaigrala »Starlight Waltz«.

In že se nam je z odra zasmejala in posijala »ZARJA«, najštevilnejši pevski zbor iz našega verskega središča iz Merrylandsa v Sydneyu.

Najprej so nam zapeli za moja ušesa zelo novo pesem »Narkomanka«, »Gorsko rožo«, »Friends« in »Dober dan«. Njihovo petje, obleka in nastop, kakor tudi glasbena spremljava orgel, bobnov, kitare in trobente, so bili brezhibni. Vedno prijazno nasmejana voditeljica zbora »ZARJA« Irena Stariha je s svojim možem Markom prejela šopek rož in darilce v znak zahvale za trud in za srečno pot »okoli sveta«. In ko se jim je ljubka Irena zahvalila, je kratko in jedrnato povedala: »Pogrešala bom Zarjo, ti otroci so kakor del moje družine, so najini prijatelji!«

Zatem je nastopil MARKO CELIN, ki nam je na orgle zaigral »Rezko« in Sinatrovo »May WAY«.

Sledila je vitka jazz plesalka v belem TANIA DUBBERT, ki nam je zaplesala »Far from Over«.

In že so na odru spet naše lepe narodne noše, plesalci SDM. Zaplesali so nam ples iz Prigorice na Dolenjskem: »GREDO ABRAHAMA«, ples iz Begunj na Gorenjskem; ples iz Loškega potoka na

Dolenjskem »POTOVČKA« in ples iz Gornjega Senika v Porabju: »REZKA«. Obleka, obutev avbice in klobučki ter samo plesanje — odlično. Njihova učiteljica gospa Draga GELT je na svoje šolarje res lahko ponosna.

In kot zadnji — v srebrno svetlikajoče obleke napravljen — nastopi ansambel »Večerni zvon« iz Melbourn. Zaigrali in zapeli so nam »Mami«, »Banks of the Ohio«, in »Kot ptič na veji«. Posebej naj pohvalim vokalistko Greto Debelak, ki ima zelo lep, žameten glas in v svojih gibih veliko ritmike. Ploskali smo jih navdušeno in ob njihovi glasbi

in petju preživeli tudi lep nepozaben večer v Slovenskem klubu po koncertu. V slovenskem klubu smo večerjali se čudili urni in dobri postrežbi, ter prijazni gostoljubnosti naših canberrskih rojakov. Plesali smo »do zore«, peli in kramljali in bili vsi brez razlike in z vseh vetrov, kakor ena sama, velika družina.

Naša pesem naj živi! Tak je bil motto 12. srečanja. Da, naj živi, naj pojo mlada grla do prihodnjega srečanja v Melbournu. Ni konca naše lepe pesmi in NAJ NIKOLI NE BO KONCA NAŠIH LEPIH SREČANJ. NAŠA PESEM NAJ ŽIVI!!!

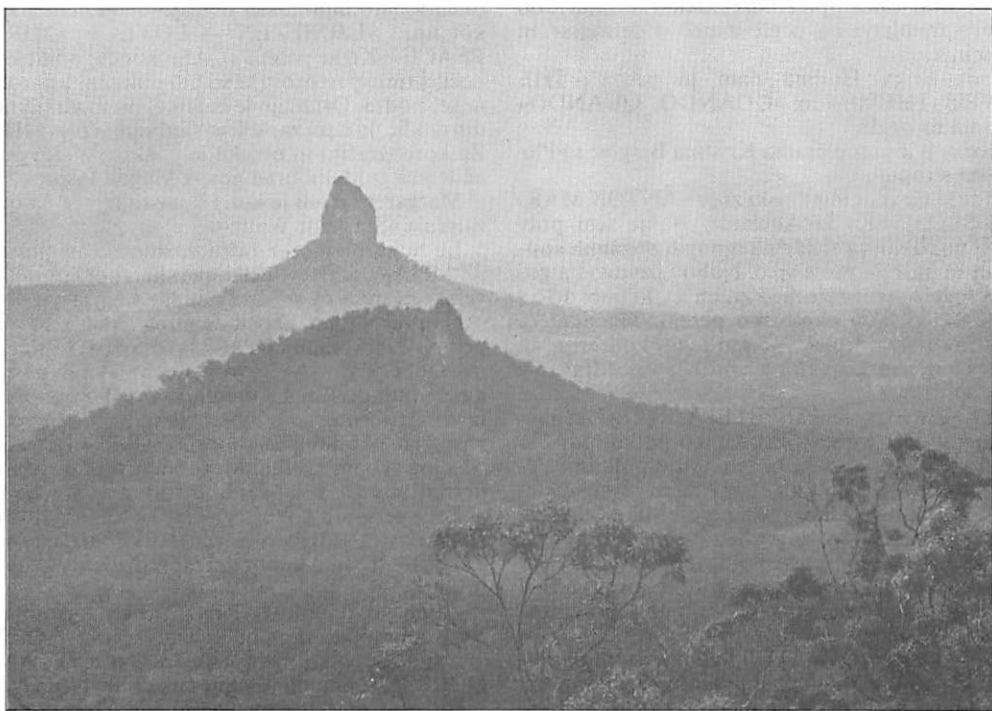

Foto: Karlo Pesjak

Svet, razpet med glasbo

Slovenska pesem in melodija se razlega povsod tam, kjer smo Slovenci, pa naj bo to v še tako oddaljenih deželah po svetu. Potuje po predmestjih in mestih, mimo v nebo štrlečih nebotičnikov, po asfaltnih cestah, po peščenih plažah, po mostovih, po tovarniških hodnikih in po pisarnah, po parkih, na piknikih, na koncertih in zabavah, predvsem pa po vsakem kvadratnem metru zemljišč slovenskih društev, kjer so si izseljenci »improvizirali« košček domače zemlje.

Pesem je večkrat vzrok našega domotožja in predstavlja našo melanholijo in sentimentalnost, naš smeh in naš jok, veselje in razposajenost kakor šahovske figure. Zdaj sem — zdaj tja.

Kako intenzivno Slovenec čuti svojo rojstno domovino, govori na desetine narodnih in narodnozabavnih pesmi.

Pesem in narodnozabavna glasba sta postala enotno kulturno izražanje, ki je ušesu in čustvom preprostega človeka najbližje. Naj živimo v Avstraliji ali v Clevelandu, v Argentini ali kje drugje, vsak izmed nas doživlja izseljenstvo po svoje. Slovensko glasbeno izročilo pa je tista privlačna komponenta, ki nas, Slovence, združuje.

Nekega dne sem povabila Huga Povha, pevovodjo pevskega zbora Slovensko-primorskega so-

cialnega kluba Jadran, na »skodelico kramljanja« — po telefonu. Oba sva sicer v Melbournu, vendar precej oddaljena drug od drugega. Hugo mi je pravzaprav dal idejo: piši ... o zborih, ansamblih! Posredoval mi je telefonske številke pevovodij in voditeljev nekaterih ansamblov. Seveda, vsi ti, o katerih bom govorila, niso edini, ki delujejo v Melbournu.

Tokrat predstavljamo le Pevski zbor SPS kluba Jadran, ansambel Karantanija, Slovenski kvintet, kvartet Zvon, ansambel Kristal in ansambel Večerni zvon. Pevovodja pevskega zbora Slovenskega društva Melbourne, Branko Sosič, je poslal samo fotografijo pevcev s pripombo, da bi bilo nepravilno opisovati le zadnja štiri leta, odkar vodi zbor, saj bi bilo treba zgodovino zborovskega petja, ki pri tem društvu sega več kot dvajset let nazaj, opisati v pravi študiji.

Mešani pevski zbor Slovenskega društva Melbourne, posnetek s proslave 30-letnice SDM, 1984

Slovenska pesem odmeva po Diggers Restu

Sreda je. Eden tistih večerov, ko se vračam po pevskih vajah domov. V ušesih mi zvenijo besede zadnje pesmi, ki smo jo danes vadili:

*»Odkod si potnik ti doma?
Iz daljnega sem kraja,
kjer raste vinska kapljica...«*

Slovinci in pesem pa morda še kozarček rujnega vinca smo nerazdružljiv pojem.

Pel sem že doma, v Mariboru. Deset let v opernem zboru. Igral sem tudi manjše vloge v drami ter v veselem gledališču. Tudi pri operetah sem sodeloval. Nastopal sem še kot pohorski Brkoel. Včasih samostojno, včasih v duetu z znanim mariborskim humoristom Tijekom.

V Melbourne sem privandral z ladjo leta 1960. Težaško delo v tovarni avtomobilov ter razne zaposlitve po knjigovoznicah in tiskarnah, vse to ni bilo tisto, po čemer sem hrepenel. Večkrat sem poprijel za harmoniko, in čeprav utrujen, sem zaigral svojima dvema otrokoma kakšno domačo.

Kmalu sem se pridružil zborovskemu petju melbournskih Slovencev. Moja igralska žilica pa je pripomogla, da sem se začel ukvarjati z režiranjem in tudi nastopal sem na odru St. Bridges Hall pri cerkvi v Brunswicku. Kasneje sem pel pri slovenskem pevskem zboru »Triglav«, ki ga je vodil pionir slovenske zborovske pesmi v Melbourne Vladimir Trampuž.

Ko je bil ustanovljen pevski zbor Slovensko-primorskega socialnega kluba Jadran v Diggers

Restu 1978. leta, sem postal član društva in pevec v zboru.

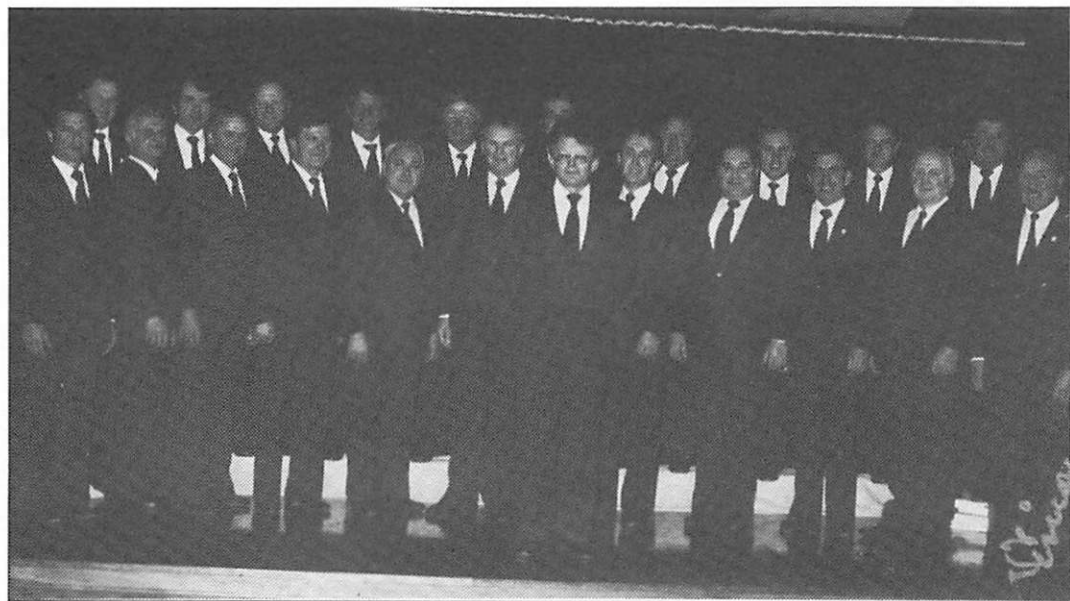
Pogosto se nasmehnem, ko se spomnim tistih dni, saj so v začetku nekateri hoteli peti kar brez not, po domače. Ker pa nismo peli le ob mizah na raznih veselicah, smo začeli resno posegati po notah. Vsako pesem in vsak posamezni glas smo posebej študirali. Za takratne in kasnejše uspehe se imamo zahvaliti zborovodji Vladimirju Trampužu. Na žalost je zapustil zbor. Vlogo zborovodje sem prevzel jaz v upanju, da se bo Vladimir kmalu vrnil.

Mínila so tri leta... trudim se, da se ohrani naša tradicija. Toda vsi, ki pojemo v zboru, smo stari od 40 do 56 let. Težko je. Nekateri bolehalo, drugi stanujejo daleč in imajo težave s prevozom, tretji petja in vaj ne jemljejo resno. Kljub vsemu trenutno pojemo okrog 148 pesmi. Nekatere smo izvežbali dobro, druge še niso zrele za nastop na odru. Pridružile so se nam tudi pevke, ki so dale s svojimi nežnimi glasovi zboru poseben zven. Ob hladnih večerih nas še posebej ogrejejo z rumovim čajčkom in drugimi dobrotami.

Sreda je, kot sem rekel na začetku. Ne morem si pomagati, toda danes se rad spominjam vseh tistih uspehov, ki smo jih poželi pod taktirko Vladimirja Trampuža. Naše petje je večkrat izsililo marsikatero domotožno solzo.

Posneli smo tudi svojo kaseto, ki smo jo razmnožili v tisoč izvodih. Tudi po valovih Etničnega radia 3-EA v Melbourne nas je bilo večkrat slišati.

Leta 1982 je pevski zbor gostoval po Sloveniji, pel je tudi na izseljenkem pikniku v Skofji Loki.

Pevski zbor Slovenskega primorskega socialnega kluba Jadran v Melbourne

Žal, takrat nisem dobil dopusta v službi.

Zato sem tukaj v Melbournu istega leta zrežiral plesno revijo s koncertom ženskega pevskega okteta. Spremljal nas je orkester Dinamic.

Eden od večjih uspehov našega pevskega zbora Slovensko-primorskega socialnega kluba JADRAN je bil nastop pri slovenskem klubu Triglav v Sydneyu. Takrat sem dirigiral dvema zboroma.

Lepi so ti spomini. A bodočnost?

Ko bi se nam vsaj pridružila mladina in nadaljevala s tradicijo svojih staršev. Sicer bo, čez kakih deset ali dvajset let, slovenska zborovska pesem v Diggers Restu zamrla...

Napisal HUGO POVH
Melbourne, 8. maja 1987.

Slovenski ansambel — »Karantanija«

Kot drugo je prispelo pismo Petra Pirnata, ki mi je po telefonu povedal, da so bratje Pirnat, ki sestavljajo znani oktet, njegovi strici (očetovi bratje).

Pismo se je glasilo takole:

Ansambel »Karantanija« predstavlja novo generacijo Slovencev v Avstraliji. Prvič smo se zbrali leta 1985 na mladinskem koncertu v Verskem središču Kew. Pater Janez, ki je bil tudi organizator tega koncerta, nas je kar sam predstavil kot ansambel »Karantanija«. Nam je bilo ime všeč, saj nas je spominjalo na davno slovensko zgodovino. Vsi člani ansambla pridno vadimo doma posamezno, enkrat na teden pa se zberemo v slovenski cerkveni dvorani v Kew.

Nastopali smo na mladinskem koncertu v Canberri leta 1986. Razen Slovencev nas vabijo tudi v avstrijske in nemške klube. Najraje igramo Avsenikove polke in valčke, melodije Alpskega kvinteta in

poskočnice Lojzeta Slaka. Seveda igramo tudi drugo glasbo.

Ansambel »Karantanija« igra v naslednji sestavi:

- Brata David (14 let star) in Bojan (19 let) Jakša igrata trobento, saksafon in klarinet;
- Peter Pirnat (26 let) igra na harmoniko;
- Ivan Horvat (17 let) bariton in bas kitaro;
- Edi Zupan (17 let) bobne in ritem kitaro.

Cilj avstralskih »Karantancev« je igrati lepe slovenske melodije, ki ne smejo nikoli umreti in morajo biti tudi v bodoče nam vsem v ponos.

Tako je zaključil svoje pismo Peter Pirnat.

Da je bil v pismu preskromen je potrdil kasneje najin telefonski pogovor. Zanimalo me je namreč, če je kdo izmed njih glasbeno izobražen. »Seveda,« je vzkliknil Peter, »vsi smo hodili v glasbeno šolo.

Ansambel Karantanija v Melbournu

Vse, kar igramo, študiramo po notah ali poslušamo kasete in se tako naučimo igrati. Že trikrat sem bil v Sloveniji in vsakokrat sem si nabavil dovolj kaset in not.«

»Karantanci« so mladi fantje, ki odraščajo na

avstralskih tleh, tu je njihov dom in tu je njihova domovina. Že zaradi tega, ker spadajo v drugo generacijo Slovencev, so in bodo poželi marsikateri aplavz. V kratkem času so si pridobili veliko simpatij povsod, kjer so se pojavili.

»Slovenski kvintet«, Melbourne

Alojz Dominko, vodja narodnozabavnega ansambla »Slovenski kvintet«, je prišel na pogovor na moj dom, za kar sem mu bila res hvaležna, saj si melbournska predela Caulfield in St. Albans nista prav blizu.

Povedal mi je, da je doma iz Prekmurja. Danes njegovi hčerki, stari 12 in 15 let, lepo govorita prekmursko narečje. Sicer dela kot tesar in čeprav je glasbeno izobražen, mu je igranje le hobi in, kakor mi je na koncu pogovora le priznal, tudi ambicija, saj želijo fantje posneti ploščo in kaseto. Že kot deček je po osnovni šoli obiskoval glasbeno šolo v Murski Soboti. V Avstralijo se je preselil leta 1963, toda že po petih letih se je vrnil domov v Slovenijo.

Najprej je odslužil vojake. Ponosno mi je povedal, da se je v času služenja vojaškega roka dopisoval s Slavkom Avsenikom, ki mu je tudi poslal svoj notni zvezek.

Dve leti je nato igral trobento v »Prekmurskem inštrumentalnem kvintetu«. Nastopal je tudi v Belenticah na znanem festivalu folklorne 72. V ansamblu je imel dva dobra kolega: Jožeta Balažica, ki danes igra trobento pri Avsenikih, in Toneta Bakana, ki je tudi profesor na glasbeni akademiji.

Alojz je večkrat poudaril, da sta nanj močno vplivala ta dva prijatelja. Svoje hvaležnosti torej ne skriva, saj ju priznava kot vodilni osebnosti v svoji glasbeni karieri.

Leta 1973 se je Alojz Dominko ponovno vrnil v Avstralijo, kjer je nadaljeval svojo glasbeno pot. Končal je petletno glasbeno šolo za trobento, kmalu pa je pristopil k narodnozabavnemu ansamblu »Bled«, s katerim je nastopal vse od Perth in Canberre, Adelaide do Tasmanije.

Z današnjo zasedbo »Slovenskega kvinteta« igra že pet let. Pojejo in igrajo slovenske narodne, zabavno glasbo, seveda najraje »špilajo« Avsenikove in melodije Alpskega kvinteta. Trenutno so zelo

Slovenski kvintet iz Melbourne

zavzeti — in ker so vsi člani ansambla zaposleni po drugih službah, je težko raztegniti teden na službo, vaje in igranje.

Ne vabijo jih le Slovenci temveč tudi Avstrijci in Švicarji. Odkar obstajajo, vsako leto igrajo na »October festu«, ki ga prirreajo Nemci, Švicarji in Avstrijci.

Dva člana ansambla sta rojena v Sloveniji, trije pa v Avstraliji. Trobento igra Alojz, Michael Hrvat in harmoniko, Franc Verko igra na klarinet, Marjan Zorzut kitaro in Edi Maljevec »tolče« po bobnih. Franc, Marjan in Alojz tudi pojejo in sicer v slovenskem, hrvaškem in nemškem jeziku. Starost članov ansambla je 21, 30, 35 in 50 let.

Leto 1978 je v slovenskem društvu Planica (Melbourne) izzvenelo s kvartetom »Zvon«

PISMO OTMARJA VERDENIKA:

Preden sem odšel v tujino, sem pel pri pevskem zboru v Mariboru, zato me je že vse od leta 1961 mikalo, da bi nadaljeval s petjem tudi v tujini. Rad bi zapel in zavriskal kot nekoč doma. Odkar sem se v društvu spoznal z Zvonkom Penkom, se mi je uresničila ta želja. Začela sva skupaj prepevati, hkrati pa se je porodila tudi ideja: ustanoviti kvartet.

Tako se je rodila skupinica štirih pevcev, ki smo ji dali ime »Zvon« — 30. julija 1978. Istega leta smo na očetovski dan v društvu prestali krst. Uresničila se je moja velika srčna želja. Prepevali smo, prepe-

vali... Ko so nas slišali radijci, so nas povabili na snemanje na Etnični radio 3EA v Melbournu. Vabili pa so nas tudi na razne društvene prireditve. V prvotni sestavi smo peli: Zvonko Penko, Pavel Sedmak, Silvo Štefanec in jaz. Ko je Sedmak odstopil, se nam je pridružil Nino Burlovič.

Kot samostojni štiriglasni pevci smo pod imenom Kvartet »Zvon« izdali tudi svojo ploščo.

Upam, da bomo še dolgo peli po Avstraliji v veselje poslušalcev in v naše veliko zadovoljstvo. Želimo si pa tudi da bi nas osebno spoznali in slišali peti doma, v Sloveniji — kjer nam zibka tekla je...

Kvartet Zvon, Melbourne, na odru slovenskega društva Planica

Ansambel »Kristal«

OTMAR VERDENIK:

Ansambel »Kristal« je bil ustanovljen že leta 1979. Vsi njegovi člani smo že prej igrali v drugih ansamblih kot npr. v »Dravi« in v ansamblu »Snežnik«, ki zdaj ne obstajajo več.

Pobudo za novi ansambel sem dal jaz, Hace se je strinjal z mojim predlogom. Vprašala sva še Rudija in Marota, če bi se nam pridružila.

Začeli smo igrati. Tri leta smo bili v tej sestavi. Rudi Kalister se je vrnil v Slovenijo in ostali smo tudi brez Marjana Svetina. Toda kmalu sta se nam pridružila dva druga člana.

Kvartet »Kristal« igra danes v naslednji zasedbi:

- Ivan Hace — klavirska in diatonična harmonika ter električne orgle, poje bariton;
- Graham Bondey igra na bas kitaro in poje;
- Vinko-Vinc igra na bobne;
- jaz, Otmar Verdenik, sem solist in igram na solo in ritem kitaro.

Igramo za Slovence, Istrane, Avstrijce, Nemce, Holandčane, seveda tudi za Avstralce. Največkrat nastopamo skupaj s kvartetom »Zvon«. Igrali in peli smo na turnejah v Canberri, Sydneyu, Tasmaniji ter drugod po Avstraliji. Junija 1987 smo gostovali v Adelaide. Nastopali smo v programu ob otvoritvi novega doma SK Adelaide.

V pogovoru pa mi je Otmar Verdenik odgovoril še na nekaj dodatnih vprašanj. Oto je bil rojen v Zg. Pristavi pri Ptujju in izhaja iz glasbeno nadarjene družine.

V Avstraliji že dolga leta sodeluje v družabnem in kulturnem življenju Slovenskega društva Planica. Oto se pritožuje, da jim manjka novejših notnih zvezkov, zato po poslušanju kaset in plošč vsak sam zapisuje note, po katerih seveda potem igrajo in pojejo.

Na posneti plošči kvarteta »Zvon« je dve melodiji dodal tudi sam.

Sicer pa glasbeni talent Verdeniki prenašajo iz roda v rod, saj Otov starejši sin že osem let obiskuje glasbeno šolo v Melbournu. Zanima ga bolj »medium rock'n roll«. Mlajši sin se že šest let uči igrati klavirsko harmoniko.

Oto je »self-employed«, vendar ga težko fizično delo, ki ga opravlja, ne ovira pri glasbenem hobiju.

»Človek najde čas za vse tisto, kar ga veseli«, pravi Oto. Ena izmed njegovih »ljubezni« je tudi smučanje.

Ansambel Kristal, Melbourne

Ansambel »Večerni zvon«

Tri dekleta, trije fantje. Vsi rojeni v Avstraliji, vsi še rosno mladi. Združeni s pesmijo in narodnozabavno glasbo svojih staršev, ki so pred mnogimi leti prišli iz daljne Slovenije. Ti starši: v tuji deželi so si s trdim delom ustvarili prijetne domove in v vsakem od njih je nekaj Slovenije. Izšolali so otroke in jim zagotovili bodočnost, kakršne sami v svojih mladih letih niso imeli, poleg tega so otrokom vcepili tudi slovenskega duha. Ti otroci: prežeti so z melosom slovenske žalosti in slovenskega veselja skozi narodno pesem.

Ansambel je pred petimi leti ustanovil Franc Hartman, ki je mladi rod naučil dosti slovenskih pesmi, poleg tega pa še pesmi drugih narodov.

Franc Arnuš, ki je organizator njihovih nastopov, takole pravi o teh mladih glasbenikih:

»Kadar kje nastopa »Večerni zvon«, se navadno pridružimo tudi starši, saj jih moramo voziti, ker zaradi mladosti vsi naši glasbeniki še nimajo voznškega dovoljenja. Ansambel je zelo popularen. Poleg slovenskih klubov nastopajo tudi v klubih drugih narodnosti, v avstrijskih, nemških, istranskih, hrvaških, avstralskih, pa tudi po gostijah. Ker znajo precej nemških pesmi, vsako leto nastopajo na Oktoberfestu. Igrali so tudi na raznih slovenskih mladinskih koncertih po Avstraliji. Pred kratkim so nastopali v Adelaide, kmalu pa jih bodo slišali tudi naši rojaki v Wodongi in Canberri...«

Člane ansambla smo naprosili, da se nam sami predstavijo z nekaj vrsticami. Takole pravijo o sebi:

EMILIJA ARNUŠ: »Rodila sem se prvega aprila 1971 v Viktoriji v Avstraliji. Moji starši so iz okolice Ptuja (vas Podvinci). Vedno sem imela rada glasbo. V šestem letu starosti sem začela igrati orgle. Z desetim letom sem se pridružila slovenskemu mladinskemu zboru Glasniki in ostala z njimi dve leti. Pri dvanajstih sem se začela učiti harmoniko, klasično in bas kitaro. V ansamblu »Večerni zvon« sem od 1984, ko mi je bilo trinajst let. V skupini tudi pojem.«

GRETA PROSENAK (roj. DEBELAK): »Rodila sem se 13. septembra 1961 v sončni Avstraliji, v zvezni državi Viktoriji, slovenskim staršem. Pol me pripada s snegom pokritim slovenskim goram, kjer sem letos preživela medeni mesec, druga polovica pa pripada Viktoriji.

Zmeraj sem imela rada vsako glasbo in vedno me je vleklo, da bi se pridružila kateri skupini ali zboru. Ta prilika se mi je ponudila, ko sem bila stara šestnajst let in ko so me prosili, da bi se pridružila slovenskemu pevskemu zboru Glasniki. Članica tega zbora sem bila nekaj let. Ko mi je bilo sedemnajst let, sem poleg svojih pevskih obveznosti pri Glasnikih sodelovala še pri ansamblu

Ansambel Večerni zvon

Instrumentalni del ansambla Večerni zvon

Dekleta ansambla Večerni zvon: Greta Prosenak, roj. Debelak, Majda Barič in Emilija Arnuš

Drava. Po štirih letih z njimi sem se priključila Večernemu zvonu kot njihova glavna pevka. To partnerstvo je postalo zelo uspešno — pripeljalo nas je do zelenih nastopov tudi v drugih zveznih državah.

Naš spored kontinentalne glasbe zadovoljuje največ etnične skupnosti: slovenske, nemške, avstrijske, istranske, angleške. S temi dosežki lahko računam še na mnogo uspešnih let s prijatelji pri 'Večernem zvonu'.

MAJDA BARIČ se je pri enajstih začela učiti bobne in po enem letu učenja je že sodelovala v ansamblu. Zdaj je stara šestnajst let in poleg šole še vedno vadi in igra po klubih in koncertih. V skupini je tudi njen brat John. Oba sta zelo hvaležna Franku Hartmanu, ki ju je naučil melodije, s katerimi zdaj razveseljujeta ljudi po Avstraliji.

JOHN BARIČ se je že pri osmih začel učiti igranja na harmoniko. Po treh letih je že igral po klubih, največkrat je tudi igral za Slovensko versko središče v Kew. Pri petnajstih se je začel učiti za mizarja. Ko je bil star osemnajst let, je šel s starši na obisk v Slovenijo, kjer so ostali dva meseca. Zdaj je John star enaindvajset let. Poleg svojega poklica z veseljem sodeluje pri ansamblu in z igranjem prinaša domače razpoloženje med naše ljudi.

ANDREW TURK: »Pri Večernem zvonu igram kitaro. Član ansambla sem že pet let, pred tem pa sem bil pet let pri drugi slovenski skupini. Moji starši so iz Slovenije, jaz pa sem bil rojen v Avstraliji. Kitaro igram že dvanajst let in tudi pojem v skupini. Obleke in narodne noše za dekleta nam šiva gospa Arnuševa.«

ZLATKO FEKONJA: »Pri Večernem zvonu igram saksofon in klarinet. Rojen sem bil 24. julija 1965. Pri dvanajstih sem se začel učiti klarinet. Moji učitelj je bil Frank Hartman, ki me je začel učiti tudi saksofon.

Šest let sem se učil klarinet, dve leti pa saksofon. Potem sem za leto dni prenehal. Nekega dne je Frank Hartman začel ustanavljati slovensko glasbeno skupino. Vprašal me je, če bi me zanimalo, da se pridružim. Poskusil sem in tako sem pri skupini že pet let.

Star sem dvaindvajset let. V Sloveniji sem bil že dvakrat, prvič ko mi je bilo pet in drugič ko mi je bilo osemnajst let. Načrtujem, da bi čez nekaj let spet šel v Slovenijo na dopust.«

Angleška besedila prevedel
in priredil J. Žohar

Foto: Karlo Pesjak

Slovinci v deželi festivalov

Adelaide — Južna Avstralija — Dežela vinske kapljice in festivalov

Zgodovinski kraji in ostanki preteklosti; gotski stolpi in muzeji; umetniške galerije in narodni parki; vinogradi in morje; lagune, vulkanski kraterji in jezera; pogorja in rudniški jaški, prerija in reke; izviri in toplice; stara in nova nahajališča opala in zlata; dingo, koale in kenguruji; domovina šampanjca južne poloble; rojstno mesto sedanjega ministrskega predsednika Avstralije Boba Hawka — Bordertown... in še marsikaj spremlja popotnika ob avtomobilskih cestah (ali v bližnji okolici), ki vodijo po avstralskem kontinentu do Južne Avstralije — »The Festival State«, kakor piše na njihovih avtomobilskih tablicah. Tod živi tudi okrog 3.000 Slovencev. Od tega jih je okrog 2.500 v skoraj milijonski prestolnici Adelaide.

Mesto, ki ga je ob morju in na bregovih reke Torrens leta 1836. začel graditi angleški kolonialist Colonel Light, in ki ga je poimenoval v Adelaide

britanski kralj William IV. v čast svoje soproge, kraljice Adelaide.

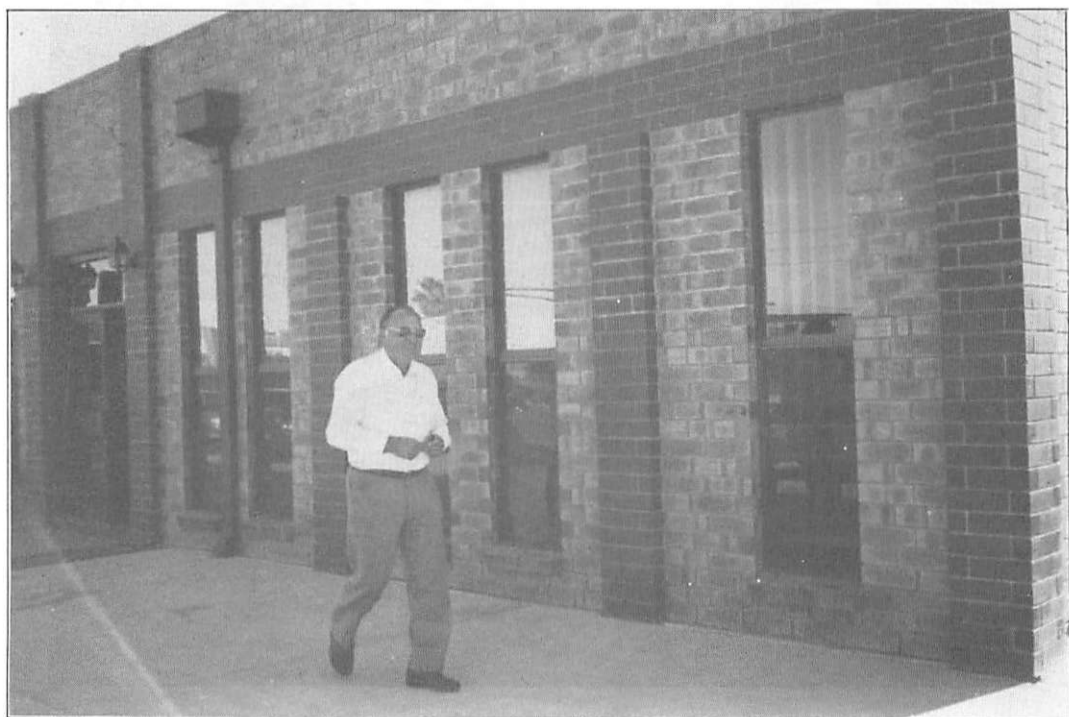
Danes prestolnici Južne Avstralije pisatelji in novinarji po svetu izrekajo vzdevke, kot so: »južne Atene«, »Edinburgh of Australia«, imenujejo jo tudi »mesto cerkva«.

Južni Avstraliji torej ne manjka raznih zanimivosti in zgodovinskih krajev, še manj festivalov. Od tod tudi njeno drugo ime »The Festival State«.

Vsako parno leto je Adelaide prireditelj umetnostnega festivala, pritegne na tisoče različnih umetnikov z vsega sveta.

V neparnih letih pa prirejajo v bližnji Barossa Valley, ki je sinonim avstralskih visoko kvalitetnih vin, sedemdnevni vinogradniški festival.

Barossa Valley se še danes koplje v šarmu starega sveta in njenih naseljencev — nemških luteranov, ki so pribežali v ta del sveta v 19. stoletju.

Predsednik SKA Janez Ritoc pred novim domom na dan slovesne otvoritve

Samo kot ponazorilo si pogledjmo zadnje podatke o izvozu vinske kapljice na Svedsko, ki je čez noč postala največji uvoznik avstralskih vin. V letu 1987 se je namreč uvoz povečal kar za 344 %, le v desetih mesecih so Švedi kupili preko 5 milijonov litrov zlahatnega avstralskega vina (med razlogi so vinski škandali v Italiji in Avstriji, seveda tudi nuklearna eksplozija v Černobilu).

Avstralija svoja vina izvažja še v ZDA, Veliko Britanijo, na Japonsko in v Novo Zelandijo.

Vrnimo se v »deželno festivalov« in pojdimo v Hahndorf, od Adelaide le nekaj kilometrov oddaljeno mesto, ki so ga leta 1800 ustanovili nemški priseljenci. Še danes tod živijo njihovi potomci in nemško govornico je moč slišati na vsakem koraku. Prebivalci mesta, trgovci, umetniki in rokodelci nudijo obiskovalcem vse od usnjenih izdelkov do lončene posode in steklenine, spominkov in vse tja do stenskih uric s kukavico. Glavna ulica je zadržala svoj starodavni videz.

V Hahndorfu prirejajo vsako leto festival »Schuetzenfest«, kar bi v prevodu pomenilo »streliški festival«. V resnici je namen festa: srečati prijatelje, se skupaj gostiti in veseliti.

V drugi vasici, ki je tudi zgrajena v nemškem stilu, prirejajo enega največjih pivskih festivalov zunaj Bavarske.

Da si je Južna Avstralija po pravici pridobila ime »dežela festivalov«, priča cela lestvica, ki ji je treba prišteti še januarsko otvoritev ribolova na tunc »Tunarama«, ki se tudi uvršča v vsakoletne festivale. Festivali, festivali, festivali...

Slovenska skupnost v Južni Avstraliji

Seznani smo se z vzdušjem, ki vlada na južnem delu avstralske celine, čeprav bi o Južni Avstraliji lahko govorili še in še...

V takšnem in drugačnem okolju se po letu 1950 razvija prizorišče slovenskega hotenja, stremitve k skupnosti in graditeljstvu. Slovensko versko središče — cerkev in dom. Ne moremo mimo imen, kot so pater Bazilij iz Melbournea (ki je leta in leta potoval iz Melbournea v Adelaide) ter Adelaidčana Danilo Kreševič in Franc Žokel, ki so bili pionirji začetne zamisli in postavitve temeljev slovenskega verskega in društveno-kulturnega življenja v Adelaide. Tako mi je pripovedoval predsednik SK Adelaide Janez Ritoc.

Slovinci zgradijo, res skromen, toda prvi slovenski dom v Avstraliji. Finančno osnovo je dala zapuščina pok. Franca Šteflica in seveda dolar vsakega posameznika, predvsem pa prostovoljno delo članov društva.

Leta 1986. so začeli z zidavo, popolnoma novega, večjega doma pod vodstvom predsednika Slovenskega kluba Adelaide Janeza Ritoca, kateremu je bil v veliko pomoč tajnik društva Janez Zagorc. Želijo si, med drugim, poskrbeti tudi za svoje otroke, katerim pravzaprav posvečajo ta »hram slovenstva«. Na te sanje prišleca opozorijo že pri vhodu v dvorano, kjer na veliko ploščo izlijejo svojo srčno željo:

TO THE MEMORY OF HOME
MY MOTHER SLOVENIA

I BUILT THIS DOM SO YOU, MY SONS AND
DAUGHTERS
CAN CHERISH THE ORIGIN IN YEARS TO
COME.

V spomin na dom
moji materi Sloveniji

Zgradil sem te dom, da bi v bodočnosti vi,
moji sinovi in hčere negovali svoje korenine.

6. junij 1987.

Tega dne, 6. junija 1987, kot da bi vse poti nekaj stotin Slovencev vodile v Adelaide. Z avtobusi, kombiji in z osebnimi avtomobili smo se podali na pot, na dolgo pot... Melbourneški Slovenci smo prevozili v eno smer 734 ali 923 ali 836 km, odvisno katero avtocesto si je kdo izbral.

Sydneyčani so prepotovali 1494 ali 1677 km. Canberrčani 1206 km. Kakor da meje in razdalje med slovenskimi skupnostmi tega dne ne bi obstajale. Približno tisoč se nas je zbralo na otvoritveni slovesnosti novega doma, Slovenskega kluba Adelaide.

Ponovljen dokaz, da se nekatera slovenska društva po Avstraliji ne zapirajo vase in da med seboj sodelujejo, je njihova prisotnost in njihova uprizoritev kulturnega programa.

Otvoritev novega doma

V uvodnem delu slavnostnega programa ob otvoritvi novega doma Slovenskega kluba Adelaide je spregovoril njegov predsednik Janez Ritoc. Pozdravil je prisotne, med katerimi so bili tudi visoki gosti, člani južno-avstralskega parlamenta.

Minister za etnične zadeve je odkril spominsko ploščo, na kateri piše: »This premises were opened by honourable Chris Sumner-Attorney General and Minister for Ethnic Affairs...« Klubu je podaril ček za 2.000 \$.

Predsednik Ritoc je v nadaljevanju svojega govora med drugim povedal tudi žalostno novico: popolno veselje članov kluba je zagrenila nesreča, ki se je pripetila Davidu Pahorju, 14 dni pred to otvoritvijo doma. Delal je pri končnih delih na stavbi ter padel z višine štirih metrov in pol. V času otvoritve je bil še v bolnici in le čas bo povedal, kako se bo izteklo njegovo okrevanje. Marsikomu se je ob ganljivih besedah predsednika orosilo oko. Verjetno smo vsi v mislih pohiteli tja k pone srečencu in kaj naj bi mu drugega želeli kot: »Čim hitreje okrevanje, David!«

S svojimi govori so se potem zvrstili predsedniki nekaterih slovenskih društev, ki so adelaidskim Slovincem podarili vsak po eno sliko — umetniška dela slikarjev. Le predsednik slovenskega društva iz Geelonga je izročil umetniško delo izdealno, mislim v bronu.

Glavni del programa se je začel s pozdravom desetletnega Adelaidčana Filipa Ivančiča, ki mu je slovenska narodna noša odlično pristajala. Pozdravne besede je sestavil sam, le z malo tuje pomoči. Prepričal nas je, da so ga starši res lepo naučili izgovarjati slovenske besede:

»Dobrodošli! Welcome!
Jaz sem Filip, rojen v Avstraliji.
Slovenka mi je mati.
Tudi v Adelaide Slovenec živi,
materin jezik nam otroke uči.
Slovenski dom zopet že stoji,
tu se prepeva in veseli.
Upam, da se boste dobro imeli!
Upam, da se bomo radi imeli!
Upam, da bomo skupaj zapeli!
Lepe spomine domov vzeli.
Zato še enkrat želim:
Dobrodošli! Welcome!«

V drugi točki programa so nas že ob prihodu na oder navdušila dekleta v belo-modrih oblekicah Slovenskega društva Melbourne, ki so ob klavirski spremljavi Richarda Claydermana, na glasbo »Chariots of Fire«, izvedla izrazni ples pod vodstvom Magde Pišotek. Sledil je mešani pevski zbor S. D. M. — pevovodja Branko Sosič. Zapeli so nam pesmi »Slovenska pesem« in »Glejte, že sonce zahaja«. Pesniška »dušica« Marcela Bole je povedala svojo prigodno pesem »Čestitka Adelaidi«, za njo svojo »Recitacijo« Emil Polak. Mladinska folklorna skupina S. D. M. pod vodstvom Drage Gelta je zaplesala venček narodnih. Mladinke in mladinci v narodnih nošah so si pridobili posebne simpatije pri navzočih gledalcih. Katrina in Anita iz sloven-

skega društva Planica Melbourne sta zaigrali in zapeli »Moj rodni dom« In »Šopek jasminov« ter s to izvedbo dokazali svojo glasbeno nadarjenost. Deklamacijo »Slovenec«, ki jo je napisal Ivan Laph, je podala njegova hčeka Lidija, tudi iz društva Planica, Melbourne. Osemnajsterici pevcev Slovensko-primorskega socialnega kluba Jadran iz Melbourne je dirigiral Hugo Povh. Zapeli so štiri pesmi: »Slovenec sem«, »Ob večerni uri«, »Triglav moj dom« in »Žabe«. Venček domačih je na harmoniko zaigral Viktor Lampe. V predzadnji točki sta se združila mešana pevska zbor S. D. M. in Jadrana iz Melbourne. Zapeli so pesem »Z Alp« — dirigent Branko Sosič. Nazadnje je še kvartet »Zvon« iz melbournškega društva Planica zapel nekaj pesmi. V kvartetu pojejo Oto Verdenik, Zvonko Penko, Nino Burlovič in Silvo Štefanec.

Program sta povezovala mlada Majda Mezek in Branko Pahor. Ves večer je za zabavo in ples igral kvintet »Kristal«, pel je predvsem Oto Verdenik.

Da bi prireditev estetsko obogatili, so za lepo in okusno okrašen oder poskrbeli Adelaidčani.

Zadnji zid odra je kot dekoracijsko celoto poslikal slovenski slikar Tomo Leš iz Adelaide. Upodobil je Bled.

Sliki je vlil toliko pokrajinske resničnosti in sočnosti, da je pravi učinek res dosežen. Pokazal je veliko tankočutnosti za barve.

Posebnost svoje ožje nove domovine, Južne Avstralije so Adelaidčani simbolično poudarili s prodajo spominskih steklenic, napoljenih s portom. Na steklenicah je z zlatimi črkami napisano: »Ob slavnostni otvoritvi Slovenskega kluba Adelaide«, datum je izpisan v pentlji grba.

Po slavnostni otvoritvi doma in po kulturnem programu smo si lahko kupili tudi knjigo »The

Oder v novem domu SK Adelaide

Slovenians from the Earliest Times«, ki jo je napisala ter ob tej priložnosti lastnoročno podpisovala Draga Gelt, kulturna delavka SDM. V angleščini je na 216 straneh, s 380 ilustracijami, opisala zgodovino Slovencev skozi stoletja. Knjiga je med ostalim prispevek k 150-letnici Viktorije (1985.) in verjetno edina knjiga na svetu o Slovencih skozi stoletja v angleščini.

Naslednjega dne sem se pogovarjala s predsednikom Slovenskega kluba Adelaide, Janezom Ritocom, ki mi je med drugim povedal: »Trenutno naš klub šteje 400 članov in to število se vsak dan večja... Mladine imamo dovolj, od 14 članov odbora je kar 10 mladih... Med šestnajstmesečnimi deli na stavbi novega doma smo res zanemarili našo kulturno dejavnost, saj smo imeli pevski zbor, folklorno skupino in še balinarsko sekcijo. Tudi slovenska etnična šola obstoja in vsak teden dvakrat po pol ure radijskega programa imamo, v slovenskem jeziku seveda, in sicer na etnični radijski postaji 5 EBI. Program vodi gospa Orlova. Pri vodenju del mi je bil ves čas v veliko pomoč tajnik društva Janez Zagorc.« Ni bilo časa za daljši pogovor, klicali so ga na intervju za adelaidski radio. Le to mi je še utegnil povedati:

»Želimo, da bi glavno delo kluba prevzela generacija 25—35-letnikov ter, da bi se mi starejši malo spočili...« Predsednik Janez Ritoc je poln pohvale vrednega optimizma — mladim resnično zaupa. Marsikateremu slovenskemu društvu po svetu so te želje le sanje. Zato verjamemo, da se bodo adelaidski Slovenci potrudili in si vzgojili mlado generacijo, ki bo nadaljevala njihovo delo v novem in prostornem domu.

Vem, da bi na koncu tega pisanja predsednik Slovenskega kluba Adelaide, Janez Ritoc rad videl seznam imen vseh tistih, ki so s svojo nesebičnostjo in prostovoljnim delom uresničili dolgoletne želje. Dom stoji! In... delo hvali mojstra! Vse tiste, ki so pomagali uresničiti te sanje, zdaj čakajo nove naloge. Vodile naj bi jih besede pesnika Cirila Zlobca: »... Kjer ni kulture, plahni tudi narodna zavest in kjer usiha narodna zavest, tudi kultura živetari...«

Pročelje novega doma Slovenskega kluba Adelaide

Slovenci v glavnem mestu Avstralije

Kratek zgodovinski oris

Preprosta potreba po družbi, osamljenost deklet in fantov ter mladih družin, ki jih je vojna vihra in povojna negotovost popeljala v tuji svet, to so razlogi, da so Slovenci ustanavljali svoja društva.

Kar je te ljudi združevalo, je bilo poreklo, isti jezik in potreba po družbi v tujem okolju.

Tako se je porodilo tudi slovensko društvo v Canberri, glavnem mestu Avstralije. To društvo združuje zdaj skoraj vse Slovence na monarski planoti pod avstralskimi Alpami, od Coome, preko Canberre in Queanbeyana, do Goulburna.

Prvi sestanek so imeli ti mladi ljudje v baraki št. 14 na Capital Hillu, kjer zdaj dokončujejo novi in verjetno najlepši parlament na svetu. Ti fantje so zdaj odrasli možakarji, imajo svoje družine in niso več niti osamljeni, niti omejeni le na svoj materin jezik. Takrat pa, takrat je bilo drugače! Potrebovali so drug drugega, da so skupaj zapeli, se pogovorili po trdem delu po domače in, če je bilo kaj mladih žena ali deklet med njimi, so občutili toploto doma in tiste človeške bližine, ki so jo pustili za morjem. To so bili fantje, dekleta in družine kot Franc Kink, Janko Vratarič, Vlado Skrbinšek, Miha Hočevar, Jože Lipovec, Marija Urbas, Milka in Miro Penca, Franc Bartol, Viktor Falež, Franc Hribar in še nekaj drugih, katerih imena so že zbledela.

Po prvem sestanku na Capital Hillu so se sestajali še po hišah kot pri Hribarju ali pa v neki avstrijski restavraciji v središču mesta.

Potem se zberejo na prvem formalnem sestanku. Vabili so drug drugega in kogarkoli so poznali, da je slovenske krvi. Prvo vabilo je napisal Vlado Skrbinšek 12. oktobra 1964 kot član iniciativnega odbora slovenskega društva v Canberri (priloženo). Sestanek so imeli 24. oktobra v dvorani metodistične cerkve v predmestju Forrest. Udeležilo se ga je preko 30 ljudi. Hitro so si izvolili prvi odbor, ki ga je nekaj časa seveda vodil Vlado Skrbinšek. V odboru so bili še: Ivan Urh, Franc Bresnik, Ivan in Marija Urbas, Florijan Falež, Božidar Počkaj, Ferdinand Strehar, Franc Hribar, Janez Tadena, Ivan Kink in Miha Hočevar.

Nimam podatkov o tem, kdaj se je naselil v Canberri prvi Slovenec. Vem le za Franka Hribarja, ki je prispel v Avstralijo pred drugo svetovno vojno in prideloval evkaliptovo olje v Zahodni Avstraliji, po vojni pa se je naselil v Canberri.

Po formalnem sestanku so začeli s prireditvami. V glavnem so bili to plesi, pikniki in družabni

večeri. A načrtovali so si svoj dom in pridno zbirali denar.

Že v oktobru 1965 so društvo uradno registrirali pri oblasteh in s pridnim delom so si do decembra 1971 že zgradili svoj dom, ki stoji v lepem predmestju Woden, komaj kakih deset kilometrov od centra, na ugodni prometni legi, vendar na samem. S prireditvami so si privarčevali 1800 dolarjev, si jih izposodili 40.000, tisti člani, ki niso zmogli fizično pomagati pri zidavi, so darovali še okrog 4.000 dolarjev.

Ta dom je bil tudi prvi slovenski dom v Avstraliji. Sedemdeset ljudi je skupno prispevalo skoraj 6.000 prostovoljnih ur. Udarniškega dela so bili navajeni še iz stare domovine, katero so zapustili prav v času udarniških akcij. Petnajst članov je zagotovilo pri banki izdatno posojilo.

Vseh imen se ne da omeniti, vendar so bile navedene družine ali posamezniki vsekakor med vodečimi pri delu, zidavi ali pri sami organizaciji gradnje: Bajtovi, Zvonko Bežjak, Bizjakovi, Peter Barrett (treba je omeniti, da je pomagalo pri gradnji na desetine Avstralcev in drugih narodnosti, posebno Istranov in drugih slovanskih bratov; potem Bresnikovi, Čulekovi, Černetovi, Faleži, Dežmanovi, Hovarjevi, Štefan Hožjan, Juriševiči, Kavasi, Kinkovi, vse tri Pencove družine, Risovi, Ivan Savle, Štefan Segeri, Sečkovi, Skerbičevi, Urhovi, Valencijevi in še mnogo drugih.

Z leti smo dom dozidavali, popravljali, preurejali, potrebna so bila balinišča, sanitarije, igrišča in podobno. Tu so vsekakor vpletena stara imena kot Čulekovi, Juriseviči, Bizjakovi ipd., vendar zasledimo še nova imena, kot so Milan Šprohar, Mišo Patafta, Erik Fras, Kobač, Močnik, Medved, Žužek in mnoga druga.

Ob prikazu teh zaslug bi bila primerna mala monografija o vseh društvenih dogodkih in delavcih ter članih. A to še pride s časom.

Organizacija društva in vzdrževanje dobrih odnosov med člani tudi zahteva mnogo dela in potrpljenja. Tu se ponavljajo znana imena, imamo pa tudi nova. Imeli smo že 25 predsedniških volitev. Društvo in potem dom so vodili sledeči ljudje: Vlado Skrbinšek (prvi predsednik), potem so se vrstili Ivan Urh, Cvetko Falež, Ivan Urbas, Franc Sečko, Janez Penca, Leopold Bajt, Miha Hovar, Marjan Kovač, Jože Kapušin, Vinčo Osolnik, Miro Penca, Milan Šprohar, Janez Černe in Erik

---

Fras. Nekateri med njimi, kot Ivan Urh, Cvetko Falež, Leopold Bajt, Miro Penca in Erik Fras so predsedovali tudi po dvakrat ali večkrat.

Včasih so se odbori menjali sredi leta, včasih so predsedniki odstopali ali bili prisiljeni odstopiti.

Kot v vsaki večji organizaciji, je prišlo do vplivnih skupin, družinskih zaveznih skupin, zamer, nasprotij z odborom ali člani. Prvi, ki je moral tako odstopiti, je bil prav Vlado Skrbinšek, ki je zavoljo svojega odprtega pogleda na odnose z domovino in na slovenske zadeve sploh, odstopil kmalu po ustanovitvi društva. Danes vemo vsi, da se mu je zgodila krivica! Toda takrat so bila nasprotja vroča in na videz nepremostljiva.

Tako je prišlo med leti 1976 do 1981 spet do večjih nesoglasij, ki niso imela povoda samo v osebnih prepričanjih ali zavoljo vplivnih skupin, ampak zavoljo odnosov glede na gostovanje kulturnih skupin iz domovine in drugih uradnih gostov iz Slovenije. Tako je bilo ustanovljeno alternativno društvo Karantanija, ki pa je bilo že razpuščeno, kajti stare razprtije so se pomirile, odnosi so se

ublažili in tako zahajamo spet vsi pod isto streho in sprejemamo vse goste, ki so slovenskega rodu, ne glede na njihovo barvo ali vero. To nam daje zaupanje v zrelost in zavest, da smo le člani istega naroda. Sicer se pa tako kot se doma, v Sloveniji, zadeve zaostrojujejo tudi pri nas in obratno. To je naravno, saj pripadamo vsi istemu narodu in vroče sočustvujemo z dogajanjem v domovini, iz katere smo izšli.

Kulturno-prosvetno delo v društvu je precej izrazito in tega je podrobneje obdelal Janez Černe. Športno življenje je tudi zelo razgibano, posebej balinanje, nogomet, smučanje in lokostrelstvo. To bo treba še posebej opisati kdaj drugič.

Društvo in dom sta danes zelo uspešna in rentabilna. Dom je izplačan, v banki imamo dobro zalogo in že mislimo na pokrita balinišča in celo počitniški dom ob morju. Seveda, največ dohodka imamo s »poker mašinami« (igralni avtomati), ki jim pravimo tudi »enoročni banditi«, saj več jemljejo, kot dajejo, namreč tistim, ki dan za dnem vlečejo za tiste ročaje. Dejstvo pa je, da z dohodkom

---

ORGANIZACIJA
SLOVENSKEGA DRUŠTVA, CANBERRA
C/-29 MILLS STREET, HACKETT
CANBERRA, A.C.T.

VABILO

s katerim Organizacija Slovenskega Društva vabi vse Slovence in Slovenke iz Canberre, Queanbeyana, ter okolic na prvi Slovenski javni sestanek, kateri se bo vršil v soboto 24. 10. 64 ob 8 uri zvečer v dvorani od:

NATIONAL MEMORIAL METHODIST CHURCH

naslov: NATIONAL CIRCUIT, FORREST, A.C.T.

(prva ulica zadaj za Hotelom Wellingtonom.)

Namen tega sestanka je, da Slovenci iz Canberre in okolic ustanovimo Slovensko Društvo v Canberri.

Volitve:

- 1) Predsednika
- 2) Podpredsednika
- 3) Tajnika
- 4) Blagajnika
- 5—7) ter 3 Člane odbora se bodo vršile isti večer.

Dragi Slovenci, prepričan sem, da ste sami lahko občutili pogršanje in potrebo po Slovenskem Društvu v Canberri in z dobro voljo vseh nas Slovencev in Slovenk tukaj, ste lahko prepričani, da se nam obeta lepa bodočnost v pogledu združenja Slovencev, na katero bomo lahko kasneje ponosni.

Iz pogovora meni znanih Slovenskih fantov, ter družin iz Canberre in Queanbeyana, sem spoznal, da smo vsi istega mnenja, ter vročih želja za ustanovitev Slovenskega Društva, katero nas bo odpeljalo na veselo pot združenja nas vseh Slovencev, kateri smo danes takorekoč med sabo tujci.

Torej dragi rojaki in rojakinje, v kolikor ste zainteresirani za združenje med nami, ter za ustanovitev Slovenskega Društva v Canberri, Vas Organizacija Slovenskega Društva iz Canberre, počastno vabi, da se z navdušenjem udeležite našega prvega javnega sestanka, kateri bo imel velik vpliv na bodočnost Slovenskega Društva v Canberri!

(V. SKRBINŠEK)
Član organizacije
12. 10. 64.

s teh igralnih avtomatov plačujemo delo menežerja, natakarje, čistilko in podobne storitve. Dovolj ga ostane še za izlete, pogostitve in kulturne prireditve ter športna srečanja.

Naše društvo je po eni plati podobno tudi ameriškim slovenskim podpornim društvom. Pomagamo si, kadar smo v stiski, da si dajemo delo, naredimo usluge, da obiskujemo bolnike, zbiramo za ljudi v stiski, darujemo iz društvene blagajne. Skoraj ni slovenskega pogreba brez društvenega venca in obeležij sožalja, skoraj ni bolnika, da ne bi dobil šopka rož in da ga ne bi obiskal nekdo iz društva.

Društvena radijska ura je tisti vaški glas, ki nam pove, kaj se med nami dogaja, in sprošča ter usmerja društvene sile.

V Canberri in okolici nas je kakih 200 slovenskih družin, če štejemo še tiste iz severnega dela hrvaške Istre in Međimurja, ki se raje družijo z nami kot z drugimi. V slovenskem domu se počutimo kot ena družina. V Canberri nas je tako malo, da se ne delimo na Štajerce, Kranjce, Dolenjce, Istrane ali

Primorce, čeprav se na ta račun včasih malce preostro šalimo.

Zedinili smo se, da bi v prihodnjih letih bolj podrobno, bolj strokovno in zgodovinsko preučili naseljevanje Slovencev in Slovenk v Canberri: silnice, ki so jih prignale sem, družinski, krajevni in poklicni izvor ali ozadje, s slikami staršev, krajev, dogodkov, križeve ali drugačne poti v času priseljevanja, in seveda nove družinske vezi v novi domovini, usmeritev v nove poklice, družinske vezi z drugimi narodnostmi v Canberri, prišleke in odsejane iz Canberre in okolice. Morda bi bilo vredno pretehtati bolj strokovno, s psihološko-zgodovinskega stališča, nastajanje vplivnih skupin in odnosov med njimi. Samo na osnovi takšne raziskave bi lahko rekli, da smo opisali naše društvo in njegovo delovanje strokovno in brez zamere.

Ta kratek članek naj bi bila samo spodbuda k taki študiji. Vire za ta članek sem povzel iz društvenih zapisnikov in dopolnil z osebnimi razgovori z nekaterimi najstarejšimi člani iz pionirskih dni našega društva.

Foto: Karlo Pesjak

Oris kulturnega dela Slovencev v Canberri

Slovenec odnese poleg kovčka iz stare domovine v svet značilne narodnostne poteze. Eno najbolj pogostih vprašanj, s katerim nas pozdravijo novi znanci v novi domovini je: Od kod ste prišli? Mi jim odgovarjamo s ponosom, da prihajamo s severa Jugoslavije, iz dežele, ki jo kličemo Slovenija. Tistim, ki jih zanima o tej deželi še kaj več, pokažemo tudi slike in jim postrežemo s spomini na življenje, kraje in običaje v naši stari domovini. Tako dobivajo mnogi ljudje prve vtise o Sloveniji ter o njenih navadah in kulturi ravno od nas, ki smo se odločili, da se podamo v širni svet. Za nas, Slovence v Canberri, v glavnem mestu Avstralije, je to še posebej važno. Slovenija se vidno predstavlja svetu skozi slovenske klube, posejane povsod tam, kjer so se v večjem številu naselili Slovenci. Slovenski klub je tudi za Neslovence središče slovenske kulture, vsakemu na ogled, da vidi, kako bogati in različni smo v primerjavi z njimi.

V našem klubu smo organizirali že mnogo prireditev in gostili mnogo kulturnih skupin iz Slovenije, Avstralije in od drugod po svetu, nam v razvedrilo in kulturno obogatitev. Neslovenec pa v prikaz slovenske kulture. V naslednjih odstavkih bi radi prikazali nekaj tega kulturnega delovanja.

Kulturni obiski

Naše Slovensko društvo v Canberri je bilo registrirano oktobra leta 1965. Še istega leta nas je obiskala igralska skupina iz Sydneya, ki nam je v režiji Ivana Kozelja prikazala na odru igro Domen. Takrat še nismo imeli svojega kluba, zato so bile tudi slovenske prireditve v Canberri bolj redke. Odkar pa smo v decembru leta 1971 odprli svoj klub na Phillipu, smo imeli večjo prireditev vsaj enkrat na leto. Tako so nas že v februarju leta 1972 obiskali Slaki in Fantje s Praprotna, nato pa v oktobru leta 1973 instrumentalni trio Francija Baharja in kvartet Savski val. V avgustu 1974 nas je obiskal ansambel Minores, v juniju 1975 je obiskal Canberro Slovenski oktet in v januarju 1976 Muzika Velenje. V avgustu 1977. leta smo gostili Tretji vseavstralski koncert slovenske mladine Avstralije, ki ga vsako leto prirejajo slovenski verski centri v Avstraliji in si je takrat privzel geslo: V srcu jo nosimo. V maju 1978 je gostovala pri nas folklorna skupina iz Adelaide, 27. oktobra 1979 smo pa v klubu priredili proslavo v spomin Slovenskega dneva. V decembru 1982 nas je obiskal ansambel Ottavija Brajka, v avgustu 1983 Planšarji, za njimi pa Ljubljanski oktet in v decembru istega leta še

Ansambel Slavčki. V juliju 1985 nas je obiskal Kvintet Štatenberg z Ido Skrabar iz Nemčije, v septembru 1985 pa smo sprejeli kulturne predstavnike Slovenije, ki so organizirali v Avstraliji Slovenske kulturne dneve. To so bili: minister za kulturo Slovenije Matjaž Kmecl, direktor Radia Ljubljana, Lenart Šetinc ter predsednik Slovenske izseljenjske matice Matjaž Jančar s sodelavko Leo Deželak. Nato smo v decembru 1985 v okviru teh Dnevo slovenske kulture priredili v mestni kino dvorani Teden slovenskega filma. V septembru 1986 smo spet gostili, tokrat že 12. vseavstralski koncert slovenske mladine Avstralije, pod geslom Naša pesem naj živi. V oktobru 1986 nas je obiskal ameriški Slovenec in kralj polke, harmonikar Frank Jankovič s še nekaj ameriški Slovenci iz Clevelanda. V januarju 1987 nas je obiskal pesnik in gledališki igralec iz Slovenije Tone Kuntner, v aprilu 1987 nas je pa spet po dolgem času obiskala Sydneyska igralska skupina in uprizorila na našem klubskem odru igro z naslovom Poslednji mož. V avgustu 1987 sta nas obiskala folklorista Ljuba Vrtovec in Drago Kunej. Njima se moramo zahvaliti za izredno oživitev naše folklorne dejavnosti in nekaj izrednih nastopov v klubu in pri drugih Slovcih v Avstraliji. In predvsem: k društvu smo spet pritegnili mladino.

Klubske prireditve

Poleg tega, da smo gostili ansamble in kulturne skupine, smo v našem domu bolj ali manj redno vsako leto prirejali domače plesne, zabave in proslave. V januarju navadno sodelujemo pod okriljem Avstralskega multikulturnega programa s stojnico slovenskih jedač in pijač, prav tako pa pokažemo slovensko narodno nošo. V februarju še nikoli nismo pozabili na tradicionalno maškarado. V marcu zmeraj priredimo v naravi Slovenski piknik. Marca ali aprila priredimo Vinsko trgatve s plesom, grozdjem, pokušnjo slovenskih vin, krajo vinskih buteljki in »zaporom«. Vsakega maja priredimo tudi Materinski dan. V ta namen učitelj ali učiteljica slovenskega pouka pripravi z otroki recitacije ali pa priredi materam na čast otroško igrice, potem pa na plesu izberemo ali pa izžrebamo Mater leta, vse ženske pa obdarimo z nageljnomo in še s pijačo. V juniju ali juliju priredimo klubski Letni bal, včasih pa v zimskem času tudi Domače kolone. Na Martinovo smo že priredili Martinovanje, na Miklavževo vsako leto priredimo Miklavževanje, na Štefanovo Štefanovanje in na Silvestrovo Silves-

Skupina članic in članov Slovenskega društva v Canberri pred svojim domom, katerega silhueta naj bi spominjala na Triglav.

Dekliški pevski zbor Slovenskega društva v Canberri

trovanje. Za Miklavževo je slovenska šola že več let pripravila kako lepo otroško igrico, Miklavž pa prišel, skupaj s hudiči, obiskat, obdarit in poplašit otroke.

Tudi modno paradu smo že priredili v našem klubu in s svojo folklorno skupino smo že tudi poskusili, posebno po obisku Ljube Vrtovec in Draga Kuneja. Pevski zbor pod imenom Triglav smo ustanovili že leta 1972. Zadnje čase se spet trudimo, da bi obnovili ta svoj pevski zbor. V našem domu smo tudi že priredili slikarsko razstavo in filmski večer, očetovski dan, predavanja in drugo. Zdaj imamo v klubu video in si lahko po želji predvajamo slovenske kasete, ki nam jih posreduje SIM. V juniju vsako leto, ob rojstnem dnevu kraljice, prizgemo ob našem domu enega največjih kresov v mestu. Društvo kupi za več sto dolarjev pokalic in ognjemetov, naužijemo se kuhanega vina, da smo potem vsi gluhi in bolni.

Poleg tega priredi naše društvo enkrat pozimi skupni izlet na sneg. Vsako pomlad se odpeljemo z avtobusi več kot 200 kilometrov daleč obirat češnje, vsaj enkrat na leto pa se odpeljemo tudi na obisk h kakemu drugemu društvu, največkrat v Sydney.

Slovenska šola in druge kulturne dejavnosti

Naš slovenski dom krasita dve lepi sliki Slovenije. Ustanovni član našega društva in umetnik Frank Bresnik nam je poslikal eno steno s krasnim motivom Blejskega jezera že pred otvoritvijo kluba, drugo steno pa je isti umetnik poslikal leta

1986 z veliko geografsko turistično predstavitevijo Slovenije.

V slovenski šoli smo pod okriljem društva poučevali večje ali manjše čete naše mladine že od leta 1972. Prva učiteljica sta bila Aleksander Thuma in Stane Ozimic. Potem so poučevali še: Jože Kapušin, Čvetko Falež, Zinka Černe, Bruna Doma, Stefka Červek in Nelja Jaušnik. Zdaj pa že dalj časa poučuje mlade Marija Valenci.

Vsak četrtek, od sedme do pol osme ure, se sprostiti preko valov radijske postaje 2XX in nas dosežejo tudi lepe slovenske pesmi in skladbe, ki jih spremlja slovenska beseda. Najbolj redna urednika slovenskih radijskih oddaj sta že več let Bert Pribac in Milka Penca.

Zelo pomemben glasnik kulture je tudi pisana beseda. Naše slovensko društvo je začelo izdajati svoje prvo glasilo pod imenom Pavliha že leta 1969. To je bil kvaliteten tromesečnik v humoristični obliki in ga je urejal Franc Bresnik. Glasilo »Pavliha« se je po letu dni preimenovalo v tromesečno glasilo »Triglav«, ki je prav tako kvalitetno in bogato nadaljevalo svoje poslanstvo pod uredništvom Staneta Ozimiča, Aleksandra Thume in Čvetka Faleža, vse do konca leta 1973, ko je dobilo podobo okrožnic, pisanih po potrebi in v imenu odbora, in je bilo predvsem praktičnega značaja. V začetku 1987. leta smo spet začeli izdajati tromesečno glasilo pod imenom Slovenske novice, ki jih urejata Johnny Penca in Martin Vizjak. Doslej so bile Slovenske novice predvsem klubsko-obveščevalnega značaja in so v celoti pisane dvojezično, to je v slovenskem in angleškem jeziku.

Lahko se ponašamo tudi s tem, da prav Canberčani sestavljajo četrtno članov SALUKA (Slo-

Družabnost ob Breznikovem Bledu v Slovenskem domu v Canberri

vensko avstralskega literarnega in umetniškega krožka). So prvi aktivni ali podporni člani in sodelavci te literarne novosti na naši celini. Naš odbor tudi izdatno pomaga pri tiskanju SALUKovih publikacij in je izdatno priskočil na pomoč pri angleški izdaji poezij Toneta Kuntnerja in že poprej, ob njegovem obisku. Na široko razpečavamo tudi Mohorjeve, SIM in avstralske slovenske publikacije.

Za kulturno razgibanost svojih članov smo v našem klubu pripravili tudi malo knjižnico z okrog 250 slovenskimi knjigami. Naročeni smo tudi na več časopisov in revij iz matične Slovenije, kot tudi na tiste, ki jih pišejo Slovenci po svetu. To branje imamo vedno razstavljeno v pivnici, na razpolago tistim, ki so žejni tudi slovenskih novic in misli ali pa slovenske besede kot take.

Politika, vera, obiski

Na poseben način se vpletata v kulturno življenje človeka tudi politika in vera. Slovenci v Canberri smo imeli že od vsega začetka težave pri tem, da bi se sporazumeli, koliko verskega in političnega življenja bi naj dovolili ali podpirali v svojem klubu. Tako so že ustanovitelji društva sklenili, da naj naše slovensko društvo ne bo versko ali politično, to pa predvsem zato, da ne bi imeli v klubu preveč razlogov za prepir. V praksi se je pokazala ta odločitev za preveč omejujočo. Saj je že v navadi, da cerkveni kot tudi politični predstavniki nekega naroda radi obiščejo tiste svoje ovce, ki so zatavale v

tujino. A tudi domači avstralski politiki in predstavniki oblasti se radi družijo z novimi priseljenci v njihovih klubih. Nekaterim članom se je zato zdelo že od začetka bolj prav, da bi naj bil slovenski klub središče vsega kulturnega, tudi političnega in verskega življenja, kar je praktično v veliki meri tudi bil. Že sama otvoritev kluba je bila verskega značaja, ko ga je blagoslovil pater Bernard iz Sydneya. Potem so nas obiskali v januarju 1973 ljubljanski škof Stanislav Lenič, frančiškanski provincial Marijan Valenček in Vinko Zaletel, župnik s Koroškega. Oktobra 1977 nas je obiskal frančiškanski provincial Polip Brolih, septembra 1979 canberrški nadškof Clancy, februarja 1983 ljubljanski nadškof in metropolit, Alojzij Suštar, decembra 1985 ljubljanski škof Jožef Kvas ter frančiškanski provincial Mihael Vovk. Čeprav vsi člani kluba ne verujejo v Boga ali pa vsaj ne hodijo v cerkev, se je vsem zdelo prav, da te goste sprejmemo in počastimo tudi v našem klubu.

Tudi predstavnike političnega življenja v Avstraliji smo pogosto in radi sprejemali v naš dom. Avstralski zvezni senator slovenskega porekla Mišo Lajovic je bil večkrat naš častni gost. Posebno smo pa bili ponosni, ko nas je v februarju 1976 obiskal prvi minister Avstralije Malcolm Fraser. Zvezni senator T. Mulvihill je že dolga leta znan in priljubljen tudi med Slovenci v Canberri kot tisti politik, ki ima od vseh priseljencev najrajši Slovence in je storil že mnogo dobrega tudi za Slovence v Canberri in drugod. Tudi poslanca avstralskega parlamenta John Atkister in Jim Snow rada zaideta v naš dom in se počutita na naših zabavah kot doma.

Prijetno okolje v jedilnici Slovenskega doma v Canberri

Družabnost in pesem sta tesno povezana. Harmonikar na sliki je Jože Forjančič

Skupina balinarjev na balinišču ob Slovenskem domu v Canberri

Obiskal nas je tudi minister za etnične zadeve, ki ga v kratkem spet pričakujemo.

Manj soglasja pa je bilo med nami, ko smo imeli priložnost počastiti v našem domu predstavnike političnega življenja iz Slovenije in Jugoslavije. Sprejem ali celo že prijateljski odnos naših članov do politikov Slovenije in Jugoslavije je povzročil v našem društvu mnogo vroče krvi in nasprotovanja, kar je nekoč celo privedlo do ustanovitve še enega slovenskega društva v Canberri. Vendar se je politično trenje med nami iz leta v leto blažilo in je zdaj več odvisno od osebnega prepričanja posameznikov v trenutni upravi kluba, kot pa od sklicevanja na pravila društva, ki določajo, katere in koliko politikov bomo pozdravili in pogostili v našem domu. Saj vidimo, da so nas pri teh odločitvah naša pravila preveč omejevala in se jih zato nismo držali že od začetka in so zdaj dobrodošli tudi predstavniki iz domovine.

Družabno življenje

K dovolj važni vrsti kulturnega delovanja spada tudi slovenska kuhinja, kot tudi karakteristične slovenske pijače. Mnogi Avstralci, ki jih ne zani-

majo naši politični ali pa verski prepri, kot tudi ne naša osnovna kultura, radi pridejo poskusit v naš klub, kaj in kako Slovenci kuhamo in s kake vrste pijačo jim bomo mogli postreči. In Slovenci se lahko pohvalimo, da so naše Slovenke rojene za v kuhinjo (čeprav to ni dobesedno mišljeno), da so naše jedi izvirne in zelo okusne, naše pijače pa prav dobro pitne.

Naš Slovenski dom v Canberri, bolj kot katerikoli drugi slovenski dom v Avstraliji, obiskujejo tudi Neslovenci. Verjetno ima največ zaslug za to sama lega našega kluba, pa tudi splošna strpnost Slovencev do drugih ljudi in da nimamo pretepoval ali vidnih političnih bitk kot Hrvati, Irci ali Arabci. Vloga našega društva je: združevanje Slovencev, ohranjanje slovenske kulture sebi in svojemu potomstvu, kot tudi posredovanje te kulture Neslovcem, razvijanje prijateljstva med Slovenci in Neslovcem. Naša točilnica je odprta sedem dni na teden; od pol dvanajste ure dopolne do poznih večernih ur, dokler so obiskovalci žejni. Naša kuhinja je pa že od otvoritve doma odprta od dvanajste do druge ure popolne, ter med šesto in deveto uro zvečer, sedem dni na teden. Zato imamo pa še vmes dovolj časa ob vikendih, da se napijemo, najemo, spoprijateljimo in kulturno ter družbeno obogatimo v našem klubu.

Foto: Karlo Pesjak

O nekdanjem društvu Karantanija v Canberri skozi slovenske oddaje radia »Karantanija«

Nastanek, pomen in bistvo »Karantanije«

»Karantanijo«, njen vzpon, razvoj in vlogo bi bilo mogoče analitično in kronološko prikazati zelo podrobno, saj obstaja še bogat društveni arhiv in so žive priče. Sočasno pa bi bilo treba predstaviti tudi Slovensko-avstralsko društvo Triglav Canberra, ki je obstajalo, še preden je prišlo do ustanovitve »Karantanije«, poleg tega pa še društvo, kot je danes po inkorporaciji, že zaradi primerjalnosti in prikaza zgodovine Slovencev v Canberri.

Ta članek opisuje društveno delovanje v Canberri skozi radijske oddaje. Zaradi tega so podatki skopi, kljub temu pa bo ta analiza lahko spodbuda in pomoč pri nadaljnjem in podrobnejšem pisanju v kronike slovenske društvene dejavnosti v Canberri. Omenjene slovenske radijske oddaje »Karantanije« so oddajali v času od 1. oktobra 1976 do 12. avgusta 1982, in na voljo mi je bilo pisano gradivo, ki so si ga napovedovalci pripravili za oddaje.

Februarja 1976 se je v Canberri sestala skupina rojakov z namenom, da se pomenijo o podrobnosti sestave nove slovenske organizacije. Kocka je padla! Grenkoba ob razcepitvi je bila prehuda, da bi se razmere ob najboljši volji lahko hitro v doglednem času izboljšale.

Za prvega predsednika »Karantanije« je bil izvoljen Albin Grmek, ki je pozneje v radijski oddaji na »Radio Karantanija 2XX« dne 15. oktobra 1976⁶ smernicah novega društva povedal med drugim tudi naslednje:

»Predvsem: Nameni društva »Karantanija« so, da se bomo čimbolj dosledno držali glavnih točk pravilnika, ki ga je članska seja sprejela in stodstotno potrdila. Odnose do drugih društev pa moramo graditi na temeljih zaupanja, v smislu izmenjave kulturnih in športnih pridobitev ter podobnega družabnega delovanja ...

... Prihodnost je še vsa pred nami, mi pa gremo vsi skupaj vanjo, če to želimo ali ne.«

Na vprašanje, kakšni naj bi bili odnosi »Karantanije« do stare domovine, pa je Grmek dejal:

»Po mojem mnenju in mnenju Karantancev naj bi bili odnosi do domovine uglajeni vsaj do te mere, da bomo kot civiliziran in ugleden narod sprejemali od nje to, kar nam dobrega nudi in da jo vzamemo takšno, kakršna pač je ...«

V oddaji 12. oktobra 1978 pa je napovedovalec povedal o novem društvu:

»Bistvo »Karantanije« je svoboda. To je svoboda govora, petja, pripadnosti. Društvo »Karantanija« ni podrejeno ne desnici in ne levici. Ustanovitelji »Karantanije« so Slovenci — avstralski državljani, lojalni novi domovini in prijateljsko razpoloženi do stare domovine in do vseh Slovencev dobre volje. Društvo smo ustanovili, ker smo svobodni ljudje in ne želimo, da nam diktirajo politiki, ne z ene in ne z druge strani.

Društvo smo ustanovili, da bi skupno uživali slovensko družabnost in kulturne dobrine slovenskega narodnega izročila ...

... Izobešali ne bomo nobenih političnih zastav, ne desne in ne leve. Enako bomo sprejemali goste drugih slovenskih društev in goste iz domovine. Vsak, kdor je slovenskega rodu, je pri nas dobrodošel, če pride kot prijatelj.

Vemo, da bomo uspeli, ker nas je dovolj, ki mislimo zrelo, trezno in svobodno, in ki se ne bojimo sprejeti v goste niti slovenskega škofa in niti predstavnika Maticе. Samo kdor je prestrašen in se počuti šibkega, se boji svojih rojakov. Mi nimamo občutkov manjvrednosti, tudi se ne bojimo nikogar. Kajti gostje pridejo in grejo, mi pa ostanemo tu, prebivalci Canberre in okolice in avstralski državljani. V tem je naša moč in naša zrelost ...«

V tem močnem narodnostnem, krščanskem in poštenem duhu je »Karantanija« začela delovati in tako je tudi nadaljevala ves čas svojega obstoja.

Res je, da se je z ustanovitvijo »Karantanije« še poglobil prepad med kanberškimi Slovenci. Vendar, kot se je pozneje pokazalo, je bil ta razdor nujen, odcep od Slovenskega društva Triglav-Canberra pravilen, ker se je šele iz tega porodila tista strpnost, v kateri je bilo mogoče pozneje združeno, složno in uspešno zaživeti pod eno streho.

Odbor »Karantanije« je takoj začel z delom. Družabno življenje se je razgibalo. Po okoliških parkih so prirejali piknike, za plese pa so najemali dvorane na več mestih: v Hughes Community Hall, v Woden Community Centre, v poljskem klubu na O'Connorju, v avstrijskem klubu v Mawsonu, v grški pravoslavni dvorani v Kingstonu.

Do 10. decembra 1976, skoraj osem mesecev po ustanovitvi, so imeli včlanjenih 50 odraslih, kar pomeni, če upoštevamo še mlade, da je »Karantanija« že od vsega začetka združevala najmanj sto ljudi slovenskega porekla.

Kmalu po ustanovitvi je odbor sklenil tudi, da mora »Karantania« imeti svoje oddaje na radiu, če bo le mogoče. Možnosti za to so takrat že obstajale, druge so se odpirale. Z začetkom sedemdesetih let se je začel močno uveljavljati multikulturalizem in v koraku s tem so si etnične skupine pridobile markikator ugodnost in pravico, ki je prej niso imele — tudi radijske (pozneje tudi TV) oddaje v lastnih jezikih na posebnih kanalih. Malo pozneje je to prišlo pod okrilje vlade, ki je preko svoje Special Broadcasting Service (SBS) te programe financirala, kot jih še danes. Radijske oddaje je bilo možno emitirati tudi iz studiev nekaterih privatnih radiooddajnih družb.

Radio »Karantania« na 2XX

Prvo pobudo za to, da bi »Karantania« imela svoje radijske oddaje, je dal rojak Frank Bresnik iz sosednjega mesta Queenbeyan, ki je potem v oddajah tudi sodeloval in včasih prevzel odgovornost za urejanje.

Ohranjeni sporedi, ki so nam na voljo, se začno s prvim oktobrom 1976, vendar so se oddaje začele že kak mesec dni prej, gradivo s teh prvih oddaj pa se je izgubilo.

Komunalna radiooddajna postaja je bila ustanovljena v začetku julija 1976. Imenovali so jo »2XX«. V septembru istega leta je s te postaje začela oddajati tudi »Karantania«, oziroma »Radio Karantania — 2XX«, kot so imenovali te oddaje.

Poleg že omenjenega Bresnika so pri oddajah sodelovali še Albin Grmek, Ciril Setničar, Marija Urbas, Marija Kores, Bert Pribac, gospa Poklarjeva in drugi.

Bert Pribac, kot se kasneje ob peti obletnici oddaj spominja, je kot napovedovalec začel s prvo oddajo, pri kateri so kot uvodni glasbeni motiv uporabili pesem N'mau čez izaro. Pri naslednjih oddajah so to pesem opustili, ker so poslušalci želeli nekaj veselejšega. Izbrali so Avsenikovo vižo Iz dežele glasbe in petja, in ta je poslej tudi ostala.

Prvo oddajo 3. septembra 1976 so tako rekoč delili s Slovensko-avstralskim društvom Triglav Canberra (SADCI — uradna kratica za Slovensko-avstralsko društvo Canberra — inkorporirano). Komaj toliko, da so zavrtili nekaj glasbe, povedali nekaj pozdravov in čestitk ter poslušalce obvestili o naslednji prireditvi Karantanije, že je bila oddaja prekinjena — po dvanajstih minutah, nakar je SADCI nadaljevalo s svojim programom.

Druga oddaja 17. septembra 1976 je bila že v celoti od »Karantanije«, zato so takrat lahko podali že več novic iz svoje sredine, iz domovine in od drugod, pa tudi več glasbe so imeli.

Radio »Karantania na 2XX« se je oglašal vsak drugi petek ob pol osmih zvečer. Spored je vsakokrat trajal samo pol ure, zato je razumljivo, da so morali vsako minuto zelo smotno izrabit. Pravico do oddajanja so morali plačevati; ura oddaje je stala \$40, uporaba postajnih smemalnih naprav pa še dodatnih \$ 150 na leto. Ne samo, da so uredniki

in napovedovalci opravljali svoje delo brezplačno, ampak so spočetka, dokler se društvo ni »postavilo na noge«, te oddaje tudi sami plačevali. Kasneje je to pokrivala društvena blagajna.

Vsaka njihova oddaja se je začela z uvodnim glasbenim motivom. Vmes je bil pozdravni nagovor, sprva samo v slovenščini, pozneje pa tudi v angleščini:

»Dober večer, dragi Slovenci, to je vaša oddaja na radiu 2XX pod uredništvom Karantanije«. Ob izteku te melodije so sledile društvene novice ali poročila, obvestila, čestitke, vmes pa vedno nekaj domače glasbe. Pri podajanju sta se navadno menjavala napovedovalec in napovedovalka.

Mlada »Karantania« je kmalu navezala prijateljske stike z drugimi društvi. Stiki in sodelovanje z drugimi Slovenci je »Karantancem« dajalo prepotrebno moralno oporo, občutek, da niso sami, ampak enaki med enakimi, da so priznani v svojih prizadevanjih. Radio »Karantania« je v oddaji 1. oktobra takole poročal o tem:

»Navzlic vsem začetnim težavam SD »Karantania« kar uspeva in je zdaj priznana od drugih društev v Avstraliji, ter seveda registrirana pri krajevnih oblasteh. Slovenski list »Triglav« v Sydneyu je že večkrat objavil novice o našem delovanju kot tudi daljše članke izpod peresa našega tajnika. Tudi Vestnik Zveze slovenskih društev, ki izhaja v Melbourneu, nas ni pozabil in nas je že dvakrat omenil...«

Vsak uspeh, vsak dosežek je lahko samo nova spodbuda k nadaljnjemu delu, k novim uspehom. Tako v oddaji 1. oktobra 1976 poročajo o dobro obiskanem plesu »Karantanije« in so navdušeni nad ansamblom Veter, ki ga sestavljajo mladi slovenski fantje iz Canberre. Čez dva tedna poslušalcem spet povedo o teh fantih: da se za njihovo igranje zanimajo slovenska društva širom Avstralije, da so igrali Poljakom in da so že zasedeni za nekaj sobot vnaprej.

S ponosom poročajo, da je sin slovenskih staršev, John-Ivan Urbas na zaključni ceremoniji Edmundovega koledža v Canberri dobil kar dve akademski pohvali iz matematike in ekonomije, kar ga postavlja med najboljše študente na šoli.

In dalje o mladih: da je zaradi odličnega uspeha v šoli, že pred diplomo, dobil ponujeno prosto mesto na Avstralski nacionalni univerzi Frederick Pribac...

V peti oddaji 29. oktobra 1976 poleg drugega povedo nekaj malega o namenu oddaj in kaj bi lahko Slovenci storili:

»Uredništvo želi predvsem potom radia nuditi Slovincem v živi besedi možnosti zblíževanja po širjenju naše besede ter bogato zbirko slovenskih pesmi in seveda tudi novic iz domovine...«

... Razumljivo, vsakdo ima pravico povedati svoje mnenje, dobro ali slabo — na dostojen način. Toda, kot Slovenec ima prav tako vsakdo pravico prispevati k slovenski kulturni dejavnosti po svojih močeh. Četudi hodimo vsak po svojih poteh, bi

moral ostati en sam cilj, to je širjenje naše bogate kulture, solidarnosti in dobro ime v avstralski javnosti in prav tako v domovini. Za dosego tega cilja pa je potrebna ljubezen, spoštovanje, malo strpnosti in predvsem narodna zavest vsakega posameznika».

Taka sporočila so bila pogosto odsev takratnih odnosov med Slovenci v Canberri. Spomin na odbite Slake in Slovenski oktet in predstavnike SIM je še vedno bolel, prav tako spomin na izključitev iz članstva v SADCI. Ustanovitev »Karantanije« nekaterim ni šla v račun, stare razprtije in osebne zamere so se nadaljevale. Zato je bilo še kako prav, da je nekdo opominjal, da obstajajo tudi višje vrednote, za katere se lahko zavzema slovenska skupnost. Bilo je še kako prav, da je nekdo pozival k ljubezni, strpnosti in skrbi za narodno zavest.

Tako urednik oziroma napovedovalec v oddaji na božični večer 1976 pove tudi, da so upali, da bi bil ta program skupen. V božičnem vzdušju proslavljanja Kristusovega rojstva naj bi bil skupen spored na radiu izraz pomiritve sprtih strani. Žal, do tega ni prišlo. Ponudba ali upanje sta bila izražena v duhu krščanske ljubezni in odpuščanja ter sprave. No, radio »Karantanija« je za svoje pol ure pripravil odličen versko-kulturni spored, kot je razvidno iz zapiskov. S to božično oddajo in tudi kasneje je radio »Karantanija« učinkovito pobil zaplotniško natočevanje, da uredniku »ni nič do božiča«.

Da namerava »Karantanija« vztrajati, je razvidno tudi iz povedanega v oddaji 18. februarja 1977:

»Naše društvo je na začetku tega meseca obhajalo prvo obletnico obstoja, kar tako, tiho in brez slavlja. Že ob rojstvu so mu vile sojenice prerokovale skorajšnjo smrt in neizbežno propast. Nad zibelko tega dojenčka so se grmadili temni oblaki in strele so švigale od vsepovsod, nevihta je bila vedno v zraku. Njegovih roditeljev vse to ni motilo in plašilo. Skrbno in požrtvovalno so negovali dete, da je lahko neovirano shodilo. Prvi koraki so bili sicer nekoliko negotovi in majavi, toda šibkost je bila hitro premagana, ob podpori skrbnih staršev. Lahko s ponosom rečemo, da po več kot enem letu obstoja društvo »Karantanija« stoji na svojih lastnih nogah trdno na tleh...«

Če si je »Karantanija« dajala duška, da »stoji na svojih lastnih nogah trdno na tleh«, pa je zaradi tega ali zaradi česa drugega moralo nekaj prekipevati v drugem taboru, kajti radio »Karantanija« je 4. marca 1977 predvajal med drugim tudi vest, da:

»Zadnje čase so se razmere med rojaki v Canberri zaostriale. Prišlo je do spora med posamezniki in v odboru sosednjega društva. »Karantanija«, kot vem, se ne misli vmešavati in želi, da bi se sprti rojaki čimprej pobotali in skupno zaplesali pod krovom doma, za katerega so se vsi znojili. Osebnosti bi pa rad povedal tole: Če je med vami kaj potrpljenja, dobre volje in predvsem priznanja, da je rojak, ki misli drugače, tudi človek in Slovenec, potem se bodo stvari pomirile same od sebe, posebno če nas je mnogo takih...«

... z dnem, ko smo prišli v to deželo, smo sprejeli njene zakone, in naj bodo zakoni naše nove domovine tudi nam v merilo. Skrajnost političnih vidikov, ki so jih nekateri prinesli iz stare domovine, naj ne bo merilo vašemu razmišljanju, pač pa dejstvo, da nas je v Canberri malo, in da če se boste preostro opredelili, si jutri ne boste upali govoriti z rojakom, s katerim ste včeraj skupaj opeko polagali. Ali ne bo to sramotno?»

Dve leti po obisku Slovenskega okteta in delegacije SIM je spomin na ta dogodek še vedno močno živ. Mnogim še ni jasno, zakaj niso mogli slišati Oktetovega petja pri SADCI.

SADCI, ki je tudi imelo svoje radijske oddaje in sicer vsak prvi petek v mesecu, kot da je na ta dogodek že pozabilo. Čeprav Slovenski oktet na društvu ni smel peti, je bilo njegovo petje le dovolj dobro, da so njihovo pesem uporabili v svojo oddaji 3. junija 1977. Vsi s tem niso čisto zadovoljni.

Na radiu »Karantanija« v oddaji 10. junija 1977 preberejo pismo poslušalca in sodelavca, ki je pomagal pri organiziranju obiska Slovenskega okteta in delegacije SIM. V tem pismu med drugim pravi, da si šteje v čast, da je pripomogel, da je Slovenski oktet lahko pel po vsej Avstraliji, in da ga ni prav nič sram, če je zavoljo tega bil v zvezi s SIM, jugoslovansko ambasado, slovenskimi duhovniki in avstralskimi oblastmi. Smatra, da je čisto normalno, da morajo imeti za take obiske iz stare domovine organizatorji uradne in neuradne stike z jugoslovansko ambasado. Nadalje v svojem pismu razlaga, da je do ustanovitve »Karantanije« prišlo ravno zaradi tega, ker veliko število članov SADCI ni sprejelo odločitve vodstva tega društva pri onemogočitvi oktetovega nastopa. Izraža tudi upanje, da bo vodstvo SADCI ob podobnih obiskih v bodoče vsaj toliko pametno, da ne bo postavljalo nerealističnih in ekstremističnih pogojev in da bo dostojno, kot so bila različna slovenska društva in cerkvene občine v Melbournu, Sydneyu in drugod, kjer so Slovenski oktet navdušeno sprejeli, ga prijateljsko počastili, brez malenkostnih osebnih prepričanj in kjer so duhovniki, voditelji društev in ambasadni predstavniki skupno poslušali koncerte. Ko je bilo prebrano to obširno pismo, je Slovenski oktet zapel pesem Zabe...

V začetku leta 1978 je obiskala Avstralijo delegacija SIM z njenim takratnim predsednikom Dragom Seligerjem. V delegaciji je bil tudi pesnik Ciril Zlobec. »Karantanija« je priredila srečanje z njimi v občinski dvorani na Hughesu. O tem poročajo v oddaji 16. februarja 1978. Med številnimi udeleženci, kot povedo, je bil prisoten tudi zastopnik za kulturo pri jugoslovanski ambasadi, Jože Moravec s soprogo. Po uvodnih govorih so si ogledali nekaj zanimivih dokumentarcev iz Slovenije, film o Kmečki ohceti iz Wollongonga, pa še filmski življenjepis Otona Župančiča, vmes pa jih je Ciril Zlobec obdarjal s svojo pesniško besedo. V tej oddaji povedo precej o pesniku in za zaključek preberejo odlomek iz njegove pesmi Hiša očetova.

V sporedu 6. julija 1978 med drugim poslušalce obvestijo, da je odbor »Karantanija« na zadnji seji

sklenil, da bodo pri oblasteh vložili prošnjo za nabavo zemljišča, kjer bi si gradili dom. Dopolnili so tudi svoj pravilnik, v katerem bo odslej med drugim stalo tudi to »da se izobeša samo društvena zastava, ki je sestavljena iz slovenskih barv in društvenega grba, za primerne praznike pa tudi avstralska državna... V društvenih prostorih so dobrodošli vsi Slovenci ne glede na vero ali osebno mišljenje...«

Štirinajst dni kasneje vabi radio »Karantanija« člane društva na letno sejo, kjer naj bi obravnavali najem zemljišča in gradnjo doma, spremembe pravilnika, izvolili pa bi tudi novi odbor. Napovedovalec poudari, da bo ta seja najpomembnejša v dosedanjem obstoju »Karantanije«, in da so pred veliko odločitvijo: »Obstajati kot del slovenskega naroda in kot ugledno in spoštovano društvo, ali pa životriti kot razgnan trop brez smisla in cilja...« Pove tudi, da je društveni odbor že vložil prošnjo za zemljišče in da se je že lepo število Slovencev zavezalo za denarno posojilo in pomoč pri gradnji društvenega doma. In poleg potoži: »Čeprav smo tukaj v Canberri že postavili in dogradili en dom, nimamo kam popeljati svojih otrok, družin, prijateljev in tavamo kot izgubljeni. Prav zato smo prisiljeni postaviti si drugega, ker so si našo prvotno streho nekateri nepošteno prilastili.« Sledi pesem Moj dom je zaprt v izvedbi Slakovega ansambla.

Med sporedom 9. septembra 1978 sporočijo novice, da je državni oddelek za Posebne oddajne usluge (SBS) ponudil izdatno pomoč skupinam, ki oddajajo v drugih jezikih. »Karantanija« je to pomoč rade volje sprejela in se je tudi pripravljena prilagoditi pogojem, ki jih ob tem postavlja zvezna vlada. Enako je tudi z drugimi etničnimi skupinami, ki oddajajo v svojih jezikih.

Proti koncu leta 1978 radio »Karantanija« sporoči težko pričakovano novico: oblasti so društvu odobrile najem zemljišča za gradnjo športnih igrišč in klubskih prostorov. To je vsekakor velik uspeh, pravi med drugim napovedovalec, kajti prešli so že dokajšnjo pot od takrat, ko se jih je pred dvema letoma zbrala sedemnajsterica v klubu Marco Polo in odločila, da ustanovijo novo društvo.

Avstralske oblasti so najbrž ugotovile, da Jugoslavija ni le vir cenene delovne sile za avstralske industrijske tekoče trakove, da iz te balkanske države ne prihajajo le polpismeni in nepismeni begunci, ki prinašajo s seboj svoje večne razprtije in še tu med seboj nadaljujejo svoje bratske vojnice, ampak da od tam prihajajo tudi pismeni in kulturni ljudje, ki imajo svoje kulturne potrebe. In mogoče ne bi bilo napak spoznati kaj od tega. In dati tem ljudem nekaj, kar je njihovega.

Tako se je Avstralsko nacionalno filmsko gledališče odločilo za festival jugoslovanskih filmov — v Canberri, aprila 1979.

Radio »Karantanija« je o tem poročal v svojih oddajah aprila tega leta in vabil rojake na ogled domačih filmov, med katerimi so bili tudi slovenski: Praznovanje pomladi, Vdovstvo Karoline

Žašler in drugi. Jugoslovani v Canberri so si tako lahko ogledali devet celovečernih filmov, nekaj risank ter kratkometražnih filmov v jugoslovanskih jezikih in z angleškimi podnaslovi.

V oddaji 10. maja 1979 radio »Karantanija« poslušalcem prebere članek iz Ljubljanskega dnevnika, v katerem tedanji republiški sekretar za mednarodno sodelovanje in podpredsednik SIM, Marjan Osolnik piše o nedavnih srečanjih s Slovenci v Avstraliji. V isti oddaji so poslušalci tudi vabljeni, da darujejo v potresni sklad, ki ga je odprla Commonwealth banka ob velikem potresu v Jugoslaviji. V zvezi s tem spet poročajo v naslednji oddaji, ko navedejo kot primer majhno, komaj ustanovljeno društvo »Planina« v Mt. Isi, ki je za potresne žrtve zbralo kar \$ 3,000.

Vse oddaje radia »Karantanija« so bile prežete s slovensko instrumentalno glasbo in zborovskim petjem. Kaj jim pomenita slovenska glasba in pesem, povedo na začetku oddaje 13. septembra 1979:

»Slovenska pesem nas spominja na slovensko pomlad in na svojce tam za morjem. Naš rod se jih še prav toplo spominja, kaj pa bo z našimi vnuki, ne vemo. Vemo pa, da če jim v razum in srce vlivamo ljubezen do lastnega rodu in do jezika prednikov, jih ne bo sram povedati, da so Slovenci, prav tako kot ni sram izpovedati svojega rodu avstralskim Ircem, Škotom, Waležanom. Mi pa smo tudi in se čutimo avstralski Slovenci. Bog vas vse poživi...«

V oddaji 12. oktobra 1979 se sprašujejo, kako bi lahko spet dobili katero od umetniških skupin iz Slovenije. Zavzemajo se za kaj resnejšega, morda ponovno Slovenski oktet.

V tej oddaji tudi sporočijo, da je senat v Canberri vnesel v svoj zapisnik pismo »Karantanije« in izjavo dvanajsterice uglednih rojakov iz Canberre in Queenbeyana, kjer senatorjem pojasnjujejo, zakaj je prišlo do ustanovitve »Karantanije«.

Proti koncu leta 1979 obvestijo rojake, da je »Karantaniji« dokončno dodeljeno zemljišče, parcela da obsega skoraj poldrugi aker, leži na lepem kraju poleg učiteljskega kluba v Westonu in da odbor pripravlja vse potrebno.

Konec januarja 1980 povedo, da je banka že zagotovila posojilo za gradnjo društvenih prostorov.

Aprila 1980 je avstralske Slovence obiskala skupina ameriških rojakov. Prišli so tudi v Canberro, kjer so jih sprejeli člani »Karantanije« v avstrijskem klubu.

Skoraj celotno oddajo pa je radio »Karantanija« 8. maja 1980 posvetil spominu pokojnega maršala Tita. Pri tem so uporabili tudi citate iz avstralskega tiska, ki prikazuje maršala v realistični in pozitivni luči. Oddaja kot da bi želela nevsiljivo pobijati lažne predstave in protijugoslovanska gesla, ki jih je razširjala peščica jugoslovanskih priseljencev, ekstremnih desničarjev. Med drugim si napovedovalec na vprašanje, kakšen odmev bo imela Titova smrt med nami v Avstraliji, odgovori:

»Saj nas je mnogo odšlo iz domovine, ko so bile razmere še težke. Čas pa ublaži marsikatero rano in nasprotje, tudi nam drugačen kraj in čas ponujata širši pogled, ali nas pa zagrenita, kajti ni dvoma, da tudi tisti, ki so zagrenjeni ob misli na staro domovino ali na njeno oblast, to domovino na svoj način ljubijo. Zato upam, da bo nova doba po Titovi smrti za Slovence in Jugoslovane še bolj odprta, da se bodo ponujale še nove možnosti in poti za mirno in trezno presojanje zgodovinskih dogodkov ter bolj svobodno skupno življenje. Mi živimo v Avstraliji, naša domovina je Avstralija; naši otroci hočejo biti Avstranci — in prav imajo. Vse, kar lahko naredimo, je to, da se — ali veselimo uspehov naše stare domovine ali obžalujemo njene težave. Naša lojalnost in ljubezen sta namenjeni naši novi domovini Avstraliji, nihče pa nam ne more očitati, če ljubimo tudi staro domovino in se zanjo zanimamo.«

Maja 1980 je bil na obisku v Avstraliji prof. Mirko Jurak iz Ljubljane kot gost avstralskega ministrstva za zunanje zadeve in Australia Council ter v okviru kulturne izmenjave med dvema državama. Radio »Karantanija« je imel s prof. Jurakom dolg pogovor, ki so ga emitirali 22. maja 1980, ponovil pa ga je tudi slovenski radio v Sydneyu.

V oddaji 19. junija 1980 radio »Karantanija« opozori rojake na anketne liste, ki jih bodo dobili od društva. Z njihovo pomočjo želijo zvedeti, kaj ljudje mislijo o slovenskih radijskih oddajah in česa si v teh oddajah želijo. V anketne liste so vključena tudi vprašanja o tem, kaj mislijo ob graditvi novega doma in o pripravljivosti za pomoč pri zidavi, bodisi z delom ali z denarjem.

Nekaj tednov pozneje, 17. julija, pa že poročajo o izidu ankete med Slovenci v Canberri in Queenbeyanu. V predhodni analizi podatkov ugotovijo, da lahko z gotovostjo trdijo, da dobljeni odgovori predstavljajo mnenje slovenske skupnosti. Glede novega doma se je pozitivno odzvalo trideset družin, od katerih bi polovica pomagala tudi denarno.

Anketa je tudi potrdila, da ljudje najraje poslušajo narodne viže in pesmi, kratke novice in poročila — predvsem iz domovine in iz dogajanja med avstralskimi Slovenci. Najmanj pa si želijo dolgih političnih razprav ali pa verskih oddaj. Veliko rajši poslušajo radio »Karantanija« kot pa oddaje SADC, za katere menijo, da so preveč versko usmerjene, spolitizirane in v slabi slovenščini.

Društvo »Karantanija« je imelo svoj četrti letni redni občni zbor 10. avgusta 1980. Izvolili so nov odbor in gradbeni odbor. V pravilnik so sprejeli določene točke, ki so se pokazale za prepotrebne v novonastalem položaju. Članstvo se je strinjalo z gradnjo. Posojilo jim je zagotovila Bank of NSW, jamstvo pa bi dalo podjetje Gorenje (Pacific). Člani bi tudi sami prispevali v denarju in delu.

Medtem pa se je zgodilo še nekaj zanimivega in pomembnega za »Karantanijo«: društvu se je priklučilo precej Istranov. To in dejstvo, da so imeli v načrtu razne športne objekte, je bilo vzrok, da so

društvu spremenili ime v Športno društvo »Karantanija-Jadran«. V pravilnik so vnesli točko, da mora biti vsaj 60 odstotkov članov slovenskega ali istrskega rodu, da otroci ustanovnih članov lahko ustanovno članstvo podedujejo po starših in drugo.

Aprila 1981 je slovenske organizacije v Avstraliji obiskal tajnik SIM Marko Pogačnik. Sprejelo ga je tudi ŠD »Karantanija-Jadran« in z njim pripravilo obširen razgovor za svojo radijsko oddajo. Ob tem pa še pogovora s takratnim predsednikom Slovenskega kluba Triglav v Sydneyu Karlom Samso in podpredsednikom istega kluba Petrom Kropetom.

Medtem ko v svojih poročilih govorijo o složnem sodelovanju z drugimi slovenskimi skupinami v Avstraliji, o delovanju slovenskih organizacij in o njihovem napredku, jim je nekoliko žal, da tudi v Canberri ni tako. Koliko časa je bilo izgubljenega zaradi nesmiselnih razprtij! Vendar pa, kot meni napovedovalec v oddaji 13. avgusta 1981, v Canberri že skoraj leto dni ni več preprirov, vsaj javnih ne. To je že dober znak, pravi. In, da bi bilo vsekakor lepo, če bi se tudi v Canberri začeli sporazumevati in skupno delati.

Odslej radio ŠD »Karantanija-Jadran« ne govori več o gradnji novega doma kot v prejšnjih oddajah. Kaže, da se je pri obeh društvi, in sploh med Slovenci v Canberri, nekaj spremenilo. Stare rane so se kolikor toliko zarasle, obrekovanja so se potišala, posamezniki z nesprejemljivimi stališči so se odmaknili v spoznanju, da njihove težnje niso obrodile nobenih sadov v prid slovenstva in v prid združitve. Ni čudno, če so v takem zatišju ljudje začeli razmišljati o možnostih združitve obeh društev.

Na možnost združitve namigne tudi napovedovalec radia ŠD »Karantanija-Jadran« v oddaji 5. novembra 1981, ko meni, da bi bilo z gradnjo boljše počakati, kajti »zadeve med tukajšnjimi rojaki niso več tako napete, in možno je, da se bodo Slovenci le znašli spet pod isto streho kot bratje«.

V silvestrski oddaji 31. decembra 1981 je to že bolj jasno:

»Prejšnji teden smo slišali nekaj lepih besed Mirka Pence, predsednika SADC. Vsekakor se strinjamo z mislimi in besedami, ki jih je izrekel slovenski skupnosti. Njemu in odboru SADC čestitamo k dobri volji...«

... Letos sredi leta smo sklenili, da drugega doma ne bomo zidali, čeprav smo že imeli zemljo in posojilo odobreno...«

... Ker nas ni veliko, je en dom le dovolj za vse, posebno za tiste, ki so ga zgradili. Pravim: bodimo strpni, počakajmo, ne pustimo se hujskati od nikogar, in videli boste — če je spoštovanje in vsaj malo ljubezni brez političnih ali osebnih intrig, potem se vse zravna in slovenska mladina bo uživala trud staršev, ki so si s trdimi žulji prigarali svoj obstoj v novi domovini...«

Tipanja v smeri strpnosti in končne združitve v eno društvo pripeljejo do tega, da se odbora obeh društev navsezadnje sestane.

V oddaji 25. januarja 1982 ta dogodek komentirajo takole:

»To je bil prvi prijateljski razgovor dveh društev po šestih ali sedmih letih prepira, razdora in slabe volje. V prejšnjih letih smo večkrat ponudili roko sprave, vendar doslej nismo nikoli dobili prijaznega odgovora. Treba pa je priznati, da je sedanji odbor SADCi pod vodstvom Mirka Penca, Zinke Černe in drugih predlog sprejel. Razgovori so potekali v prijateljskem ozračju in prepira ni bilo... Že to, da se pogovarjamo, namesto da bi se zmerjali ali zaničevali, je vsekakor lep napredek.«

SADCi je od ŠD »Karantanija-Jadran« dobilo naslednje predloge:

1. da se slednje razpusti, ako SADCi ponudi vsem Slovencem, ki to žele, polnopravno članstvo, seveda proti plačilu gradbenega prispevka, vstopnine in članarine, kakor določa njihov pravilnik,
2. da povrnejo članstvo vsem tistim Slovencem, ki so bili zaradi prepira ob gostovanju Slovenskega okteta in po tem izključeni,
3. da življenjskim članom, ki jim je bil vstop v dom prepovedan, ukinejo to prepoved,
4. da nekoliko popravijo nekaj točk v svojem pravilniku.

Prigovarjanje k strpnosti in zblizjevanju se je nadaljevalo na vseh ravneh, tudi preko radijskih oddaj. To je bilo opazno v »karantanski« oddaji 26. marca 1982, kjer ŠD »Karantanija-Jadran« vabi rojake na svoj letni ples in pri tem izrazi upanje, da bodo v dogledni prihodnosti vsi Slovenci v Canberri imeli skupne plesne. V isti oddaji tudi brez pridržkov posredujejo obvestilo SADCi, ki vabi na društveni piknik. Hkrati napovedovalec pripomni, da bi bilo lepo, če bi tudi piknike imeli skupaj in povabi vse, ki so prijateljsko razpoloženi in niso jezni na nikogar, naj gredo na oba piknika in delajo spravo, kajti »počasi bomo vsi uvideli, da smo vsi sinovi in hčere istega naroda«.

Napore k združitvi podpre tudi Marijan Peršič, urednik melbournskega Vestnika v enem od svojih uvodnikov v tem glasilu, kjer med drugim zapiše:

»... Zato z radostjo sprejemamo vesti o tem, da je sedaj po več letih prišlo do stikov med obema društvoma v Canberri. Namen razsodnih ljudi na obeh straneh je premostiti razlike, ki so v precejšnji meri osebostnega značaja, in najti bazo, na kateri bi lahko združili vse svoje zmožnosti ter skupno nastopali...«

Da se je gora med dvema društvoma premaknila, priča tudi obvestilo ŠD »Karantanija-Jadran« v radijski oddaji 29. aprila 1982, v kateri urednik oddaj in napovedovalec Bert Pribac poleg vabila na društveno zabavo pripomni, da upa, da je to zadnji ples tega društva. to obrazloži z besedami, da so se odnosi med Slovenci v Canberri toliko popravili, da prav kmalu ne bo več treba dveh društev, kajti ŠD »Karantanija-Jadran« je sklenilo, da se razpusti, če bodo vsi Slovenci, ki to žele, dobrodošli in včlanjeni v SADCi. Bert Pribac nadalje pove, da ga je občni zbor SADCi sprejel nazaj v svoje članstvo

in s tem pokazal precej dobre volje in pripravljenosti, da se nasprotja in prepiri čimprej pokopljejo.

Podobne izjave o skorajšnji razpustitvi ŠD »Karantanija-Jadrana« in združitvi obeh društev ponovijo še v dveh naslednjih oddajah.

In v oddaji 29. julija 1982 Bert Pribac še zadnjič poudari: »V Canberri nas je malo in dobro je, da smo po tolikih letih dozoreli, da se lahko vsi srečamo pod isto streho slovenskega doma, pa čeprav si ne vidimo vedno iz oči v oči. Prostora je za vse. Tu ne gre za revne ali bogate, pametne ali neumne, bele ali rdeče, črne ali sive, ampak za to, da smo vsi slovenskega rodu in da moramo potrpeti skupaj...«

Tako je kocka vnovič padla. ŠD »Karantanija-Jadran« je bilo formalno razpuščeno in združeno s SADCi.

Združili sta tudi obe slovenski radijski oddaji. Napovedovalec v oddaji 12. avgusta 1982 pove:

»Dragi slovenski rojaki, lepo vas pozdravljam v svojem in v imenu Slovenskega društva Canberria. Kot vidite že po uvodnem motivu, je zdaj oddaja enotna. Po dolgih letih se je zgodilo, da smo Slovenci spet zedinjeni pod isto streho. Od danes naprej bodo vse slovenske oddaje pod okriljem Slovenskega društva Canberria, ker je bila večina članov »Karantanija« sprejeta nazaj v društvo...«

Če bi poleg že povzetega iz oddaj radia »Karantanija« oz. ŠD »Karantanija-Jadrana« še podrobno analizirali samo sestavo radijskih sporedov, bi prišli do ugotovitve, da so bile te oddaje glede na prostor in čas, vsebinsko izredno bogate, informativne, zabavne, poučne, moralno, kulturno in narodnostno vzgojne. Tematsko so bile dovolj dobro uravnovešene, da so lahko bolj ali manj vsakogar s čim zadovoljile. Mestoma kar preseneča, koliko zanimivosti je bilo podanih v tridesetih minutah, kolikor je trajala vsaka oddaja, in to v res lepi, sodobni slovenščini (in tudi angleščini).

NOVICE iz življenja in dela avstralskih Slovencev in njihovih organizacij so zajemale slovenski spekter širom Avstralije.

NOVICE iz stare domovine so bile redne in iz vseh sfer življenja, dogajanja. Jemali so jih iz slovenskega tiska (Delo, Dnevnik, Naši razgledi, Rodna gruda idr). Poročali so tudi o življenju Slovencev na avstrijskem Koroškem, v Italiji, Argentini in drugod.

GLASBA, ki so jo predvajali, je bila skoraj izključno iz narodnozabavne zvrsti, vendar pa so predstavili tudi opero Gorenjski slavček in še kakšno resnejše glasbeno delo. Pogosto je bilo na vrsti zborovsko petje, pri katerem so prednjačile pesmi Slovenskega okteta.

LITERATURA ni bila zanemarjena. Izdatno so posegali v zakladnico slovenske poezije in proze, če jim je to le dopuščal omejeni čas. Večkrat so predstavljali nove knjige.

VERA je prišla na svoj račun predvsem ob tradicionalnih praznikih, kot sta božič in velika noč, ko so bile skoraj celotne oddaje izrazito versko, krščansko prirejene. Pa tudi sicer so pogosto citirali nauke iz Svetega pisma.

Pri podajanju političnih in gospodarskih novic in podatkov iz stare domovine niso skoparili, vendar pa tudi nikoli predsedali z njimi. In pri tem so bili objektivni, realistični, brez vsakršnega napihovanja slabih novic, podvajanja ali spreobračanja resnice. Skratka, v vseh smereh svojih oddaj so našli tisto ravnotežje, ki je za tukajšnji slovenski živelj idealno, oziroma bi naj tako bilo: ljudem so nudili tisto, kar so želeli, ob tem pa še tisto, kar so potrebovali od takih oddaj, kar jim je bilo v prid in jih tudi vzgajalo ter jim utrjevalo narodno zavest.

Kakor je bil nujen razcep na dve društvi, tako je bila potem spet nujna in potrebna združitev. Kajti, malo število Slovencev v Canberri in bližnjem Queenbeyanu ni tolikšno, da bi zmoglo dve društvi.

Ko so se pokazale možnosti združitve, je bila »Karantanija« blizu svojega cilja, in ko je do združitve prišlo, je bil njen cilj dosežen, prvotno, ustanovno poslanstvo končano. Na cilju je ostala samo še nagrada za vse Slovence v Canberri: združeno in močno društvo — Slovensko-avstralsko društvo Canberra Incorporated (SADCI).

V letu 1988, šest ali sedem let po združitvi, so rokaji v Canberri še vedno složni. Eni in drugi, ne

glede na politično prepričanje, so ponosni na svoje društvo. Društvo je že dolgo izplačano in v celoti v lasti vseh članov. Spoznali so, da je strpnost boljša od vsakršnega skrajnostnega odstopanja. Iz navad in pravilnika nekdanje »Karantanije« so prevzeli marsikatero dobro stvar. V društvu je dobrodošel vsak, ki pride s poštenim in dobrim namenom. Tudi pred gosti iz stare domovine ne zapirajo vrat. Sprejeli so tako slovenskega škofa kot predstavnike SIM. V letu 1985 so prav lepo sprejeli takratnega predsednika SIM, Matjaža Jančarja in takratnega slovenskega ministra za kulturo, dr. prof. Matjaža Kmecla ter druge predstavnike iz Slovenije.

Kot vrsto let prej, ima tudi v času tega pisanja društvo složen, napreden, odbor, ki močno podpira tako šport kot kulturo in je izdatno podprl tudi naš Zbornik 1988.

V Canberri nadaljujejo tudi z radijskimi oddajami, ki so prav tako zmerne, bogate, informativne, zabavne, poučne, moralno, kulturno in narodnostno vzgojne. Velika zasluga za to gre, to moramo priznati, Bertu Pribcu, ki je te oddaje že od vsega začetka napajal iz svoje intelektualne baterije, eden redkih intelektualcev, ki so dejavni pri naših društvih. Ob njem pa gre priznanje tudi drugim njegovim sodelavcem pri radiu, posebno Milki Penca, Žinki in Janezu Černetovima in drugim članom ter odbornikom.

Foto: Karlo Pesjak

Pogovor s pesnikom Tonetom Kuntnerjem

Ste priznani slovenski pesnik mlajše generacije in tudi v Avstraliji zelo priljubljeni. Ali bi za naše Slovence povedali kaj o sebi: o vašem poreklu, življenjski poti, svojem delu in ciljih?

Doma sem s Trat v Slovenskih goricah. Rojen sem bil kmečkim staršem 13. 5. 1943. Družina je bila številna. Mati, oče, pet otrok in dva preužitkarja. Osnovno šolo sem obiskoval na Zg. Velki (Marija Snežna) v Slovenskih goricah, gimnazijo v Mariboru, Akademijo za gledališče, radio, film in televizijo pa v Ljubljani. Po diplomi na tej akademiji sem se kot igralec zaposlil v Mestnem gledališču ljubljanskem. Sodelujem tudi pri radiu, filmu in televiziji.

Še preden sem se začel poklicno in temeljiteje ukvarjati z gledališčem, sem pisal poezijo. Leta 1966 sem izdal prvo pesniško zbirko Vsakdanji kruh. Poezija je moja glavna umetniška dejavnost. Potem so sledile zbirke: Lesnika, Pesniški list, Mrtva zemlja, Trate (izbor), Ledene rože, V lesu ogenj, Slovenske gorice, Moja hiša (izbor). Na natis pa čaka nova zbirka pesmi z naslovom Koprive.

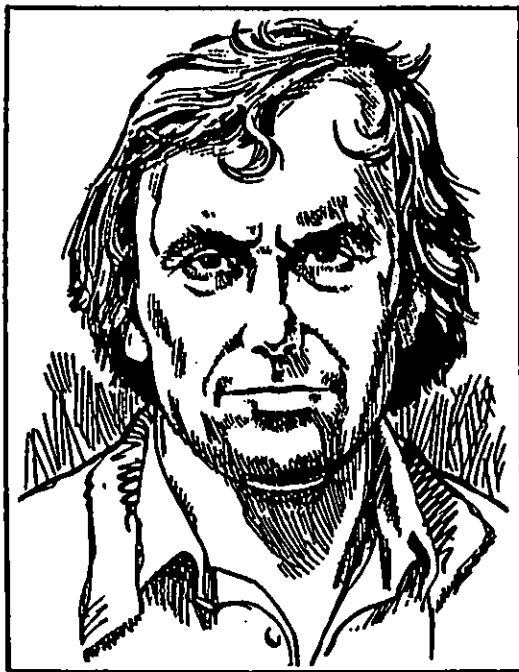
Obiskali ste že Avstralijo. V čem se je vaše doživetje Avstralije najbolj razlikovalo od predstav, ki ste jih o tej deželi imeli prej?

O Avstraliji prej nisem vedel veliko. Le to, da je zelo daleč in prostrana. Vendar se človeku prave razsežnosti odkrijejo šele, ko jih zares sam doživi. Razdalje so res neizmerne. Način življenja me ni posebno presenetil, ker sem podobno doživel že v Združenih državah Amerike. Prijetno so me presenetile urejenost, čistost, predvsem pa manj vročičnosti, kot smo je vajeni v Evropi. Posebnost Avstralije se mi je zdela, seveda v okviru mojih skromnejših svetovnih izkušenj, obilje in raznovrstnost prehrane.

Kaj vam je bilo najbolj všeč in kaj vam je v Avstraliji najmanj ugajalo?

V Avstraliji sem se sukal le v slovenskih krogih. V teh sem doživel toliko prijaznosti, gostoljubnosti, pristrčnosti, da si kaj takega nisem mogel niti predstavljati. Na odprtost ljudi, ki sem jih srečeval, sem se podzavestno po svojih močeh tudi enako odzival. In ta stik, ki je povsod nastal, mi je pustil najgloblji in nepozabni vtis, celo nekakšno bolečino, ki se je ne morem znebiti. Na ta srečanja se spominjam z nostalgijo, kakor jo oni tam še veliko močneje čutijo (v hrepenenju po svojih tu in po slovenski deželi).

Razveselilo me je to, da so tam v daljni novi domovini moji rojaki uspeli in da na svojo deželo in jezik niso pozabili. Ob vseh prelepih doživetjih s Slovenci so mi reči, ki mi ne ugajajo v Avstraliji,

Tone Kuntner

Portretiral Vasja Čuk

zbledele in te tudi niso kakšna avstralska posebnost, ampak se nanašajo na negativnosti, ki jih civilizacija nasploh prinaša s seboj.

Sklenil sem mnoga prijateljstva s slovenskimi literarnimi in umetniškimi ustvarjalci. Zaradi njih mi bo ostala Avstralija nepozabna. In tudi zaradi pristrčnega srečanja z avstralskima umetnikoma, kiparjem Williamom Rickettsom in pesnikom Andrewom Lansdownom.

Kako oziroma s čim avstralski Slovenci lahko največ pripomoremo, da bi naša matična domovina kar najbolj polno zaživela in se uveljavila v svetu?

To bi bilo treba vprašati kakšnega strokovnjaka z gospodarskega področja, kajti to je najbrž področje, kjer bi potrebovali več moči in pameti, da bi bolj polno zaživeli in se vključili v svetovne tokove napredka. Dejstvo je, da smo Slovenci prav tako sposobni kot katerikoli drug narod na svetu in da veliko naše slovenske pameti pomaga k napredku drugim.

Kako torej v stanju, v kakršnem pač slovenski narod je, pomagati, koristiti?

Jaz bom odgovoril pesniško. Z ljubeznijo. Če je ljubezen prava, se najdejo tudi vsakršne poti in načini, da pomagaš. Zelo pomembno je ob tem, da Slovenci, kjerkoli smo, čutimo in gojimo svojo pripadnost, svoj tako imenovani skupni kulturni prostor.

Kako gledate na sedanjí položaj Slovenije v Jugoslaviji in Evropi?

Položaj Slovenije v Jugoslaviji ni lahek zaradi gospodarskih težav, v katerih živimo. Vendar se v Sloveniji dogajajo na vseh področjih reči, ki so spodbudne. Vse bolj svobodno dihamo in vse bolj zreli smo za odprto konfrontacijo z resnico. To je zelo pomembno. Verjamem, da imamo dovolj moči in volje, da stopimo v korak z razvito Evropo in da ubranimo svojo identiteto.

Katero delo vam za poklicnim najbolj odgovarja? Imate kakšnega »konjička«?

Imam srečo, da poklicno opravljam delo, ki mi je tudi »konjiček«. Za to moje delo, gledališko, predvsem pa literarno, je treba tudi veliko miru, ki ga pa iščem v naravi, v gozdu, med drevesi, na travnikih ... in v svoji družini.

Kaj si predstavljate pod oznako »uspeh v življenju«?

Za uspešnost v življenju štejemo po navadi večje ali manjše materialno blagostanje. Vse je odvisno od tega, kaj človek od življenja pričakuje in kako je zahteven. Materialno in duhovno. Meni materialna plat ne pomeni veliko, čeprav je najbrž res primarna. Pomembneje se mi zdi, kako si človek življenje duhovno napolni, kako si ga osmisli, kako se v življenju uresniči z vsem, kar počne — kako koristno preživi svoje življenje — ne le zase.

Kakšni so vaši načrti za bodočnost?

Načrti? Ti prihajajo sproti. Z življenjem in delom. V igraltvu sem zelo odvisen od načrtov drugih. V poeziji pa, kot pravimo, od božje milosti. Nekaj, seveda, načrtujem tudi sam: recimo delo s študenti na AGRFT, pri predmetu umetniška beseda.

Pogovarjal se je ing. Ivan Žigon

TONE KUNTNER

MOJA HIŠA

Moja hiša razpada,
(razžira jo čas),
da ni več streha človeku,
da ni več sanjam zavetje.
Ali je to še moja hiša?

Moji bratje živijo
daleč od domačije,
daleč drug od drugega
in vse bolj daleč od sebe.
Ali smo še bratje?

Moja dežela se duši
v dimu in v lažeh,
da ubija upanje
v rastlinah in v ljudeh.
Ali je to še moja dežela?

Moji prijatelji odhajajo
iz moje dežele —
ali se vdajajo tokovom
umazanih rek.
Ali smo še prijatelji?

MY HOUSE

My house is crumbling,
(time is eating it),
so that it offers no roof to Man any more,
so that it is no more a shelter to dreams.
Is it still my house?

My brothers live far away
from the old home,
far away from one another
and so much farther from themselves.
Are we still brothers?

My country is stifling
in smoke and in lies,
and thus killing the hope
in plants and in Men.
Is this still my country?

My friends are leaving
my country —
or they are engulfed by the streams
of dirty rivers.
Are we still friends?

Translated by: Mara Mericka

Med brati v Avstraliji

Daleč na obzorju se je delalo sobotno jutro, ko se je doma v Sloveniji, od koder sem prihajal, petek komaj prav znočil. Sedel sem ob oknu Qantasovega jumbo-jeta, ki je premagoval zadnje ure leta od Singapura do Melbournu.

Pod menoj je ležala Avstralija. Vmes so bile le raztrgane kope oblakov. V velikih so se rojevali bliski. Vsake toliko časa so se razsvetlili kakor strašne steklene gore. Na vzhodnem nebu se je kakor iz morja dvigovala svetloba, ki je kmalu peklensko zažarela kakor ogromen požar. Sonca nisem videl nikjer.

Gledal sem tja proti južni obali, kjer so se Slovenci, h katerim sem bil namenjen, prav tako predavnimi leti nekoč prevzeti od lepote in upanja, zastrmeli v zarjo tistega davnega dne. In se tam naselili.

Tja so prišli z naših bregač in dolin, iz naših revnih koč — ali pa kar tako — iz naivnega hrepenenja, da bi prijeli sonce, kakor pravi moj prijatelj, pisatelj Tone Partljič v eni svojih črtic, katerega nekaj knjig sem nosil s seboj.

V prepolni torbi slovenskih knjig, ki je ležala pri mojih nogah, ker je zaradi prevelike teže nisem mogel spraviti z ostalo prtljago, je bil tudi Prešeren in mnogo naših pesnikov, ki so kdaj srčno spregovorili o naši tragični slovenski usodi. O našem izseljenstvu in razseljenstvu. Seveda je bilo med njimi največ mojih knjig pesmi **MOJA HIŠA**, zaradi katere sem se pravzaprav znašel na tej poti. Moji avstralski rojaki jo namreč prevajajo v angleščino, da bi jo razumeli tudi njihovi otroci in vnuki ter angleško govoreči prijatelji.

Veliko te naše slovenske žalostne poezije sem nosil s seboj v torbi in v glavi. In bil sem vse bolj vznemirjen, ko sem se bližal srečanjem s svojimi rojaki, kajti nisem vedel, kako odkrito si bomo pogledali v oči in kako si bomo drug drugemu odprli srca.

Zgodilo se je najprisrčnejše, — kot si je le mogoče želeti — od prvega srečanja v Melbournu do zadnjega slovesa v Perthu.

Ob svojih prejšnjih prijateljih Jožetu, Pavli in Mari, ki sem jih pred leti spoznal doma in ki jim je na duši slovenska pesem, sem pridobil — ob mnogih drugih — še Petra, Vasjo, Berta, Danijelo, Cirila, Ivana... ki so sooblikovalci naše literature, naše umetnosti, našega duha. V najbolj oddaljenem kotu skupnega slovenskega kulturnega prostora!

V naših društvih in klubih, ki so veličastna živa obeležja slovenske marljivosti in gospodarnosti, smo se pozdravili, kot da se od nekdanj poznamo: Primorci, Belokranjci, Dolenjci, Gorenjci, Koro-

šci, Prekmurci, Štajerci; sovaščani in sosedje z Marije Snežne, Sladkega vrha, Apač, Žic, Jakobskega in Jurovskega dola, Ormoža, Bistrice... Med svojimi v Melbournu, Geelongu, Brisbaneu, Canberri, Wollongongu, Sydneyu, Adelaidi in Perthu sem se počutil kot doma. Po toplini in po jeziku. Moja hiša je bila nenadoma tudi njihova hiša, moja resnica njihova resnica, moje sanje njihove sanje, moje hrepenenje njihovo hrepenenje, moja bolečina njihova bolečina... Premislili in prehodili smo skupaj vse naše poti in brezpoti. Vse se je dogajalo v sveti zbranosti in se navadno končalo, kakor običajno pri Slovencih, veselo — s petjem žalostnih slovenskih narodnih. Držeč se čez ramena smo se poslavljali in

»nazadnje še, prijatli,
kozarce zase vzdignimo,
ki smo zato se zbratli,
ker dobro v srcu mislimo.«

In razhajali smo se, kakor bi bili zares bratje in sestre. Slovo je bilo težko.

Doživel sem veliko takih slovesov. Vsako me je na novo in globlje ranilo. Spraševal sem se, kaj nas je Slovence tako razselilo? Kakšna prekleta usoda?! In obšla me je sanjska želja, da bi imel velikansko ladjo, ki bi sprejela šeststotisoč ljudi in bi z njo pobral vse Slovence od Avstralije, Južne in Severne Amerike in jih pripeljal v Tržaški zaliv ter jih vrnil v gnezda njihovih hrepenenj. Svoji deželi bi vrnil moči, ki so se razpršile po vsej zemeljski obli, vrnil bi ji volje in upanja.

Novi domovi naših ljudi tam so veliki in lepi, nova domovina bogata in prostrana, brezmejna in velikih možnosti, pa vendar...

Ivan mi je pripovedoval o avanturi slovenskega mladeniča, ki si je iz bolne želje, da bi poletel v Evropo, »sposodil« majhno letalo. Že sredi avstralske pušave je moral zasilno pristati. Prepešačil je tristo kilometrov, kar so v teh razmerah zmožni le domorodci, da se je rešil.

Značilna za to daljno deželo emigrantov je Petrova zgodba o stari ženici, ki je zaradi vedno bolj čudaškega obnašanja prišla v varstvo psihiatrične klinike. Peter, ki je tam zaposlen, je imel nalogo raziskati njene življenjske razmere. Dolga leta je živel sama, tujka v daljni tujini. Zaprta med svoje stene je venomer nekaj šivala. Strastno in skrivnostno. Ko so stanovanje pregledali, so našli množico kovčkov, — polnih zgotovljenega šivanja — pripravljenih za na pot. Za vrnitev v domovino — **BESARABIJO**. Tako je z velikimi črkami pisalo na njih. Nihče ni vedel, kje je to in v kateri državi.

Le to so vedeli, da je nekje daleč v Evropi. Vsa leta je šivala zaman. Zadržali so jo na kliniki.

S Pavlo in Jožetom smo na sidnejskem pokopališču, ki je znano kot eno največjih ali sploh največje na svetu, iskali slovenski kot. Iz avtomobila smo videli ukrajinskega, židovskega, grškega... Hvala bogu, slovenskega nam ni uspelo najti. Sicer pa so vse te slovenske smrti v meni.

En grob sem pa le obiskal. Grob strica Albina. Na Zlati obali, pod zlato palmo, na vrtu njegovega novega ne dolgo naseljenega doma. Prinašal sem mu pozdrave od njegove devetdesetletne matere. V spomin sem dobil njegovo zlato uro, ki jo je nosil, ko je prihajal domov na obisk. Štela mu je čas, ki se je vedno prehitro iztekel, ko se je moral vrniti. In odštela mu je tudi zadnjo uro. Od takrat je stala. Jaz sem jo zopet vrnil v tek. Najprej je odštevala moje avstralske dneve, ki so bili vsi prelepi in prekratki.

Ko me je ogromen Qantasov ptič nesel proti Evropi, sem venomer pogledoval nanjo. Še vedno je kazala avstralski čas, čas mojih dragih prijateljev, mojih ljubih, gostoljubnih bratov Slovencev, pri katerih sem preživel nepozabne ure. Zdaj so se spet odpravljali na delo, pridni kot mravlje, v svoj novi avstralski dan, ko je naše letalo objela noč. Ki je ni in ni hotelo biti konca. Leteli smo za soncem. In ga nismo mogli dohiteti.

Vedel sem, da nas bo dohitelo nekje doma. Kar naprej sem se oziral nazaj...

Spomin mi je uhajal k njim, ki jih morda nikoli več ne bom videl, in v tisto moje prvo avstralsko jutro, ki je žarelo krvavo in zlato. Morda pa tisto ni bilo sonce, ampak so žarela njihova velika hrepenenja srca.

V dneh od 9. januarja do 19. februarja 1987

Našega pesnika Toneta Kuntnerja smo naprosili, naj napiše kaj za »Zbornik avstralskih Slovencev«, saj smo ga že cepili na našo prostrano, sončno deželo. Vprogramirali smo mu tudi instinkt lastovk, ki ga bo odslej mučil vsako evropsko pozno jesen in se ga ne bo znebil do konca dni. Torej je po eni strani že avstralski Slovenec.

Od njega pa smo namesto potopisa, referata ali poročila prejeli tri pesmi, kar nas prijetno prese- neča in jih v tem Zborniku objavljamo.

Veseli smo jih bolj kot česarkoli drugega. Zaradi vrednosti, ki je večja, kot bi jo imelo poročilo, pa tudi zato, ker spoštujemo Franceta Prešerna, ki ni bil samo velik pesnik, ampak tudi velik mislec. (»Pusti peti mojga pevca, kakor sem mu grlo ustvaril.«)

DEVET GORA, DEVET VODA

Devet gora, devet voda
smo preleteli
kakor ptice.

Zgubili smo smeri neba,
moči telesa in duha
in perutnice.

Vrnil bi se v stari kraj,
ko bi leteli le v sanjah, —
a smo leteli let resnice.

GOVORILA SVA V JEZIKU DREVES

Umetniku Williamu Rickettsu

Govorila sva
v jeziku dreves.

Tako govorim
v svojem lesu
s stoletnimi hrasti.

O duhu,
svetlobi,
miru
in večnosti.

Govorila sva
kakor stara prijatelja;

kakor bi se ne srečala
prvič

in kakor bi se ne srečala
zadnjič.

NAŠEL SEM

Našel sem tisto samotno vas,
našel sem tisto hišo na samem,

le gospodarja nisem več našel.
Nisem pripotoval pravi čas.

Rekli so mi, da je odšel,
kar nenadoma, brez slovesa.

Nosil sem srčne pozdrave zanj,
ki jih je prekravila tujina,
pozdrave od vnukov, od hčere, od sina...

In jih še nosim. —

In se razraščajo v mojih prsih
kakor trnovje, koprivje, plevel

in ni nikogar, na svetu nikogar,
ki bi mi jih lahko odvezl.

Wogi, klade in psi

Po preteku petih minut bom v veliki nevarnosti, da me bo kdo udaril po glavi s sodnijskim pozivom ali z odškodninskim zahtevkom, ker govorim o svojih »wog« prijateljih v zvezi s kladami in psi.

Ne vem, ali je izraz »wog« nastal v polni slavi britanskega imperija kot okrajšava izraza »Wily Oriental Gentleman« (Goljufivi, zviti, orientalski gentleman) ali iz Worthy Oriental Gentleman« (Spoštovani, cenjeni orientalski gentleman). Vem pa, da je že precej časa v rabi po Avstraliji. Tako se je vrasel v naš jezik, da večina mojih prijateljev »wogov« odgovori na vprašanje katere narodnosti so, z enostavnim »Navaden wog.«

To pa je že sakramensko trden dokaz, da so postali Avstralci do mozga. Vidite, če se glavni kuhar, žurnalist ali inženir tako prebrisano predstavi kot »samo wog«, to ni le vznemirljivo, ampak tudi izredno podobno avstralskemu načinu predstavljanja, kot na primer »sem prekladalec skledic« (mug punter — zelo težko prevedljivo — op. prevajalca), če je profesionalni hazarder. Ali pa »sem

lovec na podočnjake« (fang snatcher), če je zobozdravnik, ali pa »sem mesar«, če je kirurg. To še posebno velja, če je povedano na miren, nedolžen način po načelu »vzemi ali pusti«.

Kajti za vse Avstralce je beseda »wog« žaljivka in se jo uporablja le tedaj, kadar se želiš komu prikupiti, kot na primer »Tale moj zmešani prijatelj wog« ali »Ti stari wogovski bastard« in pa »Tvoja runda, klada wogovska.« Zdaj vse to moje avstralsko uho pete generacije žali in oni to vedo. Nekoč pa sem jim le povedal, da delajo prisrčen vtis.

Zato ne slišim na to uho, kadar Slovani, Balti, razseljene osebe ali begunci obkladajo same sebe ali druge z »wogi« — debelimi, mastnimi, neumnimi ali še drugačnimi.

Vem, da niso klade (debele ali neumne), niti psi (taki, ki zahrbtno ugriznejo, ali poštni psi — prenašalci govoric) in vem tudi, da imenujejo Avstralijo svojo domovino. Zato se vedno, preden koga imenujete »wog« ali pokličete »wog«, spomnite na to, da je vsakdo ob svojem času, na nekem področju nov in tudi avstralski pionirji so nekoč bili grobi novinci v tej naši deželi, ki je tolikim narodnostim postala nova, velika domovina.

Harry SMITH je pesnik, novinar, avtor mnogih del. Ron je bil v Sydneyu NSW pred petinpetdesetimi leti in mnogo potoval po Avstraliji in njenih teritorijih, vključno Kokosove otoke. V Zahodni Avstraliji je bil urednik regionalnega časopisa in kolumnist.

Wogs, Logs and Dogs

About five minutes from now I am in grave danger of being bashed on the scone with a writ or a tort or some other suppressive device by talking about my wog mates as well as »logs« and »dogs«.

Whether or not the term WOG originated in the rip roaring days of the British Empire as a shortened version of the term Wily Oriental Gentleman or Worthy Oriental Gentleman I know not but I do know it has been around a fair while in Australia and has become so much a part of the language that most of my wog mates tell strangers who ask what nationality they are, that they are »just wogs«.

This is, in itself, damning evidence that they have become Australian to the bone. For, you see, to hear a chef, architect journalist or engineer describe themselves wickedly as »just a o wog« is not only irritating but strongly similar to the Australian way of describing himself as a »mug punter« when he is a professional gambler, a »fang snatcher« when he

is a dentist or »a butcher« when he is a surgeon; especially when it is done in a soft, innocent take-it-or-leave-it manner.

For, to most Australians the term wog is offensive and only used by them as a term of endearment like: »My mad wog mate here« or »You old wog bastard« or »Your shout you dopy wog« and now my fifth generation Aussie ears are regularly offended and they know it but once I let them know they are making an impression they will bore in.

So I just look blank when me Slav, Balt, DP, or reffo mates call themselves or each other wogs-mad, fat, stupid or otherwise.

I know they're not logs (thick or stupid) or dogs (back biters or tale carriers) and I know they now call Australia home So before you call anyone a wog- just remember that everyone is a new chum at some time or another and the Australian pioneers. Themselves, were, once, raw, new chums to what is now our great multiracial nation.

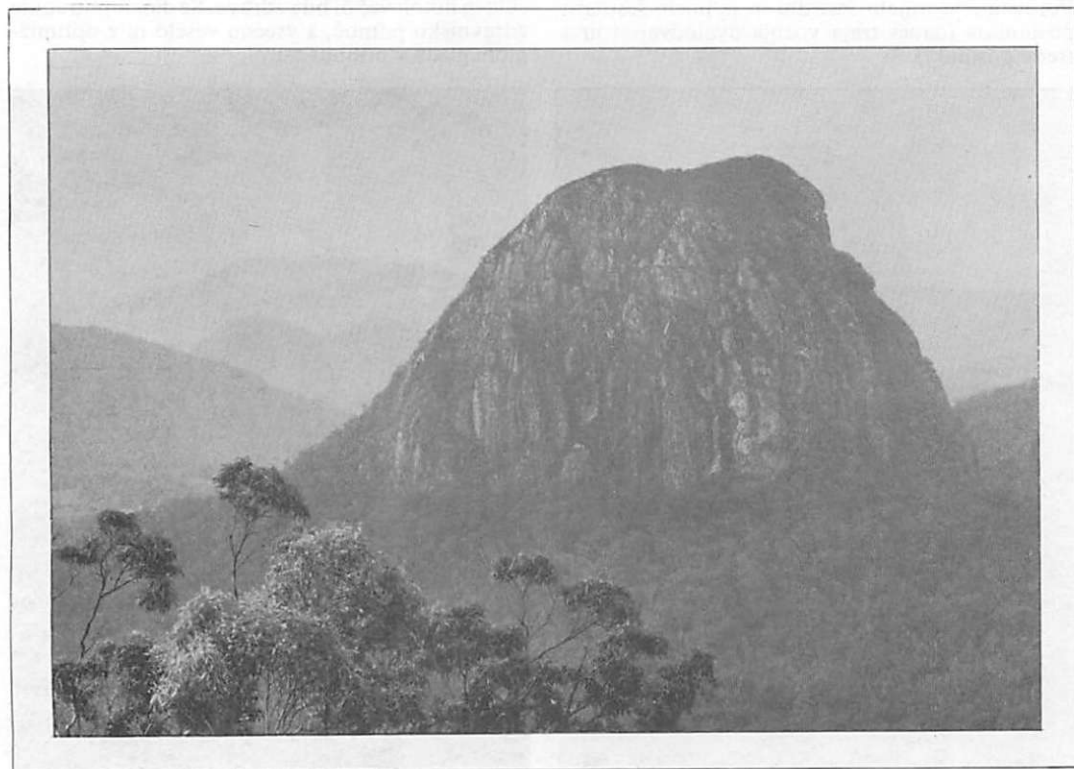

Foto: Karlo Pesjak

Ivanka Pohlen in »Prisega opolnoči«

Ivanka Pohlen je bila rojena pred 62 leti v Pivki na Notranjskem. Ko ji je bilo dvajset let, je ravnateljica šole, gospa Žnideršič odkrila v njej igralski talent. Dodelila ji je vlogo potovke Lovrinke v igri »Prisega opolnoči«, ki so jo igrali ob božiču leta 1945. Komisija, ki si je igro prišla ogledat iz Ljubljane, je stavila z režiserko za šest litrov vina, češ, da je oseba, ki je igrala Lovrinko, stara vsaj štirideset let. Ko so zagledali dvajsetletno Ivanko, so izgubljeno stavo skupaj spili.

Ivanka je s svojim igranjem nadaljevala enajst let. Ljudi je spravljala v smeh in solze. Ploskali so ji. Poznali so jo kot Ivanko Lepčihar.

Leta 1957 jo je avanturistična žilica speljala v svet. »Šlo nas je več iz vasi,« pravi Ivanka. Po desetih mesecih »kampiranja« po Italiji je nemško štirimotorno letalo poneslo Ivanko v Avstralijo. Potovanje je trajalo šest dni in je imelo šestnajst postankov (danes traja vožnja dvaindvajset ur s tremi postanki).

Njeno prvo delovno mesto je bilo v Sydneyu, kot služkinja je bila osem mesecev zaposlena pri avstralski družini. Srečala se je s problemom jezika. Najstarejša hčerka v družini ji je pomagala pri učenju angleščine in tudi Ivankino ime spremenila v Jenny.

Nato se je Ivanka zaposlila pri italijanski družini, kjer je vodila gospodinjstvo. In v tistem času je pri Slovenskem društvu Sydney, v Padingtonu, kjer so se takrat zbirali Slovenci, spoznala mladega fanta Jožeta Pohlana, ki je čez šestnajst mesecev postal njen mož. »S Pepijem sva srečno poročena že 29 let,« pove Ivanka z iskrico v očeh.

Ivanka se je pozneje zaposlila v tovarni pohištva, kjer je težko delala po dvanajst ur na dan. Leta 1969 je v tovarni doživela nesrečo in ko je hodila okrog zdravnikov, jo je dva meseca pozneje povozil še avto. Po teh dveh nesrečah se Ivanka ni več zaposlila in nikoli več ni bila zdrava. Še danes potrebuje zdravniško pomoč, a vseeno veselo in z optimizmom gleda v prihodnost.

Ivanka Pohlen

Prizor iz igre »Prisega opolnoči«

Kmetje v igri »Prisega opolnoči«, Sydney 1986

Ivanka je tudi v Avstraliji nadaljevala z nastopanjem na odru. Igrala je v igri »Glavni dobitek« in tudi često sama kaj šaljivega zapela ali recitirala. Posebno veselje je imela z maškaramami. V srcu pa je ves čas nosila željo, da bi tudi v Avstraliji zaigrala v igri »Prisega opolnoči« Manice Komanove.

Ivanka Pohlen kot potovka Lavrinka

Vloga potovke Lovrinke je bila namreč njena prva, ko je bila še mlado dekle. Ivanka se je odločila, da bo igro sama režirala. V Sydneyu je pri slovenskem verskem središču v Merrylandsu zbrala okrog sebe ljudi, za katere je menila, da bi lahko igrali. Ivanka niti slutila ni, da bo s »Prisego opolnoči« prinesla v našo slovensko skupnost toliko veselja in zanimanja za igranje. V Merrylandsu se je tako rodila igralska družina. Ivanka je v »Prisegi opolnoči« igrala dve zahtevni vlogi. Že omenjeno Lovrinko in staro ciganko Selmo. Obe vlogi je odlično podala. Igra je doživela zelo lep uspeh in je bila dobro obiskana.

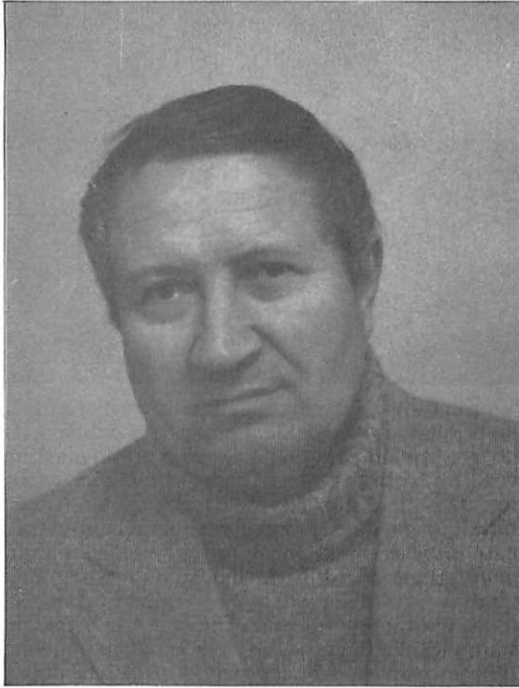
Tri mesece pozneje je igralska družina iz Merrylandsa ponovno nastopala s komedijo »Poslednji mož«, ki so jo igrali v decembru 1986. leta, ter z njo v letu 1987 gostovali tudi pri rojakih v Wollongongu in Canberri. In že se učijo Jurčičevega »Domna«. Obe igri režira g. Ivan Koželj.

Ivanka pa, ki se s svojim upokojenim možem odpravlja na daljši oddih in obisk domovine, pa je že razdelila vloge za komedijo »Micki je treba moža«.

Ivanka zasluži vse priznanje za to, da je pri slabem zdravju in pri dvainšestdesetih letih še zbrala v sebi pogum in veselje, da je tako uspešno režirala »Prisego opolnoči«, ter v njej tudi tako dobro igrala. In obenem ustanovila igralsko družino. »Vesela sem,« pravi Ivanka, »da mi je uspelo k igranju privabiti mlade, že v Avstraliji rojene otroke slovenskih staršev. Sama sem obiskovala italijanske šole in šla skozi težke čase. Moja velika želja je, da bi mladina nadaljevala z igranjem in nastopanjem v slovenskem jeziku.«

Hvala ti, Ivanka, za tvoj trud in za veliko veselje, ki si ga z igranjem in režiranjem prinesla v našo sydneyško slovensko skupnost.

Pred uporabo dobro premešaj

SLAVKO ŠPAROVAC, rojen 24. julija 1930 v Pakracu, Hrvaška. Od svojega tretjega leta do odhoda v Avstralijo je živel v Beogradu. V Avstralijo je prišel 1967. Živi v Melbournu.

S pisanjem se je začel ukvarjati že v stari domovini. Svoja prva dela je imel objavljena v glasilih »Omladina«, »Stolar« in »Nin«.

Po prihodu v Avstralijo je sodeloval pri vseh tukajšnjih progresivnih jugoslovanskih časopisih (namenjenih našim priseljencem) kot dopisnik in pretežno tudi z literarnimi deli, ki pa so bila objavljena tudi v avstralskih časopisih, kot so: »The Journal«, »The News«, »The Beacon« in drugod.

Sodeloval je pri raznih literarnih natečajih jugoslovanskih društev in združenj, kjer je za svoja dela dobil več nagrad.

Kot izseljencu so mu doma objavili dela v publikacijah: »Zavičaj«, »Naš Svijet«, »Susreti«, »Iseljenički kalendar«, »Iseljenički almanah« in drugod. V založbi Bagdala v Kruševcu je zastopan v »Izboru pesnikov, živečih zunaj domovine« — leta 1979, in ponovno v isti izdaji naslednje leto.

Novi pogledi nastajajo na starih vidikih. Najbolj znane so race na novinarski način. Samo boj za mir je neskončen. Komur je glava nad vodo, mu je voda do grla. Neumestno je vprašanje: kaj bi bilo, če bi vsi kradli? To bi bila nelojalna konkurenca.

Jugoslovanski luksuz: biti turist v svoji deželi. Skupna odgovornost se deli na neenake dele: manjši pripada večini, večji manjšini.

Kdor tebe s kritiko, ti njega z biografijo.

»Tabu« teme se prenašajo od ušesa do ušesa, a slišijo se od ust do ust.

Vzeli so mu besedo, vendar vsi vedo, kaj je hotel reči.

Potem ko so izrabljeni vsi izgovori, ni sredstev niti za cilj.

Ko volimo novo vlado, predlagajmo tudi reveže, da bi se zmanjšalo število revnih.

Ko krivi metalci mečejo bumerang, se vrača na pravo mesto...

Kažipoti v boljšo bodočnost niso narisani na nobenem zemljevidu.

Vedno kaka afera — kriva je zadušljiva atmosfera.

Nekatere resnice se rojevajo glasno, nekatere je treba izgovarjati šepetaje.

Takoj ko se pokaže rdeča luč, pridejo na površino vse mračne sile naše družbe.

Krilatico »živi kot pes« so zamenjali z »živi z dinarji«.

Zabav(lj)ajte zdaj — plačali boste pozneje.

Tiran je nesmrten, dokler živi. Ko umre, izvolimo njegove naslednike.

Vprašali so brezhrbteničnega, kako daleč se lahko gre, da se ne bi šlo predaleč? On pa: Kako mislite — upognjeno ali plazeč?

Hvala za vprašanje... Dobro vam je? Ampak jaz za to nisem kriv.

Prekinitve dela so se pritožile štrajku, zakaj jih v socializmu ne kličejo s pravim imenom.

Nekateri zgodovinarji delajo iz zgodovine prave karikature... ture... ure... re... e... e... e...

Majhne pravljice za velike otroke

Ne. Tako ne gre. Vsi ljudje imajo šivalni stroj, radio, hladilnik, telefon, televizijo, stan — dard.

imajo trikotnik v zakonskem kotu, imajo... imajo... imajo... itn., itn....

Ljudje se dolgočasijo. Kaj bomo izdelovali? je vprašal tovarnar.

— Bombe, je rekel iznajditelj.

— Ah, ne bodi staromoden, mu reče tovarnar, vse so že iznajdene.

— O, spomnil sem se, reče general, naredili bomo vojno.

— Ne bodite vendar tečni, gospod general, mu reče iznajditelj. Toliko jih je, da jih ni treba producirati — samorodne so.

— Stvar je resna, kaj bomo proizvajali? reče tovarnar zaskrbljeno.

— Spomnil sem se, reče biolog. Naredili bomo človeka, človeka iz epruvete.

— Ko bomo naredili človeka, bodo potrebni šivalni stroji, radio, hladilniki, telefoni...

— In bombe, reče iznajditelj.

— Res čudovito, reče tovarnar. Izdelovali bomo človeka.

Nežno srce

Človek v belem plašču, sklonjen nad papirjem, popisanim s številkami, je utrujeno dvignil glavo. Prek njegovega visokega čela je za trenutek prešla senca krča in mu zarezala globoko gubo čez obraz.

Pogled se mu vrne na list, na katerem je malo prej napisal čisto drobne, nežne črke in številke.

Utujen je. Ze izgublja reflekse. Sleče si plašč. Polno uro je negoval cvetje, ki se je pod sončnimi žarki v raznih barvah lesketalo na njegovem balkonu.

Ko je opazil, da mu je en cvet uvenel, se je razžalostil in zajokal.

Vrnil se je k svoji mizi. Pred njim na papirju so bile z drobnimi številkami napisane formule, po katerih se s pol grama... itd. V pol ure bi lahko ubil na tisoče ljudi.

Sonce je razkošno sijalo na cvetni balkon.

Droben sončni žarek je padel na časnik, ki je ležal na pisalni mizi. V rubriki »Nevažno« je bilo sporočilo o skorajšnjem sončnem mrku.

Porcelanaste ploščice

Dva človeka sta se pogovarjala.

— Predračun stroškov?

— Z italijanskimi porcelanastimi ploščicami?

— Seveda, z uvoženimi italijanskimi ploščicami zlate barve.

— Deset tisoč.

— Deset tisoč? Dobro.

— No, vidiš, časi se spreminjajo. Če ne bi »prešaltal« z drobnega obrtništva v produkcijo, ti danes ne bi mogel dati teh deset tisoč.

— Ja, čisto podobno, niti jaz tebi prostora za prhanje.

— Z italijanskimi porcelanskimi ploščicami.

— Z uvoženimi italijanskimi ploščicami zlate barve.

— Da, zlate barve.

Prijatelja sta se razšla. Eden je bil mali obrtnik — zdaj tovarnar, drugi — njegov bivši delavec, zdaj gradbeni podjetnik.

Vizložbi prodajalne časopisov je bil velik naslov:

— Življenjski standard pada, brezposelnost narašča, inflacija se dviga.

Svečanost

Kegljisce. Dva človeka se šepetaje pogovarjata.

— Glej, glej, gospoda dekana v črni obleki. Smrtni primer? A...

— Ne, ne, nikakor! Imeli smo neko slovesnost.

— Imeli smo slovesnost — še ena generacija študentov je diplomirala. Govoril sem jim o lepota poklica, za katerega so se odločili. Citiral sem jim razne velikane — simbole njihovih bodočih poklicev. Opozoril sem jih, da je pred njimi čast in da domovina veliko pričakuje od njih.

— Bilo je ganljivo. Zares ganljivo. Mladeniči so peli skupaj z dekleti in profesorji, in jaz z njimi — naravno. Vsem so se svetile oči. Ganljivo. Nepozabno. Vedno je tako ob takih prilikah.

— Gospod dekan, za božjo voljo, nehajte že! Kaj to delate?

— Gospod dekan je nenadno zazijal okrog sebe — med svojim vznichenim pripovedovanjem, je risal na papir majhne krogce. Same majhne krogce v obliki brezkončnih ničel.

— Vstal je, se resignirano nasmehnil in šel kegljat.

— Krogla se je, s svojim finim šumom, kotalila do razporejenih kegljev, potem pa ropot polnega zadetka. Kegljji so otožno popadali. Nekateri so se zibali. Izgledali so kot mali ljudje.

— Gospod dekan je vpisoval prvo število doseženih ničel točk v obrazcu za potek igre — za svoj poln zadetek...

— Iz tranzistorja, položenega na sosednji sedež, je prihajal glas, ki je sporočal zadnje vesti: iz leta v leto se ponavlja primer množičnega zažiganja diplom...

Več dela bo — tiskarne bodo tiskale diplome za nove generacije študentov.

Nekdo je nekoč rekel: »Kako lepo je biti mlad, končati šolo in imeti delo...«

Svetle perspektive

Na vprašanje — kaj mislite, kako bo potekala tretja svetovna vojna, je Einstein odgovoril: »Ne vem, kako bo potekala tretja, vem pa kako četrta! — Ljudje se bodo točkli s kâmenicami.«

Nekoč sta bila dva človeka.

— Ko jima je bilo dve leti, sta se ruvala z rokami.

— Ko jima je bilo deset let, sta se že tepla s pestmi.

— Ko jima je bilo dvajset let, sta streljala iz pušk.

— Ko jima je bilo trideset let, sta se borila »klastično«.

— Ko jima je bilo štirideset let, sta pritiskala na sprožilce avtomatskega orožja.

— Ko sta jih imela petdeset let, sta neutrudno sodelovala v oboroževalni tekmi.

— Ko sta bila stara šestdeset, sta se ukvarjala s potencialnim odpisovanjem — zanimala ju je fizika in kemija, in razmišljala sta o biološki vojni.

— Ko sta imela . . . ne, nista imela! — Umrla sta z vsemi svojimi enakostmi in razlikami . . .

— Ko je čez sto let — pomislite, en deževnik najnavadnejši deževnik, ki drobi vso zemljo brez razlike, v svojem običajnem poslu — drobljenje zemlje — prešel dolgo razdaljo od enega groba do

drugega, ni niti opazil, da sta na njegovi poti pokopana dva različna človeka.

— Za deževnika je zemlja zemlja. Vse sama ista zemlja.

— Ko ti leta 3000 ena krtica pokuka iz zemlje, si pomirjena oddahne. Drevje je še vedno drevje. Pes pred njim še vedno dvigne eno nogo. Mačke se še naprej pariyo v februarju. Žabe kvakajo, vrane krakajo.

Sonce, mesec in zvezde. Dan in noč. In morje, in dež, in mahovje, in pijavka, in komar, vsi so ostali isti . . .

Od časa do časa pa je videti tudi kakšnega človeka.

Prevedla: Pavla Gruden

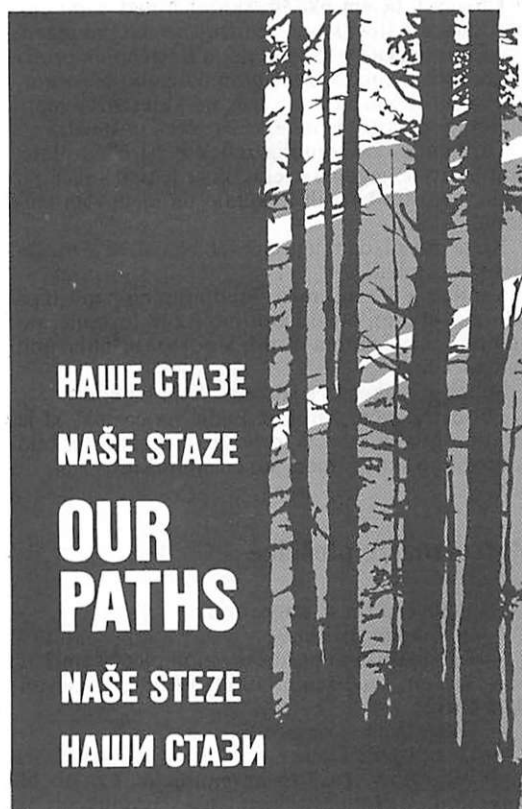
DANICA NOVAK-PETRIČ

Naše steze

Februarja 1986 je v Avstraliji izšla knjiga z naslovom Naše steze. (Our Paths). To je večjezična zbirka poezije, proze in drame. Uredniški kolegij so sestavljali: Ivanka Škof, Olga Dubočanin, Marija Madžar, Dragan Kolundžija in Katarina Kerry. Glavna urednica knjige je bila Olga Dubočanin, pesnica, ki je v samozaložbi že izdala zbirko svojih pesmi.

Vsa dela jugoslovanskih avtorjev v Naših stezah so objavljena v materinem jeziku avtorja in hkrati prevedena v angleščino. Korektor angleškega jezika je bil Wal Rattray. Naslovno stran je narisal Vasja Čuk. Izdajo knjige je omogočil Literature Board of the Australia Council, tiskana pa je bila pod okriljem Združenja jugoslovanskih piscev Avstralije in Nove Zelandije.

Knjiga ima 327 strani. V njej so predstavljeni s svojimi deli in kratkim življenjepisom: Amelija Bačistić, Vasja Čuk, Olga Dubočanin, Vera Horvat, Živorad Jovanović, Violeta Jovanovska, Katarina Kerry, Peter Košak, Boris Lozanovski, Andre G. Marčok, Dragica Perduv, Danica Novak-Petrič, Bert Pribac, Ivanka Škof, Slavko Šparovac, Danijela Hliš-Thirion, Ivan Trposki, Stefa Vanovac, Dana Vuković in Slavko Žarnić, torej dvajset avtorjev — priseljencev iz Jugoslavije, od teh šest slovenskih.

Ga mar poznaš — neznanca?

Ob branju pesmi Slovencev v Avstraliji

Ob prebiranju pesmi slovenskih pesnikov v Avstraliji me je vedno znova presenečala njihova številčnost. V Avstraliji bi lahko našli za srednje veliko mesto Slovencev, pa vendar v Kranju ali v Novem mestu ni toliko piscev, kot je slovenskih pesnikov v Melbournu, Sydneyu, Canberri . . .

Sicer pa pravijo, da smo Slovenci narod pesnikov. Ta misel bi lahko veljala tudi za naše izseljence. Seveda se mnogi med njimi ukvarjajo s pisanjem zgolj priložnostno, nekateri pa z besedo ravnajo že bolj suvereno. V tem kratkem zapisu bom našela tista imena, ki so mi zaradi samosvojega pesniškega izražanja ostala najbolj v spominu. To so: Bert Pribac, Pavla Gruden, Cilka Žagar, Peter Košak, Danijela Hliš — Thirion in Jože Žohar.

Če se lotiš branja slovenskih revij in časopisov, ki izhajajo v Avstraliji, prav kmalu ugotoviš, da se v njih s svojimi pesniškimi in publicističnimi prispevki že dolgo pojavlja Bert Pribac. Njegove pesmi so polne podob in reminiscenc na rodni istrski svet, čeprav take pesmi ne pomenijo nujno tipične izseljenske tožbe po izgubljeni domovini. Pribacov pesniški izraz je lahko razumljiv vsakomur, a to še ne pomeni, da je vsakdanji in izrabljen. Kar nekajkrat me je njegova intimna pesniška govornica spomnila na znane »Pesmi štirih«. Če bi hoteli po znani literarno zgodovinski maniri »predalčkati«, bi Pribaca prav gotovo lahko uvrstili v omenjeno generacijo slovenskih pesnikov, saj bi nam to poleg pesnikove letnice rojstva (1933) omogočilo tudi dejstvo, da se je v zgodnjih petdesetih letih že v domovini uveljavljal v revijah *Mlada pota* in *Naše misli*.

A vsaka pesniška usoda vedno štrli prek okvirov shematične literarne zgodovine. Bert Pribac je odšel v Avstralijo in vsaj deloma pretrgal stike z osrednjo literarno družino. V tujini mu je uspelo izdati dve zbirki: *Bronasti tolkač* (1962) in *V kljuno golobice* (1973), ki seveda nista na široko odmevali v širšem slovenskem prostoru, čeprav bi si to v marsičem zaslužili. Če bi jih spet odprla, bi jih verjetno tam, kjer sta natisnjeni pesmi *Vse poti ne vodijo v daljavo* in *Prenekatera noč*. Pesmi *At the green lights* in *A raven on my window sill* pa zaradi močnega simbolnega preraščanja verističnih okvirov besedil in dognane tehnike pesniškega zapisovanja gotovo sodita v antologijo slovenskega pesništva v Avstraliji. Posebno mesto med tam-

kajšnjimi slovenskimi pesniki pripada Pavli Gruden. Njeno pisanje je oblikovno in tematsko zelo različno. Tako lahko v njenem pesniškem opusu najdemo reflektivne, ljubezenske in domovinske pesmi, kot so npr. *Jagoda*, *Intermezzo* in *Svitanje*, ki so bile objavljene v prejšnjem zborniku. Nekakšno nasprotje temu pa predstavljajo modernistične »konstrukcije« (takšni sta npr. pesmi *Manila file* in *Ne morem več*) ali pa satirične pesnitve. Spet čisto drugačna pa je njena jedka proza, ki odkriva še eno plast avtoričine ustvarjalne moči.

Najbolj širok krog bralcev pa verjetno pripada Cilki Žagar, ki ne sledi nobenemu očitnemu literarnemu slogu, ampak preprosto rečeno sama sebi. Eno izmed osrednjih tem njenega pisanja predstavlja domovina. Najbolj pa me je pritegnil drugačen, svež pristop do te teme, ki je značilen tudi za druge njene pesmi. Naj preprišem eno.

Kot zeljnata glava sva prerezana preko srca.
Listi, uveli se sušijo pod odejo
kot rosa na rožah brez korenin

(Midva)

Ob teh preprostih in hudomušnih verzih se ne da brezbržno zamahniti z roko, saj so vsebinsko polni, čeprav nimajo kakšnega posebnega pesniškega okrasja.

Prav tako kot za vse slovenske pesnike na peti celini je trpka povezanost s starim svetom značilna tudi za Petra Košaka, ki pa v svojih pesmih marsikdaj tudi presega to temo in stopa v svet občečloveške stiske in vsakdanje tesnobe. Tu mislim predvsem na takšne pesmi, kot sta pesmi *Starčki* in *Ga mar poznaš neznanca*, kjer izstopa ekspresivna — angažirana in vznescena govornica.

Po drugi strani pa lahko Košak sprošča tudi svojo notranjo naracijo, ki jo po oblikovni plati disciplinirano omejuje v okvire sonetov. Ti predstavljajo tudi osrednji del njegove zbirke *Iskanje* (Melbourne, 1982).

Danijela Hliš-Thirion je med svojimi rojaki priznana predvsem kot avtorica črtic in potopisov. Piše pa tudi pesmi, ki so večinoma razpoloženske. Skoraj vedno jih spremlja intenzivno čustvo. Prijetno berljive in včasih prijazne se mi zdijo pesmi *Nedelja mojih sanj*, *Nezanimitvo pismo* in *Those shooting stars*. V prozi pa se je Danijela Hliš-Thirion izkazala kot spretna pripovedovalka krajših zgodb

iz življenja naših izseljencev. Na splošno med našimi izseljenci v Avstraliji prevladuje pesništvo in tako njeno pripovedništvo v neki meri zapolnjuje to vrzel.

Zdi se, da izražajo najbolj pretresljivo in vseobsegajočo tožbo po izgubljeni domovini verzi **Jožeta Žoharja**. Ta pretrgana vez pada včasih do skrajnih bivanjskih točk, kjer je patetika razumljiva (glej pesmi *Šepamo v črni vijugi*, *Iz pisma Vesni*, *Natoči mi vina*).

Patos v njegovih pesmih pa ni le posledica izbranega besedja, ampak tudi zasluga Žoharjeve ritmične in melodične gradnje pesmi.

Zadnje odseva tudi v njegovi prozi. Tu mislim predvsem na *Horjulske blodnje*, ki so zanimiv primer razmišljujočega pisanja o doživljanju slovenskega prostora skozi optiko izseljenca.

S svojimi stvaritvami Žohar nadaljuje tradicijo »izpisovanja«
žalostne usode slovenskega naroda, ki žal postaja iz dneva v dan še bolj žalostna ...

Rajši bom pustila to misel tam, kjer je ostala, in bom poskušala to razmišljanje strniti. Kaj bi lahko dejali o pesništvu Slovencev v Avstraliji na prvi, površni pogled?

Prav gotovo odpira nove razsežnosti slovenskega pesništva, saj je obogateno s sadovi druge kulture in obenem spet neločljivo povezano s slovenskim kulturnim prostorom. Zaradi te svoje posebnosti si zasluži tudi pozornost literarne zgodovine, ki ga je do sedaj premalo upoštevala. In kako je s kvaliteto tega pesništva?

Zdi se, da najboljši pesniški sadeži prenesejo tudi merila, ki nenapisana veljajo v matični domovini. Vse prevečkrat se zgodi, da za zamejske in izseljenske avtorje veljajo drugačna merila kot za domače. S takšnim prizanesljivim odnosom nikomur ne delamo usluge. Najbolj pa takšno razlikovanje škodi skupnemu slovenskemu kulturnemu prostoru.

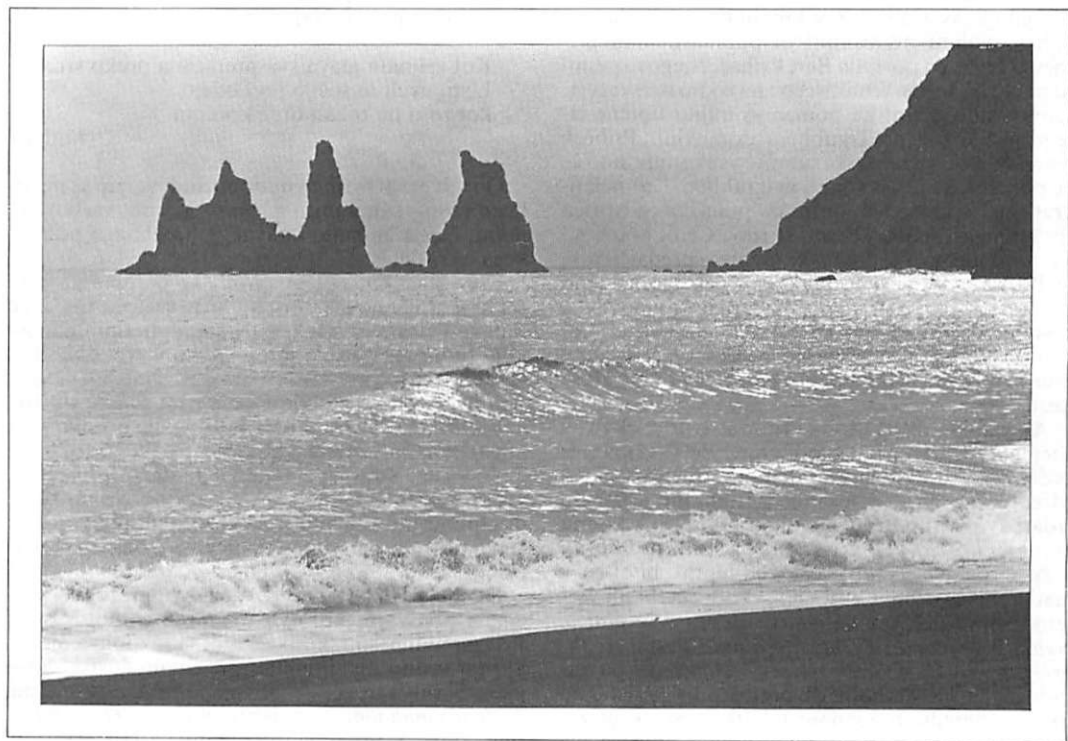

Foto: Karlo Pesjak

Pomembno desetletje

Pisati o dosežkih skupnosti, ki imajo v izseljenstvu še toliko bolj negotovo bodočnost kot v matični domovini, je nehvaležno in zaradi osebne vpletenosti lahko še pristransko. Da sem se zaradi tega pisanju tega članka umikal, dokler se je dalo, je toliko bolj razumljivo, ker gre za delo na »nehvaležnem«
kulturno-izobraževalnem področju, ki je širšemu slovenskemu izseljenstvu (vsaj v Avstraliji) dokaj nepomembno, če ne že celo tuje.

»Mastna krača, liter vina — to je moja domovina!«, ni le prazna krilatica, s katero redki kulturni delavci med nami opravičujejo naše mlačno kulturno življenje. Pri mnogih je žal to »geslo«
tudi vodilo vsakdanjega življenja. Ni torej čudno, da je med nami vse manj organiziranega in načrtnega kulturnega delovanja in izživljanja (in to ne glede na jezik, v katerem naj bi se tako kulturno življenje razvijalo), in vse manj mladih, ki bi se zavzemali za tako delo.

V takih okoliščinah je zato še toliko pomembnejše (ne komu v slavo, temveč skupnosti v spodbudo) opozoriti na častne izjeme ter na dokaj trajne dosežke tistih, ki še niso izgubili vere v slovensko bodočnost, in ki jim razkošje tujine ni ohladilo ljubezni do domovine in naroda, iz katerega izhajajo.

Tooliko v uvod k 10-letnici obstoja in dela Slovenskega šolskega odbora za N. S. W., ki bo, četudi bi ga bilo danes konec, obdržal častno mesto v zgodovini našega izseljenstva v Avstraliji.

Po medsebojnih razgovorih nekaterih rojakov v Sydneyu, ki so se zavzemali za pouk slovenščine na srednjih šolah v N. S. W., je bil sklican sestanek zastopnikov slovenskih organizacij in posameznikov. Sestanek je bil 8. avgusta 1977 v Slovenskem verskem središču v Merrylandsu. Navzoči so bili: Tomaž Možina, Alfred Brežnik, p. Lovrenc Anžel, č. s. Marija Kadiš, č. s. Mirjam Horvat, Mariza Ličan, Majda Maurič, Jože Čuješ, Vladimir Menart, Vinko Ovijač, Tone Bulovec in Virgilij Ferfolja. Sklep sestanka je bil ustanovitev Slovenskega šolskega odbora za N. S. W. V pripravljalni odbor so bili na sestanku izvoljeni: predsednik Tomaž Možina, tajnik Alfred Brežnik in blagajnik Virgilij Ferfolja.

Ustanovitev Slovenskega šolskega odbora za N. S. W. je bila objavljena v listih »Triglav«
in »Novo doba«, predsednik Možina pa je med slovensko oddajo na Radiu 2EA razložil pomen in namen ustanovitve SŠO (NSW). O ustanovitvi je bil obveščen tudi Department of Education s prošnjo, da čimprej odobri, oziroma prizna slovenščino kot

redni predmet poučevanja in kot maturitetni predmet. Po osebnem razgovoru zastopnikov SŠO z ministrom E. Bedfordom, je bila pot do priznanja močno skrajšana. Slovenščina je dobila svoje uradno priznanje v tukajšnjih srednjih šolah že 12. decembra 1977, torej le štiri mesece po ustanovitvi Slovenskega šolskega odbora za N. S. W. S tem je bila dana možnost, da smo imeli pouk slovenščine na srednjih šolah v N. S. W. že s pričetkom šolskega leta 1978. In tako je poučevanje slovenščine končalo svoje deseto leto prav s koncem šolskega leta 1987. Pouk slovenščine smo imeli najprej v dveh središčih: v Ashfieldu in v Bankstownu. Ker pa se je z leti število naših srednješolcev znižalo, je zadnja leta pouk le na Girls High School v Bankstownu. Povprečno število naših srednješolcev se giblje med 60 in 70.

Ker so učiteljice ne le duša dela pri šolskem odboru, temveč tudi glavne izvrševalke njegovih aktivnosti, je razumljivo, da smo imeli na čelu uradno registriranega SŠO (NSW) vsa leta ženske predsednice, ki so svoje delo vzorno opravljale: — Majda Zellmer (Maurič), Olga Lah in Mariza Ličan.

Z zaključkom šolskega leta 1987 je SŠO (NSW) zaključil svoje desetletno skrbstvo za poučevanje slovenščine na tukajšnjih srednjih šolah. V enakem obdobju pa je gimnazija v Bankstownu dala naši narodni skupnosti že devet skupin slovenskih maturantov. Vsekakor lep uspeh v luči dela samega, še večji pa v luči ohranjanja slovenskega jezika med nami v Avstraliji.

Slovenski šolski odbor za NSW pa ima razen zaslug za slovensko šolstvo še drugo, za Slovence prav tako, ali pa še bolj pomembno zaslugo: uspelo mu je namreč, na osnovi izključno kulturnega dela, združiti v skupnem delu vse možne in nemožne, pa vendar obstoječe frakcije naše pisane izseljenske skupine. To vsekakor ni bilo vedno brez težav, a vedno sta prevladovali strpnost in želja po plodnejšem življenju slovenstva v Avstraliji. Desetletni zapisniki sestankov SŠO (NSW) so zanimiva povest našega življa v Sydneyu, ki bi bila vredna natančne in temeljite obdelave: postala bi zrcalo, v katerem bi se videli take, kot smo!

Trenutno je SŠO (NSW) v novi fazi svojega dela, oziroma pred dopolnilnim korakom v zvezi z učenjem slovenskega jezika — ustanovitvijo SLOVENSKE KATEDRE na Macquarie University v Sydneyu. Videti je, da bo želja uresničena že pred izidom tega sestavka v »Zborniku avstralskih Slovencev«, za kar je bil v prvi vrsti napisan.

Novi dom Slovenskega društva Sydney v letu 1988

Pogovor s predsednikom Štefanom Šernekom in referentom za kulturo Lojzetom Kmetičem

Slovensko društvo Sydney (SDS) gradi nove društvene prostore, v katere se bo predvidoma preselilo v začetku ali sredi 1988. Nova lokacija je od sedanje oddaljena nekaj kilometrov. Kaj je bil vzrok, da SDS ne more ostati, kjer je in da si mora graditi novi dom drugje?

Kmetič: Državni oddelek za planiranje in okolje (DOPO) je že zdavnaj določil pas zemlje, ki teče po vrhu vzdolž teh gričev, za posebne namene in je kot tak nezazidljiv. To je bilo v veljavi že, ko je SDS kupilo staro hišo na skoraj sedmih akrih zemlje v tem pasu. Podrobnosti o nakupu mi niso znane, niti to, če so ljudje ob nakupu zemlje vedeli za odlok o nezazidljivosti, kajti danes si ne morem predstavljati, kako ali zakaj je takratni odbor to spregledal in zemljišče kljub vsemu kupil.

Šernek: Zadnjič sem v Merrylandsu srečal nekoga, ki mi je v pogovoru o tem dejal, da zemljišče ni bilo kupljeno zato, da bi se na njem gradil nov dom, temveč da bi se rojaki začasno zbirali v prostorih obstoječe hiše, menda v upanju, da bo s časom mogoče DOPO prepričati, da spremeni svoj odlok in dovoli gradnjo. Morda so se, v tem upu, odborniki pozneje premislili in začeli z zidavo novega poslopja.

Kmetič: Če se prav spomnim, je SDS nekje leta 1973 ali 1974 dobilo uradno dovoljenje, da razširi oz. poveča staro hišo po načrtih, ki jih je takrat pripravil inž. Ivan Žigon, se pravi, DOPO nam je takrat dovolil, da imamo v stari hiši društveni dom in da lahko zaradi svojih družabnih potreb to hišo povečamo v mejah predloženih načrtov. Ni pa to dovoljenje pomenilo, da smemo graditi povsem novo zgradbo v razsežnostih, kot danes stoji. Vendar pa so bili izdelani tudi načrti za večjo dvorano. Te načrte je odobrila občina Fairfield, ni jih pa odobril DOPO, ki je imel pri tem zadnjo in odločilno besedo. Pozneje, ko je SDS zaprosilo za dovoljenje za točenje alkoholnih pijač, je bilo ugotovljeno, da z gradbeno dokumentacijo ni vse v redu. Nadaljnjo gradnjo so prepovedali in od takrat je ostalo društveno poslopje, kot je, zgrajeno samo do prve plošče.

Kmetič: Razlog za preselitev SDS je bil odlok o nezazidljivosti kupljenega zemljišča, odlok, od katerega DOPO ni hotel odstopiti. Po večletnih dogovorjanjih je končno DOPO v začetku tega desetletja ponudil še nekako sprejemljivo možnost, da odkupi zemljišče s poslopjem po takratni tržni ceni. Hkrati

so ponudili, da vam v zameno prodajo drugo zemljo približno iste velikosti in daleč pod realno tržno vrednostjo s tem, da SDS lahko ostane in deluje v starih prostorih, dokler se ne zgradijo novi. Pogodbo ste podpisali, dobili denar in zdaj ste že sredi zidave novega društvenega doma. Ali ste poskušali dobiti kaj več, kot vam je bilo ponujenega, preden je bila podpisana pogodba?

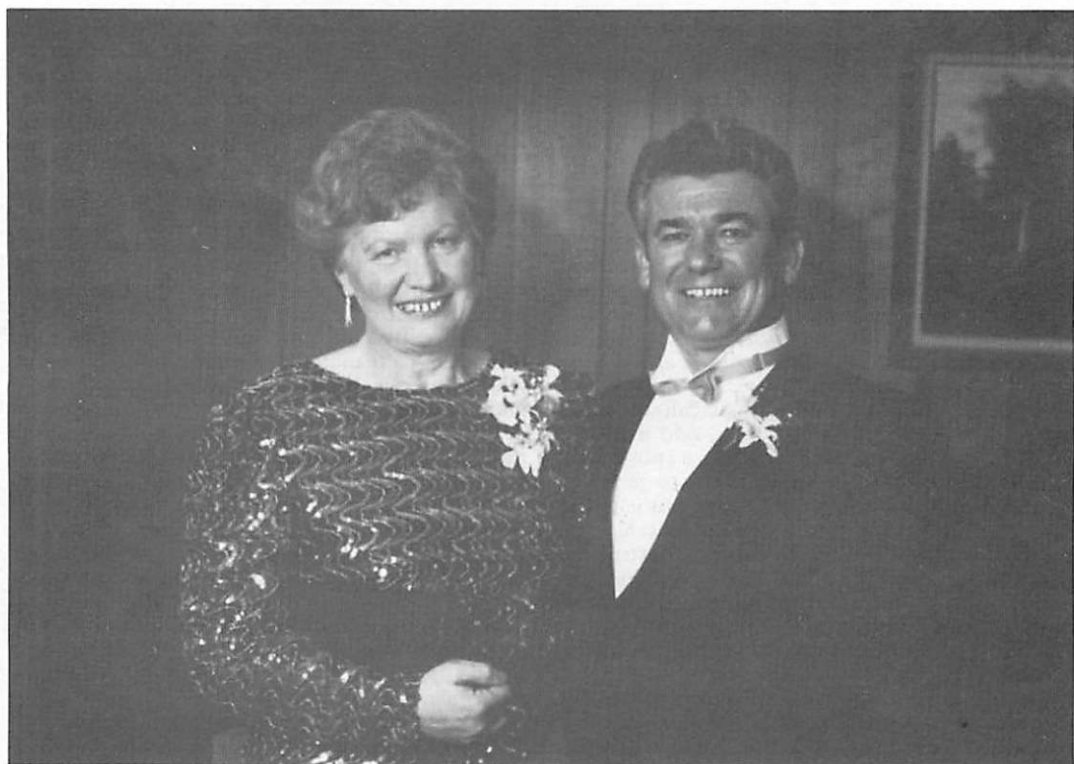
Šernek: Poskusi so že bili, vendar DOPO od postavljene cene ni odstopil. Pogodba je bila podpisana za \$380.000, od česar je bilo potem odbitih nekaj \$120.000 za novo zemljišče (navajam zaokrožene številke), vse po pogodbi.

Kmetič: Vzporedno z dogovarjanji z DOPO in vedoč, da se boste morali seliti, ste hkrati pridno pripravljali načrte in vso potrebno dokumentacijo, tako da ste dejansko lahko začeli z zidavo novega doma, čim je bila pogodba podpisana in dobljen denar. Povejte kaj o tem.

Šernek: Ko smo izvedeli, da obstoječega društvenega poslopja ne bomo smeli dokončati in da tam nimamo praktično nobene bodočnosti, je bilo odločeno, da staro društveno zemljišče z napol zgrajenim poslopjem prodamo. Pogodba je bila podpisana, denar smo dobili in drugo zemljo tudi. In tako se je začelo. Ko je bila pripravljena vsa dokumentacija in odobrena od ustreznih oblasti, smo okoli novega zemljišča postavili ograjo in začeli z deli.

Na izrednem občnem zboru članstva, ki je bil sklican zaradi zidave novega doma, smo ljudem povedali, kaj je na stvari. Dobili smo njihovo polno privoljenje in hkrati že tudi njihovo obljubo za pomoč. Na primer, član Franc Obid se je ponudil, da bo brezplačno napravil strojno izkopavo za temelje doma, član Maks Robar bi s svojimi stroji zemljišče očistil in poravnal. Onadva sta res veliko naredila. Prostovoljno pa so ves čas pomagali naši odborniki in številni zvesti člani društva. Omeniti moram tudi našega dobrega in zdaj že pokojnega Lucijana Kosa, ki se je, še preden ga je bolezen prikovala na bolniško posteljo, velikodušno ponudil, da nam priskrbi in postavi ograjo, dobi material in tudi ljudi za delo.

Ljudje potemtakem še niso obupali, po vseh dogodkih in dolgih čakanjih, da bodo kdaj videli svoj društveni dom dokončan, ampak kot že tolikokrat poprej, so tudi zdaj bili pripravljeni priskočiti in pomagati?

Predsednik SDS Štefan Šernek z ženo Marijo

Odbor Slovenskega društva Sydney, v prvi vrsti od leve proti desni: M. Cerovec, M. Robar, J. Hampton, Š. Šernek, L. Kmetič, v drugi vrsti: F. Obid, E. Ribič, O. Saule, J. Klavžar, S. Roj in Š. Zadravec.

Šernek: To je res. Ljudje so sami uvideli, da na starem zemljišču ni bilo nobene bodočnosti, da je zdaj prilika, ko se lahko naredi in dokonča naš dom, in so rade volje poprijeli. Sestavili smo gradbeni odbor, ki so ga sestavljali v glavnem obrtniki in podjetniki, od katerih je vsak prevzel določeno odgovornost. Na primer, Vilko Žumer in Stanko Kocijančič sta bila odgovorna za vodovodno instalacijo, električno instalacijo je prevzel Franc Mramor, zidarstvo je prevzela skupina naših zidarjev, izkopna dela in betoniranje sta opravljala Franc Obid in Maks Robar oz. njuni firmi z delavci, itd.

Vsi ti ljudje so vam dali svoje usluge in posodili stroje brezplačno. S tem so društvu prihranili velike stroške in tako omogočili, da se gradnja ni zataknila zaradi pomanjkanja financ?

Šernek: To vsekakor drži, kajti plačali smo samo material. In tem ljudem smo zelo, zelo hvaležni. Smo pa plačali privatni družbi za postavitev železne konstrukcije in strehe, kajti to je le zahtevno delo, ki mora biti opravljeno, kot je treba, sami pa pri tem nismo imeli dovolj izkušenj in ne potrebnih strojev. Postavitev železne konstrukcije nas je stala samo \$32.000, kar je zelo poceni. Strešna dela je opravila firma našega rojaka Raymonda Smuka. Sami si pa tega nismo upali napraviti zaradi pomanjkanja izkušenj in tudi zaradi nevarnosti pri delu.

Temelje in betonsko ploščo, kot sem že omenil, so postavili naši rojaki betonerci, med katerimi je bil tudi Jože Farkaš s svojimi delavci in z drugimi člani društva. Plošča sama je vzela okrog 120 kubičnih metrov betona in je bila narejena v enem dnevu. Tudi tu smo plačali samo material.

Pri nakupovanju raznih materialov smo vedno skrbeli, da smo jih dobili čim ceneje. Na primer, ko smo kupovali opeko, je naš podpredsednik Mirko Cerovec pri eni od opekarn zbil ceno na \$180 za tisoč komadov, kar je bilo dosti nižje kot kjerkoli drugje. Potrebovali pa smo skoraj sto tisoč kosov opeke. Približno štirinajst tisoč kosov, ki so že leta ležali neuporabljeni na starem društvu, pa smo porabili za izravnavo temeljev.

Naši zidarji so obljubili, da bodo celotno zidavo opravili zastonj in do zdaj res niso še ničesar zahtevali. Enake obljube imamo tudi od pleskarjev, pagalcev ploščic...

Rečem lahko, da je večina delovne sile zastonj, plačujemo pa za material. Kaže, da bomo zato in na tak način končali novi dom brez dodatnega najemanja posojil. Sprva se je namreč zdelo, da nam denar od DOPO ne bo zadostoval. Pomagalo je tudi, da smo večino tega denarja takoj investirali pod visokimi obrestmi. Pustili smo si le manjšo vsoto, s katero smo do sedaj, skupaj z rednimi dohodki društva, poravnavali sprotne račune. Tako imamo še zdaj precej denarja v banki, nobenih dolgov in vse, kar je tu novega narejenega, je pokrito.

To je vse čudovito. Vendar pa nekateri pravijo, čemu graditi nov društveni dom, češ da nas je v Sydneyu premalo Slovencev za prireditve vseh obstoječih slovenskih organizacij.

Šernek: Veste, človek ne sme nikoli obupati...

Kmetič: Lahko jaz nekaj odgovorim na to — Slovenci potrebujemo nov dom. SDS, prvo slovensko društvo v Sydneyu in tej državi, tako rekoč še svojega doma nima. To društvo si zasluži in bo končno

Odborniki in člani SDS pri postavljanju ograje okrog novega zemljišča.

le dobilo pošten dom. Da pa ima svoj dom tudi klub Triglav, nas ne sme prizadevati, ker je pravzaprav bil ves začetek tu, pri SDS.

Se vam ne zdi, da se obe društvi zavzemata za pritegnitev istih slovenskih članov, in seveda, za njihove dolarje, od katerih je navsezadnje odvisen gospodarski uspeh in sam obstoj enega in drugega?

Kmetič: Brez dvoma, da je. Sicer pa bi lahko bili mi vsi skupaj in ni bilo treba, da smo razbiti med dva kluba ali celo pet, šest društev; vsi bi lahko bili pod eno streho...

Vemo, da je v Sydneyu dovolj Slovencev, da bi lahko bile vse ali vsaj večina prireditev naših organizacij vedno zadovoljivo obiskane, seveda pa je odvisno od posameznega prireditelja, kaj in kako ponuditi našemu človeku, ki se počasi pa gotovo vedno bolj staplja z avstralsko družbo in sprejema njen način izrabe prostega časa, življenja in kulture. Če je tako in si to vzamemo za izhodišče, potem je obstoj in delovanje vsake posamezne organizacije ne samo upravičen, ampak celo koristen in potreben, mar ne?

Šernek, Kmetič: Enostavno, da. Brez dvoma.

Kakšen bo zunanji izgled novega doma SDS v končni fazi?

Šernek: Pročelje doma bo v slogu, ki bo spominjal na slovensko alpsko hišo. Že pri izdelavi načrtov smo mislili na to, da bi novi dom že po zunanji obliki spominjal na nekaj slovenskega. Ob domu bo stal tudi pristen kozolec v naravni velikosti...

Lahko v dokončanem domu pričakujemo razmah športnih in kulturnih dejavnosti?

Kmetič: To lahko pričakujemo, je pa odvisno od članov oziroma od sposobnosti ljudi v vodstvu našega društva.

Pokazalo se je, da so ljudje z dobrim vodstvom sposobni in pripravljeni storiti marsikaj, da dosežejo svoj cilj, ki je v tem trenutku zgraditev doma, bo pa potem potrebno društvo še naprej pametno voditi.

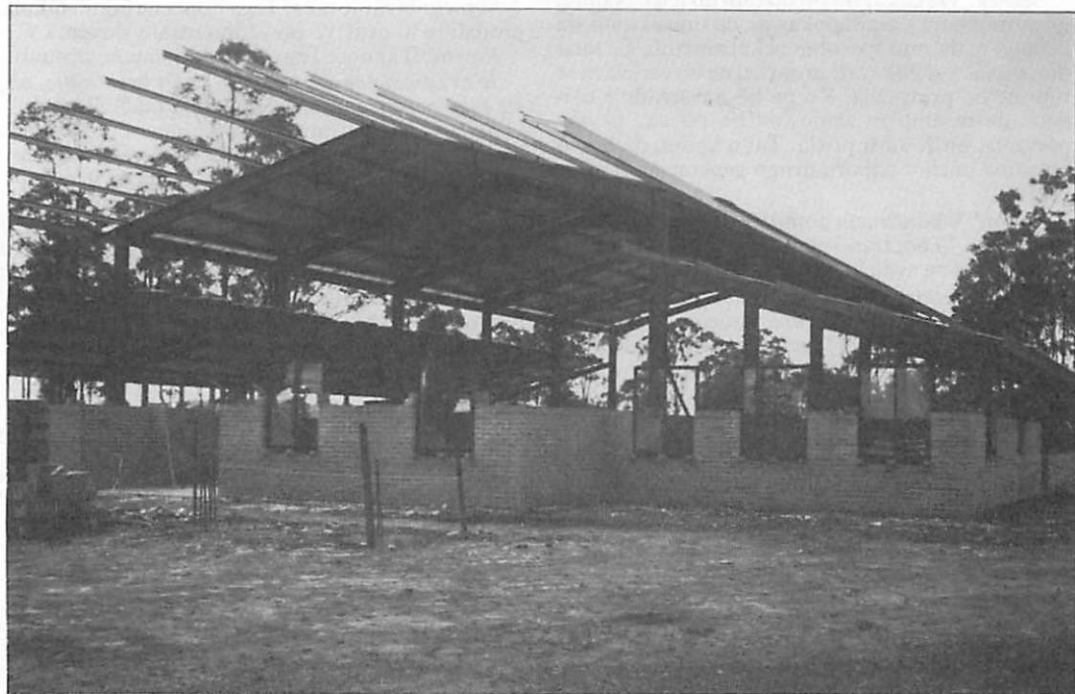
Kmetič: Vse to je odvisno od požrtvovalnosti peščice ljudi, ki so pri društvu in so z občasnim menjavanjem skoraj vedno eni in isti. Ta mala peščica ljudi lahko z malo truda pritegne veliko ljudi. Za delo samo se še vedno kdo najde. Že s tem, pa četudi samo s tem, ko prihajajo ljudje na naše prireditve, društvo podpirajo in mu pomagajo.

Šernek: Pri novem domu bodo možnosti za razmah športne kulture nedvomno večje. Mladina bo imela igrišče za tenis in košarko, lovska družina bo imela svojo kočjo in pokrito strelišče, balinarji bodo imeli balinarske steze, pa še kaj bomo naredili.

Kmetič: Sam imam zamisel, da bi našo spomladansko športno aktivnost začeli s tekom okoli zemljišča, vzdolž katerega bi napravili tudi primerno tekaško stezo.

Ta rod se stara. Kaj mislite o podmladku in kaj bi lahko še storili za mladino?

Šernek: Zelo me skrbi odnos do mladine in zdi se mi zelo pomembno, da damo našim mladim več pozornosti in možnosti. Mladina nikjer pri naših društvih ni upoštevana, kot bi si to zaslužila — vrata društev ji niso odprta tako, kot bi morala biti. Pri tem domu bo imela mladina svoje prostore, kjer se bo lahko zbirala in po svoje zabavala, imela bo svoje sobe in zunaj svoja igrišča. Tako upamo, da jih bomo nekako pridobili nazaj in jim nudili v našem slovenskem domu enake možnosti za družabna srečanja, kot jih imajo sedaj po tujih klubih. Imeli bodo vse, kar bodo potrebovali. Do-

Novi dom SDS med gradnjo

volili jim bomo, da bodo imeli svoje disko in druge zabave, katere bodo lahko tudi sami organizirali in vodili. To je naš cilj in društvena bodočnost bo navsezadnje od tega odvisna.

Kmetič: Mislim, da so vrata našega društva mladini precej odprta. Samo, ne znamo jih še prav pritegniti. Morda je naša napaka v tem, vključno z menoj, da od mladih pričakujemo in jih skoraj silimo, da govorijo slovensko. To, pravim, ni tako nujno, glavno je, da imamo mladino tam.

Prav je, če mladino spodbujamo k učenju slovenščine in ji po svojih močeh pri tem tudi pomagamo, s prisilo pa ne bomo dosti dosegli, kvečjemu odpor in nasprotni učinek od zelenega. Od mladine je že to lepo, če se še sploh na kak način identificira s kulturno dediščino svojih slovenskih staršev, da se zaradi tega v družbi svojih vrstnikov ne počuti inferiorna, manjvredna. Zdi se, da s njen čut, interes in spoštovanje do lastnega etničnega ozadja razvija sam po sebi, kolikor starejši so in kolikor več imajo stikov s slovenskim zaledjem, ki je tu na prvem mestu družina, potem slovenske organizacije in njihove dejavnosti, pri katerih si najdejo prijatelje istega pokla in z istimi problemi...

Kmetič: Na našem zadnjem pikniku sem opazil, da je mladim treba dati le lepo besedo, pa so takoj pripravljeni pristopiti in tudi pomagati.

Sernek: V zadnjih nekaj mesecih smo v članstvo sprejeli precej novih mladih ljudi. Mladi so se začeli sami včlanjevati v društvo, ker gotovo pri tem vidijo neko možnost, bodočnost Slovencev v Sydneyu.

Kmetič: Nekaj mladih bi lahko imeli v odboru...

Sernek: Vsekakor bo prišlo tudi do tega. Najprej pa moramo mi starejši pokazati, da smo aktivni, da delamo in da smo sposobni nekaj narediti. Če mladini nimaš kaj pokazati in dati, ti ne bo verjela in se tudi ne bo pridružila. Ko pa bo navsezadnje uvidela, da delamo to zanjo, da bo po nas to ona prevzela, bo že rajši prišla. Tako upam, da bomo sčasoma imeli v odboru drugo generacijo Slovencev.

Kmetič: V končanem domu bo deloval mladinski pododbor, ki bo, tesno povezan z upravnim odborom, skrbel za svoje interese...

Ob 200-letnici Avstralije, ko bomo proslavljali pravzaprav začetek bele kolonizacije tega kontinenta, in če naj ima ta obletnica sploh kakšen praktičen pomen za nas, Slovence v Sydneyu, so torej novi društveni prostori SDS lepo darilo članstva tega društva, tako sebi, kot širši avstralski skupnosti, dokaz naše etnične samopotrditve, navzočnosti v tej deželi v razponu več desetletij, dokaz naše samopožrtvovalnosti, hkrati pa tudi tolerance in mirnega sožitja v avstralski večkulturni — večnacionalni družbi.

Sernek: Strinjam se. Ko vsi skupaj proslavljamo 200-letnico prisotnosti bele rase v Avstraliji, bo za nas imelo to še dodaten svečan pomen: imeli bomo gotove nove društvene prostore, hkrati pa bomo proslavili tudi 30-letnico obstoja SDS, ki je sicer nekaj starejše, a smo proslavljanje te obletnice odlagali, da bi jo lahko slavili v novem domu.

Kot predsednik tega starega in žilavega društva, gospod Sernek, imate skupaj z vsemi člani odbora težko in odgovorno delo. Kako vas to osebno in družinsko prizadeva?

Sernek: Res je težko, ker moram poleg svojega podjetja voditi še društvo, ki normalno deluje, hkrati pa še gradi velike nove prostore. Društvo je od mojega doma oddaljeno dobrih 50 km, na društvu sva oba z ženo najmanj štirikrat na teden, po tem si lahko predstavljate, koliko kilometrov prevozimo po gostem sydneyanskem prometu in koliko časa nam vse to vzame. Na srečo moja žena ni proti temu, ponosen sem nanjo, ker potrpi in me podpira in še sama veliko dela.

Kmetič: Doslej nisem poznal žene, ki bi svojega moža, društvenega predsednika, toliko podpirala in ob njem tako marljivo delala, kot to počne gospa Sernekova; čeprav ne smem in ne mislim s tem zanikati dela, pridnosti in razumevanja vseh drugih žená, je treba gospe Šernekovi le dati posebno priznanje.

Brez žensk seyeda ne bi šlo. Kakšne dolžnosti pa opravlja gospa Šernekova?

Sernek: Organizira kuhanje in postrežbo za delavce na društvenem gradbišču, ne glede na to, koliko jih je tam. Kupuje in nabavlja stvari. Na starem društvu ob prireditvah pripravi mize, okraši dvorano.

Vam ne bo nikoli žal za vložen trud in čas?

Sernek: Ne, mislim da nikoli, ker delamo z voljo in za naše ljudi.

In ne bo vam žal, tudi če se morebiti kdaj v bodoče dom proda in se društvo združi s katerim koli drugim že?

Sernek: Stvar je taka: Tega doma ne bomo nikoli prodali in to društvo bo vedno ostalo slovensko.

Kmetič: Tako je. Tega doma ne smemo prodati. *Je to zaradi pogodbe z DOPO ali v zvezi z njo, ali ste tako prepričani zaradi mišljenja ljudi, članov?*

Sernek: Ne, ne zaradi nobene pogodbe, temveč zaradi mišljenja našega članstva. Poslušajte, mi gradimo novi dom za Slovence v Sydneyu in ta dom bo ostal za naše otroke. Dom bomo zgradili in ko mi ne bomo mogli več, ga bodo naprej vodili naši otroci. To je naš trden sklep. Gremo po poti, ki smo si jo začrtali. S prepričanjem, da bo ta pot uspešna. Novi dom gradimo s svojimi žulji. Naj bo to temelj in spomin na Slovence in Slovencev v Sydneyu. Na naš začetek, vztrajanje in trajanje skozi več kot trideset let. Zato nam za vse naše male žrtve ne bo nikoli žal.

Če lahko vzdržimo zdaj, ko je res težko ob tolikem delu, saj moramo dejansko voditi dva doma, starega in tega v gradnji, če gremo torej v takšni situaciji naprej, upam, da bo v novem domu potem vse toliko lažje in da bomo vzdržali tudi v bodoče.

Vaš odbor bo v zgodovini SDS zapisan kot ta, ki mu je po več kot treh desetletjih uspelo finalizirati, postaviti krono, če tako rečem, vsemu dolgoletnemu delu in upanju vseh članov in odborov tega društva skozi vsa dolga leta, s tem da se bodo vse te žrtve in vsi ti upi združili in se pokazali kot plod novega in končno končanega doma. Kako se vi in vaš odbor vidite, kot dovršitelji tega?

Kmetič: To je vsekakor v ponos sedanjemu odboru kot tudi vsem članom.

Šernek: Ko sem prevzel predsedništvo sem odbornikom povedal, kaj nas čaka in jih vprašal, če so vsi za to, da gremo do konca in novi dom zgradimo. Bili so in tako smo še danes skupaj. Imamo odbor složnih ljudi, ki so delavni, zaupljivi in tudi previdni; zdi se mi, da SDS takšnega odbora še ni imelo. Njim se moram zahvaliti, da gre delo naprej gladko.

Pri članstvu imate očitno močno podporo in oporo. Boste ponovno kandidirali?

Kmetič: Letni občni zbor imamo v nedeljo, 18. oktobra. Vsi zdajšnji odborniki so ponovno kandidirali za naslednji odbor.

Šernek: Odkar smo bili prvič izvoljeni, vztrajamo pri tem, da ostanemo skupaj in delamo, dokler novi dom ne bo zgrajen. Ne bi bili uspešni, če bi se odbor menjaval vsakih šest mesecev.

Kmetič: Ko pa bo dom zgrajen, se mi zdi, da bi bilo prav, in da si sedanji odbor zasluži, da bi društvo vodil naprej tudi še potem, ali da bi vsaj nekoliko pomagal pri vodstvu.

O takšnih stvareh, mislim, da lahko odloča občni zbor članstva.

Šernek: Na občnem zboru bomo apelirali na člane, da odobrijo, da bi v primeru, če mi ne bomo v odboru, imel sedanji odbor pravico do vpogleda v knjigovodstvo in vodenje društva, pri katerem koli odboru, če bi slučajno kazalo, da gre društvo po slabi poti in da bi v takem primeru imeli pravico vstopiti in sklicati nove volitve.

Kakšno je vaše stališče ob ustanavljanju katedre za slovenski jezik na univerzi v Sydneyu?

Šernek: Kar zadeva slovenstvo, mislim, da bi od vseh nas bilo pravilno, da to polno podpremo. Imamo precej študentov, ki se učijo slovenščino na srednji šoli in takih, ki so na tej šoli že maturirali v slovenščini, imamo študente na univerzah in mislim, da jim moramo pomagati na vse načine, ker če teh ne bomo podpirali, tudi sami ne bomo preveč uspešni. Naši študenti so del naše bodočnosti v Avstraliji.

Ko smo že pri študentih in učenju slovenščine, ali ne bi bilo mogoče pri SDS organizirati sobotne šole za otroke članov, tako da bi ti, ko se vpišejo k pouku slovenščine na gimnaziji v Bankstownu, prišli tja že z določenim predznanjem, kar bi olajšalo nadaljnje učenje njim in lažje tekoče delo učiteljicam?

Kmetič: Možnosti za to bodo dosti večje v novem domu, kjer bo več prostora in tudi bolj primerno bo urejen. Takrat bomo tudi manj zavzeti z vsem mogočim, kot smo zdaj. Novi dom je blizu avtobusne postaje, kar bo otrokom omogočilo, da bodo v sobotno šolo lahko prihajali tudi sami, z avtobusom. O tem bomo vsekakor še razmišljali.

Gospod Šernek, bi ob zaključku tega pogovora želeli še kaj dodati?

Šernek: Kaj naj še rečem? Naj pohvalim moj odbor in se mu zahvalim za lojalno sodelovanje. Ta odbor je zelo aktiven, zanesljiv, vsak posameznik med njimi, in vsi so za mano. Razumevanje med nami je odlično, sloga in zaupanje sta na višku.

Zahvaliti pa se moram tudi vsem članom, ki prihajajo na naše prireditve, nas na vse načine podpirajo in pomagajo graditi novi dom. Tako s skupnimi močmi dobro delamo, uspevamo in gremo proti svojemu cilju z vero in ponosom.

Foto: Karlo Pesjak

Življenjska pot Jožeta Pluta »Ateja«

»... pogumen, skromen, ljubeči človek...«

Jože Plut se je rodil Martinu in Ani Plut (roj. Grahek) 6. januarja 1887 v vasi Vranoviči v Beli krajini (takrat del Avstroogrske).

Jože je bil njun prvi preživeli otrok (prvorojeni sin Martin je zaradi tifusa umrl v drugem letu starosti). Tudi Jože je zbolel za tifusom, ko mu je bilo dve leti, bil je tako blizu smrti, da sta mu starša že kupila »obleko za pokop«. Toda Jože je preživel (njegov zdravnik je bil dr. Zalokar). Posledice te bolezni je delno čutil vse do svojega osemnajstega leta.

Ostali otroci v družini (po umrlem Martinu in Jožetu) so bili: Martin (še enkrat), Anka, Tone, Malka, Rezka, Janez in Mici.

Jože je hodil v šolo v Podzemelj, pri štirinajstih letih je končal s šolanjem in delal na očetovi kmetiji (ki je bila največja v okraju) v Vranovičih do svojega sedemnajstega leta, ko ga je (1904) oče poslal v Ameriko, da bi se zaposlil v premogovniku v Colorado. Rudarski jaški v tamkajšnjih rudnikih so bili komaj tri čevlje visoki, tako da se je moral ves delovnik premikati naokrog le po kolenih. Do konca 1911 je živel pri prijateljih v Christalbutu, Colorado.

Januarja 1912 se je vrnil v Vranoviče. Ker je bil na dvajseti rojstni dan odsoten, so ga po vrnitvi za osem dni zaprli, ker ni odslužil triletnega vojaškega roka; šele potem, ko je bil v vojski že devet mesecev, so uradniki ugotovili, da je oproščen služenja vojaščine zaradi naglušnosti levega ušesa — posledice tifusa.

Jože se je 14. februarja 1914 poročil s Katarino Simonič iz Mladice pri Semiču, kot je bilo vnaprej dogovorjeno med njunimi starši. Takrat mu je bilo sedemindvajset let. In oče mu je kot poročno darilo prepustil kmetijo v Vranovičih.

S Katarino sta imela dva sinova, Jožeta in Martina. Mali Jože je umrl od tifusa, ko mu je bilo dve leti. Martin se je rodil 23. oktobra 1917. Leto kasneje, oktobra 1918, je zaradi španske mrzlice umrla Katarina.

Jože je 1915 vstopil v vojsko in sodeloval v prvi svetovni vojni. Njegova zadolžitev: da je bil prvi ali »vodja« (od treh) in odgovoren za dva (od šestih) konja ter za prevoz žarometov vzdolž ruske fronte, s katerimi so vsako noč iskali sovražnika. Medtem

ko je bil za kratek čas doma zaradi Katarinine bolezni in njene smrti, je njegovemu namestniku na fronti šrapnel zdobil nogo. Novica o koncu prve svetovne vojne ga je ujela, ko je bil Jože še doma na dopustu.

Po vojni je Jože delal na kmetiji. Tretjega maja 1920 se je poročil s Kristino Mihelčič iz Vapčje vasi blizu Semiča. Tudi ta poroka je bila vnaprej dogovorjena med starši. Jože je bil takrat star trintrideset, Kristina pa devetnajst let. Rodili so se jima štirje otroci: Danica, Kristinca, Darinka in Marija (Mimica). Drugorojena Kristinca je zaradi očesne bolezni umrla, ko ji je bilo komaj dve leti.

Življenje je bilo takrat (1926) zaradi gospodarske depresije zelo težko. Ker je bil Jože najstarejši sin v družini (čeprav edini poročeni sin), ga je oče prosil, naj gre spet čez ocean, zasluži in pošlje denar. In tako je Jože 11. novembra 1926 zapustil svojo mlado ženo, družino in Vranoviče ter se odpravil v Avstralijo. Iz Zagreba je z vlakom odpotoval v Marseille, Francija, kjer je štiri dni čakal na francosko ladjo, ki je 20. novembra 1926 odplula proti Avstraliji. Vozna karta ga je stala £ 39 (\$ 78). Potoval je skozi Sueški prekop in 24. decembra 1926 pristal v Freemantlu v Zahodni Avstraliji. Tam je dobil £ 40 (\$ 80), ki so bili poslani tja pred njim kot polog. V tistih časih je bilo to potrebno kot zagotovilo, da bi novodošli imeli dovolj denarja za preživetje za nekaj časa, kati delo je bilo težko najti, tudi v Avstraliji, kot je Jože lahko kmalu sam ugotovil.

V Sydney je dopotoval z vlakom 31. decembra 1926. Vso pot od doma je bil z njim tudi bratranec Matija Kohančič. Čeprav sta še tako poskušala, v Sydneyu dela nista mogla najti; slišala pa sta, da so v Cairnsu iskali sekače sladkornega trsa. Z vlakom sta se napolila tja, toda ob prihodu so jima povedali, da je sekanje trsa za to sezono končano in da dela ni mogoče dobiti. Odpotovala sta nazaj proti jugu, kjer sta se ustavila, sta vprašala za delo — v rudniku ali kjerkoli. Našla nista ničesar. In da bi bile stvari še slabše, Matija angleško ni znal, Jožetova angleščina, kar mu je je še ostalo v spominu iz Amerike, pa je bila zelo slaba.

Nekaj od svojega dragocenega denarja, ki sta ga še imela, sta potrebovala za nujno hrano, zato sta večinoma spala v parkih po klopeh in v praznih železniških vagonih — mnogokrat sta morala skočiti iz premikajočih se vagonov, ko sta se zbudila in ugotovila, da se peljeta v nepoznane kraje. Zgodilo se je celo, da sta spalne prostore delila s

* Marija (Mimica) Andreis je najmlajša hči Jožeta Pluta »Ateja«

kurami, naslednje jutro pa sta za nočnino in zajtrk pobirala kurja jajca. Socialna podpora (ali nadomestilo, kot so temu pravili takrat) je znesla samo sedem šilingov ali sedemdeset centov na teden. Postelja za čez noč je stala en šiling. Tudi obrok hrane je bil en šiling. Štruca kruha je stala šest penijev ali pol šilinga. Sedem šilingov na teden ju ne bi pripeljalo daleč!

Nazadnje sta le dobila priložnost za delo v premogovniku v Ipswichu, v Queenslandu, toda rudarji tam so zaradi njih začeli štrajkati, ker sta bila »tujca«, »evropska južnjaka« ... in tako se jima je ta ponudba za delo izmaknila.

Končno, v marcu 1927, je Jože našel delo v Newcastlu, v zvezni državi Novi Južni Wales. Bilo je na velikonočno nedeljo. Moral je zamenjati človeka, ki je imel za ta praznik prost dan. Jože je moral opravljati najbolj umazana dela. Delal je na tri izmene zaporedoma, brez spanja: po koncu prve izmene se je vrnil skozi druga vrata in se prijavil še za osem ur dela in po tej izmeni še enkrat za osem ur. To je bilo štiriindvajset ur dela brez počitka! Za vse to je prejel plačilo osemnajst šilingov in šest penijev (\$1,85).

Potem pa so se začele stvari za Jožeta in Matijo izboljševati. Prek biroja za zaposlovanje sta bila sprejeta na delo pri gradnji ceste (od Newcastlea) za £3,17,0 (\$7,70) na teden. To je bilo težaško delo, ampak sta z njim prišla vse do Brisbana in do skorajšnjega Jožetovega uspeha.

Jože in Matija sta hodila skupaj do okrog leta 1930, ko je šel Matija iskat delo v zahodni del zvezne države Queensland. Od takrat se nista več videla.

Leta 1931 je Jože srečal Avstralca Billa Nasha, ki je njemu in drugim trem ponudil partnerstvo, da bi skupaj prevzemali dela pri gradnji cest. Vsak od njih je moral založiti £60 (\$120). Tako so zbrali £300 (\$600) kot polog in zagotovilo za pogodbeno dela. Partnerstvo so sestavljali: Bill Nash, dva jugoslovanska kolega Tony Konda (bratranec Tonija Konda, ki zdaj živi v Brisbanu) in Mat Kraljević, drugi Avstrelac, ki so ga klicali Dick, in seveda Jože Plut. (Jože je prvič srečal Tonija Kondo leta 1928, ko je ta komaj prišel v Avstralijo. Tony je imel Jožetov naslov in tako ga je lahko našel, bil pa je tudi prvi Jugoslovčan, ki ga je Jože srečal po svojem prihodu v Avstralijo pred dvema letoma.)

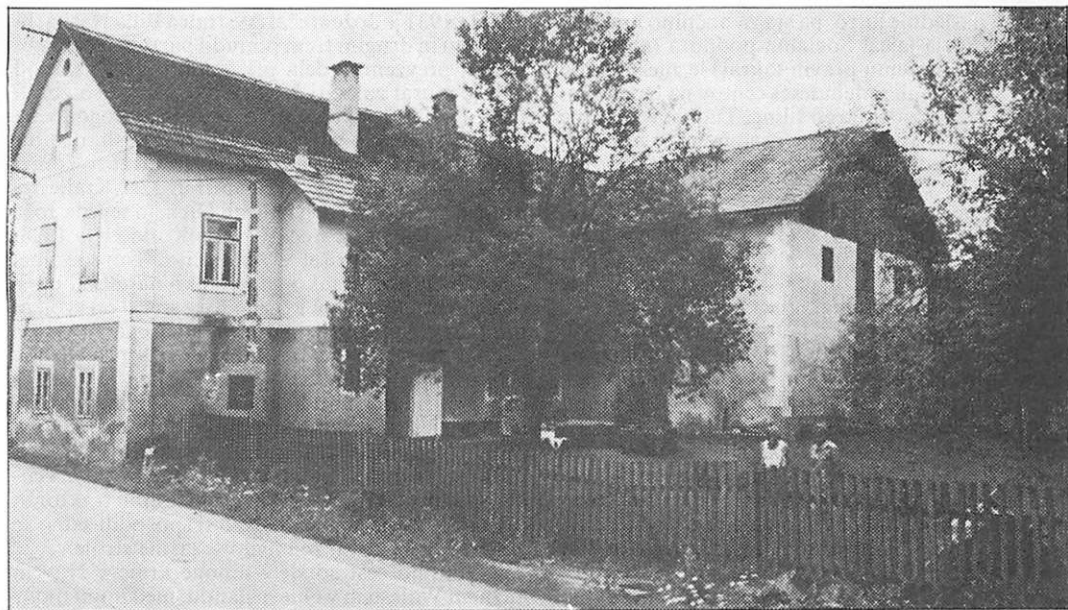
Pogodbena cestna gradnja je Jožeta pripeljala v veliko krajev. Njihovo prvo delo je bilo v Daimerju, okrog štirideset milj zahodno od Goondiwindija (Qld.), kjer so zgradili štiri milje dolgo gramozno cesto. Za to delo so si morali sposoditi vse stroje (traktor, ravnalec, valjar) od lokalne občine. Vendar so si po zaključku del že lahko kupili traktor in ravnalec. Za naslednje delo so si sposodili samo še valjar. Potem pa so že imeli vse lastne stroje.

Z gradnjo cest so šli v mnoge kraje v Novem Južnem Walesu in v Queenslandu, med njimi tudi v Old Bonalbo, Monto, Eidsvold, Chinchilla, zadnji posel pa so imeli v Gympie. Vse ceste, ki so jih gradili, so bile gramozne, razen zadnje v Gympie, ki je bila že asfaltna.

Leta 1936, ko se je že govorilo o izbruhu druge svetovne vojne, se je Jože odločil, da bo namesto da bi se vrnil v Jugoslavijo, rajši pripeljal svojo družino k sebi v Avstralijo. Navsezadnje bi to bilo še najbolj pametno, si je mislil.

»Ate« Jože Plut (6. 1. 1887 — 22. 12. 1984) in »mama« Kristina Plut (1. 1. 1901 — 10. 12. 1974)

Domačija Jožeta Pluta v Vranovičih v Beli krajini — Jože Plut's home in Vranoviči, Bela krajina, Slovenia, Yugoslavia

Vranoviči, Slovenija, november 1926 — pred odhodom Jožeta Pluta v Avstralijo (v 1. vrsti skrajno desno). Poleg njega sedi žena Kristina z malo Mimico, na njegovi levi stojita sin Martin in hči Danica. Mala Darinka stoji spredaj pred Jožetovimi starši.

Vranoviči, Slovenia, November 1926 — before he left for Australia. Jože Plut — Front row last on the right hand side with wife Kristina sitting to his right and nursing baby Mimica. With son Martin at his side with Danica and little Darinka between Jože's parents in middle of front row.

Žena Kristina in tri hčerke so prispele v Brisbane v ponedeljek 12. oktobra 1936 z ladjo »Oronsay«. Za njihove karte je Jože plačal £ 136 (\$ 272). V tistih časih vlada še ni dajala denarne pomoči priseljencem. Sin Martin pa z družino ni mogel priti, ker je moral prej v Jugoslaviji odslužiti predpisani vojaški rok.

Jože je kupil svoj prvi družinski dom v Avstraliji 1936 na številki 39 Grey Street, South Brisbane. To je bila opečna hiša s petimi stanovanji. Hiša stoji še danes, prav ob mostu Grey Street, ki se danes imenuje most William Jolly.

Decembra 1938 je prišel v Avstralijo še njegov sin Martin, tako da je bila spet skupaj vsa družina.

Druga svetovna vojna je izbruhnila leta 1939 in prva posledica je bila, da so morali leta 1940 partnerstvo razpustiti, kajti vse cestne gradnje so bile ustavljene. Prodali so vse stroje in vsak od petih je šel svojo pot.

Jože, zdaj že 53 let star, je bil prestar, da bi se lahko priključil h kateri od obrambnih sil, zato so mu dali, kar je bilo takrat imenovano »pomembno« delo pri Maxam Cheese Co. na Stanley Streetu v Južnem Brisbaneu, kjer je delal mesne pite. Obenem sta Bill Nash in Jožetova žena Kristina ustanovila podjetje za izdelavo bonbonov (želé, ajbiš, karamele in drugo) v uti, zadaj za hišo na 39 Grey Street. Za Kristino je bil to sprva zelo težek posel, ker pač še nikoli prej ni delala bonbonov. Na žalost pa sta bila takrat sladkor in maslo (med drugim) racionirana. Bill Nash je Kristini kupil knjigo o sladkarijah, v kateri so bila vsa navodila za izdelovanje bonbonov; žal pa tudi to ni dosti pomagalo, saj je bila Kristina do takrat v Avstraliji manj kot

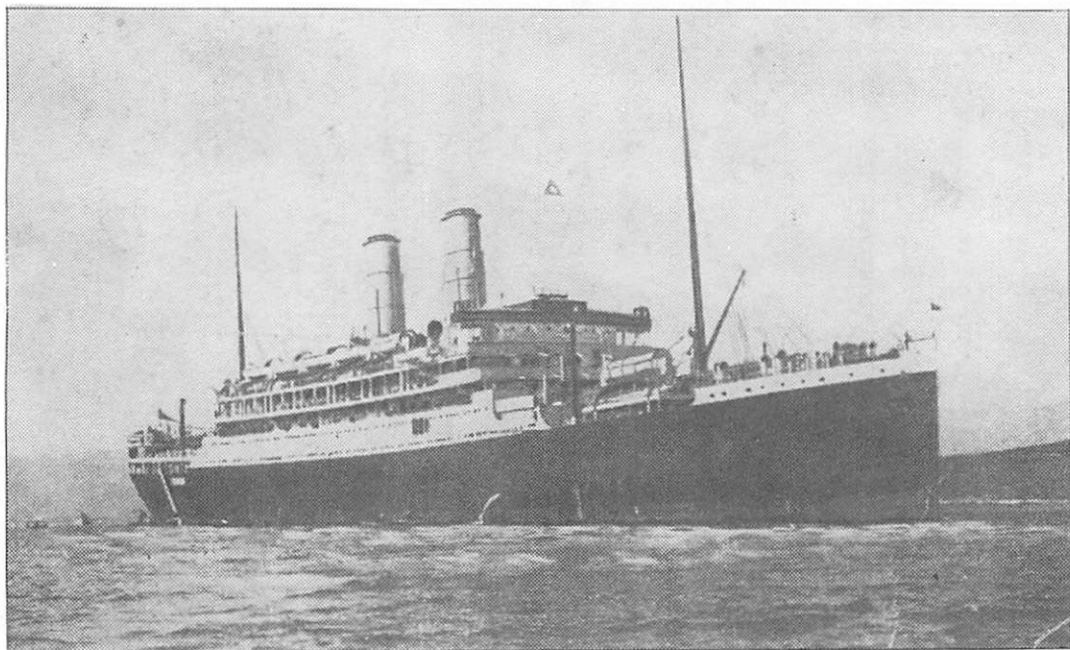
štiri leta, zato je bila njena angleščina še zelo slaba. V tistih časih niso poznali »učjenja angleščine z dopisovanjem«, niti ni bilo nobenih tečajev, kjer bi novodošle učili angleščino. Kristinini poskusi izdelovanja bonbonov niso bili kdo ve kako uspešni. Končno pa je le prišel dan, ko je bilo treba resno začeti s proizvodnjo bonbonov na veliko za trgovine na debelo, kot so Woolworths, Penneys (zdaj Coles), Finneys (zdaj David Jones), Allan & Starks (zdaj Myers).

Samozavestno in z zaupanjem vase in v svoje delo se je Kristina lotila naloge, ki se je je sicer bala, a na koncu je le uspela. Zato ji ni bilo nikoli žal — skupaj z Billom Nashom sta v štirih letih napravila velik posel. Družba se je imenovala Sweetcraft Confectionery Company in obstaja še danes z istim naslovom.

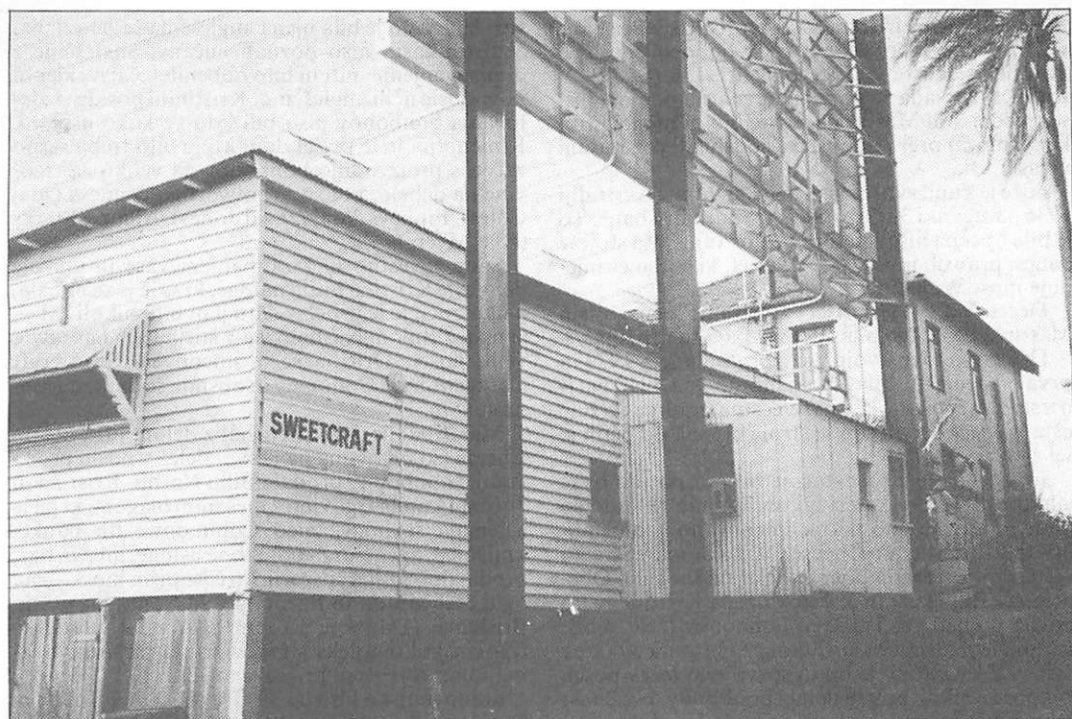
Maja 1944 je Jože prenehal z delom pri Maxam Cheese Co., Kristina pa je svoj delež v poslu proizvodnje bonbonov prodala Billu Nashu. Kristina in Jože sta kupila trgovino z mešanim blagom, ki pa je zajemala še podružnico Commonwealth banke, knjižnico, agencijo za pogrebne usluge, mlečni bar, prodajalno sadja, špecerijo in časopisni kiosk — na oglu cest Milton in Baroona v Miltonu, primestju Brisbane. (Danes je na tem oglu velik, moderen trgovinski kompleks.) Trgovino sta razširila in izboljšala proti vsem pričakovanjem.

Stanovanjsko hišo na 39 Grey St. v Južnem Brisbaneu sta prodala leta 1946, trgovino z mešanim blagom v Miltonu pa oktobra 1952.

Njun naslednji poslovni podvig je bil, ko sta februarja 1953 kupila drugo zidano zgradbo s štirinajstimi oskrbovanimi sobami in s stanovanjem

Parnik »Oronsay«, s katerim je Kristina Plut s tremi hčerkami pristala v Freemantlu 12. 10. 1936.
Steamship »Oronsay« aboard which Kristina Plut with three daughters arrived to Freemantle on October 12th 1936.

»Sweetcraft« — podjetje za izdelavo bonbonov na 39 Grey St. v Južnem Brisbanu. Podjetje je ustanovila Kristina Plut leta 1944. Na desni je stanovanjska hiša, Jožetov prvi dom od 1936 do 1944.

»Sweetcraft« lolly factory at 39 Grey St. South Brisbane, started by Kristina Plut in 1944. On the right side is the residence - Jože Plut's first home from 1936 to 1944.

Trgovina in špecerija v Miltonu — fotografirano okrog 1952. Jože Plut (s klobukom) čaka na tramvaj.

Shop and Mixed Business at Milton — photographed about 1952 — with Jože Plut (wearing hat) waiting for tram.

zase na 69 Kingsholme St., New Farm, Brisbane. Tudi to sta izboljšala in razširila v zelo uspešen posel. Imela sta tudi čudovit vrt z rožami vseh vrst in s preko sto grmi vrtnic, za hišo pa zelo plodovit vrt s povrtnino. Tudi ta hiša še stoji.

Leta 1968 sta šla Jože in Kristina na trimesečni dopust v Jugoslavijo, da bi obiskala še preostalo sorodstvo in prijatelje. (Oba sta izgubila starše že pred mnogimi leti — Jožetovi so umrli 1931 in 1938, Kristinini pa 1941 in 1946.) To je bila Jožetova prva vrnitev v domovino, dvainštirideset let po prihodu v Avstralijo, Kristini pa prva vrnitev po dvaintridesetih letih. Bilo je tudi prvič, da sta potovala z letalom.

Leta 1970 sta skupaj z družino in prijatelji praznovala petdesetletnico poroke — zlato obletnico s ponovno poročno mašo, med katero sta si v angleščini in slovenščini še enkrat obljubila zakonsko zvestobo. Ob tej priliki sta dobila tudi poseben blagoslov od papeža Pavla VI. Temu je sledila čudovita domača zabava... druga poročna gostija!

Jožeta in njegovo družino je 10. decembra 1974 doletela velika žalost, ko je zaradi kostnega raka umrla žena Kristina in »mama« tudi mnogim drugim, ne samo njegovi družini.

Jože se je januarja 1975 preselil v brisbansko predmestje Woolloowin k starejši hčerki (Danici Reid) in njenemu možu z družino. Zgradbo z oskrbovanimi sobami je prodal v letu 1977.

Januarja 1978 sta ga prišla iz Slovenije obiskat sestra Malka in njen mož Gustel Anderluh iz Šmarja pri Jelšah. Njegova najmlajša sestra Mici Korošec iz Ljubljane pa ga je obiskala leta 1980 skupaj s hčerko Marjeto Korošec-Delcourte iz Bruslja v Belgiji.

Jože se je vedno čudil številnim zgodovinskim dogodkom, ki so se bili zgodili v njegovem življenju, dolgem skoraj 98 let. Naj naštejemo samo nekatere od teh dogodkov, do katerih je prišlo za njegovega življenja:

- uvedba elektrike,
- prvi telefon,
- prvi radio,
- prva televizija (črnobela, zatem barvna),
- prvi video,
- prvi kinematografi (nemi in zvočni),
- vladavina devetih papežev,
- prihod in odhod šestih monarhov v Veliki Britaniji,
- padci monarhij v številnih evropskih državah, vključno v Jugoslaviji, razen v Norveški, Švedski, Danski, Nizozemski, Belgiji in Veliki Britaniji,
- menjava vlad,
- spremembe meja in preimenovanja več evropskih držav, vključno nastanek Jugoslavije po razpadu Avstroogrske,
- mnoge vojne, v številni južnoafriško bursko

V tej hiši sta Jože in Kristina Plut izdajala oskrbovane sobe in tudi živela od 1953 do 1974.
Jože and Kristina Plut's business (serviced rooms) and home from 1953 to 1974.

vojno, dve svetovni vojni, korejsko in vietnamsko vojno, kot tudi mnoge druge, novejšje vojne,

- prvo vozilo brez konjske vprege — avto,
- prvo letalo in helikopter,
- pošiljanje satelitov in raket v vsemirje,
- vesoljsko vozilo — vesoljsko ladjo s človeško posadko, ki jo je mogoče znova uporabiti
- in najbrž najbolj neverjetno od vsega — ČLOVEK NA MESECU!

Jože je vse svoje življenje preživel v spoštovanju, ljubezni do Boga, vedno sprejemajoč Njegovo voljo, imel pa je tudi veliko vero v Marijo Pomagaj in njenega angela Varuha. Bil je vedno vdan svoji družini, skrbel je za njo, ženi Kristini je bil vedno zvest in ljubeči mož. Vedno je trdo delal. Sebi je privoščil le malo izbranega zadovoljstva na vrtu z rožami in povrtino in verjetno z malo več strasti, z grozdem in s pridelavo vina. Svoja vina, spominjajoča na burgundec, je delal vsako leto v januarju.

Ko so ga vprašali, kaj je bilo najtežje v njegovem življenju, je odgovoril: »Čas, ko sem šel iz Jugoslavije v Avstralijo in ko sem moral zapustiti svojo mlado družino«. Na vprašanje, kaj je bil najsrečnejši trenutek njegovega življenja, je odvrnil: »Ko je moja družina prišla v Avstralijo in ostala pri meni«. In kaj naj bi bil razlog za njegovo dolgo življenje?: Trdo delo in ne samo dobra hrana in zdravila, ampak, kar je še bolj pomembno, taka je bila božja volja.

Na vprašanje, kaj bi svetoval drugim, je dejal: »Trdo delo ... nič kajenja ... naravno življenje ... in molitev!«

In tako je Jože mirno in zadovoljno živel v toplem krogu svoje družine: sin Martin in tri hčerke — Danica Reid, Darinka Strugar in Marija (Mimica) Andreis — katerih domove je redno obisko-

val in precej časa prebil pri vsaki od družin. Vendar je bil še najbolj vesel tedenskih obiskov na grobu svoje drage žene Kristine na Pinaroo travnem pokopališču v Aspleyu, Brisbane, kamor je vsakokrat prinesel s seboj šopek rož z domačega vrta, prižgal svečo in molil, nežno govoreč ženi (ob poznejših obiskih): »Kmalu, Tinca, kmalu bom s teboj ... «

Septembra 1984 je pripovedoval o lepih sanjah, ki jih je imel: sanjalo se mu je, da je hodil po čudovitem vrtu, polnem rož, drevja in pojočih ptic, ko se mu je pridružila njegova draga žena Kristina. Šla sta z roko v roki proti velikim odprtim vratom. Ko sta se približala, sta videla veličastno sobo, ki se je svetila od zlata in dragocenih kamnov na rdečem žametu in ki je bila tako lepa, da je scela niti opisati ni mogel. S Kristino je stopil proti tej odprti veži, rad bi vstopil v čudovito sobo, ko je Kristina rekla: »Ne še, Jože ... ne še zdaj ... « in ga je nežno popeljala mimo.

Oktober 1984 je Jože dobil pljučnico, od katere si je sicer opomogel — zdravniki pa so obenem ugotovili, da ima na žolčnem kanalu raka! Napovedali so mu še nekaj tednov življenja. Sprejel in sprijaznil se je s to pretresljivo novico, rekoč samo: »Taka je božja volja ... Taka je božja volja ... «

Samo dva tedna pred njegovim 98. rojstnim dnevom, v soboto 22. decembra 1984, je Kristina stala ob očetovi postelji v brisbanski bolnici Mount Olivet, ko je ob 16.45 Jože Plut mirno, v spanju poslednjikrat v življenju vdihnil in sprostil svojo dušo v Božje varstvo.

6. januarja 1985

Prevedel: Jože Žohar

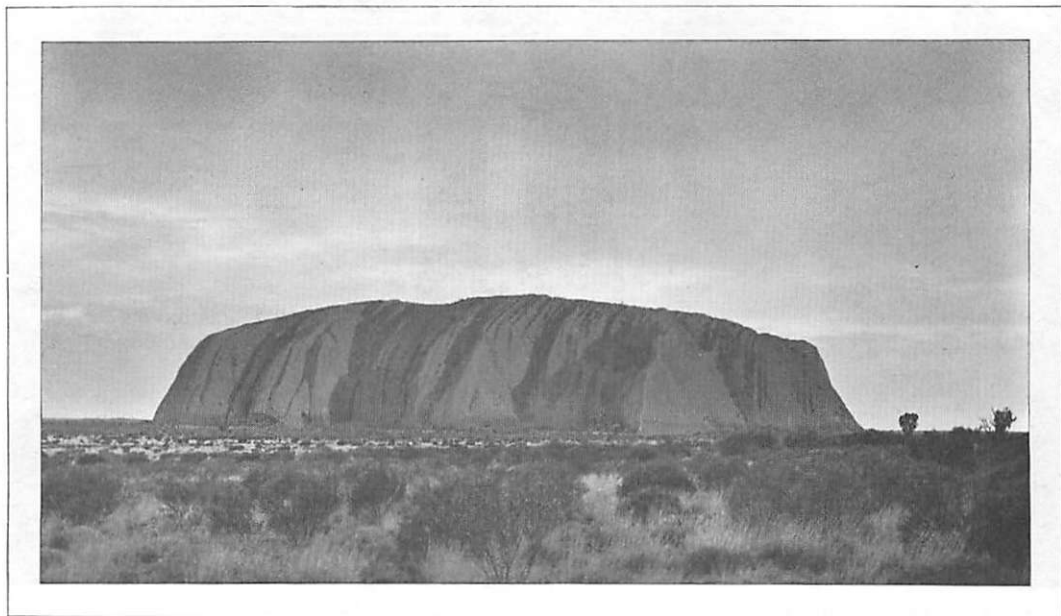

Foto: Karlo Pesjak

The life and times of Joseph (Jože) Plut — »ATE«

»... a courageous, humble, loving man ...«

On 6th January 1887, in Vranoviče in the region now known as Bela krajina, Slovenia, Yugoslavia (which was then a part of Austria), Jože Plut was born to Martin and Ana Plut, previously Ana Grahek.

Jože was their first surviving child; their first son Martin died of typhus when he was 2 years old. Jože also contracted typhus when he was two and was so close to death that his parents bought him a »burial dress,« but he survived. (His doctor was Dr. Zalokar.) As a result of this illness, Jože was partially incapacitated until he was almost 18 years old.

The other children in his family (after Martin who died and Jože) were Martin (again), Anka, Tone, Malka, Rezka, Janez and Mici.

Jože went to school in Podzemelj. He left school at the age of 14 and worked on his father's farm in Vranoviče (the largest farm in the locality) until he was 17, at which time, in 1904, he was sent by his father to America to work in a coal mine in Colorado. The mine shafts were barely 3 feet high, and all day and every day he had to work and move around on his knees. He lived with his father's friends in Christalbutte, Colorado, till the end of 1911.

In January 1912 Jože returned to Vranoviče and, as he was away from his country when he turned 20 in 1907, he was imprisoned for 8 days for not serving a training period of three years in the army; and then, not until after he had been training in the army for nine months did the officials realize that he was »exempt« because of his deafness in his right ear — resulting from typhus.

On 14th February 1914 Jože married Katerina Simonič from Mladica near Semič, as arranged between their parents. Jože was then 27 years old. His father gave Jože the farm at Vranoviče as a wedding present.

Jože and Katerina had 2 sons — Jože and Martin. Young Jože died of typhus when he was 2 years old. Martin was born on 23rd October 1917. In October 1918, Katerina contracted Spanish Flu (Španska) and died.

In 1915 Jože Plut joined the army for World War I. His job was to be the first or »lead man« (out of three) in charge of two horses (out of six) and to transport a search-light along the Russian front lines every night, looking for the enemy. While he was home on compassionate leave due to Katerina's illness and death, the man who relieved him

at the front lines suffered a broken leg through shrapnel! World War I ended while Jože was on leave.

After the war, Jože worked on his farm. On 3rd May 1920 he married Kristina Mihelčič from Vapčja Vas near Semič. This also was arranged between the parents. Jože was 33 and Kristina was 19. Jože and Kristina had four daughters: Danica, Kristinca, Darinka and Marija (Mimica). Their second daughter Kristinca died of a disease affecting her eyes when she was 2 years old.

In 1926, as financial conditions were very difficult with the depression and as Jože was the eldest son of the family (although he was the only married son), his father requested Jože to go overseas again to make and send home money. So on 11th November 1926, leaving his young wife and family behind, Jože left Vranoviče for Australia. He caught a train in Zagreb and travelled to Marseille, France, where he waited four days to catch a French ship for Australia which departed on 20th November 1926. The ticket cost him £ 39 (or \$ 78). He travelled through the Suez Canal and on 24th December 1926 landed in Fremantle, Western Australia. There he collected the £ 40 (\$ 80) that had been sent ahead of him as security. This was necessary in those days to make sure that people had enough money to live on, as jobs were very hard to find, even in Australia — as Jože was soon to find out for himself.

On the 31st December 1926 Jože arrived in Sydney by train. His companion from »home« was a cousin, Matija Kohanič. Although they tried really hard, Jože and Matija could not find any work in Sydney, but heard that sugar cane cutting was plentiful in Cairns. They went by train, but on reaching Cairns were told that cane cutting had finished for the season and no work was available. They decided to hitchhike southward stopping everywhere and asking for work — in coal mines, or any work, anywhere — but they found nothing. To make matters more difficult, Matija could not speak English, and Jože's memory of English was very poor indeed!

Some of their precious money had to be used for essential food, so they mostly slept on park benches and in empty railway carriages — many times they had to jump out of moving trains, waking suddenly to find that they were travelling to places unknown. There was a time when Jože and Matija, shared

their sleeping quarters with chickens and the next morning they collected eggs in return for their night's lodgings and breakfast. Social Security (or Relief Money, as it was called in those days) was only seven shillings or seventy cents a week. Bed for a night was one shilling. A meal was one shilling. A loaf of bread was sixpence (or half a shilling). The seven shillings a week would not go far!

At last Jože and Matija were given the opportunity to work in a coal mine in Ipswich, Queensland — but the miners went on strike because Jože and Matija were »foreigners« ... »dagoes« ... so this offer of jobs had to be withdrawn.

Finally, in about March 1927 Jože found a job in Newcastle, N.S.W. This was on Easter Sunday. He was to relieve a man who had a day off for this holy-day. Jože did »odd jobs« — cleaning, and so on. He worked three shifts in a row without sleep: when he finished his first shift, he signed off and went in another door to apply for another 8 hours ... and then again after another 8 hours. Twenty-four hours of work without a break! For this he was paid a total of eighteen shillings and sixpence (\$ 1.85).

Then things started to brighten for Jože and Matija — through the Employment Service they were hired to work on road construction (from Newcastle) for £ 3.17.0 (\$ 3.70) a week. Back-breaking work, but it took them towards Brisbane, and to future success for Jože.

Jože and Matija travelled together till about 1930 when Matija went to Western Queensland to look for work. They have not seen or spoken to each other since then.

In 1931 Jože met an Australian, Bill Nash, who asked him to join him and three others in a partnership to contract for road construction. Each man had to provide £ 60 (\$ 120) to make a total of £ 300 (\$ 600) as a deposit and surety on the contracts. The partnership consisted of Bill Nash, two fellow-Yugoslavs (Tony Konda and Mat Krajljevič), another Australian called »Dick«, and of course Jože Plut. (Jože first met Tony Konda in 1928 when Tony first came to Australia. He had Jože's address for contact. He was the first man from Yugoslavia whom Jože met since coming to Australia almost 2 years before.)

Contractual road construction took Jože to many places. Their first job was in Daimer, about 40 miles west of Goondiwindi (Q'ld) where they built a gravel road 4 miles long. For this they had to borrow all machinery (that is tractor, grader, and roller) from the local Shire Council. At the end of this first contract job, however, they were able to buy themselves a tractor and grader. For their second job they borrowed only the roller, and after that they had all their own machinery.

Building roads took them to many places in New South Wales and Queensland, including Old Bonalbo, Monto, Eidsvold, and Chinchilla, and their last job was in Gympie. They were all gravel roads, except the last one in Gympie which was bitumen.

In 1936, with the talk of war around him, Jože decided to bring his family to Australia, instead of

returning to Yugoslavia. He wisely thought that this would be safer all round. His wife, Kristina, and his three daughters arrived in Brisbane on the Orient Line »Oronsay« on Monday, 12th October 1936. Jože paid £ 136 (\$ 272) for their tickets. There was no assisted passage in those days. His son Martin could not come with the rest of the family as he had to serve the required army training period in Yugoslavia first.

Jože bought his first family home in Australia in November 1936 at 39 Grey Street, South Brisbane — a brick house consisting of five flats. This still stands just at the edge of the Grey Street Bridge, now called the William Jolly Bridge.

In December 1938 his son Martin arrived, making his family once again complete.

World War II broke out in 1939 and as a result, in 1940, the partnership had to be dissolved as all road construction came to a halt. All the machinery was sold and all five men went different ways.

Jože, now 53 years old, was too old to join any of the defence forces and was given what was called an »essential« job at Maxam Cheese Company in Stanley Street, South Brisbane, making meat pies. At the same time, Bill Nash and Jože's wife Kristina formed a company making lollies (jellies, marshmallows, toffees, etc.) in a shed at the back of the house at 39 Grey Street. This proved to be a very difficult task for Kristina at first because she had never before made any lollies. At the same time, sugar and butter (among other things) were rationed. However, Bill Nash bought a book on confectionery for Kristina to read, explaining all about lolly-making: this did not really help much as Kristina had been in Australia less than four years, and her English was still very poor as in those days there was no such thing as »learning English by correspondence,« nor were there any special schools to teach English to newcomers to Australia! Her trial-attempts at lolly-making were by no means successful. Eventually, the day arrived to seriously commence making lollies in bulk for wholesale to stores like Woolworths, Penneys (now called Coles), Finneys (now called David Jones), and Allan & Starks (now called Myers). Trying to feel confident and placing herself and her work in God's hands, she tackled her feared task and came out a winner!

Kristina never looked back, and she and Bill Nash made a great success of their business for four years. They called their company Sweetcraft Confectionery Company. It still exists at the same address.

In May 1944 Jože gave up his job at Maxam Cheese Company, Kristina sold her share of the lolly making business to Bill Nash, and Jože and Kristina ambitiously bought a store — a mixed business with a Commonwealth Bank Agency, Library, Casket Agency, Milk Bar, Fruit, Groceries, and a News Agency — at the corner of Milton and Baroona Roads, Milton, Brisbane. (There is now a large modern shopping complex on this corner.) They improved this business and expanded it to beyond all expectations.

Jože and Kristina sold the block of flats at 39 Grey Street, South Brisbane in 1946, and the mixed business at Milton in October 1952.

Their next business venture was in February 1953 when they purchased another brick building consisting of 14 Serviced Rooms and one self-contained apartment (for their own home) at 69 Kingsholme Street, New Farm, Brisbane. They also improved this and expanded it into a very successful enterprise. They had a magnificent garden with flowers of all kinds and over one hundred rose bushes, and a very prolific vegetable garden at the back. This house also still stands.

In 1968 Jože and Kristina went on a three-month visit to Yugoslavia to see their remaining relatives and friends.

(They both had lost their parents many years previously — Jože in 1931 and 1938, and Kristina in 1941 and 1946.) This was Jože's first trip back to his homeland, 42 years after he arrived in Australia, and Kristina's 32 years after she arrived. This was also their first experience ever flying in an aeroplane.

In 1970 Jože and Kristina, with their family and friends, celebrated their 50th Wedding Anniversary, their Golden Jubilee, with another Nuptial Mass during which they again exchanged their marriage vows in English and in Slovenian, and received a Special Papal Blessing from Pope Paul VI. A magnificent party followed... another marriage feast!

Great sorrow came to Jože and his family on 10th December 1974 when his beloved wife Kristina, and »Mama« to so many people not only to her family, died from the very painful cancer of the bone.

Jože went to Woolloowin (Brisbane) to live with his eldest daughter (Danica Reid) and her husband and family in January 1975. He sold his serviced rooms in New Farm in 1977.

In January 1978 he was visited in Brisbane by his sister Malka and her husband Gustel Anderluh, from Šmarje pri Jelšah, Slovenia. His youngest sister Mici Korošec from Ljubljana, Slovenia, visited him in October 1980 with her daughter Marjeta Korošec Delcourte from Brussels, Belgium.

Jože was always amazed by the number of historical changes and events that took place and which he saw and experienced during his lifetime of nearly 98 years:

- The implementation of electricity
- The first telephone
- The first radio
- The first television (black and white, then colour)
- The first cinemas (both silent and vocal)
- The reign of nine Popes
- The arrival and departure of six reigning monarchs in Great Britain
- The denouncing of all reigning Emperors and monarchs in every European country including Yugoslavia, and excluding only six: Norway, Sweden, Denmark, Holland, Belgium, and Great Britain
- Changing borders and the re-naming of many

European countries — including part of Austria into Yugoslavia

— The many wars including South African Boer War, Two World Wars, Vietnam and Korean Wars — as well as several more recent »minor« wars

— The first horseless carriage — the motor car

— The first aeroplane and helicopter

— The sending into space of satellites and rockets

— The space shuttle — a manned space ship that could be used again and again

— And perhaps the most unbelievable of all — MAN WALKING ON THE MOON!

Throughout his life Jože lived in respect, fear, and great love of God, always accepting His Will, and had great devotion to the Blessed Virgin Mary (Marija Pomagaj) and his Guardian Angel. He was always devoted to and very concerned and caring for his family, and was ever loyal and loving to his wife Kristina. He always believed in the honesty of hard work. He allowed himself only a few chosen pleasures in the areas of his vegetable garden and flowers, and perhaps more passionately to his grapes and the resultant wine-making. Every year about January he made his red wines.

When asked what was the hardest part of his life, Jože replied, »The time when I left Yugoslavia for Australia and had to leave my young family behind.«

And to the question of what was the happiest time in his life Jože replied, »When my family came to Australia and stayed with me.«

As for the reason for his long life, Jože claimed. »Hard work and, not only the good food or medicine, but more importantly, it was God's Will.«

As to the advice he would give to others, Jože said. »Hard work... no smoking... clean living... and praying!«

And so Jože lived peacefully and contentedly within the warm circle of his loving family: his son Martin and his three daughters Danica Reid, Darinka Strugar, and Marija (Mimica) Andreis and their families, regularly visiting each household and spending much time with each family. But his most looked-forward to outing was his weekly visit to the graveside of his very dear wife Kristina at Pinaroo Lawn Cemetery in Aspley, Brisbane, bringing with him a little bunch of his own home-grown flowers, lighting a candle and saying his prayers there — and tenderly speaking to her, saying (on his last visits):

In October 1984 Jože contracted pneumonia, from which he fully recovered, but at the same time the Doctors diagnosed cancer on his bile duct! They gave him only a few weeks to live. He accepted this and resigned himself to this shattering news by saying. »IT'S GOD'S WILL... IT'S GOD'S WILL...«

Only two weeks before his 98th Birthday, on Saturday, December 22nd 1984, Kristina was suddenly waiting at Jože's bedside in Mount Olivet Hospital, Brisbane, and at 4.45 p.m. Jože peacefully, in his sleep, took his last living breath and released his Soul into God's care.

Igralska družina Merrylands

Pogovor z njenim vodjem Ivanom Koželjem

Ljudski oder ste dovolj dobro spoznali že doma...

V naši družini je bilo vedno veselje do gledališča. Moja starša, stric in vsa družina po očetovi strani so pogosto sodelovali pri raznih igrah. Pri amaterskem gledališču v Celju sem tudi sam nastopal v manjših vlogah. Moj režiser je bil Cvetko Vernik. V podjetju, kjer sem bil zaposlen, sem režiral igro, ki smo jo potem dvakrat ponovili. Bil sem tudi član folklorne skupine pri omenjenem gledališču.

Kako ste te svoje izkušnje začeli uveljavljati med našimi rojaki po prihodu v Avstralijo?

Mislím, da je bilo leta 1964 ali 1965, ko je v Sydney prišel p. Odilo Hanjšek, ki je dal pobudo za ustanovitev igralske skupine. Po pogovoru z njim, ko sem mu povedal o svojih izkušnjah, me je prosil, naj prevzamem režijo. Našli smo še druge ljudi in tako ustanovili dramsko skupino, ki smo jo imenovali Igralska družina Sydney. Uprizorili smo več iger: trodejanke Pri kapelici, ki jo je priredil p. Kazimir Zakrajšek, veseloigro Svojejavček, Blumental-Kadelburgovo trodejanke Pri belem konjičku, ki jo je že leta 1963 priredil p. Odilo, Finžgarjevo dramo Razvalina življenja, pa še igrí Dežurna apoteka in Radi oreha. Pripravili smo tudi Divjega lovca, ki pa nam ga zaradi nekaterih nesporazumov ni uspelo postaviti na oder.

Kakšen je bil takratni odziv rojakov?

Zelo dober. Zdi se mi, da so takrat Slovenci vse svoje prireditve, ne samo igre, veliko bolj obiskovali kot zdaj.

Kako si to razlagate?

Spomin na staro domovino je bil še razmeroma svež, poleg tega so preživljali čas prilaganja, sprijemali so se z vsemi problemi, ki pestijo priseljenca še vrsto let po prihodu v novo, absolutno tuje okolje. Takrat so še Avstranci dosti bolj zviška gledali na priseljence, kar precej podcenjuječe. Še najboljši sogovornik in prijatelj ti je bil rojak, ki je preživel podobne težave. Slovensčina v javnosti je bila skoraj tabu. Svojih radijskih oddaj takrat še nismo imeli; o tem, da bi slišali slovensko besedo v filmu s TV zaslonu, še sanjali nismo. Vezi z domovino ali s Slovensko izseljensko matico skorajda bilo ni.

Po razpadu igralske družine Sydney je za pospravljenimi kulisami vladal dolg molk...

Zelo dolg molk, ki je že bodel v oči in se boleče selil v ušesa. No, enkrat so nas med našim prezimovanjem obiskali rojaki iz Melbournea z Županovo Micko. To nas je nekolikanj zdrnilo. Mislim, da je potem Slovensko društvo Sydney pripravilo eno ali

*Igralska
družina
Merrylands*

Vstopnica

Igralska družina Merrylands

Vas vabi na uprizoritev drame v petih dejanjih

Spisal

J. 1844-1881

JOSEF PETERČIČ

DOMEN

Režija: Ivan Koželj

v soboto, 24 oktobra ob 7uri zvečer

v dvorani Sv. Rafael

311 Merrylands Rd.

Cena: \$10.00

dve igri, v režiji Vlaste Klemenčič, če se ne motim. Sredi sedemdesetih let pa je klub Triglav uprizoril Linhartov Ta veseli dan ali Matiček se ženi.

In potem: Vse tiho je bilo (za odri) — kar celih deset let...

S pričetkom pomladi, leta 1986, se je končalo tudi odrsko prezimovanje. Ponovno je oživela igralska skupina...

Še v letih, ko sem bil v odboru Slovenskega društva Sydney, sem želel ustanoviti dramsko skupino, a nikakor nisem mogel zbrati dovolj prostovoljcev. Leta 1986 sem se pogovarjal o tem z Ivanko Pohlen. Ona je imela besedilo igre Prisega opolnoči, v kateri je kot mlado dekle igrala že doma. Želela je, da bi igro predstavili rojakom v Sydneyu. Beseda je dala besedo, nekako se je le našlo dovolj ljudi in Prisega opolnoči je v Iyankini režiji doživela sydneyski krst 12. 7. 1986. Čez mesec dni smo jo ponovili.

Ker smo tako zbrali deset do dvanajst igralcev, sem želel, da bi bili od tod naprej stalna igralska skupina in da bi se delo nadaljevalo. V kratkem času smo naštudirali komedijo Poslednji mož, ki smo jo prvič uprizorili že 12. decembra istega leta. S to igro smo se kot skupina pravilno organizirali.

Kako ste se organizirali? Kako delujete?

Skupini smo dali ime Igralska družina Merrylands. Pri p. Valerijanu Jenku imamo svoj fond, denar od prodanih vstopnic. Ko pokrijemo vse izdatke, razdelimo izkupiček na dva dela — en del damo patru za najetje dvorane, za elektriko in podobno (če igramo v dvorani v Merrylandsu), drugi del pa ostane v našem fondu za tekoče in bodoče potrebe. Smo pa tudi darežljivi: mladinskemu pevskega zboru Zarja smo iz svojega sklada dali \$ 100 k stroškom njihovega potovanja na nastop v Melbourne, za Metko Škerjanc v Sloveniji, za katero vsi rojaki v Avstraliji zbirajo denar, smo prav tako poslali \$ 100 in spodbudno pismo s podpisi vseh članov igralske družine.

Kako ste uspeli s Poslednjim možem?

V Sydneyu smo se z njim predstavili dvakrat, gostovali smo pri slovenskih organizacijah v Wollogongu, Canberri, zatem smo ponovno nastopili v Sydneyu pri klubu Triglav, v juliju pa smo imeli dva predstavi v Melbourne. Obisk je bil povsod razmeroma dober. Igralci so bili zadovoljni, da so bile predstavitve dobro sprejete, še bolj pa jih veseli, da smo uspeli z ustanovitvijo in da složno sodelujemo že dobro leto in pol. Zadovoljna je tudi mladina, ki jo imamo v skupini. Moja želja je, da bi v to zvrst udeleževanja pritegnili čimveč mladih.

Ne bi kazalo uprizoriti igre za mladino posebej, v angleščini?

Lahko bi, ampak ne verjamem, da bi dosegli kaj več. Angleških stvari ima naša mladina že v šoli dovolj. Naš cilj je, da bi jih pritegnili, da bi čimveč

govorili slovensko, da bi govorjeno besedo tudi slišali. Mislim, da mladina noče več toliko zahajati k pouku slovenščine v šoli, ker pač ime že angleške šole dovolj. Pri naši skupini sem opazil, da mladi, ki v njej sodelujejo, po končanih vajah komaj čakajo, kdaj spet pridejo nazaj. Vaje imamo enkrat tedensko, po vajah pa si imamo mnogo za povedati. Čeprav je govornica mešana, je le več slovenskega kot pa angleškega jezika.

Kaj nam pripravljate za naslednjo predstavo?

Tokrat smo se odločili za Jurčičevega Domna. Igra je veliko bolj zahtevna, ker je pet dejanj, v katerih nastopa dvajset igralcev. Bilo je težko, vendar smo le zmogli.

Kako je s scenografijo, kostumi?

Scenografijo vodi Dane Brkovec, ki ga to delo zelo veseli. Pri Domnu, čeprav je pet dejanj, smo kulise in sceno pripravili tako, da jih je treba čim manj menjati. Kostume za biriče smo si izdelali sami, predice bodo v narodnih nošah ali v kostumih tradicionalnih slovenskih barv. Praktično si skoraj vse naredimo sami.

Delate prostovoljno, pa še žrtvujete iz svojega žepa?

Za samo pripravo igre smo že porabili 700 dolarjev iz fonda, poleg tega pa ima še vsak od nas lastne izdatke. Imamo soglasno sprejeto pravilo, da lahko vsak dobi svoje stroške povrnjene iz fonda, če želi, če pa je to njegov dar za dobrobit skupine, prav in lepo, vendar naj potem o tem več ne govori, kar je dano, je dano.

Ko z igro gostujete pri rojaki zunaj Sydneya, gotovo ni namen gostovanja, da bi samo predstavili igro kot igro, ampak je verjetno še kakšen globlji razlog?

Gostovat gremo radi kamorkoli, kjer živijo naši ljudje. S tem, ko jim pokažemo igro in so zadovoljni z njo, rasteta tudi naš ponos in samozavest, da smo naredili nekaj dobrega, da trud ni bil zaman. Ob tem nam je v zadovoljstvo še to, da koder gostujemo, nosimo s seboj živo slovensko besedo in da tako na svoj način pomagamo širiti in utrjevati naš skupni kulturni in jezikovni prostor. Zavedamo se, da s svojim delom zapolnjujemo določen kulturni primanjkljaj. Osebnostno bi zelo rad videl, da bi imeli več in bolj raznovrstno kulturno ponudbo in da bi se naši rojaki spet navadili zahajati v velikem številu na takšne razne kulturne prireditve. Tega imamo vsaj v Sydneyu res premalo.

Kaj načrtujete po Domnu?

Rad bi, da bi ponovili igro Pri belem konjičku, ki smo jo prvič igrali leta 1965, morda tudi Svoje-glavčka. Z Ivanko Pohlen sva se domenila, da bi se pri režiji menjala — eno igro bi režirala ona, drugo jaz itn. Zaradi predaha. Vendar bi jaz sodeloval z

Člani Igralske skupine Merrylands, september 1987

Prizor z vaj za »Domna«, september 1987

njo pri njeni režiji igre, ona pa pri moji, če bi bilo to potrebno.

Zakaj se ne odločite za kakšno bolj sodobno igro, se pravi tako, ki bi tematizirala današnje čase? V domovini je takšnih iger dosti.

S p. Cirilom Božičem sva se že nekaj menila, da mi bo priskrbel sodobno igro, ki so jo igrali že doma in je bila zelo dobro sprejeta. Bojim se, da je tu sodobno delo težko predstaviti, sploh tako, ki takó ali drugače reflektira današnjo krizo življenja v stari domovini, pravič zaradi sodobnega jezika z novimi izrazi in pojmi, ki jih mnogi že težko razumejo, drugič, ker ljudje ne sledijo niti razvoju jezika niti liberalnim spremembam, do katerih je prišlo v domovini po njihovem odhodu in na katere bi se lahko določeno besedilo in določene igre v svoji svobodnosti nanašale, takšno stvar kaj hitro okarakterizirajo kot »politično«. V časopisju sem zasledil, da doma v nekaterih igrah odprto kritizirajo sami sebe in svoj sistem iz prejšnjih let, ali sedanjí. Postavi kaj takega na oder tu, pa se bo hitro našel kdo z očitkom, da delaš proti Jugoslaviji ali njenemu sistemu. Zaradi nerazumevanja, zaradi nevednosti, do kod se je družba doma že sprostila, osvobodila, zato težave s sodobnimi deli. Mogoče pa bomo v bodoče le poskusili s číjn.

Boste pod pritiskom dela in skrbi vzdržali? Bo Igralska družina Merrylands obstala?

Nekaj te bojzani med nami je, vendar moramo vztrajati. Sam upam, sodeč po sedanjem razpoloženju skupine, da se bomo gotovo obdržali vsaj nekaj let. Seveda, nihče ni večen, ni pa tudi nezamenljiv. Tudi, če bi jaz iz kakršnegakoli razloga zapustil skupino, ali bi to storila Ivanka Pohlen, mora le biti nekdo, ki bo skupino vodil. Preden bi skupino sam zapustil, bi prej našel nekoga, ki bi jo lahko uspešno usmerjal naprej. Ker pa smo organizirani pri Slovenskem verskem središču v Merrylandsu, upam, da niti naša duhovnika ne bi gledala križem rok, da se takšna skupina razpade kar tako, ampak sem prepričan, da bi pomagala najti rešitev. Pravilno bi bilo, če bi takšne sekcije obstajale pri naših društvih, katerih naloga bi med drugim morala biti tudi skrb za kulturo. Ampak tam je tako, ljudje v društvenih odborih so že itak prezaposleni z organizacijskim delom od dne do dne in sami ne zmorejo vsega. Včasih pa odborniki tudi ne razu-

mejo, da bi morala sekcija, naj bo že športna ali kulturna, delovati samostojno, vendar ob pomoči odbora in društva, in s čim manj njegovega nepotrebnega vmešavanja v delo sekcije. Toda, naša igralska družina bo obstala taka, kot je.

Poleg vodenja Igralske družine Merrylands in režiranja se ukvarjate tudi s folkloro. Pred nekaj meseci sta v organizaciji Slovenske izseljenske matice in Zveze slovenskih organizacij v Novem Južnem Walesu gostovala tu učiteljica folklornih plesov Ljuba Vrtovec in njen glasbeni spremljevalec Drago Kunej. Kaj menite o tem gostovanju?

Bilo je izredno koristno in uspešno. V petih tednih, kolikor sta bila med nami, sta imela tečaje pri slovenskih organizacijah v Wollongongu, Canberri in Sydneyu. Čas je bil sicer prekratek za popoln tečaj, kot ga je imela Vrtovčeva v svojem programu, vendar smo zato toliko bolj intenzivno delali in smo se tudi res nekaj naučili. Po njeni zaslugi so ustanovili manjši folklorni skupini v Canberri in Wollongongu, utrdili pa smo tudi plesno skupino pri Verskem središču v Merrylandsu, ki jo vodim. Zdaj imamo šest parov, v kratkem pa bomo priključili še nekaj mladih. Namen Ljube in Draga ni bil, da bi tu ustanovljala folklorne skupine — to je prišlo spontano, pač pa da bi naučila nekaj ljudi, ki bi potem s tem znanjem lahko učili druge. Če bi imeli tu stalno učiteljico, kot je Ljuba Vrtovčeva, in spremljevalca, kot je Drago Kunej, bi naše folklorne skupine šele prav vzcvetele v kvaliteti plesov in narodnih noš, ki si jih sami delajo.

Sodelovanje s Slovensko izseljensko matico in Kulturno skupnostjo Slovenije je uspelo. Tudi v bodoče bi morali nadaljevati s tem; vsaj enkrat na leto bi lahko pripeljali inštruktorja za to ali ono.

IVAN KOŽELJ se je rodil leta 1937 v Celju. Po osnovni šoli se je izučil za ključavničarja. Vpisal se je v podoficirsko šolo, iz katere pa je po osemnajstih mesecih izstopil. V Avstralijo je prišel leta 1960. Od takrat je več ali manj bil aktiven pri Slovenskem društvu Sydney, kjer je opravljal vse odborniške funkcije razen tajniške, in pri Slovenskem verskem središču v Sydneyu. Je predsednik Zveze slovenskih organizacij v zvezni državi Novi Južni Wales. Vodi Igralsko družino Merrylands, za katero je nazadnje režiral Jurčičevega Domna, ki so ga uprizorili oktobra 1987.

Slovenski center v Merrylandsu, Cankarjev spomenik in slovenske Žale v Sydneyu

Sodobni slovenski pesnik Janez Menart je zapisal v svji pesmi Krik:

A človek vendar se peha kot slep,
grmadi zlo in dobro v upu sanj,
da kaka stvar ohrani misel nanj:
kak datum, kip, seznam oseb.

ter dalje: »in glavni cilj je: biti čim dlje živ«.

Zato je razumljivo, da tudi avstralski Slovenci hočemo ostati čim dlje živi, čeprav vemo, da bodo naši potomci Avstralsci, da bodo govorili drug jezik in pozabili na naše lepe, starodavne navade, morda celo na svoj izvor.

To je žalostno, ampak tako je in življenje gre svojo pot. Vendar grenkobo nekoliko ublaži zavest, da je prav, če se narodi spoznavajo, če se mešajo in da tako prihaja do novih vrhuncev kulture in civilizacije. Zgodovina nam dokazuje, da je do novih žarišč in vzponov prišlo prav tam, kjer se je spojilo več kulturnih, civilizacijskih in genetskih tokov.

Če je bila počastitev velikega pisatelja in želja, da se ohrani spomin na prisotnost Slovencev v Avstraliji glavni motiv za postavitve spomenika, tega ne moremo reči za verski center Merrylands. Tu ni šlo v prvi vrsti za kulturno manifestacijo, za presaditev naše arhitekture v Avstralijo, pač pa za to, da se omogoči prisostvovanje verskim obredom v domačem jeziku, in pridobi kolikor mogoče veliko prostora za raznolike potrebe slovenske skupnosti. Kljub temu je bila splošna želja, naj bi bila cerkev »domača«.

Pomoč je prihajala z vseh strani. To je bilo dobro, imelo pa je tudi svojo slabo stran, ker so ljudje darovali material vseh mogočih vrst in predmete različnega izvora. Lestenci so menda »made in Hong-Kong.« Vse to je bilo zelo težko uskladiti in heterogenost notranjosti cerkve je vidna na prvi pogled. Kljub temu ni kičasta in raznorodni elementi so v lepšem soglasju, kot bi bilo pričakovati.

Ko sta se l. 1970 pri meni oglasila p. Valerijan in tovarnar Dušan Lajovic z željo, naj pripravim načrte za slovensko cerkev, sem se z veseljem odzval ter začel iskati ustrezno rešitev. Težava so bile zelo velike: pomanjkanje denarja, omejena velikost parcele, na kateri je še stala stara, baraki podobna, zdi se mi da prezbiterijanska cerkva. Postavljene so bile omejitve s strani občine Holroyd, pojavile so se izključujoče se zahteve in potrebe po prostorih za slovensko skupnost. Kar pa je bilo najtežje, je bilo pomanjkanje discipline pri spoštovanju znanstveno-tehničnih načel ob reševanju gradbenih težav.

Tu je treba pojasniti, da Avstralija in ostali angleško govoreči svet ne pozna poklica inženirja kot predstavnika aplikativne znanosti v našem, kontinentalnem pomenu besede. Vse je odvisno od kapitala. Zato je inženir »a priori« v konfrontaciji s sistemom, v katerem je najvažnejše v čimkrajšem času, pa čeprav s pretirano uporabo materiala, doseči čimvečji profit. A o tem posebej, da se ne oddaljimo od jedra članka. Kratko rečeno: znanstveno-tehnični pristop je skoraj nemogoče uveljaviti.

Posrečilo se je nekako združiti vse zahteve in nastala je cerkev z dvema zvonikoma s poznogotsko obliko strehe, kot jo ima veliko naših kapelic. V linah-nišah so bile predvidene podobe, a do njihove izvedbe ni prišlo. (Pozneje so zaprli niše z aluminijastimi žaluzijami, ki se slovenski kapelici prilagajajo kot kravi frak.) Predvideli smo tudi prostor za bodočo dvorano in parkirišče.

Rezbar Rentz je za slovensko cerkev izdelal lep relief nadangela Rafaela, zavetnika popotnikov. Arhangel z desno roko kaže navzgor. To skulpturo ali njeno repliko naj bi namestili na glavni fasadi, nad katero so bili na stehi predvideni trije križi. Tako bi sveti Rafael s svojo gesto opozarjal na kalvarijo slovenskega izseljenca: kmeta, duhovnika ali kulturnega delavca. Pa tudi na naše kapelice. Tudi to ni bilo izvedeno in sedanje pročelje je sicer prav tako sodobno, vendar nevtrarno in brez simbolične vsebine.

Tu ni prostora, da bi lahko opisal vse mogoče težave in pripetljaje ob gradnji. Vse je šlo po »horuk« metodi in po avtalskem geslu: »She 'll be right, mate!« Skratka, bilo je veliko preveč babic in njihova matrona je bil tovarnar Dušan Lajovic, ki je »tudi že gradil.« Pater Valerijan se je pametno potegnil v ozadje, da ne bi motil boja med »znanoščjo«, »kapitalom« in »hausmajstri«. Ko je prišel za polirja še neki businessman Stan Jank, ki pa je sploh vse znal, mi je bilo amaterizma dovolj in sem nadzor nad gradnjo uradno odložil.

Treba je pojasniti še to, da avstralske firme rade dajejo za »charity«. Seveda dajo veliko manj, kot pa potem pri davčnem uradu prijavijo. Večkrat opravijo tudi kakšno delo, na primer gradnjo. Tako se firmi zniža davčna osnova na progresivni davčni lestvici in napravi celo profit. Delo kajpak opravi čim ceneje in čim hitreje, kvaliteta je drugotnega pomena.

Odpoved se je glasila takole:

Dragi gospodje:

S tem Vam sporočam, da sem dne 15. junija 1971 odstopil kot nadzorni inženir, odgovoren za projekt »War memorial Child Minding Centre — St. Raphael's Church«, 311 Merrylands Road, Merrylands.

Graditelj, D. Lajovic, je izvedel nekaj sprememb v konstrukciji brez soglasja nadzornega inženirja. Kot rezultat teh sprememb bodo sledile večje, ki pa lahko resno prizadenejo tako izgled, kot samo konstrukcijo stavbe. Moja poklicna dolžnost in zadeva vesti je Vam sporočiti, da se lahko zniža varnost stavbe, če bodo naslednja dela opravljena brez nadzora poklicnega nadzornega inženirja.

Vaš (podpis)

Naslovljena je bila na občino Holroyd. Pa nisem bil slabe volje in tudi danes nisem. »Vox populi, vox Dei« še danes velja. Pa tudi: »Kakor si boš postlal, tako boš ležal!« Pravzaprav je zabavno gledati, kako si vsi ljudje obupno prizadevamo biti »važni«, ko pa je vse človeško prizadevanje, gledano »sub specie aeternitatis« le nekaj prehodnega.

Kljub vsemu danes stoji v Merrylandsu cerkev z dvorano, skratka center. Dvorano je na najboljšem mestu, ki je bil na razpolago, pozneje zelo lepo izvedel ing. arh. Jež.

Ing. arh. Jože Jež je emigriral v Avstralijo po letu 1948 in tu zelo uspešno deluje. Projektiral je vrsto lepih gradenj.

Kljub temu, da je bilo toliko »babič«, ima »dete« še kar dostojen videz. Neki sosed, Avstalec, je menda nekoč prinesel sto dolarjev in rekel, da jih podarja za cerkev zato, »ker smo izboljšali okolico in je tako tudi njegova hiša več vredna.« To pa je najlepše zadoščenje, ki ga lahko dobijo graditelji.

Otvoritev je bila povezana z birmanjem slovenskih otrok, tudi dveh mojih hčerk. Veliko je bilo narodnih noš; ena najlepših je bila tista, ki jo je hčerki naredila ga. Ovijačeva. Prisoten je bil seveda tudi sam holroydski župan v spremstvu slovenskega kapitala v emigraciji, z veličastno ovratnico in trakom. Ko sem ga zagledal, sem že mislil opozoriti ženo, naj se skrije, ker sem imel nedoločen občutek, da se bo vsak čas od nekje pojavil Henrik VIII.

* * *

Šest let pozneje me je g. Čuješ, takrat — če se prav spomnim — predsednik »Triglav Community Centre«, opozoril, da poteka stoletnica rojstva Ivana Cankarja in da je treba nekaj narediti, se pravi postaviti vsaj kamen s spominsko ploščo, če drugega ne.

Dobro, da se je spomnil, jaz se nisem. Naj mi Cankar oprost, ker bi sicer ostal brez spomenika. Ideja pa mi je ugajala in začel sem razmišljati, kako naj bi našega Cankarja dostojno predstavil Avstralcem. Šel sem si ogledat teren.

Na kraju, rezerviranem za spomenik, sta že rasli dve drevesci: oljka, ki jo je zasadil škof Lenič, in bor, ki ga je zasadil predsednik Slovenske izseljenske matice, tov. Seliger. Prostor ni najprimer-

Slovenska cerkev sv. Rafaela v Sydneyu

nejši. Edina prednost je ta, da je blizu vhoda, sicer pa bi spomenik prišel bolj do izraza na vzpetini. Teren se namreč od vhoda proti ozadju rahlo dviga. Že takoj na začetku se nisem mogel navdušiti za idejo kamna s ploščo. Če smo se odločili, da postavimo spomenik, naj bo nekaj večjega in lepšega. V bližini vhoda je vrhu tega tedaj še stalo klubsko stranišče, sicer predvideno za rušenje, vendar šele po proslavi. Ceremonialno odkrivanje male ploščice na kamnu ob pričakovali veliki udeležbi ljudstva in vrste politikov bi se ob teh, sicer potrebnih zgradbah, prav lahko izrodilo v slovenski Clochemerle.

Ne vem ali je g. Čuješu prišlo isto na misel, vem pa, da ga je skrbelo, da ne bi bili stroški previsoki, če bi postavili pravi spomenik. Vsekakor je bil takoj za to, da Cankar ne bi ostal samo pri ploščici. Na pomoč je priskočila Slovenska izseljenska matica, ki je priskrbela čudovit kip: bronasto oprsje, delo ak. kiparja Zdenka Kalina, in tako zamisel sicer še ni dobila repa, pač pa že glavo.

Naši fantje pa naj bi sanitarne prostore lepo ogradili in vključili v šotorski kompleks, kjer bodo mize s prigrizkom. Tako bo eden od problemov rešen.

Delo se je začelo. Omenjeni drevesci sta stali ravno toliko narazen, da bi ju lepo povezal trojni lok. Ko sem ju gledal, mi je prišlo na misel, da morata našega Cankarja predstavljati najmanj dve dimenziji: širina in višina. Saj je bil v svojih delih tako širok, obenem pa tako poln plemenitih, visokih misli kot malokdo. Naj povezuje vse Slovence: oljko in bor. Njegova krščanska in socialistična komponenta se nerazdvojno prepletata. In začrtal sem tri loke. V osrednjem je Cankar, z levim lokom objema oljko, z desnim bor.

Pisateljeva misel je šla v višino in globino ter ima trajno vrednost. Zato jo ponazarja piramida, najbolj klasična in najboljša arhitektonska oblika. Za zaključek nosi simbol Triglava. Tako naš Cankar raste pod njim, iz naše zemlje. Pod kipom je napis: »Narod si bo pisal sodbo sam...«

Napis so izbrali Slovenci z referendumom. Prvotni napis je bil v angleščini, da bi ga Avstralci razumeli, pozneje pa ga je vodstvo društva Triglav zamenjalo s slovenskim. Čemu, ne vem. Piramida je v zgornji tretjini prekinjena z dekorativnim frizom črk iz nerjavečega jekla, ki sestavljajo besede: »Mati, domovina, Bog,« kulminacijo Cankarjeve misli o največjih vrednotah.

Spomenik pa ne bi bil zgrajen brez izredne požrtvovalnosti sydneyskih Slovencev, predvsem članov Triglava: g. Janka Berginca, g. Karla Samsa, g. Stanka Posela, g. Grče in mnogih drugih, ki jih, žal, poimensko vseh ne poznam, njihova imena pa so zapisana na spomeniku.

Arhitektura ni umetnost v ožjem smislu, je pa tesno povezana z njo. Zato tudi naš spomenik sam po sebi ni umetnina, je pa primeren okvir umetniškemu kipu. Neke vrste umetnost pa je zasnovati tako gradnjo, da s svojo arhitekturo izraža idejo in simbolično posreduje neko sporočilo.

Končno je bilo treba vgraditi še ploščico iz nerjavečega jekla, v katero so bili vgravirani podatki o spomeniku: kdo ga je projektiral in zgradil pa še to, da ga je odkril avstralski predsednik Gough Whitlam. Karlo Samsa me je vprašal:

»Kam naj jo vzdramo?«

Tedaj mi je v trenutku vrsta misli preblisnila možgane: »Ali ni bil Cankar kljub svoji inteligenci, kljub svoji umetnosti in popolni predanosti ljubljeni Sloveniji zapostavljan in omalovaževan? Po krivem obtoževan in napadan; celo zaprt? V Narodnem domu so ga vrgli po stopnicah: Če bi živel danes, bi najbrž moral zapustiti domovino, ker na njej ni trpel napake in madeža in je to vedno odkrito povedal. Znašel bi se med nami, tu pa bi bil diskriminirani »wog«, kot sem jaz sam in sto drugih.«

»Tja!« sem pokazal na podstavek. »Čisto spodaj!« Mislim si tudi: »Podstavek bo obstal, tudi če bi kdaj kakšne barabe razstrelile spomenik.«

Karlo Samsa je bil malce začuden: »Zakaj pa tako nizko?«

Spomenik Ivana Cankarja, delo kiparja Zdenka Kalina, pred domom Slovenskega kluba Triglav

»Zato«, sem mu odvrnil, »da se bo vsak, še tako domišljav politik, moral globoko prikloniti pred našim Cankarjem-emigrantom.«

Karlo se je nasmehnil in pri tem je ostalo.

In tako sem doživel zadoščenje, ki ga nisem namerano iskal in do katerega je prišlo po čudni ironiji sklopa dogodkov. Enkratno, nepričakovano zadoščenje bivšega zastopljenega arestanta in diskriminiranega proletarskega inteligenta: da je bil zgrajen Cankarjev spomenik z napisom: »Narod si bo pisal sodbo sam, ne frak mu je ne bo in ne talar« na »komunistični« triglavski zemlji, ki jo je blagoslovil škof, da je uradni predstavnik ateistične in agnostične Jugoslavije sedel ravno pod »Bogom«, najvišji predstavnik Avstralije pabral svoje ime na primerno vzdani ploščici.

Pisana množica je valovila v žarkem soncu Avstralije. Razlika med vernimi in nevernimi, med močnimi in ponižanimi je izginila. Vsi smo bili samo ljudje, bili smo eno.

Takrat se mi je zazdelo, da je kip Ivana Cankarja zmignil z brki.

Ob odkritju so bili razdeljeni lističi z razlago za neslovensko govoreče goste:

SPOROČILO SLOVENSKE SKUPNOSTI AVSTRALSKIM SODRŽAVLJANOM.

Spoštovani gostje, dame in gospodje!

Ker mi je pripadla čast projektirati spomenik, želim z nekaj besedami in tudi v imenu drugih Slovencev opisati, kaj spomenik predstavlja.

Kamnita piramida je bila zgrajena v čast našemu velikemu pisatelju Ivanu Cankarju, katerega doprni kip, delo priznanega akademskega kiparja Zdenka Kalina, stoji na podstavku. Ivan Cankar je bil mož iz vrst delavskega razreda; v vseh svojih delih se je boril za pravico, posebno še za socialno pravičnost in poštenost v javnem življenju.

V njegovem času je bila Slovenija del habsburške Avstrije. Njeni voditelji so zasledovali velikonemško politiko in zanikali narodnostne pravice Slovincem in drugim narodom. Klerikalizem, ki pomeni tesno povezavo med posvetno oblastjo in cerkveno hierarhijo, je bil značilna karakteristika javnega življenja. Cankar je pogosto razkrival dvoiličnost oblastnikov in v enem svojih del je zapisal: »Narod si bo pisal sodbo sam, ne frak mu je ne bo in ne talar!« Prvi del te misli je zapisan na spomeniku, za vse. (Ker je bil v angleščini — op. avtorja.)

Čprav je bil Cankar zelo protiklerikalen, je vendar bil globoko veren in njegovo delo kulminira v treh besedah: »Mati«, v angleščini »Mother«, »Domovina«, ki pomeni »Homeland« in »Bog«, ki je »God«. Te tri besede predstavljajo srž njegovega prizadevanja in povzetek njegovega dela. Črke, ki sestavljajo te besede, so na zgornjem delu spomenika.

V preteklosti je naš narod veliko pretrpel od mogočnih sosedov, posebno od Turkov, ki jih naši avstralski sodržavljanji dobro poznajo, saj se še vedno spominjajo prvega dneva Anzac. (Dan bitke s Turki, ko so Avstralsci doživeli hud poraz; obletnice so državni praznik v celi Avstraliji. — Op. avtorja.) Naj omenimo, da je dan, ki se imenuje

anzac, za slovenski narod trajal skoraj dvesto let. Vendar so ga naši predniki prestali in odbili brez števila uničujočih napadov. Mi živimo zato, ker oni nikoli niso izgubili predanosti in vere, ki sta predstavljeni v teh treh simbolih.

Zelo znano je dejstvo, da je Avstralija najboljša dežela za investiranje. Mnogo velikih držav je vložilo milijone dolarjev v Avstralijo. Naš narod, ki je bil v preteklosti tako zelo prikrajšan, zato ni posebno bogat, dajemo pa kot investicijo te tri besede, ker ista vodila veljajo tudi za bodoče rodove. **ČE BODO ZAVRGLI TE SIMBOLE, BO AVSTRALIJA KLJUB SVOJEMU BOGASTVU PROPADLA, ČE JIH BODO SPOŠTOVALI IN OHRANILI GLOBOKO V SVOJEM SRCU, SE BO AVSTRALIJA RAZVIJALA IN USPEVALA.** Tu je razlog, da sem projektiral ta spomenik v kamnu in nerjavečem jeklu: Zato, da bo dolgo vzdržal.

Mislimo, da je naš doprinos zdrav in najboljše, kar moremo darovati. Tudi za Avstralijo bo prišel čas, ko si bo morala sama — ne njeni gospodarji — pisati svojo sodbo.

Da »Triglav Community Centre«
(Podpis)

S poslednjim odstavkom sem nakazal na popolno odvisnost Avstralije od mednarodnega velekapitala, ki jo brezobzirno izkorišča in kar se bo Avstraliji še hudo maščevalo, če ne bo kmalu našla svoje lastne poti. Opazil sem, da so se nekateri ob branju te razlage globoko zamislili.

* * *

Ker za življenjem pride smrt, je treba poskrbeti tudi za poslednje bivališče. Tako je zdaj v teku akcija, da dobimo svoj »terminal«, kjer se Slovenci ne bomo več prepirali. V »Svobodnih razgovorih« je izšel sledeči opis; ki ga tu navajamo v nekoliko skrajšanem obsegu:

SLOVENSKE ŽALE V AVSTRALIJI

Ugotovljeno je bilo, da bi najbolj ustrezala kolikor toliko reprezentativna zgradba, ki bi bila obenem tudi orientacijska točka in na takem mestu, da bo vsem vidna. Nekateri narodi so zgradili kapele v tradicionalnem stilu, npr. Srbi, drugi imajo kapele z grobnicami nad zemljo (Italijani), nekateri narodi pa pri vходу na svoj del lok, obok ali kakšno drugačno konstrukcijo z napisom, kateri del tega ogromnega pokopališča je to in komu je namenjen.

Tako smo tudi mi dobili svoje Žale na južni polobli in sicer v obliki kapele. Ne da se, kajpak, primerjati z nedosegljivimi Plečnikovimi v slovenskem glavnem mestu, vendar nas zadovoljivo predstavlja. Skušali smo povezati sodobno tehniko z našo dediščino in nočemo se zadovoljiti z arhitekturo brez identitete. Zato je kapela glede na notranjo ureditev tradicionalna, gradnja sama pa je zamišljena kot lupina, oblikovana po najsodobnejših oblikah.

Kapela ima štiri prostore, ki so spojeni z udobnimi prehodi. Vsak prekat predstavlja eno izmed

Zgoraj: Predsednik Slovenske izseljenske Maticе Drago Seliger pozdravlja rojake.

slovenskih pokrajin: vzhodni Štajersko s Prekmurjem, severni Gorenjsko s Koroško, južni Dolenjsko z Belo krajino in zahodni Notranjsko s Primorsko. Tlakovane poti vodijo iz vseh štirih smeri h kapeli. Pregrade so predvidene iz kovanega železa z ustreznimi motivi (vinska trta, klasje, narodna ornamentika) in sicer tako, da je zastopana vsaka naša dežela. Iz vsake komore gledaš skozi prehod v sosednjo, npr. iz »Gorenjske« na »Štajersko« in

»Primorsko«. Pregrade so narejene tako, da ne učinkujejo težko; pokrajine bolj družijo kot razdvajajo. Služijo le kot okras in ne kot predelne, nosilne stene, saj, kot vemo, lupinasta konstrukcija ne potrebuje nobene notranje podpore.

V vsakem predelu bo nekaj za dodeljeno deželo značilnega. Te prostore bodo uredili naši, že svetovno znani umetniki.

Vse štiri pokrajine pa združuje v enoto knežji kamen z napisom, postavljen na vrh centralnega stebra tako, da se dviga nad najvišjo točko lupine. Predvidena je verna reprodukcija, oz. replika.

Ker Slovenci že petsto let nimamo kneza, smo na knežji kamen postavili križ — kneza miru. Kapela je v svoji osnovi izvirna. Kot mi je znano, take Slovenci še nikjer nimamo.

Če sem že začel z Menartom, pa naj z njim, starim prijateljem, katerega beseda me spremlja po kontinentih v isti malhi s plejado naših mojstrov besede, tudi končam:

Delamo in se trudimo, daleč od zelenih polj in gozdov domovine,

»Medtem ko vse, kar zre človeški rod,
leti kot blede plesen in lišaj
na gnili buči v črni vekomaj,
ne da bi vedel kdo odkod.«

Z njim ne soglašam edino glede barve večnosti. Kako pa ve, da je črna? Kdo sploh to ve? Kot vse drugo v življenju bo najbrž takšna, kot smo si jo v svoji svobodi zamislili in s trdim delom pripravili, razen če ne bo, kot se rado zgodi, »prišel kakšen hudič vmes«. Najrajši bi večnost odkril polno luči in sinjine, kot je globoko afriško in avstralsko nebo. Ampak »de gustibus non est disputandum«.

Devetnajstega decembra 1976 je g. Gough Whitlam ob navzočnosti tisočglave množice in častnih gostov odkril na zemljišču Triglava v Sydneyu spomenik največjemu slovenskemu pisatelju Ivanu Cankarju. Odkrivanje spomenika pomeni vrhunec proslav v letu, ki je bilo posvečeno Cankarju ob njegovi stoletnici rojstva.

Slovenian centre in Merrylands, Cankar's monument and Slovenian chapel in Sydney

Our great contemporary poet Janez Menart wrote in his poem »The Cry«:

»And man, endeavouring as blind,
heaps good and evil in a hopeful dream
that something will preserve a thought of him:
A date, a statue, or a memory of some kind.«

And further: »The main purpose is to remain alive as long as possible.«

Therefore it is understandable that we also, the Australian Slovenes, want to remain alive as long as possible, knowing that our descendants will become genuine Australians, that they will speak another language and forget our beautiful, ancient customs and heritage; maybe even their own origin.

It is sad, yet this is the way things are going and life goes its own way. The bitterness is mellowed to some extent by the awareness that it is right if nations learn to know each other, if they mix, and that in this way new peaks of culture and civilisation will be reached. History shows that new focus points and peaks appear precisely there, where several cultural, civilisatory, and genetic streams fuse.

If honouring our great writer and the wish to preserve the memory of Slovenes in Australia were the main motives for the erection of a monument, the same cannot be said for the Merrylands religious centre. Here the first aim was not a cultural manifestation or the transplantation of Slovenian architecture into Australia. Priority was given to enabling participation at religious services in our own language and to providing, as far as possible, rooms for different activities of the Slovenian community. In spite of this, the common wish was expressed that the church building should be »homely.«

Help arrived from all directions. This was good, yet it also had its bad side, as people donated materials of all kinds and objects of different origin. The chandeliers, for example, were »Made in Hong-Kong.« It was very hard to coordinate everything, and the heterogeneity of the church's interior is visible at first sight. In spite of this, it is not without taste, and the different styles are in better accord than was expected.

When Father Valerian Jenko and the owner of several factories, Mr. D. L., visited me in 1970, expressing the wish that I design the plans for a Slovenian church, I was elated and immediately began to search for a suitable solution. There were great difficulties: lack of money, restricted area of

the building site, on which there already stood an old, fibro, and as far as I can recall, Presbyterian church building. Some limitations had been posed by the Holroyd Council, and the requirements for the rooms needed by the Slovenian community were contradictory. But most difficult was the lack of discipline in respect to scientific — technical principles when solving construction problems.

Australia and the rest of the English-speaking world does not assess the a Professional Engineer as a representative of applied science in our, continental, meaning of the word. Everything depends exclusively upon capital. Therefore an Engineer is »a priori« in confrontation with the system, in which a high, short-term profit, brought about by the excessive consumption of material is the most important object. But about this another time, in order not to stray too far from the essence of this article. In short, A scientific-technical approach is hardly to be achieved.

Somehow I managed to unite all demands, and a church has been erected. It has two towers with the spires in the late gothic style of many of our chapels. In the dormer windows pictures were foreseen, but this intention could not be realised. (Later they closed the dormer windows with sluminium blinds, which suit a Slovenian chapel as a dinner-jacket would a cow.) The site for the future hall and parking-place has also been chosen.

The sculptor Rentz produced a beautiful relief of the archangel Raphael, the patron of travellers, for the Slovenian church. The archangel points upwards with his right hand. This sculpture or its replica should have been placed on the front elevation, over which, on the roof eaves, three crosses were to be placed. Thus, Saint Raphael would emphasize with his gesture the Calvary of the Slovenian immigrant: of a farmer, priest or a cultural worker. He would point also to our chapels. This has not been done either, and the present main elevation is contemporary, yet neutral and without symbolic content.

It would take too long to describe all the difficulties and accidents during construction. Everything went by the »heave — ho« method and according to the Australian motto: »She'll be right, mate!« In short, there were too many midwives and their matron was Mr. D. L., who »had also built before.« Father Valerian wisely retreated in order not to be involved in their clash between »science«, »capital« and »Hausmeisters«. When a businessman, Mr. S.

J., who »knew everything«, also appeared as foreman, I got sick of amateurism and officially resigned as the Supervising Engineer on site.

It has to be explained that Australian firms like to contribute for charity. Of course, they often give much less than declared at the Income Tax Office. Often a firm performs work, for example the construction of a building. Thus the firm has its taxable income cut down on the progressive Income Tax Scale and can even make a profit. The work will naturally be done as cheaply and quickly as possible; the quality is of secondary importance.

My Resignation Letter was as follows:

Dear Sirs,

Herewith I inform you that I resigned on June 15, 1971, as Supervising Engineer, responsible for the project »War Memorial Child Minding Centre — St. Raphael's Church«, 311 Merrylands Road, Merrylands.

Some changes in construction were made by the builder, Mr. D. L., without consent of the Supervising Engineer, and as a result of these changes some major amendments will follow which can seriously affect the appearance and construction of the building. It is my professional duty and a matter of conscience to let you know that also the safety of the construction can be impaired if the future works are done without control of an authorised Professional Supervising Engineer.

Yours faithfully,
(Signature)

It was addressed to the Holroyd Council. But I was not upset at that time and I am not even annoyed today. »Vox populi, vox Dei« is as valid now as ever. Also, »As you will bed for yourself, so will you lie.« It is hilarious, after all, to watch how we all desperately try to be »important«, when on the other hand all human endeavour, contemplated »sub specie aeter nitatis,« is something transitional.

In spite of all obstacles there stands today in Merrylands a church with a hall; a centre. The hall was later neatly designed in the same style and executed on the best available location by Ing. Arch. Jež. (Dipl. Ing. Arch. Jože Jež immigrated into Australia after the year 1948 and is successfully at work here. He has designed a series of beautiful buildings.)

In spite of so many »midwives«, the »baby« looks quite good. A neighbour, an Aussie, one day brought one hundred dollars and said that he was donating this amount because we had improved the environment and thus his house had improved in value too. This is the greatest satisfaction which any designers and builders can get.

About technical deficiencies and about visible and invisible faults I will write later in a different place. The most suitable would be a professional journal.

The inauguration was connected with a confirmation of Slovenian children, including two of my daughters. There were a score of national cos-

tumes; one of the nicest was the one made by Mrs. Ovijach for my daughter. Even the Holroyd Mayor was present, accompanied by the representatives of Slovenian »capitalism« in immigration. He wore a magnificent collar and sash of honour. When I saw him, it came into my mind to hide my wife, as I had and indefinable feeling that after him from somewhere Henry the Eight himself would appear.

Six years later, Mr. Čuješ, who was at that time, as far as I know, the president of the Triglav community Centre, reminded me that the hundredth anniversary of Cankar's birth (a famous Slovenian writer) was approaching. He said that something should be done; at least a stone with a commemorative plate should be placed on the club's land.

It is good that he remembered; I did not. May Cankar forgive me; he could easily have remained without a monument. I liked the idea and I started to think how we could best decently present our Cankar to Australians. So I went siteseeing.

On the spot reserved for the monument, there already grew two small trees: one olive tree planted previously by Bishop Lenič and a mediterranean pine tree planted by the president of the Slovenian »Izseljenska Matica« (An institution, connecting culturally all emigrants of Slovenian origin), Comrade Seliger. The place is not the most suitable. The only advantage is that it lies close to the entrance. But the monument would make a better impression on the hill as the terrain gently rises from the entrance to the rear. From the very beginning I was not enthusiastic about the idea of a stone with a commemorative plate. If we had decided to build a monument, then it should be something larger and more beautiful. On top of everything, there existed near the entrance the club's lavatory and toilets, to be demolished of course but only after the unveiling. A ceremonial inauguration of a little plate on a stone in front of the expected crowd of people and a series of politicians could, in close vicinity to these small, yet important buildings, easily degenerate into a Slovenian Clocheemerle.

I don't know if Mr. Čuješ got the same impression. I know only that he worried the expenses would grow too high if we erected a »real« monument. Nevertheless he immediately favoured the idea. The Slovenian »Izseljenska Matica« jumped to our assistance and sent us a wonderful bust of the writer, opus of the academic sculptor Zdenko Kalin. So while the idea hadn't yet got the tail, it already had the head.

Our boys decided to fence off neatly the WC's and include them in the tent complex where the tables with hors d'oeuvre would be set. So far one of the problems had been solved.

The work started. The little trees grew just so far apart that they could be neatly connected by a triple arch. As I studied them, I realised that our Cankar should be represented at least by two dimensions: width and height. He was so broad in his works and at the same time so full of noble, high thoughts, as rarely another writer is. He should bind together all Slovenians: the olive and the pine tree. His Chris-

tian and socialistic components are inextricably interwoven. And so I designed three arches. In the central one is Cankar, embracing with the left arch the olive tree and with the right the pine tree.

The writer's thought grew high and went deep and it possesses a permanent value. Therefore it is represented by a pyramid, the most classical and durable of all architectural forms. For its crown it wears the symbol of Triglav. So our Cankar grows under him, out of our land. Under the statue is the inscription »The nation alone will shape its own destiny.«

The inscription was chosen by the Slovenians in a referendum. The original inscription was in English in order to be understood by other Australians, yet later was replaced by the club's leadership with a Slovenian one. I don't know why. The pyramid is girdled by a decorative frieze made of stainless steel letters which form the words »Mother, Homeland, God,« the culmination of Cankar's thought about the highest values.

The monument could not have been erected without the extraordinary dedication of the Sydney Slovenians, particularly the members of the Triglav Club: Mr. Janko Berginc, Mr. Karlo Samsa, Mr. Stanko Posel, Mr. Grča and many others, whom unfortunately I do not know personally, but their names are listed on the monument.

Architecture is not art in the narrowest sense, yet it is closely connected with it. Therefore, while our monument is not a work of art on its own, it is an adequate frame to the artistic statue. A sort of art is to conceive such a construction, which expresses an idea and symbolically conveys a message with its architecture.

Finally, a plate made of stainless steel had to be built in. On it was engraved data about the monument itself: by whom was designed and erected, and also that it was unveiled by the Australian Prime Minister Gough Whitlam. Karlo Samsa asked me, »Where should I place it?«

In this moment a series of thoughts flashed through my mind. Was not Cankar, in spite of his intelligence and in spite of his art and total devotion to his beloved Slovenia, disadvantaged and disregarded? He was unjustly sued and attacked, even imprisoned! In the National assembly he was thrown down the staircase. If he lived today, he would most probably have to leave his homeland, as he did not tolerate mistakes and any stain on her. In these matters he always frankly expressed his opinion. So he would land among us, and here he would become a discriminated »wog« like myself and hundreds of others who came before him.*

»There,« I said and pointed to the base. »Just down there!« I thought also, »The base will remain, even if later any scoundrels blow up the monument.«

Karlo Samsa was a little surprised: »Why so low?«

»Therefore,« I replied, »that any snobbish politician will have to bow deeply in front of our immigrant — Cankar.«

Carlo grinned and so it has been done.

Thus life brought to me a satisfaction which I did not seek purposely and which arrived by a strange irony and chain of events. It was a unique, unexpected satisfaction for a formerly-humiliated political convict and discriminated proletarian intellectual: that Cankar's monument with the inscription »The nation alone will shape its own destiny, it will be determined neither by robes, nor by sutes« has been erected on »communistic« property and blessed by a bishop; that the official representative of atheistic and agnostic Yugoslavia sits directly under the inscription »God«; and that the highest representative of Australia read his own name written on an appropriately positioned plate.

Remark of the author: To be just in respect to Australia: nowadays there exist a score of institutions for the prevention of all kinds of discrimination. It was not so before.

A multicoloured crowd swayed in the bright glow of the Australian sun, the sun of our magnificent, wonderful new homeland. The difference between the theists and atheists, mighty and low, disappeared. We all were people only, we were united.

And in this moment it seemed to me that Ivan Cankar's statue twitched its moustaches.

At the unveiling ceremony leaflets with an explanation for the non Slovenian guests were distributed:

MESSAGE OF THE SLOVENIAN COMMUNITY TO FELLOW AUSTRALIAN CITIZENS

Honourable guests, ladies and gentlemen!

As I had the honour of designing the monument, I would like to explain in a few words and on behalf of the Slovenians what the monument depicts.

The stone pyramid has been erected in honour of the great Slovenian writer Ivan Cankar, whose bust, work of the renowned sculptor Zdenko Kalin, is on the corbel. Ivan Cankar was a man with a working class background, and in all his numerous works he was struggling for justice, particularly for social justice and for honesty in public life.

In his lifetime Slovenia formed a part of Habsburg Austria. Her lords were pursuing a great germanic policy and denied national rights to Slovenians and other nations. Clericalism, which means a close connection between worldly power and Church hierarchy, was the dominant characteristic of public life. Cankar often denounced the hypocrisy of the overlords and in one of his works he wrote: »Our nation will pass judgement, not the overlords and not the sutes.« The first part of this statement is written on the monument for all to read.

Yet, Cankar — even if strongly anticlerical — was deeply religious and his work culminated in three words: »Mati«, which translated means mother, »Domovina« meaning homeland, and »Bog«, which is God. These three words represent the quintessence of his endeavours and summary of his work. The letters forming them appear on the top part of the monument.

In the past our nation was extremely harassed by stronger neighbours, particularly Turks, well known to our fellow Australian citizens who still commemorate the first Anzac Day. It should be noted that the Anzac Day of the Slovenian nation lasted for some two hundred years. Yet our grandfathers survived and repulsed innumerable devastating attacks. We are alive because they never lost the loyalty and faith incorporated in these three symbols.

It is a well known fact that Australia is the best country for investment. Many large nations have poured millions of dollars into Australia. Our nation, deprived so much in the past, is therefore not particularly wealthy, but we are giving these three words as an investment, as the same principles apply to future generations, IF THEY DISCARD THESE SYMBOLS, AUSTRALIA WILL FAIL IN SPITE OF HER WEALTH; IF THEY RESPECT AND PRESERVE THEM DEEP IN THEIR HEARTS, AUSTRALIA WILL DEVELOP AND PROSPER. This is the reason I designed this monument in stone and stainless steel. So that it will endure.

We think our contribution is a sound one and the best we can offer. The time will come when Australia also — and not her overlords — will have to pass her own judgement.

For »Triglav Community Centre«

Dipl. ing. Ivan Žigon, B. E., M. E.

With the last sentences we pointed to the total dependency of Australia on international big capital, which exploits it ruthlessly. If Australia does not find her own way, she will have to pay a high price for her own indifference. I noticed that some people became a bit thoughtful at reading this explanation.

As after life death arrives, it is necessary also to provide the last home. Therefore a move is now under way to obtain the »terminal«, where the Slovenian people will quarrel no more. In »Svobodni Razgovori« (»Free Discussions« — the quarterly magazine of the Slovenian — Australian Literary and Art Circle, i.e. SALAC) the following description, reprinted here in abbreviated form, has been printed:

Slovenian Funeral Chapel in Australia.

It has been decided that the most adequate building would be one which would be to a certain extent representative and that would serve also as an orientation point at such a place to be visible to all. Some nations have erected chapels in the traditional style, for example Serbs; some have tombs over the ground level (Italians); other nations have built at the entrance to their part of the cemetery an arch, vault, or some other construction with an inscription identifying which part of this enormous cemetery it is and to whom it belongs.

Thus we also received our »Žale« (necropolis) in the southern hemisphere in form of a chapel on a substantial acreage. The chapel can not be compared with the unique Plečnik architecture in the Slo-

venian metropolis, yet it represents us satisfactorily. We have tried to link modern design with our heritage as we are not satisfied with an architecture without identity. Therefore, the chapel is traditional with regard to the internal arrangement, while the building itself has been designed as a shell in the most up-to-date form.

The chapel consists of four sections, linked together with comfortable passages. Every section represents one of the Slovenian Dukedoms: the eastern, Steyr with Prekmurje; the northern, the Upper Crayn With Carinthia; the southern, the Lower Crayn with Belokrajina; and the western, Notranjska with the Littoral (Trieste, Gorizia). Paved Pathways lead from all four directions to the chapel. The interior walls are to be made of wrought iron, decorated with corresponding motives (Vines, ears of corn, national ornaments) in such a way that every region is represented. From every section one can look through a passage into the adjacent one; for example, from Upper Crayn into Steyr and Littoral. The walls are designed in such a way that they do not make an impression of heaviness. By them the dukedoms are more united than separated. They serve as a decoration only and not as bearing walls. The shell construction does not need any internal supports.

In each section will be something characteristic for the region which it represents. These rooms will be decorated by our worldrenowned artists.

All four regions will be joined into unity by the Duke's Stone with inscription, placed on the top of the central column in such a way that it will reach above the apex of the shell. A faithful replica will be crafted.

As Slovenians have not had a Duke for five hundred years, on the Duke's Stone the cross — the Prince of Peace — will be placed. The chapel is original and so far the Slovenians have not erected anything like it anywhere else.

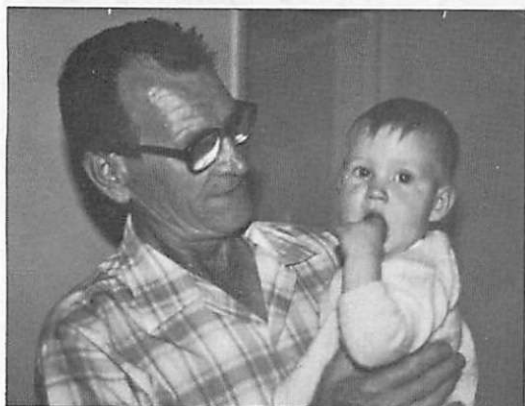
If I have started with Menart, so I should also conclude with him, old humanist and friend whose books have accompanied me over continents in the same tucker bag with a pleiad of other masters of words.

We work and endeavour, far from the green meadows and forests of our native country.

»meanwhile is everything, seen by human eyes
condemned to fly as mould and lichens, which
erode
our Earth, the foul pumpkin, into black eternity's
abode.
And there is nobody to give the answer to all whys.«

I disagree with him only about the colour of eternity. Like everything else in life, it will be probably such as created by ourselves in our freedom and with hard work, unless »a devil steps in«. The most desirable would be to discover eternity as full of light and heavenly blue as is the deep African and Australian sky. But »de gustibus non est disputandum.«

Slovenski klub v Perthu pred deseto obletnico

LOJZE KOSSI je bil rojen 31. maja 1920 v Brstjah pri Ptuju. Ko mu je bilo pet let, mu je umrla mati; oče je bil brezposeln, zato ga je dal k sorodnikom na kmetijo. Pri petnajstih se je vrnil k očetu, potem pa je odšel v Maribor, kjer se je izučil za stavca. Po učni dobi je bil mobiliziran v nemško vojsko. Pet let je prebil v Avstriji, nakar je leta 1951 prispel v Avstralijo, kjer je sprva živel v okolici Fremantla in se potem ustalil v Perthu. Sodeluje pri tamkajšnjem slovenskem društvu.

Pogovori o ustanovitvi slovenskega kluba so se vlekli skozi nekaj let; tedaj se nismo dosti poznali in predvsem nismo vedeli, koliko Slovencev živi v Perthu in njegovi okolici.

Dne 2. julija 1978 se je na domu Toneta Križmana zbralo dvanajst Slovencev in to: Tone Križman, brata Silvo in Jože Bezgovšek, Polde Masten, Rajko Kunej, Ivan Bevk, Tone Kolar, Lojze Colja, Martin Halozar, Maks Kočar, Frank Pavzin in Lojze Kossi. Pogovarjali smo se o raznih stvareh glede kluba in se dogovorili za drugi, večji sestanek.

Tako se nas je 22. julija 1978 spet zbralo trinajst z ženami, tokrat pri Silvu Bezgovšku. Sklenili smo, da gremo v »splošen napad« na vse Slovence, znane in neznane in da skličemo skupen sestanek ter v ta namen najamemo dvorano.

Ta sestanek je bil že teden dni pozneje, 29. julija 1987, v prostorih R.S.L. Hall, Applecross. Sestanka se je udeležilo 53 ljudi. Lojze Kossi je bil izvoljen, da ljudem objasni, za kaj gre. Rojaki so se takoj strinjali, da ustanovimo »Slovenski klub«. Že ob tej priložnosti smo imeli tudi volitve, na katerih so bili izvoljeni: Tone Križman — predsednik, Frank Pavzin — podpredsednik, Jožica Halozar — tajnica, Martin Halozar — blagajnik, ter odborniki: Ferdo Pestotnik, Lojze Kossi, Stefan Hozjan.

Od vsega začetka smo trdo delali in bili zelo složni. Mesečno smo najemali dvorane za plesne prireditve, ob tem smo pa še zidali hišo za prodajo, da bi tako zbrali nekaj denarja.

Septembra 1982 je naš tedanji tajnik Ferdo Pestotnik izvedel, da je naprodaj dvorana R.A.A.F., v predmestju Guildford. Takoj smo sklicali sestanek članov. Po ogledu dvorane so se člani skoraj soglasno strinjali, da jo kupimo. Žal, denarja še nismo imeli zadosti. Obrnili smo se na člane za

denarno pomoč in neverjetno — zbrali smo \$ 8.790.00, kar je zadostovalo za izplačilo dvorane. Sloga se je izplačala — po štirih letih in dveh mesecih smo svojo dvorano izplačali.

Od 1984 imamo tudi tedenske polurne oddaje na radiu, v slovenščini. Spočetka je te oddaje vodil Fred Milner, pozneje pa Franc Vrabelj.

Skozi leta se je zamenjalo več odbornikov, predsednikov, društvenih delavcev. Čeprav vedno vsi nismo bili istega mišljenja in je včasih prišlo do nesporazumov in odstopov, in čeprav se je pozneje pokazalo, da obstajata dva tabora, kar v naše vrste demokraciji ni nič nenavadnega, so vendar vsi, ki so kdajkoli bili v odboru, naredili, kar so mogli in kar jim je narekovala dolžnost, da morajo narediti za skupno dobro. In tako tudi mnogi člani, ki ne samo da so redno prihajali na naše prireditve, ampak so klubu vedno pomagali finančno in z materialom ter s prostim delom. Tako smo s skupnimi močmi v letu 1987 povsem renovirali kuhinjske prostore in še kaj.

Leta 1987 je bil izvoljen za predsednika kluba Ivan Bevk. Pridobil je nekaj ljudi in s pomočjo cerkvenih pevcev je bil v klubu ustanovljen pevski zbor. Skoraj hkrati s tem so se zbrali v skupino cerkveniki, pod pokroviteljstvom Silva Bezgovška. Mnogo ljudi je namreč na to že dolgo čakalo, saj smo Slovenci katoliki (v glavnem), čeprav ne hodimo redno v cerkev. Dejstvo je, da je vera pri Slovencih tradicija in bilo bi zelo napak, če bi se zaradi nje prepirali in razhajali. Za vse nas je in mora biti dovolj prostora. Verni ali ne, dokler bomo drug drugega spoštovali in nihče nikomur ne bo kratil pravice, ki mu gre, do takrat bomo bratje in naša skupnost bo močna, tudi če se ymes kdaj sporečemo.

Mešani pevski zbor Slovenskega kluba v Perthu, januar 1987

V Perthu in okolici živi okrog 400 Slovencev. Točno število ni znano. Če bi se razdelili po starosti, bi nas okrog 45 % bilo starih čez 50 let, 20 do 30 % pa čez 60 let. Vsi smo trdo delali, da smo si ustvarili, kar imamo. In naj je bila naša nazorska usmerjenost takšna ali drugačna, ostali smo zvesti slovenstvu. Seveda, garanje in boj za vsakdanji kruh in streho nad glavo, za nas, ki smo bili sèm prišli brez vsega, nam je jemalo veliko časa, tako da kulturno nismo mogli napredovati, kot bi to sicer, če bi bili ostali v stari domovini. Vendar, možnosti ostajajo odprte, predvsem zdaj, ko se starejši umikamo v pokoj, ko smo materialno preskrbljeni in ko je že skrajni čas, da začnemo razmišljati o tem, kako naše slovenstvo prenesti na mlado generacijo.

Nas staranje skrbi? Ne ravno, toda med nami so nekateri, ki poznajo samo eno pot — svojo. Tragiko sektaštva smo že občutili in se zavedli nesmiselnosti, ki iz tega izvira, in ki je iz prijateljev napravila sovražnike, iz sodelavcev dezertarje. Zdi se, da se je vse obrnilo v nekakšen materializem, ki nima ničesar skupnega s čistostjo društvenega idealizma.

In zakaj ne moremo uvideti, da po nekem nenapisanem pravilu moramo mi biti vzor in načelo tega, kar imenujemo krščanstvo? Mi vemo, za to je potrebno dostojanstvo, vera v samega sebe, vera v sočloveka, ljubezen do človeka, razumevanje, oproščanje in dopuščanje. Zakaj se tega ne držimo?

Kakorkoli je že, v zadnjem letu se nam, Slovencem v Perthu, tam iz daljnega obzorja spet kaže

majhna, živa luč. Prebujamo se iz svojega spanja in gremo proti nji. Upajmo v boljše in delajmo za to, da nam bo boljše. Najti moramo srednjo, zlato pot, ki nas bo družila in po kateri bomo lahko skupno šli. Naj zmaga zdrava pamet in naj se pokaže, da smo tudi Slovenci v Perthu to, kar v resnici smo: dobri, pridni, družabni, predvsem pa zavedni Slovenci!

Ciklon Tracy, Darwin 1974

Minilo je dvanajst let, odkar je v Darwinu divjal ciklon Tracy. Sedim pred pisalnim strojem, da zberem misli in obudim spomine na ta nesrečni božični dan leta 1974. Pogled mi uhaja skozi okno na vrt, na katerem se danes košatijo že visoka drevesa palm carpentaria in drugih tropskih in subtropskih dreves, ki uspevajo v tem vročem darwinskem podnebnju. Kakšen užitek v popolnem zavetju zelenja mi daje ta moj vrtiček, ko se po delu vračam v njegov senčni objem. Ob večerih sega vanj osvežujoč vetrič z morja, ki je od mojega doma oddaljeno le kak kilometer. In vendar, kakšna sreča, da je bila morska gladina v urah ciklona sorazmerno nizka, saj bi ob visoki plimi valovi lahko zagrnili pod sabo mnogo več človeških žrtev, kot jih je dejansko zahteval ciklon Tracy. Sodeč po razsežnosti razdejanja se zdi skoraj neverjetno in po nekem čudežnem naključju, da so našli samo 62 mrtvih. Tudi ob pogledu na Darwin danes, poln dreves, urejenih trat, obsežnih, večno z vodo oskrbovanih športnih kompleksov, zelenic in parkov ter na novo zasajenih dreves v samem središču mesta, človek s pritajenim strahom v srcu pričakuje deževno dobo, ki traja tukaj od septembra do maja, ker bi s seboj spet lahko prinesla ciklon. To kljub temu, da je vročina med temi meseci od 26° C po-

noči in 33—35° C podnevi in da vsa narava komaj čaka dežja in vsaj začasne ohladitve. Vsem pa, tudi živalim, ki so preživele ciklon, je ostal strah. Bilo je doživetje, ki ga ni mogoče pozabiti. Ostala pa je tudi zavest o vrednosti življenja in da ga je treba živeti vsak dan sproti, ga užiti kar najlepše in v polni meri.

Leto 1974 je bilo zame tudi sicer leto preizkušenj. Moj življenjski tovariš desetih let si je kakega pol leta pred ciklonom izbral svojo pot. Morala sem začeti življenje na novo. Sami, sredi tujcev, brez ožjih prijateljev ali sorodnikov, je bilo treba vzdržati, vsemu navkljub. Prizadetost je bila prevelika, da bi takrat prenesla vrnitev domov. Odločila sem se, da se najprej gmotno postavim na noge. S pomočjo Ane, Slovenke, ki je takrat z družino živila v Darwinu, sem si najprej nabavila avto. Hladilnik in manjkajoče pohištvo sem si kupila pozneje, kar mi je omogočilo opremiti sobo in sprejeti podnajemnico. Nekaj tednov pred ciklonom se je k meni priselila Avstralka iz Zahodne Avstralije. Čudovita duša, ki je na kmetiji sama spravila h kruhu štiri otroke, se je odločila, da končno zaživi svoje življenje in tako je prispela na priložnostno delo v Darwinu.

Nekaj dni pred božičem so me pri Bush Walking klubu (klub za izlete v naravo) pooblastili, da se z avtom in v družbi nekega drugega člana odpravim na ogled terena, kakih 60 milj zunaj Darwina, kjer naj bi taborili nekaj tednov pozneje. Še danes mi ni čisto razumljivo, zakaj sem na to tako zelo nerada pristala. Možno, da je bil temu vzrok strah pred neznanim. Vremenski napovedovalci so namreč že nekaj dni pred tem napovedovali možnost ciklona. Vendar zakaj takšen tesnoben občutek, ko pa so nas svarili pred cikloni že večkrat pred tem?

Bilo je 24. decembra okoli 17.00 ure popoldne, ko sem se vračala z omenjenega ogleda terena. Blizu bencinske črpalke, nadelež od doma mojih znancev, kamor sem bila povabljena, se mi avto nenadoma ustavi. Nekdo mi priskoči na pomoč, da avto porineva pred neko ograjo pri bencinski črpalci. Skočim k znancem, ki me zapeljejo domov, da se pripravim za praznovanje. Doma nepričakovano najdem podnajemnico, ki naj bi preživela večer pri njenih delodajalcih. Hudo mi je, da jo moram pustiti samo, še posebno, ker je radio že poročal o bližajočem se ciklonu. Pred odhodom še na hitro napolnim pralna korita z vodo za primer potrebe in obljubim sestanovalki, da bom z njo v stiku po telefonu. Nisem si mislila, da bi bil to lahko zadnji dan, ki sem ga preživela v tej hiši.

Medtem začenja po malem rositi in veter postaja čedalje močnejši. Vreme v tem letnem času je zelo vroče in vlažno, še toliko bolj neprijetno pa postaja z naraščajočo vremensko depresijo. Moja gostiteljica Ljuba, po rodu iz Belorusije, je s hčerko Marjano pripravila odlično večerjo, kakor je pač pri njih običaj. Pogovarjamo se, vendar že postajamo malce zaskrbljeni. Od zunaj šum vetra narašča od ure do ure in zidovi se stresajo ob posameznih sunkih. Treba se bo pripraviti na najhujše. Presodimo, da bo najvarnejše zatočišče v hodniku, kjer bi nas čuvalo dvoje zidov. Veter postaja tako močan, da se komaj upamo skočiti v spalnico po blazine. Okna so velika in tako precej izpostavljena. Slišimo šviganje letelih predmetov mimo oken in treskanje, ko zadevajo ob okna, zidove hiš in strehe. Prižamemo se k najtežjim kosom pohištva, zaščitimo glave z blazinami, pri sebi imamo pripravljen tranzistor in baterijsko svetilko. Pri nogah se nam stiska pes, ki ga je očitno tudi strah. Maček se je skril nekam pod kavč. Rohnenje in lomastenje vetra zunaj postaja tako neznansko, da se med pogovorom komaj še slišimo. Kolikor se spominjam, se je vihar razbesnel okoli 23.00 ure. Nikoli ne bom pozabila spremljave k temu divjemu orkestru: regljanje žab in oddaljeno grmenje in pobliskavanje. Nenadoma nekaj treščí v okno spalnice in slišimo žvenket razbitega stekla. Ostala okna sledijo pozneje, kdaj, se niti ne zavemo. Slišimo in začutimo dež, ki ob sunkih z vso silo udarja ob steno hiše in okna. Ugotovimo, da nam je medtem že odneslo del strehe, ker smo mokri in povsod curlja voda. Bojimo se, da naraščajočega

vetra zidovi ne bodo vzdržali. Z Ljubo vsaka po svoje šepčeča molitev, da bi vsaj preživel. Kakšna sreča, da hiša na eni strani, tj. proti morju, meji na drevje in grmičevje (mangroves*), ki nas vsaj s te strani ščiti pred letječimi razbitinami hiš in streh. Upamo tudi, da nas morski valovi ne dosežejo, čeprav bi bilo glede na položaj hiše pri visoki plimi zelo nevarno. Razbito je okno v WC in vrata le z veliko muko obdržimo zaprta, pri čimer si pomagamo s tem, da prislonimo naslonjač. Odnoslo je tudi vratca v stropu, ki vodijo iz hodnika na podstrešje. Poročil po radiu že zdavnaj ne slišimo več in se tako še bolj zavemo resnosti položaja. Čutimo se prepuščeni samemu sebi, vedeli smo, da je preživetje odvisno od gole sreče.

Moralo je biti okoli polnoči, ali nekoliko kasneje, ko je zavladalo popolno brezvetrje in nenadna tišina. Torej nas je doseglo oko oz. središče ciklona. Po predhodnih opozorilih vemo, da to brezvetrje lahko traja samo nekaj minut in da se vihar lahko vrne vsak trenutek z druge strani. Rahlo zaskrbljeni, kakšno bo odkritje, gremo na plano. Del pločevinaste strehe je odneslo, vendar zidovi stojijo. Manjka nekaj opek na čelnem zidu hiše, kjer je stena vidno zrahljana, kar pomeni, da ponovnih udarcev vetra zid s te strani ne bi prenesel. Ljubin avto, ki je parkiran pred hišo, je precej poškodovan. Sosedne hiše so poškodovane, zidovi pa, kolikor je ob razsvetljavi posameznih bliskov možno videti, tudi še stojijo. Zanima me, kako je veter divjal pri moji hiši, ki stoji kakih 6 milj stran v novih predmestjih Darwina. Pokličem mojo sostanovalko, ki mi na srečo še odgovori in pove, da je

Darwin — razdejanje po ciklonu

čila in zdrava, da pa je vihar tudi tam strašno divjal. Domnevam, da je zatišje dejansko trajalo nekaj minut, največ 7 minut, še to je vprašljivo.

Sum vetra zopet narašča in ugotavljamo, da nas zdaj napada z morske strani. Možno in verjetno je, da bodo zidovi vzdržali. Vedno več vode je v hiši. Ker stropa ni odneslo, ne moremo ugotoviti, koliko strehe nam je po vrnitvi vetra, dodatno odtrgalo. Marjana, ki ji je kakih 13 let, neutrudno briše tla, je neverjetno mirna, čudim se njeni vzdržljivosti. Ure se neznansko vlečejo. Tako nekako se morajo počutiti vojaki na fronti med ofenzivo in kako je mogoče, da vzdržijo? Pač morajo, ker drugega izhoda ni. Tuljenje in rohnenje vetra se nadaljuje tja do 4.00 ure zjutraj. Telefonske zveze z mojo podnajemnico ni več in upam, da je to hudo uro srečno preživela, kot smo jo mi. Izgleda vsaj tako, da je najhujše za nami. Kakšna sreča, da nam je ostal strop, ki nas je vsaj dozdevno ščitil. Koliko večji bi bil strah, če bi imeli nad sabo v teh urah divjanja narave nad sabo odprto in razbesnelo darwinski nebo. Mi smo preživeli živi in zdravi, kako neki so drugi in tisti, ki so bili zunaj na odprtem morju?

Ob prvem svitu stopimo na plano. Kakšno strašno, neverjetno razdejanje! Kje so drevesa? Večina na tleh in izravana. Videti je samo gola, okleščena debla, kar je ostalo vej, so brez listja in polomljena. Sosednih hiš (grajenih na betonskih ali železnih stebrih) ni več. Nikjer ni videti ali slišati žive duše, kakor da je vse mrtvo ali izumrlo. Nikjer oglašanja ptic, le monotono regljanje žab, mokrota, sivina in razdejanje. »Tako sta morali izgledati mesti Hirošima in Nagasaki, ko sta padli

atomske bombe,« spravim iz sebe takrat me oblijejo solze. Popustijo nam živci in vsi jokamo. Saj je nemogoče, da pri takem razdejanju ne bi bilo smrtnih žrtev.

Sosedje v bližini, ki so stanovali v zidanih hišah, so vsi srečno preživeli, usoda stanovalcev v popolnoma porušeni hiši pa nam do podrobnosti nikoli ni bila znana. Domnevamo, da med njimi ni bilo mrtvih ali resno ranjenih. Kot smo izvedeli pozneje, je naše predmestje utrpelo znatno manj škode kot predmestja v novem delu mesta.

Največja nevarnost je torej mimo, kaj pa sedaj? Na plinskem kuhalniku si pripravimo kavo in nekaj malega pojemo, da si malce opomoremo, zatem pa sledi ogled škode na hiši. Ostala nam je samo tretjina strehe in treba bo hišo nekako zasilno prekriti, ker še vedno po malem dežuje. Vse postelje so bile izpostavljene dežju in popolnoma premočene. Streho nad glavno spalnico je odneslo s tramovjem vred in jo najdemo nekaj metrov stran od hiše. To še isti dan s pomočjo sosedja nekako zavlečemo nazaj in jo zasilno pritrdimo. (Kako smo to zmogli, mi je še danes uganka.) Kakšno zmagooslavje, da nam vsaj na enem koncu hiše ne bo deževalo na glavo! Sosedna zelenica, ki je last države oz. rezervat avstralskih domorodcev — Aboriginov, je pokrita z razbitinami, delno tudi s pločevino s streh, in tako z Ljubo stopiva takoj v akcijo, da vsaj delno zavarujemo pohištvo in obleko pred uničenjem ter zasilno pokrijemo tudi ostali del hiše. Moramo si pomagati sami, saj ta dan v Darwinu vsak doživlja isto usodo in hitre pomoči od zunaj ni mogoče

Sledi ciklona, božični dan 1974

pričakovati. Kljub delni oblačnosti postaja vročina neznosna, ko kak kilometer daleč pešačiva k nekim Ljubinim znancem, da nam posodijo lestev. Skrbi naju, če je ne bodo sami rabili. Pa je, k sreči, le niso. Kakor sva pozneje z Ljubo s presenečenjem ugotovili, je bila naša hiša prva v naši soseščini z zasilno popravljeno streho.

Imeli smo tudi izredno srečo, da je imel naš bližnji sosed generator na bencinski pogon za proizvodnjo električne energije in nam ga je ljubeznivo ponudil v souporabo. Tako smo lahko že prvi dan po razdejanju vključili električni štedilnik in hladilnik in rešili dragoceno hrano, ki nam je ostala po tem nesrečnem božičnem dnevu. Vodo za pranje in umivanje smo z dovoljenjem sosa, katerega hišo je ciklon popolnoma porušil, dobivali iz njegovega plavalnega bazena. Možnost osvežitve v bazenu je bila v teh dneh pravi luksuz, ki si ga je lahko le malokdo privoščil. Naslednjih nekaj dni smo vodo za kuhanje jemali iz, pred tem nalitih, pralnih korit.

Prvi dan po opustošenju ceste, razumljivo, še niso bile prevozne za avtomobilski promet. Bile so delno ali pa popolnoma zabarikadirane z električnimi drogovi, žicami, prevrnjenimi avtomobili, avtobusi, tovornjaki, tramovjem, drevjem, pločvino in drugimi razbitinami. Že prvi dan mi je nekako uspelo pripesati do mojega avtomobila oz. do bencinske črpalke, kjer je bil parkiran. Zavarovan z nizko ograjo je ostal popolnoma nepoškodovan, vendar brez kapljice bencina. Še vedno nisem vedela, kakšna usoda je doletela moj dom, predvsem pa me je skrbelo, kako je preživela moja

podnajemnica. Govorice in poročila, ki so prihajala iz novih predmestij, niso bila spodbudna.

Šestindvajsetega decembra je bila glavna cesta že delno prevozna, tako naprosim Ljubo, da me pelje s svojim avtom, ki je bil kljub razbitemu zunanjemu ogrodju uporaben, do Ane in družine. Ana je bila takrat noseča in kak mesec pred porodom, pa me je skrbelo, kako so preživeli. K sreči, vsi živi in zdravi, kakor mi prestrašeni in utrujeni in z zasilnim zatočiščem pod hišo oz. lesenim podom. Anin mož Janko mi velikodušno podari nekaj bencina, kar mi je pozneje zadostovalo za pot do prve delujoče bencinske črpalke. Ljuba mi zatem žrtvuje še dragoceni bencin za prevoz do moje hiše v Alawi. Že prvi pogled nanjo me razočara, saj je od vseh v ulici najbolj poškodovana, verjetno zaradi izpostavljenosti, ker je na dveh straneh obdana s parkom. Streho je popolnoma odtrgalo in odneslo celotno tramovje. Ostali so samo zidovi, pa še ti precej razmajani. Preko zidov visijo zavese, steklena plošča kavne mizice je presenetljivo samo delno poškodovana, preko televizijskega aparata visi del zavese z drugega okna, sam aparat kljub dežju zadnjih nekaj dni, ne izgleda pokvarjen na prvi pogled. Premočena posteljnina in obleka že oddaja duh po plesnobi. Večino pohištva bo treba zavreči. Delno so uničene knjige in izgubljeni dokumenti. Skoraj vsa drevesa, ki sem jih sama nasadila in gojila, so na tleh izravana in polomljena. Moja sostanovalka, ki je po ciklonu našla začasno zavetje v šolskem poslopju nasproti moje hiše, me zagleda in mi prihiti nasproti. Z veseljem se pozdraviva in objameva. Na sencih ji zeva rana, ki bi bila lahko

Poškodovani in razdejani domovi

usodna. Ko je odneslo streho, se je zatekla pod mizo jedilnice, ki jo je nekako zrinila v kuhinjski kot in tam je pričakala dan. Muc, ki mi je kakih 8 let delal družbo, je verjetno končal v kanalu, kjer ga je ali odnesla voda, ali pa mu je zatrpano listje in vejevje preprečilo pot iz njega. Kak teden za tem sem se vsak dan vračala tja v upanju, da se bo morda le vrnil. Pa se ni, kakor se tudi mnogo drugih domačih živali ni. Po evakuaciji prebivalstva so morali živali brez gospodarjev postreliti. Pri vseh teh dogodkih pa k sreči nisem doživljala dramatičnih trenutkov, kjer bi imela opravka z ranjenci, vendar me je do neke mere presunil majhen dogodek, ki sem ga doživela prvi dan po ciklonu. Od nekod je primijavkal mlad maček z odsekanim, še krvavim repkom in na pragu Ljubine hiše prosil za hrano. Kako lahko bi slična usoda zadela tudi nekoga od nas in kot smo pozneje izvedeli, je letéča strešna pločevina dejansko odsekala nogo bratu lastnika neke darwinske restavracije, ki je pozneje podlegel poškodbam.

Ljuba mi je po ciklonu nudila zatočišče še kakega pol leta. Po razdejanju je odpotovala s hčerko k svojcem v Brisbane, jaz pa sem v Darwinu preživljala precej žalostne dneve. Ti so se zavlekli v leta, ko sem si tudi gmotno končno opomogla in s pomočjo dobrih ljudi uspela zgraditi svoj novi dom, proč od starih spominov. Ta je boljši in lepši in le redko me pot zanese mimo starega doma, ki je sedaj v drugih rokah in mi je svoječasno toliko pomenil.

Teško je opisati opustošenje mesta Darwin po ciklonu. Smrad po razpadajočem pohištvu, posteljini in obleki je ostal v ruševinah še lepo število let.

Naravni tropski gozdički so za vedno izginili in šele po preteku nekaj let se je v Darwinu spet slišalo ptičje petje. Pri vsakem priložnostnem obisku v okolico mesta po tistih prvih letih opustošenja sem bila presunjena nad neverjetnimi posledicami ciklona Tracy.

Ciklon Tracy je s svojim strahotnim divjanjem koval nešteto človeških usod, jih s preizkušnjami jeklenil in utrjeval pa tudi uničil, kjer so bile vezi šibke. Morda je tudi prav tako, da narava od časa do časa na svoj način poskrbi za neke vrste »očiščevalni« proces.

Mesto Darwin ima danes 60—70 tisoč prebivalcev in še vedno narašča. Razvaline po ciklonu so nudile zaslužek mnogim družinam in omogočile boljše življenje tistim, ki so na jugu Avstralije takrat brez uspeha iskali zaposlitev. V samem središču mesta je v zadnjih letih zrastle lepo število novih uradniških stolpnic, hotelov in stanovanj ter se kot glavno mesto Severnega teritorija s privlačno lego ob morju in pristaniščem gospodarsko turistično usmerja.

V teku zadnjih štirih ali petih let se je mesto soočilo še z dvema znatno šibkejšima ciklonoma, vendar je v obeh primerih veter dosegel hitrost le kakih 120 km na uro, kar pa predstavlja polovično moč ciklona Tracy.

Po razpoložljivih statističnih podatkih ugotavljajo, da prebivalci Darwina lahko pričakujejo večje ciklonsko opustošenje le enkrat v 30 letih. To pa, razumljivo, še ni zagotovilo, da se tako divjanje narave ne bi moglo ponoviti že naslednje leto oz. dosti prej, kot to napovedujejo številke.

Uničena vozila

Človeška iznajdljivost je prišla do izraza tudi po ciklonu.

Avstralija je brezdvomno dežela, v kateri ne gre podcenjevati moči naravnih katastrof, kot so poleg ciklonskih viharjev še povodnji, ogenj in suša. Kljub temu pa vsi ti naravni elementi ne vzbujajo toliko strahu in ne predstavljajo uničenja nepopravljivih razsežnosti, kot ga je danes zmožen povzročiti človek sam z atomskim orožjem in pa tudi s počasnejšim, postopnim procesom ekološkega uničevanja narave. Zelo zgovoren in zaskrbljujoč dokaz temu je prav gotovo nedavna črno-bilska katastrofa.

* mangrove — drevo, predvsem vřizophora, ki raste na obalnih blatnih močvirjih tropskih morij, med visoko plimo pokritih z vodo.

Kronika ciklonskega razdejanja

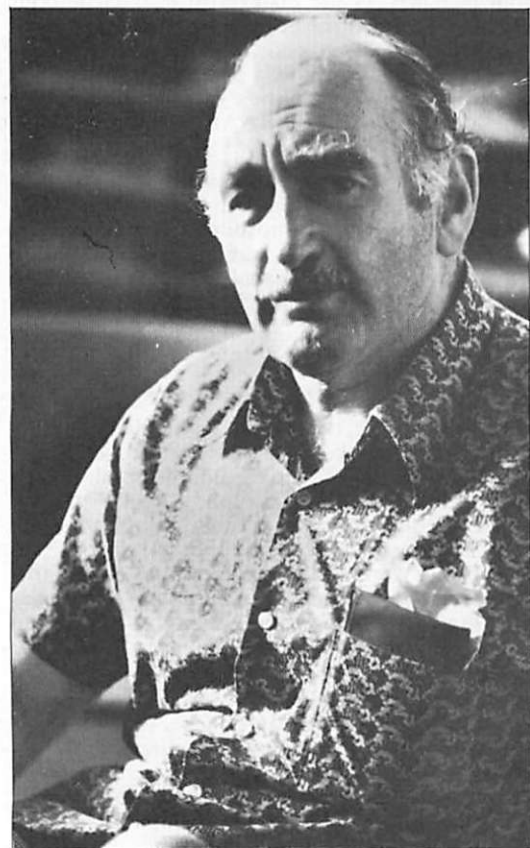
Naslednji podatki so izvlečki zapisov general-majorja Alana Strettona iz njegovih darwinskih dokumentov in dnevnika za časa velike reševalne akcije po katastrofi, ko je na božični dan leta 1974 ciklon Tracy skoraj popolnoma razdejal mesto Darwin na severu Avstralije.

Canberra — 21. 12. 1974:

Koordinacija pomoči za preprečitev gozdnih požarov v N.S.W. Cobar - Ivanhoe. Meteorološka postaja imenuje vremensko depresijo v Arafurskem morju z imenom ciklon »Tracy«.

Canberra — 24. 12. 1974:

Skupina 1000 vojakov prenehala z gašenjem gozdnih požarov v N.S.W. Ciklon Tracy zahodno od

General-major Alan Stretton

Bathurst Islanda. Poročilo dežurnega in odhod iz urada ob 19. 30. Prihod družine iz Melbourn. Končno božič!

Canberra — 25. 12. 1974:

(Vse navedbe po darwinskem času):

4.50: Dežurni poročajo, da meteorološka postaja v Perthu domneva, da je ciklon Tracy verjetno dosegel Darwin, ker so vse komunikacije z mestom pretrgane. Kličem policijsko postajo N.T. (Severnega Teritorija), vodilnega uslužbenca (Sgt. Taylor), ki potrdi, da ciklon še divja. Najmanj 50 hiš brez strehe in bolnica poškodovana. Službujoče osebje policije v kletnem zatočišču.

5.30: Skušal poklicati darwinsko policijo, vendar medkrajevna veza prekinjena. Komunikacija preko mornarice, vojske in aviacije tudi onemogočena. Odredim vzpostavitev osebja za bazo NEOC (National Emergency Operations Centre).

7.10: Telekomunikacije preko centrov mornarice in aviacije tudi pokvarjene. Zmešnjava pri poročilih. Predhodno poročilo o petdesetih poškodovanih hišah ne more pomeniti resnega problema, Sydneyske radijske postaje poročajo, da ni človeških žrtev, vendar te slone na prvotnih poročilih. Vsestranska prekinitve komunikacij napoveduje večjo katastrofo. Morda pretiravam, vendar bom ukrepal, kot da je državna katastrofa. Skušal stopiti v stik z ministrom za obrambo (Barnardom), ki je nedosegljiv. Poskušam dobiti vezo z namestnikom ministrskega predsednika (Cairnsa), vendar nihče nima njegove zasebne številke. Pošta skuša najti ministra za N.T. (Severni Teritorij) Rexa Pattersona. Nobenih vražjih politikov, kadar jih potrebuješ!

Navežem stik z glavnim poveljnikom RAAF (Royal Australian Air Force) Jimom Rowlandom, ki odobri transportacijo z vojaškim letalom RAAF Hercules in istočasno vzpostavitev RAAF-ove celice za komunikacijo pri NEOC.

Odredil nabavo hrane (army rations), zdravil, šotorov, ponjav in opreme za kuhanje na prostem. Naročil dostavo krvi od Rdečega križa, zaprosil za prostovoljno materialno pomoč in registracijo vseh ljudi, ki nameravajo zapustiti Darwin.

10.45: Prispelo prvo poročilo iz Darwina, da je mesto popolnoma razdejan. Devetdeset odstotkov vseh hiš uničenih. Nujno potrebno zdravniško osebje, zdravila in osebje za bazo NEOC. Obstaja možnost za evakuacijo mesta. Končno je reševalna akcija v teku! Zahtevam, da generalni direktor za zdravstveno službo (Gwyn Howells) prispe v Dar-

win z zdravstvenimi ekipami in oceni položaj.

13.00: Telefonska povezava z ministrom Rexom Pattersenom v Mackayu. Pristaja, da se mi pridruži na poti v Darwin. Oglasim se doma, da vzamem s seboj nekaj potrebščin na poti v bazo RAAF v Canberro. Valda (žena) in družina pri božičnem kosilu, ne vedo, kaj se je zgodilo v Darwinu. Trapasti klobuki in pihala! Povedal Valdi — na svidenje in vesel božič!

13.30: Na bazi RAAF v Canberri. Letalo se pripravljajo za let. Glavni kirurg Scott-Findlay prispel z zdravniki, bolničarkami in zdravniškimi potrebščinami. Štabni oficir major Frank Thorogood poroča. Pomočnik šefa za mornarico (Admiral Gladstone) telefonira in pristaja, da se z dopustov priključijo vse moštvo ter nemudoma odredi natovarjanje najnujnejših potrebščin za Darwin. Dva višja oficirja mobilizirala avstralsko mornarico — ne da bi za to vedela minister za obrambo in namestnik ministrskega predsednika!

16.30: Letalo pristane v Mackayu, da odpelje s seboj ministra in še več zdravniških potrebščin. Rex Patterson v širokokrajnem klobuku in v gumijastih škornjih izgleda pripravljen za akcijo.

17.15: V zraku. Pilot poroča, da je darwinski letališče zaprto in da je premalo goriva za beg na varno, če bi morali opustiti pristajanje v Darwinu. Letalo nima radarja za nočno pristajanje. Odločitev pade za pristanek v Katherine in nadaljevanje ostanka poti do Darwina po cesti. Thorogood poroča o radijski zvezi z RAAF. Letalo Hercules na poti v Darwin z evakuacijsko zdravniško ekipo iz Richmonda. Domenek za srečanje v Mt. Isi in pretovor na Hercules, ki ima večji obseg gibanja in radar. Zahteval svetlobne signale za prisilni pristanek na darwinskem aerodromu.

21.15: Pred pristankom prejeli poročilo po radiu od NEOC iz Canberre. Več kot 40 ljudi mrtvih, domnevno 1000 ranjenih, odredili tri zasilne mrtvašnice. Darwin popolnoma porušen.

21.30: Pred pristankom prispelo obvestilo od namestnika ministrskega predsednika Cairnsa za Rexa Pattersona. 45.000 ljudi v ruševinah in v življenjski nevarnosti. Brez vode, nevarnost epidemije. Patterson predlaga, da po prihodu v Darwin Stretton prevzame vodstvo organizacije reševanja in pomoči kot polnomočni pooblaščenec avstralske vlade. Cairns pristane, vendar posebej poudarja, da se to stori brez pobude za razglas obsedenega stanja ali vojaškega sodišča. Patterson odredi, da po pristanku prevzamem vodstvo in ukrenem vse potrebno za preprečitev nadaljnje izgube človeških življenj.

22.15: Let nad Darwinom. Popolna tema, razen nekaj majhnih ognjev za kuhanje. Brez navigatorjev za pristajanje. Signalne luči ob letališki stezi in prižgane avtomobilske luči. Vodja eskadrilje, pilot Bill Fewster neprestano v stiku z osebjem RAAF. Privežemo se in pripravimo za prisilni pristanek. Ob 22.20 smo na tleh z brezhibnim pristankom. Prvo letalo za reševanje in pomoč Darwinu izven območja Severnega Teritorija je prispelo. Dobro opravljena naloga RAAF!

22.30: Srečanje s komandnim oficirjem RAAF (Hitchins). Luči avtomobila svetijo na prevrnjena letala in popolno razdejanje. Hitchins poroča, da so brez komunikacij z mestom in domneva, da Darwin nima vode, je brez sanitarij, elektrike, telefona ali radia. Kako se lotiti dela? Odločim se, da se moramo prebiti do policijske postaje. Popolna tema. Močno dežuje. Zaradi nakopičenih razbitin cesta nerazločljiva. Nikakih razpoznavnih znakov, po katerih bi se lahko ravnali. Vse stavbe izginile. Voznik avtomobila zmeden.

23.45: Prihod na darwinski policijsko postajo. Stopamo preko ruševin, mimo nekaj trupel in končno se znajdemo v stavbi — v središču operative. Povsod ženske in otroci zaprepadenih obrazov in kaos. Galantna skupina policistov skuša narediti red. Prihod policijskega komisarja Mc Larena. Iz hotela Travelodge prispe tudi sekretar oddelka za Severni Teritorij (O'Brien). Patterson končno potrди, da prevzamem vodstvo reševalne akcije. Ljudje brez strehe so našli zasilno zavetje v šolah, ostali v razbitinah in ruševinah svojih domov. Pade predlog, da se prebivalstvo evakuira in Darwin popolnoma opusti. Sestanek Organizacije za pomoč že sklican za naslednji dan ob 9.00 zjutraj. Bolnica polna. Dal navodila, da se najtežje ranjence še nocoj pripravi za prevoz z vojaškim letalom Hercules. Glede razsežnosti evakuacije bom odločal po končani inspekciji zgodaj zjutraj. Napotim Pattersona z navodili k administratorju Nelsonu, majorja Thorogooda pa do vojaških barak v Larrakeyah glede preskrbe z radijskimi aparati in operaterji za povezavo z RAAF, redno vojsko, policijo in ladjo Nyanda.

24.00: Obisk darwinske bolnišnice. Dr. Schott-Findlay in ekipa že nadomestili domače zdravniško osebje. Ranjenci že na nosilih za prevoz do baze RAAF. Problem je — kako vzpostaviti red v zmešnjavi in preprečiti nadaljnjo izgubo človeških življenj? Zadevo bo treba rešiti pred jutrišnjo konferenco.

Strahoten božični dan!

Darwin — 26. 12. 1974:

3.00: Odločim se, da se lotim reševanja najnujnejših problemov. Iskanje ranjencev in trupel. Zagotovitev vode. Evakuacija ranjenih iz bolnice. Evakuacija bolnikov, starejših oseb in otrok. Vzpostavitev komunikacije do Canberre preko telexa. Vzpostavitev radijske oddajne postaje za povezavo s prebivalstvom in tako dvigniti moralo. Razširiti organizacijo za pomoč in vključitev ljudi v komiteje. Predvsem zaposliti ljudi, da si pomagajo sami. Ugotovim, da je za začetek treba evakuirati 10.000 ljudi.

9.00: Okoli 20 ljudi prisotnih na konferenci organizacije za pomoč na sedežu policije. Patterson pomaga z razlago moje naloge. Komiteji za osebno preiskavo, zdravje, evakuacijo, koordinacijo v zraku, transport po mestu, hrano in komunalno službo. Najprej evakuacija 10.000 ljudi. Evakuacija po cesti preko Mt. Ise in Alice Springs naj se čimprej omogoči. Vzpostavi naj se tudi koordinator

tiska. Registracija evakuirancev v teku. Dodatno moštvo policije in zdravniških delavcev — nujnost. Predstavniki komitejev imenovani za poročanje o dosežkih, odrejeni za sestanek ob 17.00 popoldne. Ray McHenry od oddelka za Severni Teritorij imenovan za lokalnega koordinatorja.

10.30: Tiskovna konferenca glede evakuacijskih načrtov, poročanje o odstotku ranjenih, zdravstvenih ukrepov in dosežkov za vzpostavitev radijske oddajne postaje.

Popoldne: Srečanje z namestnikom predsednika vlade Cairnsom in ženo Gwen po prihodu v Darwin, obhod evakuacijskih centrov in ocenitev škode. Jim in Gwen ganjena, ko vidita razsežnost katastrofe. Obljubljena polna pomoč s strani vlade. Vodja opozicije Bill Snedden tudi prispel in Thorogood mu poroča. Središče viharja sedaj 325 JV (južnovzhodno) od Darwina, ki povzroča obsežno poplavljanje. Prejeli poročilo, da je 15 čolnov še vedno pogrešanih in moštvo na njih. Povelje RAAF, da podvzame iskanje iz zraka. Naročilo v Canberro za dostavo najnujnejših potrebščin, kakor tudi radijskih sprejemnikov, da ljudje lahko poslušajo obvestila

Sestanek Organizacije za pomoč Darwinu v prisotnosti Cairnsa in Sneddena ob 17.00. Radijska postaja ponovno deluje. Avstralska flota na poti iz Sydneya, pomoč z vseh koncev sveta. Razdelitev hrane in vode v teku. Tekom dneva 1.000 ljudi prepeljanih z letali, 2.500 po cesti. Telex s Canberro vzpostavljen. Dana navodila za začetek prevoza večjega števila ljudi iz Darwina. Prvi poziv darwinskemu prebivalstvu po radiu z napotki in poročili o napredku reševalne akcije. Padla odločitev, da se glede na zdravstveno varnost in zaradi pomanjkanja primernih zatočišč število prebivalstva zniža na 10.000 ljudi. Evakuacija 37.000 ljudi potrebna. Delal in načrtoval na izpeljavi akcije s Thorogoodom vso noč.

Darwin — 27. 12. 1974:

Mrzlična aktivnost pri reševanju se je začela. Danes z letali odpeljanih 4000 ljudi. Odločil, da se jutri podvoji prevoz s pomočjo letal jumbo. Pomoč prihaja z vseh strani. Problemi nastali pri registraciji evakuirancev in koordinaciji med RAAF in civilnim letalstvom. Pomanjkanje vode za sanitarije. Izposloval dostavo generatorja z ameriškim letalom Starlift. Začetek priprav za prihod mornarice, ki bi naj prispela dan pred Novim letom. Pooblastil Bailey Bridgea, da se popravi razbita pristaniška rampa. Zdravstveno stanje še v redu, kljub vestem iz evakuacijskega centra, da je izbruhnila bolezen. Senator Georges obšel zasilna taborišča, da vzpostavi moralo. Evakuiranci iz Darwina deležni velikodušne pomoči v vseh večjih središčih Avstralije, kjer so se nastanili.

Šest članov ministrskega sveta prispe v Darwin (Murphy, Wheeldon, Everingham, Uren, Dough McClelland, Les Johnson), kar predstavlja dodatno breme.

Zdravstveno stanje še vedno zadovoljivo. Še dva dodatna centra za cepljenje proti tifusu in tetanusu.

Naročili več injekcijskih brizgalk in cepiva. Poziv prebivalstvu preko etra, zatem s Thorogoodom pripravljaj vse potrebno za transportacijo prebivalstva in pri reševanju ostalih problemov. Še vedno potrebno evakuirati nadaljnjih 25.000 ljudi. Zavrnil povabilo za obisk zasedanja ministrskega sveta v Sydneyu — preveč nujnih opravkov tukaj.

Darwin — 28. 12. 1974:

Nadaljevanje dopoldanskih in popoldanskih sestankov komiteja za organizacijo pomoči. Problemi nastali zaradi govoric o izbruhu bolezni, kraje in zmanjšanja splošne morale. Telefonsko poklical Jima Cairnsa, da se poveže z uredniki časopisov. Srečanje z ministrskim predsednikom Whitlamom, ki se je vrnil iz Evrope in ki je prispel v Darwin ob 10.30. Obisk mesta in evakuacijskih centrov. Predsednik naredil name dober vtis. Obljubil, da bo zavrnil obiske članov ministrskega sveta. Razgovor z MP glede obnovitve Darwina.

Danes z letali evakuiranih preko 8.223 ljudi. Do sedaj skupno evakuiranih 21.000 prebivalcev. Med reševanjem še vedno nobenih človeških žrtev. Prebivalci Darwina se čvrsto postavljajo na svoje noge. Vedno več domačinov sodeluje pri reševanju. Dobro za moralo. Jutri bomo pričeli s čiščenjem mesta: odstranitvijo mrtvih živali in pokvarjene hrane v ruševinah. Druga radijska oddajna postaja vzpostavljena. Milijon galonov vode načrpanih za potrebe mesta, kar pa še ne pokriva potreb.

Darwin — 29. 12. 1974:

Običajni sestanek s komitejem za organizacijo pomoči. Obisk pristanišča in srečanje s predstavniki sindikalne organizacije — Waterside Workers' Union (Manski in Nixon), ki zagotavljata polno pomoč pri raztovarjanju ladij. Komiteji delujejo zadovoljivo. Danes odpeljanih 8.000 evakuirancev. V Darwinu sedaj samo še okoli 18.000 ljudi. Zdravstveno stanje še vedno na zadovoljivi ravni. Delegiral več odgovornosti lokalnim komitejem, da se usposobijo za poslovanje, ko nujna pomoč od zunaj ne bo več potrebna. Našel Sam Abu-Assi in družino v ruševinah. Odredil evakuacijo otrok v Sirijo. Kamera ujame solzno oko in sedaj sem »jokajoči diktator«. Priporočilo, da se nujna reševalna akcija konča 2. januarja, kar se ujema z obiskom generalnega guvernerja.

Darwin — 30. 12. 1974:

Odvoz prebivalstva zmanjšan na 4.000 evakuirancev dnevno. Po ocenitvah do sedaj evakuiranih 34.000 ljudi. Jutri bomo z evakuacijo končali. Lokalni komiteji sedaj zadovoljivo poslušajo. Dostava vode vzpostavljena, delno tudi električna energija. Deset odstotkov mesta že ima cestno razsvetljavo. Dva tisoč hiš očiščenih ruševin in razbitin, kar je opravila vojska. Prva enota mornarice prispela. Razglas konca nujne reševalne akcije možen jutri. Med potekom reševalne akcije še vedno nobenih človeških žrtev.

Darwin — 31. 12. 1974:

Zelo utrujen — strašno malo spanja zadnjih pet dni. Obisk v darwinski bolnišnici. Streha poprav-

ljena in bolnica posluje normalno. Ceste očiščene razbitin. Hrana in voda OK. Prebivalstvo zreducirano na zastavljeno število 10.000. Mornarica prispela. Telefoniral namestniku MP Cairnsu in predlagal, da se razglasi konec nujne reševalne akcije. Pristane in odobri moj odhod. Problemi okoli protokola za konec reševalne akcije, ki pa nima nobene legalnosti. Sestava uradnega dokumenta administratorju Nelsonu in dostava dokumenta v poškodovani stavbi njegovega urada ob 13.00. Odpotoval ob 15.00 z RAAF-ovim letalom Hercules. Poslanstvo končano.

Alan Stretton je o svojih doživetjih v Darwinu pozneje napisal knjigo svojih spominov, v kateri precej smelo podaja svoje misli in brez zadržkov kritično razkriva napake in svoje mnenje o vodilnih osebnostih takratne vladne birokracije. Iz njegovih zapiskov iz dnevnika, ki ga objavljamo, je njegovo osebno mišljenje dokaj lahko zaznati in po izidu njegove knjige je ta njegova kritičnost v krogih vodilnih državnih uslužbencev dvignila precej prahu. Stretton s svojim pisanjem ni le meril izključno na svoje darwinske izkušnje, ampak na svoje izkušnje s politiki in birokracijo nasploh. Alan Stretton je človek izrednih organizacijskih sposobnosti, saj se zdi skoraj never-

jetno, v kako kratkem času po katastrofi mu je uspelo vzpostaviti red, predvsem pa organizirati masovno evakuacijo prebivalstva, praktično v teku enega samega tedna. V njem so nekako izražene vse tiste vrline avstralskega vojaka, ki jih poznamo iz druge svetovne vojne, ali avstralskega človeka njegove ali starejše generacije nasploh, ki je s svojo iznajdljivostjo in trdoživostjo pod najtežjimi življenjskimi pogoji uspel preživeti.

Dnevnik Alana Strettona ni le zanimivo poročilo nekega resničnega doživetja — to je pomemben zgodovinski dokument, ampak lahko služi kot neke vrste priročnik in napotek, kako ukrepati v primeru podobne katastrofe. Razumljivo pa A. Strettonu to ne bi uspelo brez izdatne finančne pomoči avstralske vlade, ki je tudi pozneje omogočila Darwin na novo zgraditi in obnoviti.

Delo, ki ga je opravil A. Stretton med reševanjem po razdejanju ciklona Tracy, predstavlja edinstven dosežek in vsi, ki smo preživljali pekel in posledice te nesreče, se ga s hvaležnostjo spominjamo. Bil nam je v veliko moralno pomoč.

*Prevod Strettonovega dnevnika in pripis:
M. Mericka*

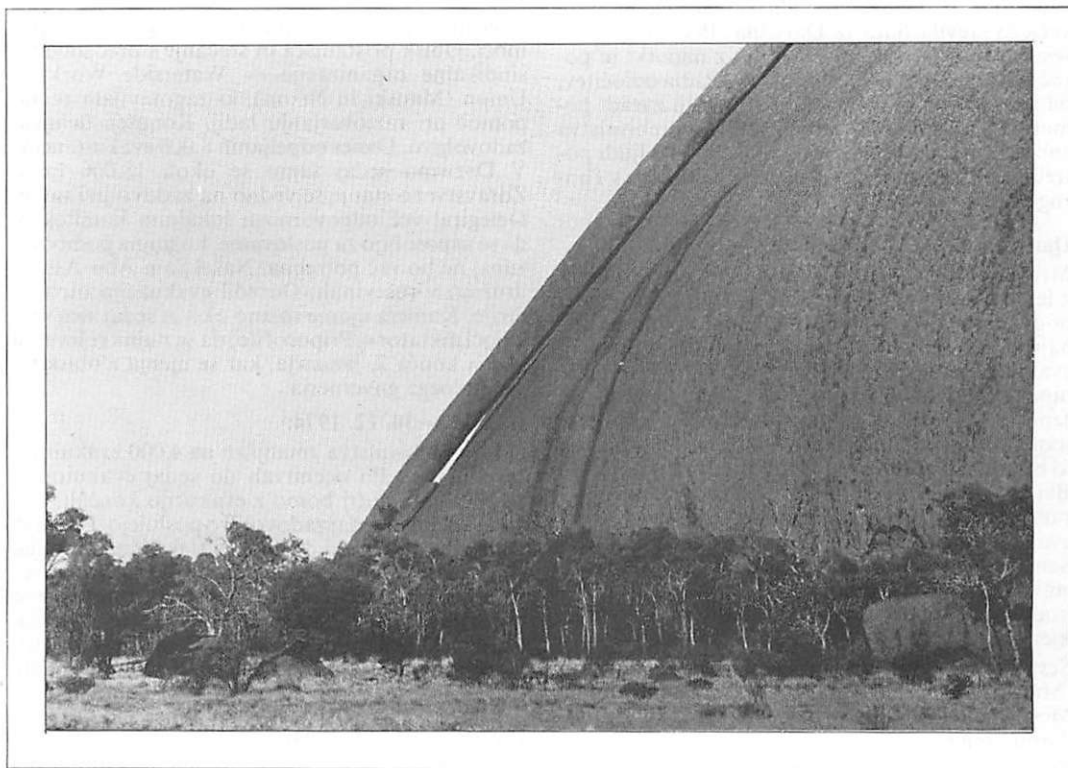

Foto: Karlo Pesjak

»Welcome Aussie!«

V Qantasovem letalu

Letalo z rdečo silhueto kenguruja in s kratico Qantas — ime avstralskega letalskega prevoznika, ki je nastalo iz inicialk prvotne tvrdke Queensland and Northern Territory Aerial Services, registrirane že leta 1920. Enosmerna vozovnica Beograd — Melbourne, datum 29. november 1986. Sedim v Qantasovem boeingu 747. Število ur, prebitih v letalu, v tej in nasprotni smeri, v času trinajstih let, bo zaokrožilo dvestopetdeseto uro. Z menoj moj mož. V torbici jugoslovanski in avstralski potni list.

Moja dvojnost je bila spočeta tistega dne, ko sem si leta 1974 pridobila status izseljenca-priseljenca.

Stopiti v vrtnec emigrantskega življenja pomeni ne le sprejeti nova mesta, tuje ljudi, jezik, navade in poklice, temveč tudi doživljati nenehne strese zaradi večnih odhajanj in prihajanj. Ločitev od staršev, sorodnikov in prijateljev! Ti trenutki ne zadržujejo le nas, odhajajoče. Morda je večkrat še težje tistim, ki ostajajo. Zakaj odhajamo? Če govorim o sebi, je bila sposobnost prilagajanja ena tistih usodnih komponent, ki me je pognala po svetu. Še avanturizem in sanje o obljubljeni deželi, morda čustvenost, najmanj pa goli realizem.

Štirjindvajset ur dolgega potovanja je pred menoj. Čas, ki si ga lahko razporedim za branje, spanje, ogled filma, poslušanje glasbe, pogovor ali enostavno za premišljevanje. Premišljevanje, ki me je že v začetku potovanja pripeljalo do miselnih »zakajev«, katerih odgovori so vedno »dvojnost«.

Z možem sva se podala na pot predvčerajšnjim. V Mariboru. Zaradi neugodnih vremenskih pogojev se ne odločiva za letalo. Do Beograda prespiva v spalniku. Dan prebijeva v hotelu. Zvečer na letališče.

Čas odhoda letala je ena ura po polnoči. Skrbi okrog prtljage, ker tehta več kot dovoljenih 20 kg na osebo, čakanje, prerivanje, utrujeni in objokani ljudje, otroci, carinske formalnosti, predvsem pa grenak priokus slovesa, vse je že nekak uvod v potovalno bolezen »jet-lag«.

»Fasten seat belt — (zategnite pasove)!« Kontrolna lučka se prižge, letalo se počasi pomika po vzletni stezi, potem pa kot strela švigne kvišku, proti oblakom. Zadnji pogled skozi linico. Pod nami temina s svetlikajočimi se lučkami. Kot da nam kličejo: »Srečno pot!«

»Welcome aboard.« se oglasi kapitan in nas obvešča o okoliščinah potovanja. Namesto dveh-treh postankov — samo spust v Singapuru. Ta pot bo

torej skrajšana na dvajset ur. V meni še vedno nešteto majhnih in velikih žalosti. O, tujina! Nasprotno moj mož: ne more prikriti srečnega nasmeha, saj odhaja končno domov. Že trideset let pravi »domov«. Kako sva si različna! Toda, »relax«. V mislih ponovim navodila, ki sem jih že tolikokrat prebrala v brošuri, ki tiči v žepu sedeža pred menoj: kako se izogniti »jet-lagu«. Ker na daljših potovanjih človek ne izgublja energije, ni dobro preveč jesti in piti. Alkohol nasploh povzroča otekanje nog. Toda to me ne skrbi preveč. Le ko pride stewardesa s steklenico viskija, moram po moževem ukazu nastaviti tudi svoj kozarec. Udobno, kolikor se le da, se potem pogrezne v sedež in zaspi. Jaz, nezadovoljna z enim, iščem prostor, kjer bi lahko legla prek dveh ali treh sedežev. Na oči si nataknem črna očala, izdelana iz nekakšnega najlonskega materiala — spomin na »Singapore Airlines«.

Prespim nekaj »mini spancev«, med katerimi me od časa do časa prebujata stewardesa z vozičkom in ponuja hrano.

Nastane prava zmešnjava urinih kazalcev. Ne vem ali večerja zamenja kosilo ali zajtrk ali obratno. Seveda nastane tudi zmešnjava počutja. Zdad vroče, hladno in soparno, potem zaspano, utrudljivo in neznosno.

Letalo pada, se trese. Vežemo pasove. Vedno grozljiv občutek. Tudi to mine. Še malo in znašli se bomo v svetu vlažno-tropskega Singapura.

Singapur in najino poročno potovanje

Ležim torej prek treh sedežev (seveda še vedno na poti proti Melbourneu) in razmišljam.

Pred desetimi leti sva z možem v Singapuru začela najino poročno potovanje. Sicer pa, kje naj sploh začnem? Izkušnje in spoznanja, ki si jih človek pridobi na potovanjih, potrjujejo resničnost starega pregovora »vsaka šola nekaj stane«.

Singa-Pura pomeni »lelje mesto«. Legenda pravi, da se je princ starodavnega cesarstva Sri Vijaya izkrcal tukaj, v kratkem Temaseku ali Sea Town. Zagledal je čudno žival, podobno levu in tako je poimenoval otok-mesto v Singa-Pura.

Singapur je mesto številnih nasprotij: dinamičnih nebotičnikov, razburljivega nočnega življenja, mesto zapeljivih restavracij vseh mogočih kuhinj z

vsega sveta. V manj kot dvesto letih je mesto zraslo tudi v močno, moderno, trgovinsko (carine prosto) pristanišče, v katerem je moč kupiti nekatere stvari ceneje kot v državah, iz katerih blago izvira. Obenem Chinatown — stari kitajski predel, Little India in Arab Street jasno pričajo o podedovani singapurski multikulturi. V Singapuru živi tudi precej Malajcev in Evropejcev.

Torej, kakšna so najina doživetja iz Singapura? Najprej: taksistom ni verjeti. Nekega jutra namreč stopiva na cesto, pred hotel. V istem hipu se pred nama ustavi taksi. Voznik, ljubezniv in nasmejan, naju vabi v avto: »Popeljem vaju do trgovin.«

Kmalu opaziva, da naju vozi že nekajkrat mimo istih stavb, po istih cestah. »Za isto ceno«, naju prepričuje, ko ga prosiva, naj ustavi in naju spusti iz avta. Svojevoljno in skoraj nasilno naju vozi naprej do trgovine, ki jo pravkar odpirajo. Kupim kostim »sarong kebaya«, kj ga nosijo tudi singapurske graciozne stevardese. Šele naslednji dan ugotovim, da sem ga plačala še enkrat več, kot stane v drugih trgovinah. »Ljubeznivi taksist« je od lastnika trgovine dobil gotovo lep odstotek, ker naju je pripeljal sem.

Veliki mojstri svojega biznisa so tudi tukaj hoteljirji. Važno je zadržati gosta v krogu hotela. V sobah so barvni televizorji, majhni hladilniki s piščanci, postrežba v sobah, le zakaj bi potem človek iskal podobne usluge drugod po mestu? Ob hotelskem bazenu so ugodna ležišča. Ob sončenju in hkrati z rjavkastim tenom narašča tudi žejna. Natakariji so uslužni in ljubeznivi. Kmalu stoji pred teboj na mizici »coctail«, lepo aranžiran s tropskimi sadeži. Seveda tak »coctail« stane veliko več ob bazenu kot drugje. V nekaj dneh ugotoviva, da se je listnica z »American-Express« čeki znatno stanjšala.

Nikoli ne pokaži, da ti je všeč blago, ki ti ga ponuja trgovec! Tudi za nakup se ne odloči takoj. Primer: iščeva tranzistor znamke »Sanyo«. Koliko stane? vprašava prvega trgovca. 200 singapurskih dolarjev! Preveč! Dobro, naj bo 150! Odhajava iz trgovine. Ko prideva do vrat, je cena 70 dolarjev. Neusmiljena sva, zapuščava trgovino. »You can have it for 50 dollars!« Ne kupiva. Obideva več trgovin. Povsod ista zgodba. Tranzistor končno kupiva tam, kjer je cena pri izhodu iz trgovine najnižja.

Sediva na terasi hotela Hilton. Žejna sva. Spijeva vsak po kozarec piva. Plačava tri dolarje. Hočeva oditi, toda prestreže naju ljubeznivi šef: kmalu bo koncert južno-ameriške skupine Los Paragvajos, ki je dobila prva v svetu zlato kaseto. Vstopnine ni. Naročiva še dva kozarčka piva, toda glej ga zlomka, zdaj stane kozarec piva petkrat več kot prej! Los Paragvajos nas zabava ves večer, do polnoči. Žejna, počasi srkava tisto pivo, ki je že kot ... pardon! Saj vendar ni vljudno sedeti pri prazni mizi.

Spomini so spomini! Jaz pa pretrgam nit svojih razmišljanj in se po stevardesinem navodilu privežem s pasom ter poravnam sedež. Prebudim tudi moža. Prespal je lep čas. Dobro uspavalno sredstvo, tale viski! Počasi se spuščamo na singapursko letališče. Še pritisk v ušesih in že smo na

CHANGI AIRPORT SINGAPORE — leta 1981 zgrajeno letališče, v angleški reviji »Business Traveller« izbrano za drugo najboljšo letališče na svetu in prvo v Aziji. Preko tega moderniziranega križišča, ki povezuje sever-jug, vzhod-zahod in izhodišča v 52 držav, 87 mest, potuje letno 10 milijonov potnikov.

Torej, po tej letališki stavbi pretegnemo svoje ude in se sprehodimo mimo trgovin, kakih 40 jih je. Vmes restavracije s kitajsko, indijsko, malajsko, indonezijsko, korejsko ter tajlandsko hrano, ki nas sicer ne privlačijo, saj so obroki hrane v letalu več kot dovolj.

Ura postanka hitro mine in monotono brnjenje letala me ponovno zaziba v preteklost ...

Iz Singapura v Evropo — nadaljevanje najinega poročnega potovanja

V mislih potujem deset lez nazaj. Iz Singapura v Zürich. Na letališču naju dočaka moževa sestra, ki živi v Nemčiji, v Überlingenu ob Bodenskem jezeru. Tu kupiva avto in se po nekaj dneh odpraviva domov v Jugoslavijo.

Po kakih štirih tednih naju potovalna žilica popelje do romantičnih Benet in še naprej, do Verone. Ogledava si lepo število znamenitosti, tudi hišo in grob Julije (Shakespeare: Romeo in Julija).

Iz Verone se spustiva do Sredozemskega morja. V naglici si ogledava San Remo in na smrt utrujena prispeva v Monaco. Privoščiva si štiriindajset ur bivanja v Monte Carlu. Vsaj odzunaj vidiva igralnico in palačo Rainerjevih. Noč v hotelu na obali Monte Carla, dopoldne na plaži, potem pa naju duh po aristokraciji in bogastvu ter najin žep preženejo preko Nice in Canessa v Španijo.

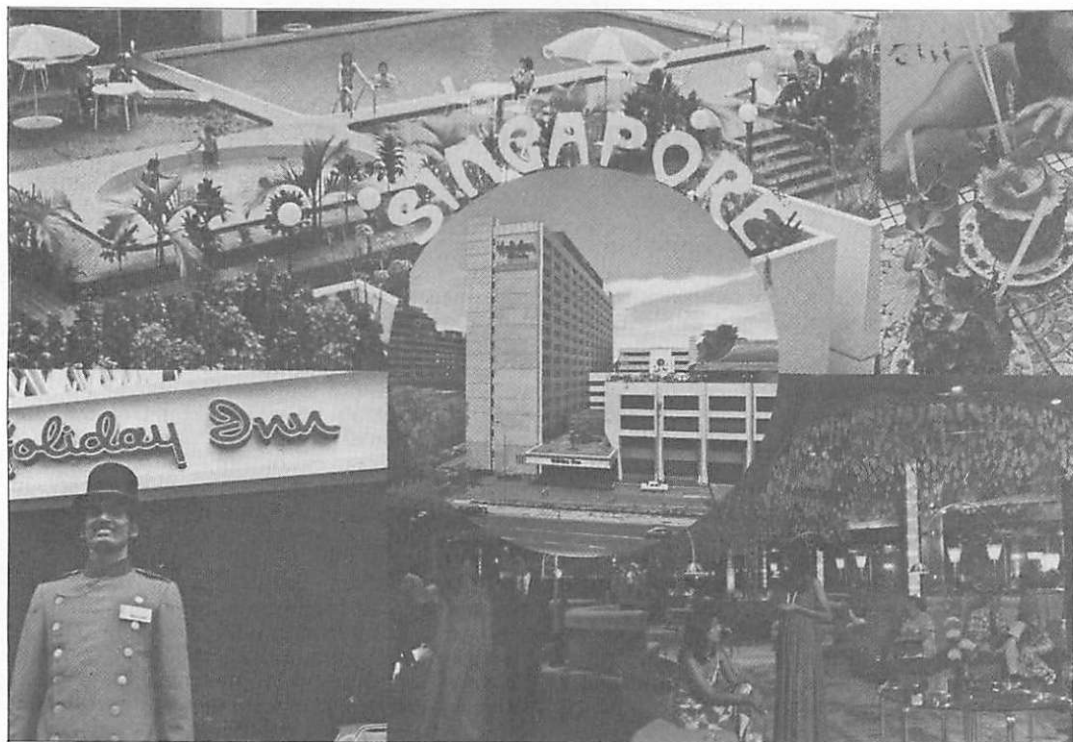
V Barceloni si utegneva ogledati le katedralo. Njena močnost in lepota mi ostaneta v globokem spominu.

Trajekt naju popelje na Mallorco. V Palma de Mallorci ostaneva osem dni. Ko si nekega dne ogledujeva muzej in pustiva avto na parkirišču blizu vojašnice, nama ga poškoduje džip španske vojske. Dočaka naju vljudno opravičilo, listek na avtu ter naslov, kam se naj obrneva. Vojak v kasarni nama v polomljeni angleščini pojasni, da naju jutri kapetan odpelje v vojaško delavnico, kjer bodo avto popravili. Preverjajo najine dokumente in naju stražijo z brzostrelkami. Prava avantura med španskimi vojaki!

Spomini na ta dogodek, na potovanja po trgovinah, katedralah in muzejih, križarjenja po morju v čolnih na nožni pogon, romantični večeri ob zvokih kastanjet in flamenka naju spremljajo še dolgo na poti do Pariza.

V Parizu se brez znanja francoskega jezika počutiva nebogljeno, kar pa naju ne moti pri ogledu Louvra, Moulin Rouga in Eifflovega stolpa. Ugotoviva, da Francozi ali ne znajo ali neradi govorijo angleško.

Singapurska razglednica

V družinskem krogu se znajdeva ponovno 150 km od Pariza, v normandijskem mestecu na reki Seini, v Rouenu. K moževemu bratrancu zahaja takrat najboljši jugoslovanski flamenko-kitarist Pero z Reke. V Franciji in tudi v Španiji je bil tiste čase bolj znan kot doma v Jugoslaviji. Srečava se tudi s kapitanom neke ladje iz Monaca, rojenim v Hercegovnem. Oba nama pripovedujeta o svojih pustolovščinah. Večer za večerom prepevamo, včasih tudi do jutra.

V Rouenu najino pozornost ponovno pritegnejo spomeniki cerkvene arhitekture.

Nerađa se podava na pot proti Luksemburgu. Pot do Švedske se nama zazdi predolga...

Stewardesa me ponovno zmoti, ponuja zajtrk. Iz svojih miselnih zapiskov se vrnem v realnost:

V Qantasovem letalu sem, na poti v Melbourne

Počutim se izčrpano, saj so moje misli prepotovale na tisoče kilometrov. Kmalu bo za menoj tudi dvajset ur resničnega potovanja, prepuščanja lepim, potepuškim spominom, ki so si tokrat našli čas in prostor tu zgoraj, nad oblaki.

Kmalu stopim na ozemlje »down under«. Na tla moje nove domovine in skoraj trimilijonskega, kozmopolitskega Melbournea. Mesta mojega tri-

najstletnega priseljenstva. Oglašja se notranji glas: »Melbourne, tvoje mesto!« S tem občutkom sem vsa prežeta in kot da sanjam... »Melbourne, tvoje mesto!« Na to me spomni carinski uslužbenec, ki udari žig v moj avstralski potni list: »You haven't been home for three years? Welcome!« Še nekaj carinskih formalnosti in znajdem se v množici, ki maha, vpije... Zajame me mešanica angleških glasov z naglasom jugoslovanskih jezikov.

Zunaj letališča zadiham s polnimi pljuči. Avstralski zrak! »Tako, ko prideva domov, pokličeva po telefonu oba očeta, v Maribor tvojega in mojega v Zagreb,« me rani mož, saj z besedo »oče« ponovno odpre staro rano. Začutim vso svojo notranjo razkrojenost in protislovnost. Srce mi začne močnejše biti... Spomnim se avtogenega treninga, sprostitve v stiski: predajam se, pustim se voditi, prosta sem in moči se mi vračajo, sem popolnoma mirna in sproščena, vredno je živeti, živeti je radost...!

Prve kapljice pomladansko-poletnega dežja zasenčijo moje prikrita solze.

Welcome Aussie! Dobrodošla Avstralka!

Pogovor z avstralskim Aboriginom

LESTER BOSTOCK je v radijskem studiju 2EA v Sydneyju pristal na pogovor za Slovensko-avstralski zbornik.

Iz prijaznih oči mu vedno žari dobra volja, ki ji botruje žametni glas radijskega napovedovalca. Po značaju je izredno skromen in vsakomur rad pomaga, če le more. Spada med vodilne duhove današnje črne Avstralije. Je odličan komunikator in diplomat, vedno vključen v napredna kulturno-politična gibanja svojega ljudstva. Pred nekaj leti je dobil nalogo, naj naveže osebne stike z organizacijami domorodcev na drugih kontinentih. Ta pot ga je vodila v mnoge dežele. Globoko ga je presunilo odkritje, da je tolikim domorodcem ogroženo golo preživetje z nenehnim uničevanjem naravne dediščine. Brezglavo uničevanje gozdov, industrijsko zastrupljanje rečnih voda, ga je še bolj utrdilo v zavesti, da se je treba za te stvari najširše organizirati in zavzeti.

Ko je v Panama City potekal World Congress of Indigenous Peoples, je Avstralijo zastopal Lester.

Za vse, ki nam ta širni avstralski kontinent pomeni dom, je leto 1988 čas za temeljit razmislek. Vse se pripravlja na zgodovinsko DVESTOLET-NICO (Bicentennial). Za avstralske Aborigine, na-

rod z najstarejšo neprekinjeno kulturo na zemlji, lahko to leto prinese velikanske preobrate. Upajo, da bo prišlo med belo vlado in Aborigini do TRIT-IJA, ki jim bo legalno omogočil doseg človečanskih pravic na svoji zemlji.

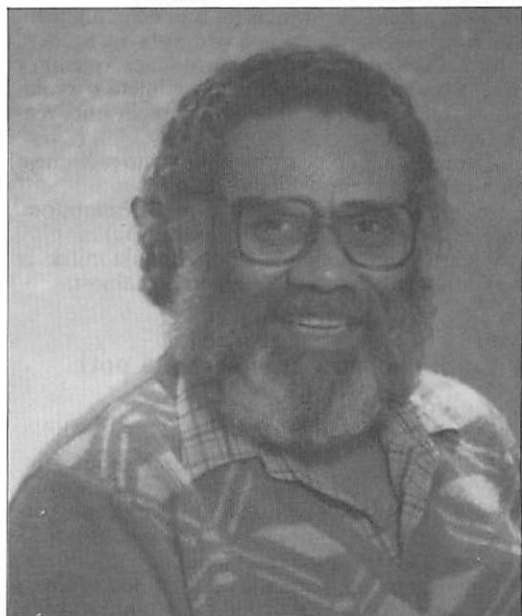
Bela Avstralija si pogrinja mize in troši milijone za »Celebration of the Nation«. Vlada v Canberri je prepričana, da je to praznovanje 200 let civilizacije in za to dolarjev ne sme zmanjkati. Vse, kar leze in gre, naj se vključi v kak »Bicentennial Project«, da bodo zanamci lahko videli, kako smo ga za dvestoletnico žingali!

Črni naj se tudi vključijo v rajanja, vabijo politiki, naj se povesele in zapoje z nami! Naj praznujejo dvesto let okupacije, odvzema zemlje, kulture in jezikov, naj zapoje o trahomu, leprozi, visoki smrtnosti otročičev in svojih ljudi, ki si drug za drugim po zaporih jemljejo življenja. Povabljeni so na »Party« — kakšna velikodušna poteza!

Naj tukaj, resnici na ljubo, takoj zapišem, da so, kot povsod po svetu, tudi v tej deželi svetle izjeme. Vidni avstralski literati, umetniki in celo redki politiki se dobro zavedajo bolečine v srcu tistih, ki jim to slavlje ne pomeni nič drugega, kot ples na grobovih. Javno so razglasili bojkot praznovanju dvesto-

Anka Makovec

Lester Bostock

letnice Avstralije. Zanje je avstralska civilizacija stara preko 40.000 let in ne 200! Zahtevajo Triti.

Čas je, da dam besedo Lesterju, srčnemu prijatelju, učitelju in svetovalcu, ki mi že najmanj ducat let pomaga izklopavati se iz moje lastne ignorance. Ko sem ga zaprosila za intervju, ki bo preveden v moj materin jezik in tiskan v moji domovini, je takoj in z veseljem pristal. Živo se zanima za usodo Slovencev, naj tega ne pozabim zapisati, je dejal. Med Aborigini in Slovenci vidi veliko paralel v stoletnih bojih manjšega naroda pod pritiskom velikih.

Sedi pred mano in ureja trak in preskusi mikrofon, »Paralele so med nami,« pravi z melodičnim glasom, ki ga radijski poslušalci tako dobro poznajo. »Narodne in človeške paralele.«

»No, zdaj pa začni z intervjujem,« mi z nasmeškom ukaže in si pogladi s srebrom pretkano, košato brado.

Ali je delo radijskega programerja in napovedovalca nekaj, čemur si se hotel posvetiti že od vsega začetka?

Lester: V to delo me je zaneslo, ne da bi bogve kako planiral. Zavestno pa sem se odločil za mikrofon zato, ker sem začutil veliko nujno, da se mojemu ljudstvu odpre ta avnija osebnega izraza, da dobijo to kontrolo v svoje roke in da niso senzacionalizirani in izkoriščani preko belih, komercialističnih predstavnikov na tem polju. Veliko mi je bilo tudi do tega, da bi vzgajili čimveč našega kadra, da se v bodoče konča ta stereotipni način predstavljanja mojih ljudi širši javnosti. Večje komercialne radijske postaje imajo nenehno žejo po senzacionalnosti. Naša globlja čustva, kaj nas tare in mori, kje so naši upi, to jih ne zanima.

Ko gledaš v bodočnost, ali želiš s sedanjim delom nadaljevati, ali načrtuješ kaj čisto drugega?

Lester: No, delo, katerega zdaj opravljam, se vse suče okoli umetnosti, od gledališke pa tja do elektronske, vse skupaj se povezuje in nekako zliva v enotnost mojega delovnega dne. Moj odnos do gledališča, radia, televizije in filma je ena in ista zadeva — umetnost komunikacije. Na teh področjih se udejujem že dobrih dvajset let, se pravi, da v tej dimenziji morda lahko največ prispevam.

Bi te lahko kdo proglasil za radikalca?

Lester: Jaz, radikalec? Oh, ne! Nekateri me morda vidijo v tej luči; treba je seveda dobro razumeti, kaj se za besedo lahko skriva. Jaz se smatram preprosto za aktivista, ki zelo resno gleda na položaj, v katerem je. Resno jemlje tudi položaj, v katerem je moj narod, glede na rasizem, ki nas obdaja in proti kateremu se v mojem delu stalno borim. Precej ljudi iz mojih vrst se bori proti rasizmu na bolj militanten način in jih zato uvrščajo nad radikalce. Vsak se bori po svoji moči. Sem pa prepričan, da ima tudi radikalno gibanje svoj prostor in pomen.

Kdo te navdihuje? Junak iz mladih dni?

Lester: Zares ne morem reči, da je bil v moji mladosti nekdo, ki me je duševno dvigal. Delo, ki ga opravljam, je oranje ledine za moje ljudi. Se pravi, da sem morda jaz komu drugemu to, kar naj bi bilo v začetku dodeljeno meni.

Kaj te v današnji politiki najbolj moti?

Lester: To je težko vprašanje, ker je kar precej stvari, ki me morijo. Predvsem pa so to politiki, ki nas nočejo poslušati, nacionalnopolitične strukture, ki jim moje ljudstvo ni nič mar, ljudje na odgovornih položajih, ki nočejo niti razpravljati o naših predlogih. Zato, vidiš, je važno moje delo, ker lahko preko tega medija razširjam informacije in ljudem predočim situacijo, kakršna je v resnici. Ne smeš namreč pozabiti, da je tu tradicija na žalost taka, da se domorodca ingorira. Preko mene je pa le izhod, da se Aborigini lahko direktno izražamo in opozarjamo na svoje nazore z našega zornega kota. To je zelo pomembno.

Ali tudi ti meniš, da bo leto 1988 najpomembnejše leto od začetka bele okupacije?

Lester: Vse je odvisno od tega, na kateri strani plota sediš — beli ali črni! Če si belec, bo to leto slavlja in proslav. Za moje ljudi pa zaradi vse te pozornosti, vsaj zdaj, prihajajo na dan grozote, kot so smrti naših ljudi po zaporih. Oh, da, počasi tudi prihaja v inozemstvu na svetlo resnična slika današnje Avstralije in kaj se godi z domorodnim prebivalstvom. Avstralija se mora sprijazniti s svojo podobo v letu 1988 in se poglobiti v svojo zgodovino in njene posledice. Avstralija se bo morala sprijazniti z dejstvom, da je njena slika, globalno, podobna južnoafriški in da je še slabša od francoske Nove Kaledonije in da ima zdaj ta kontinent pečat zelo rasistične dežele. Veliko Avstralcev sedaj potuje v inozemstvo in se morajo velikokrat soočiti z morečimi vprašanji: Kaj, za Kriščevo voljo, delate z domorodci? Pa reveži ne vedo kaj odgovoriti, ker preprosto ne vedo, kaj odgovoriti! Večina jih živi v svojih kokonih in ne ve, kako en domorodec sploh izgleda, kaj šele, da bi lahko rekel, da je s kom kdaj govoril. V stiski ponovi opis, ki mu je znan iz časopisja in je navadno negativen. Isto se godi v Južni Afriki. Večina belcev ne ve, kaj se godi s črnim prebivalstvom; živijo v svojem namišljenem svetu, ker si resnični sliko ne upajo pogledati v obraz. Pri nas je slika skoraj ista.

Torej čutiš, da je prepad tako globok, da je skoraj nemogoče vzpostaviti komunikacijo med nami, ki bi res kaj pomenila?

Lester: Mislim, da se preko črno-belega plotu vzdržuje nekaj primerov odkritega dialoga, a to so velike redkosti. Se tebi zdi, da je bela stran pripravljena prisluhniti, o čem razpravljamo? Poslovni ljudje se ne zmenijo, politikom ni mar, umrljivost otrok je taka, da nas navdaja z grozo! Glej, koliko pogosteje nam na vrata trka smrt, v primerjavi z ostalim prebivalstvom. Razpravljava o tem, koliko skupnih prijateljev sva imela. Koliko jih je zdaj že v grobu, ko midva razpravljava o tem. Bela vlada se pa obnaša, kot da te realnosti sploh ni!

Ali potem sploh še lahko verjamemo, da je sprava v naši družbi le še mogoča, če pride v letu 1988 do trititja?

Lester: Le kaj naj si o tem mislim; naj govorimo o trititju zdaj, saj bi se morali o tem dogovoriti že pred 200 leti! Malo zakasnelo se mi zdi vse skupaj, vendar pa menim, da če si priborimo za triti, mora biti zapisan v ustavi, da nam bodo zagotovljene v pri-

hodnjih rodovih ustavne pravice. Govorim resno o teh zadevah, ker Avstralija nima z nami tritija in pravice Aboriginov niso zapisane v ustavi, tako kot jih ima Kanada, ki je bila tudi britanska kolonija. V mnogih primerih je Kanada, vzeta kot model, za vzgled, kako ravnati z domorodnim prebivalstvom. S tem mislim kajpak reči, da nam je veliko do tega, da se ta zgodovinski korak napravi. Lahko mi verjameš, da nas ne bo zadovoljilo nič, kar je manj pomembno kot triti, zapisan v ustavo za vse čase in vse oblike vlad.

Imam prav, če pravim, da veliko optimizma nisem zaslužila v tvojem odgovoru, se morda motim?

Lester: Ne, ne motiš se! Zares ne morem verjeti, da se bo to zgodilo za to dvestoletnico. Imam občutek, da se bodo stvari vlekle in pretresale morda naslednjih deset let. Mogoče se motim, a občutek imam, da belci niso pripravljeni vnesti tritija v ustavo, a edino to smo pripravljene sprejeti.

S pomočjo katere od mednarodnih organizacij bi ti pritegnil pozornost svetovne javnosti?

- Združenih narodov,
- Amnesty International,
- Londonskega društva za odpravo suženjstva?

Lester: Vse tri! V Združenih narodih se da razpravljati o marsičem, če ima človek voljo in potrpljenje. Od tam lahko pride potlej do internacionalnega pritiska na avstralsko vlado.

Amnesty International? Da, razčistilo bi se morda, zakaj ima Avstralija najvišji zaporni rekord domorodcev v vsem angleško govorečem svetu. V naših vrstah je 40 % ljudi, ki so okusili zapor (velikokrat za tako minimalen prekršek, kot je okajen starček na poti domov iz bližnje gostilne). Svet se zgraža nad Južno Afriko, a tam so odstotki črnih zapornikov veliko nižji, le 10 %, če smo odkriti.

Društvo za odpravo suženjstva v Londonu si Avstralijo tudi ogleduje. Saj je bil šele med 1978—80 revidiran akt o upravljanju domorodnih rezervatov, da so ljudem dali več svobodnega gibanja. Tisti, ki ima nekaj izkušenj, ve, da so bili rezervati v resnici suženjska taborišča in v nekaj primerih, so to še zmeraj. Tako lahko z gotovostjo rečem, da bi mi vse te tri organizacije prišle prav.

Osebnost sem v javnosti in tudi preko časopisja, v zadnjih nekaj letih opazila dokajšnjo podporo temu, kar vaše vodstvo zahteva. Pri tem mislim narod na splošno. Kakšen je tvoj vtis?

Lester: Nekaj pozitivnih vtisov, moram priznati, sem odkril tudi jaz. Malo pozno prihaja, a stvarnost je ta, da bo z malo več uka in izobrazbe prišlo do kakih sprememb. Vem, da bomo le z dobrim šolanjem in pošteno izobrazbo vsi skupaj počasi zlezli na zeleno vejo.

Imaš torej občutek, da večina še vedno tava v temi?

Lester: Oh, seveda! Nevednosti je ogromno! Na beli strani ne vedo o nas nič! Slika zapitega pijančka v rezervatu je standarni portret o nas. Nič, prav nič pozitivnega ni v tem! Portretirani smo skozi elektronski medij kot žrtve; neinformiranost o nas je prevelika.

Je del krivde za to tudi na vaši strani?

Lester: Ne, krivda leži v šolskem sistemu, o tem sem prepričan. Z menoj si bila včeraj v Operni hiši, kjer smo predstavili spet eno od naših zgodovinskih knjig: PEMULWUY — borec za svobodo. Nihče v tem šolskem sistemu ne ve za tega črnega heroja! Vprašaj po osnovnih šolah otroke, če vedo za ime kakega indijanskega plemena v Ameriki. Takoj ti jih zaregljajo pol ducata. Poskušaj jih vprašati, če ti lahko naštejejo plemena avstralskih Aboriginov. Jamčim ti, da ne bodo vedeli niti enega. Težko verjeti, kajne? Pa sem ti dal zelo preprost primer.

Vem, da so tvoje osebne izkušnje drugačne, ker imaš dosti opravka z mladino in jih o nas poučuješ na tvojih dolgih pohodih skozi divjino, toda ta mladina mora potlej domov k svojim staršem, ki so bili vzgojeni v morali, da je le mrtev domorodec — dober domorodec.

V tvojih očeh vidim, da zaupaš mladim. Sodim pravilno?

Lester: Da, upanje je v mladini in le na tem področju vidimo nekaj optimističnih smernic. Vsaj jaz večkrat čutim tako in tudi moji kolegi mi to zaupajo, čeprav pridejo dnevi, ko se ti zazdi vse nemogoče in v tla zabito.

Lester, si rasno diskriminacijo kdaj občutil na lastni koži?

Lester: Oh, pa še kolikokrat! Prevečkrat! Naj ti navedem droben primer, ko sem imel v Brisbanu še kot mladenič dva bela sošolca za dobra prijatelja. Enega od njiju sem nekoč pobaral, če mu bi bilo prav, da grem kdaj pa kdaj ven z njegovo sestro. Tega pa ne, je takoj pribil, to pa ne pride v poštev! To, vidiš, je primarna diskriminacija, ki se mlademu človeku zareže globoko v srce. To se naši mladini še vedno redno dogaja.

Smem k tvojemu odgovoru dodati pripombo? V krogih, kjer se jaz gibljam, opazam pri mnogih ljudeh iskreno željo po spremembi na tem področju. Da bi dosegli to spremembo v samih sebi, si morajo obrisati pot z obraza, toda ko jo morebiti dosežejo, so ekstatični in postanejo pravi borci za vaše pravice.

Lester: Oh, Anka, ti tukaj govoriš o izobraženi manjšini, jaz pa debatiram o neizobraženi večini...

Vidno si vesel, da resnična zgodovina končno le prihaja na dan v vaših knjižnih delih. Kdaj jo bodo začeli poučevati v šolah?

Lester: No, to se je pa na srečo že začelo dogajati. V avstralskih šolah se zdaj že dobijo učitelji in predavatelji iz naših vrst, ki imajo možnost revizije šolskih programov. Da, to ti lahko z veseljem potrdim!

Mi lahko opišeš dosežek, ki se ti zdi v zadnjih dvajsetih letih zelo pomemben?

Lester: Glej, težko je reči, ker imam velikokrat občutek, da nas takrat, ko naredimo korak naprej, porinejo za dva nazaj. Vidni dosežek je gotovo REFERENDUM 1967, ko smo dobili državljanske pravice — na svoji zemlji! Dotlej še nismo bili šteti kot ljudje...

Ob tem stavku se je Lesterju glas znižal, počasi se je obrnil od mene in uprl pogled skozi okno, preko zgradb velemera, v neko daljavo, kamor se mu

nisem upala slediti. S klasičnega profila njegovega obraza pa je iz davnine odjeknil krik slovenskega poeta:

»Moje ljudstvo, moje ljudstvo!«

Po krajšem molku je dodal: »To in pa »Treaty«, ki naj bo v sveti veri vzdian v avstralsko ustavo, sta dva velika mejnika. Enega smo si že priborili, za drugega pa se zdaj podajamo na bojno polje.«

Ti je za duševni mir kdaj potrebna samota?

Lester: Da, pogosto.

Tvoj dan je ena sama napetost in zahteva po tvojem času. Se kdaj le lahko sprostiš?

Lester: Se, s prijatelji, v naravi.

Ti prijateljstvo veliko pomeni?

Lester: Globoko prijateljstvo je zelo velika redkost in težko je najti ljudi, ki imajo v sebi to kvaliteto. Ta, ki to najde, je velik srečnejš.

Ali je tvoje verovanje obarvano s tradicionalno spiritualnostjo?

Lester: Oh, da, seveda! Ne verjamem v krščansko ideologijo kot tako. Dosti bližje so mi sile Narave, kjer čutim spiritualno prisotnost v vsem, kar me tam obdaja. Verjamem tudi v reinkarnacijo človeške duše; te stvari so mi vse blizu in logične.

Ali je tvoj družinski krog največji rezervoar, iz katerega črpaš moč v času krize?

Lester: Da, družinski krog in sorodstvo sta moji največji opori, v to nisem nikoli niti najmanj dvomil!

Kaj je, po tvojem mnenju, največje darilo življenja?

Ob tem vprašanju mu je pogled spet odplul preko steklenine v oknu radijskega studija in zaplaval v le

njemu znano daljavo. Ko sem že začela dvomiti, da bom na zadnje vprašanje dobila odgovor, je z neskončno čutnostjo v glasu, z eno samo besedo, zaključil najin pogovor — LOVE.

Ljubezen.

Po intervjuju sva se odločila za kosilo v kiosku Sydneyskega botaničnega vrta, kjer so nama ptički navdušeno čistili z mize vsako krušno mrvico. Ta vrt naju vedno pritegne, ko sem na obisku. Če drugega ne, vsaj za kavico pod košatimi tropskimi krošnjami, vedno najdeva čas. Tu imava posebne prijatelje, stara drevesa, ki jih redno obiščeva in z olajšanjem rada ugotoviva, da so še vedno trdno tam, kjer se jih skozi leta spominjava. Pregledati in preduhati je treba tudi nove cvetlične grede, ki naju tolikokrat osupnejo z novimi »priseljenci« v botaničnem kraljestvu. Lester ima izredno ostro oko za miniaturno lepoto. V kamenitih špranjah vedno odkrije kako drobno cvetko, katero potem pod povečevalnih steklom po pesniško občuduje. Po teh starih rastlinjakih srkava vase energijo, ki je vedno prisotna in ji niti vele mestni hrup ne more do živga.

Še poklon boginji pomladi, ki se ogleduje v odsevu ribjega tolmuna in treba je pohiteti nazaj med prometni hrušč in proti brzovlaku, ki me bo čez noč odpeljal proti Tasmaniji, v moj planinski raj in moje bitke za varstvo pragozda.

Težko in obenem lahko je slovo od takih vezi. Hodiva vsak svojo, a vendarle skupno pot — dva bojovníka z mirnim srcem.

Prevedla iz angleščine: Anka Makovec

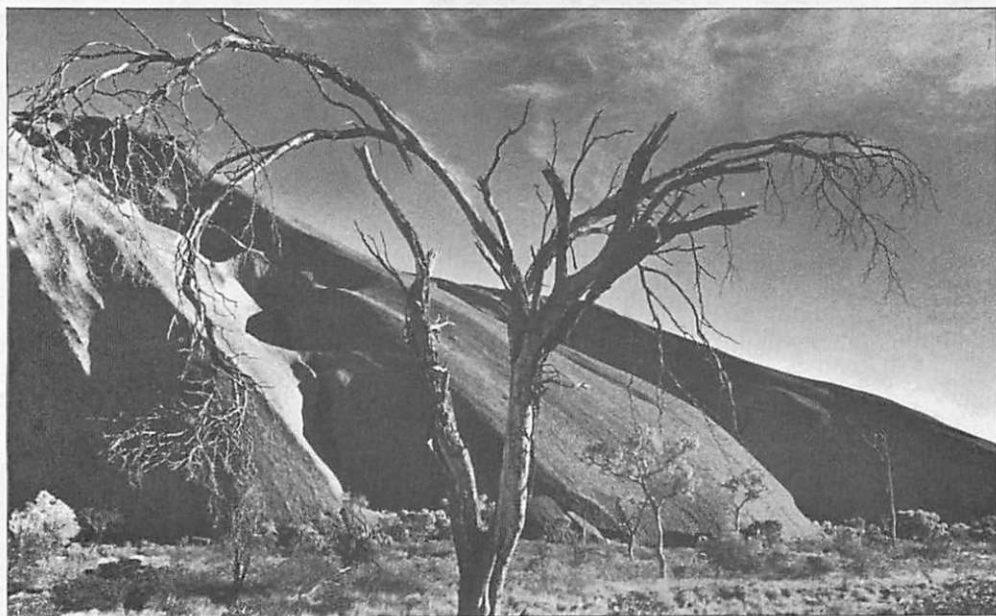

Foto: Karlo Pesjak

The painting of Romana Favier Zorzut

We are not unacquainted with the name of Romana Favier Zorzut, for although she has been living in Australia for a long time, she already exhibited in the Gorica region (Yugoslavia) and elsewhere in Europe, holding several one-woman exhibitions as well. The painter had been coming here before and now, under the circumstances, she is topping in her home country for a longer period. Apart from looking after her sick and aged father, she made a good use of her time renovating the family house at Biljana and painting. This spring she managed to collect, with great endeavour and tenacity, a larger number of her oil paintings and displayed this survey in a one-woman exhibition at the hitherto not restored Dobrovo castle. With this initiative she consciously challenged the public to become aware of the invaluableness of this monument and to fit it up for cultural purposes in the first place. With this exhibition the paintress finally presented herself to the local public of the Brda region. Her painting met with a favourable acceptance.

The life path of Romana Favier Zorzut was following the numerous fates of our people who had unfortunately left behind their home country during the uncertain and intricate first post-war years, yielding their best forces and abilities abroad. She was born in 1930 at Vedrijan in the Goriška Brda (Yugoslavia) and spent her childhood at Biljana. Soon after the war she got a job in Gorizia (Italy). In 1951, she moved to Australia where she settled down in Melbourne. Her thoughts, however, kept returning to her far-away home country, and it was this very homesickness that led her to artistic creativity. Her husband, of French origin and a TV staging by profession, was encouraging her endeavours. She entered an art school and also took private lessons. The knowledge that she acquired enabled her to recall the Goriška Brda at least on the canvas. In a certain way, however, she was also fascinated by the Australian countryside. Her artistic activity helped her to establish connections with the Slovene societies in Australia, and since then

Romana Favier Zorzut in front of her birth-house in the village of Biljana, Goriška Brda, Slovenia Photo: J. Cimerman

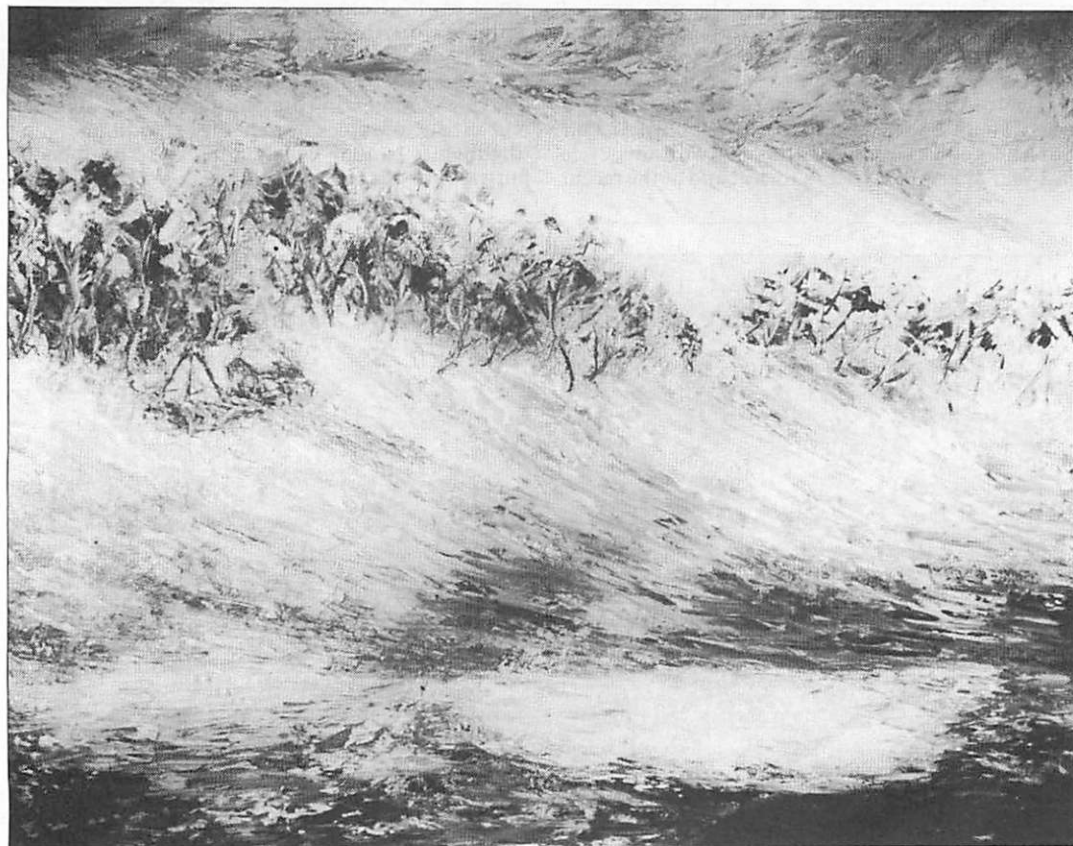
she has often exhibited at their premises. During one of her visits to the home country, she characterized her own painting in an interview for the newspaper *Primorske novice* with the following words: »What I mostly try to reveal in my works about the native Brda is that certain trace of this part of the world which I carry with me. The beauty, the warmth. I depict Australia in a more prosaic manner, and a speedy journey through Europe makes a strong impression on a person, too.«

We can convince ourselves of the truth of her statement on a closer observation of her painting which can be thematically divided into three groups: the landscape or *veduta*, the human figure and still-life. As regards the Australian motifs, she is mainly interested in the wilderness of nature, in the Aborigines or, for instance, in the famous modernist architecture of the Sydney Opera. Yet the restless temperament of the Brda countrywoman Romana Favier Zorzut could not be satisfied only with painting the surroundings in which she had found her new home, so she undertook a long study-visit to France and to Spain in 1978. She also travelled to Germany where she succeeded in preparing a one-woman exhibition at Dietzenbach (Frankfurt). At that occasion, the local newspaper, *Frankfurter Neue Presse*, wrote the following about her pictures: »On observing the landscapes

we can perceive the Impressionists, whereas sometimes she reminds us of the Pontillists. Romana Favier Zorzut applies pure colour dots on the canvas, which merge into a whole in the contours. Mixed tones and colour planes are thus formed. The effect is increased by the artist's preference for working with the spatula. This technical device, intended to produce a certain harmony or impression, proves as successful: the twinkling light of a sinking landscape, brilliant, and yet not violent colours, the play of light and darkness, explained as a characteristic in the depictions of the French artistic quarters in Montmartre, of the luxuriant orchards or of the coasts of Spain, flooded by the sun.

The paintings with Australian motifs stand out clearly in contrast. The contours are loose, painted with broad brushstrokes. The colour patches are boldly applied and give the impression of the remoteness and of the originality of the countryside. Also some of the works which were executed in Spain cannot be reckoned among the impressionist ones anymore, as we can find in them elements of Expressionism. The contours are more clearly cut, and the impression of 'blurriness' vanishes.

When painting motifs from the Goriška Brda, the painter returns into the world of her youth, and that is manifest in the somewhat idealized images of the old, extincting Brda houses, of the homely farm-

Australian landscape, oil on the canvas, 1985

yards, of the typical Brda hills with their tiny, clustered villages, vineyards and blooming orchards. It is evident that the painter's intention was to depict the country as it had once been with its many humble farmhouses where the Brda countrymen were sitting at the fireplaces on long winter evenings, when instead of tractors teams of oxen were drudging along the slopes, and when at vintage times one could hear merry singing from among the vines. In one word, life had been much more simple and unpretentious then, and for this reason, according to Romana Favier Zorzut's artistic vision and conviction, also less strained and more corresponding to the human measure. We are asking ourselves what is, in fact, hiding behind this escaping into an idyl, is it perhaps searching one's own roots, a confirmation of one's individuality in an all too uniformed contemporary civilization or a subconscious fear of technical progress which threatens to destroy the world? Who knows, but after all this is not of primary importance in genuine artistic creativity, for this human activity has for its task the solving of the problems which concern the painter's brush, especially those of colour, form, light and shadow, and at the same time it reveals the enigmas of the human mind.

A visit to the home country eleven years ago, just at the time of the earthquake, left a strong impression on Romana Favier Zorzut. She then created the cycle of paintings »The Earthquake« which is shown at this exhibition as a separate unit. Thirteen canvases on this theme were executed soon after her return to Australia, where she exhibited them in a one-woman show at Eltham (Melbourne). Our Slovene public became acquainted with this cycle last year at Sempeter near Gorica, and at the recent

exhibition at the Dobrovo castle. Romana Favier Zorzut donated these pictures to the Museum of Nova Gorica. The »Earthquake« cycle shows already at first view that the painter had not entered into a detailed description of events, but chiefly tried to express the tragic mood, and that is why the basic colouring is sombre. As regards the painting technique, a heavy impasto is typical of these images, the objects and figures are merely indicated and such deformities of reality as we know, for instance, from the period of Expressionism are evident.

The content of the pictures from this cycle oscillates between horror and hope, this frame of mind being even emphasized by the contrasts of light with which the painter succeeded in creating interesting pictorial effects.

If we now try to summarize the painting of Romana Favier Zorzut, especially have to point out the following: her main medium is oil painting and, for an amateur artist, she masters it on a satisfactory level. The chosen subject matter is depicted chiefly as a light and colour phenomenon, so there is no sparing of colours, on the contrary, these are applied in thick layers and with a decisive painterly gesture. In landscapes, an emphasis on the atmosphere is obvious, and in the depiction of the human figure, a tendency toward portraying its inner, spiritual world. Romana Favier Zorzut also proves with her work that she is not ignorant of the newer artistic movements, of Impressionism, Expressionism and Neo-Impressionism in particular, but she avoids experimenting and, as the majority of amateur artists, occupies herself with traditional painting themes, among which landscape, still-life and portrait are of chief importance in Western art.

Photo by: Karlo Pesjak

K študiji Draga Jančarja »Slovenski eksil«

Drago Jančar se je v svoji študiji (Nova revija, št. 57/87) dotaknil zelo občutljivega in obširnega področja. O tem bi lahko napisali debelo knjigo. Študijo je zgostil na nekaj strani, zato da bralcu občutek, kot da naleti na protislovja. Mogoče je nalašč uporabil to metodo, da v bralcih vzbudi razmišljanje, saj je na mnogih mestih postavil vprašanja, na katera naj si bralec odgovori sam. Eno pa je zelo jasno povedal: Slovenci v NOVEJŠI dobi niso imeli svoje države. Kdorkoli jim je gospodaril (in to tudi danes), jih je zatiral, ni jim dopustil razmaha v njihovi domovini. Kdor je čutil v sebi slo po bolj sproščenem, daljnem svetu, se je poslovil od svojcev in rodnega kraja (ki ga ni nikdar pozabil) in se podal na tuj. Drago Jančar je nakazal tudi, da niso bili vedno tujci oz. vlade vzrok našega izseljevanja. Slovenec bi moral čutiti v Slovincu sočloveka, ne glede na stanovsko ali politično pripadnost in skupno bi se morala potegovati za svoje pravice. Večkrat pa je Slovinc Slovincu tujec, sovražnik. Slovenec vidi v Slovincu najprej partijca, duhovnika, klerikalca, vladajočega in podrejenega, šele potem Slovinc. V križah se odnos med tema dvema Slovincema poostri, postaneta nestrpna, nespravljiva, netolerantna in začneta drug drugega spodkopavati in v končni fazi si drug drugemu prekinjata življenje. Država, ki jima vlada, ima olajšano nalogo. Opazuje ju in čaka, da izkrvavita. Na njuno mesto postavi svoje podrepnike ali sobrate.

Kaj je vzrok, da smo postali taki?

Zakaj pravim postali. Ker če bi bili od nekdanji taki, bi že davno izumrli. Poglejmo samo naše prednike Karantance. Obdržali so se kljub navalom, ko so drugi močnejši narodi izumrli: Obri, Langobardi, Huni itd. Mali Karantanci so ostali, ohranili so jezik. Naša dvojina je poseben primer, ki ga imata le še dva naroda. Karantanija je bila ena najbolj demokratičnih ustanov. Dolgo se niso dali. Tako se ne dajo tudi danes nekateri Slovenci. Škoda, da jih je tako malo. Kaj jih je takrat družilo in zblíževalo? Vera! Danes je vera na pasjem repu, pa ne samo zaradi komunizma, krivi so tudi njeni oznanjevalci. Partija pa, ki naj bi nadomestila vero, je pozabila na preprostega človeka. Ta vidi v njej manipulacijo za dosego boljšega stolčka. Zakaj je šla partija tako daleč od tistega, kar je oznanjala v času borbe — »obresti in davki nam pijejo kri, od žuljev se naših fašisti redijo?« Danes je Slovinc razočaran nad »izmi«. Sit jih je, ker vsi vodijo v svoje žepce, jih polnijo na račun zgaranega človeka. Tako smo ostali brez ideala, ki je nekoč pomagal našemu človeku k skupnemu cilju. Slovenec vidi

tiste, ki so na političnih pozicijah, kot tujce in z njimi nima ničesar skupnega. Zato se čuti doma tujec. Z lahkoto zapusti svojo »tujo« domovino. Ne bo jokal po njej. Jokal bo po materi, za stezicami, travniki, potoki — ne za oblastjo, ki bi ga morala kot mati razumeti, varovati in pustiti, da bi si s pridnimi rokami ustvaril spodobno življenje. Ne pa: več kot bo prigaral — več mu bomo odvzeli. Dali onemu, ki sloni na lopati.

Narod je kot posameznik. Če otrok ne ve za svoje starše, je zmeden, nesiguren, mučen, vse do taktat, ko sliši, kdo so bili njegovih starši. Potem poizveduje, kakšni so bili, kako so živeli, kdo so bili njihovi starši. Ko vse to izve, se čuti pomirjen, četudi ve, da starši niso več živi. Čuti, da pripada nekomu, čeprav bo ta nekdo živel le v njegovem spominu. Mi, Slovenci, smo podobni otroku, ki ni slišal o svojih starših ali pa so mu jih drugi prikazali, kot sužnje, šleve, nevredne omembe. Te opombe so potrdili tudi svojci. Do sedaj kot pravi prof. J. Šavli v »Glasu Korotana«, so nam drugi narodi pisali zgodovino. Mi smo jim pa potrdili, da smo bili res od nekdanji hlapci, sužnji, da ne pripadamo nikomur in ničemur, da se od nekdanji selimo, saj smo »prišli kot ovčarji pred nedavnim v današnjo deželo, katero so nam prvotni prebivalci kar podarili«.

Nismo samo Slovenci, ki se selimo. Selijo se tudi Italijani, Grki, (ki jih je skoraj več v svetu kot doma), ampak Grk ali Italijan je ponosen, da je Grk in Italijan. Vsak se ponša s svojo preteklostjo. Mi se ne, ker so nas učili, da je nimamo. V šoli so nam le bežno, tu pa tam zašepetali o naši preteklosti, da le ne bi vladajoči režim slišal, da se ponšamo s svojimi predniki. Prvič sem slišala, ko mi je prof. Šavli napisal: »Ali veš, da smo Slovenci 200 let branili prodor Turkov v Evropo? Da smo vzdrževali Vojno krajino na Hrvaškem z denarjem in z ljudmi. Da smo Slovenci sredi 16. stoletja odplačevali 500.000 goldinarjev davka prav za te namene, ko so si drugi evropski narodi gradili palače, gradove in fontane v papeškem Rimu. Da Turki niso zasedli Slovenije, kot so Madžarsko in druge dežele za 150 let in delj.«. V šoli so nas učili le, kako so slovenski ljudje bežali in jokali za izgubljenimi otroki. Če bi bili le sužnji in šleve, bi ne zmogli mogočnega pritiska!

Tudi najkasnejša zgodovina, to je 2. svetovna vojna, je pisana v angleščini, nemščini, francoščini, ruščini in če listamo po teh knjigah, spoznamo, koliko ti narodi upoštevajo naše doprinose k zlomu evropskega sovražnika. Mogoče z enim stavkom ali celo brez tega. Oni, ki so se borili z orožjem,

bojnimi ladjami, letali, so veliki heroji. Naš narod, ki je s telesom bil sovražnika in ga zadrževal, da ni bil na zavezniških linijah, pa ni vreden omembe. Kdo je temu kriv? Tudi sami, ker mislimo, da ni vredno v to vložiti moči in denarja. Denar danes pomeni vse in kupi vse. Naša berila so polna našega herojstva, ki kaže le eno plat. Da bi pa to videli in čitali tudi drugi narodi, za to pa nismo sposobni.

Mi, laiki, moramo v tujini ustno prepričevati tujce, da smo tudi mi prispevali za mir. Tujci se nam smeji in pravijo, da smo se mi medsebojno sami klali in trosili energijo v to smer. Saj se še danes ne prenašate! Zakaj ne najdemo dovolj energije in zapišemo v svetovno zgodovino, kje je naše mesto? Da povemo, da se nismo rodili hlapci! Za te so nas proglasili zdaj ti, zdaj oni. Mi pa jim to na žalost potrjujemo. Če se kdo upa spregovoriti, da ni tako, ga opljuvamo z nacionalizmom.

Grki in Italijani ne poudarjajo negativnih strani svojih prednikov. Razpisujejo se o pozitivnih dejanjih, čeprav omenijo še to in ono, da ne bi bili preveč enostranski. Mi se svojih prednikov nekako sramujemo, čeprav so preživeli čas, ko so drugi veliki narodi izumrli. Rekli boste, da je lahko Grkom in Italijanom, ki imajo koloseje, mi pa se nimamo s čim ponašati! Morali bi vedeti, zakaj jih nimamo. Saj še tega, kar imamo, ne znamo ceniti — naša ustna izročila, Knežji kamen, Vojvodski stol, razvaline gradov puščamo, da jih drugi proglašajo za svoje. Denarja za raziskovanje in vzdrževanje ni, ker ga morajo Slovenci dati za gradnjo industrijskih kolosov v drugih krajih in ti ne bodo nikoli doprinesli počenega groša za človeštvo.

Upam, da čas dozoreva in da se vsaj peščica slovenskih mislecev prebujajo. Vsak Slovenec bi jim moral slediti. Brez strahu bi moral povedati svoje mnenje o tezah, ki jih avtorji objavljajo v Novi reviji. To se bo zgodilo, ko bodo te teze objavljene v dnevnem časopisu. Novo revijo pozna premalo Slovencev. V časopisu so objavljeni le posamezni stavki ali odstavki, ki ne posredujejo smisla celotnega razmišljanja posameznega avtorja. Taki izrezki bralca le zmedejo. Ostanje neopredeljen ali se celo pridruži »napadalcem«.

Drugače je mislila oseba, ki je v celoti prebrala razmišljanja Spomenke Hribar. Takole mi je napisala: »Koliko globine in lepote je v tej ženi! Za eno celo človeško generacijo. Prebiraš in prebiraš njena čudovita razmišljanja in teze. Jasno ti postane, da bereš misli enega največjih in najpogumnejših duhov našega časa. Menim, da moramo njeno misel sejati in jo deliti z drugimi, ker je tako pozitivna in globoko humana. Te vrline so nam krvavo potrebne doma in po svetu.« Marsikater Slovenka in Slovenec bo prikrasjen, ker ne bo imel sreče, da bo lahko užival in se oplajal z branjem Spomenkinih razmišljanj. Zato pravim, ko bo vsak Slovenec sledil svojim mislecm in sodeloval po svoji sposobnosti pri ohranjanju humanih odnosov do sočloveka, bomo na pravi poti. Reševali in odstranili bomo probleme, ki potiskajo Slovence Z RODNE GRUDE. Slovenec mora čutiti, da bo drugi Slovenec, ne glede na svoj status, potegnil z njim, čeprav bo tvegala svoje lagodnosti, kadar gre za slovensko

bit. Takrat se bodo členi verige spajali in zunanja sila je ne bo zlahka pretrgala. Če pa bo en sam člen samovoljno popustil, bo veriga imela štiri konce. Tujcu ne bo treba trositi svojih sil za dosego cilja. Slovenec bi ne smel pričakovati, da drugi rešujejo njegove probleme. Tisti, ki smo po svetu, se tega zavedamo. Sami orjemo v še tako trdo brazdo in privlečemo plug na kraj njive. Zakaj postanemo podjetni? Ker vemo, da smo odvisni sami od sebe in da nas v novi deželi pustijo, da svobodno vlečemo plug. Kar bo na njivi zrastle, ne bo v korist le oraču, ampak tudi skupnosti, v kateri orač živi. Premožni državljani — premožna država! Delajte zase in tako bo bolje tudi za nas, ki vam vladamo, a ne tiranimo! Nekdo, ki je obiskal Avstralijo, je rekel, da ima občutek, kot da smo vsi sposobni ljudje zapustili domovino in se preselili sem. Jaz ne mislim tako.

V tujini spoznamo, da bi tudi doma ljudje imeli toliko kot mi (kar zadeva materialne dobrine), če bi delali kot mi in bi jim oblast dajala spodbudo z dejanji, ne le s pridigami. Slovincu bi ne bila sila trgati korenin, zapuščati nebogljenih staršev, za katere nosi v sebi krivdo, ki marsikoga peče s tako silo, da postane čuden. V sebi bi rad to prekrical, zbrisal s pretiranim poudarjanjem svoje »sreče« in bogastva. Na dopustu v domovini izpostavlja svoj napet trebušček, na katerem binglja japonski fotoaparati. Zame tak človek ni popoln, ker vse, kar premore, kaže v teh dveh artiklih. Kje je njegova duševna hrana? O tem razmišlja redkokateri Slovenec (ki je ostal na rodni zemlji). Drago Jančar pove, da dlje kot do polke, potice in kranjske klobase skoraj ne sega kultura slovenskega izseljenca. To ne velja le za Ameriko, ampak za vsepovsod, kjer je naseljen preprosti slovenski človek. Doma bi ga družba morda potegnila v dvorane, gledališča in druge kulturne ustanove. V tujini tega ni v jeziku, ki bi ga on razumel, zato še tisto borno, kar je prinesel s seboj, počasi izgublja v oceanu njemu tuje kulture.

Mnoge Slovence doma pa zapelje ta napet trebušček in bingljajoči aparat ter nasmejana »srečna« maska izseljenca. Kocbeka to ni zvalo z doma, čeprav je bil tujec med svojimi doma. Zadrževala ga je reka dolžnosti, držale so ga trate, doline, potoki, ki so mu bili tako blizu in domači. Nam v tujini to manjka. Tuja dežela ima drugačen obraz, nam ni pri srcu, ker nas ne spominja na otroška leta, na mater, na očeta. Gledamo jo skozi zrkelo, ki je bilo vajeno drugačne lepote. Obdajala nas je od rojstva, pa dokler se nismo poslovili od nje. Mnogokrat je narava večja tolažnica kot sočlovek. Dolgo traja, preden spoznamo, da ima tudi dežela, v katero smo padli, svoje čare. Prav v tem je tista melanholija, ki odmeva v izseljenki literaturi. Vzemimo v roke knjigo »NAŠE STEZE«, ki je izšla leta 1986 v Avstraliji. V njej so zbrana dela Slovencev, Hrvatov, Srbov, Makedoncev, Madžarov, Slovakov in v vseh delih se oglašajo domotožje, žalost, čeprav so nekateri avtorji že dvajset let v Avstraliji.

Ob predstavitvi knjige je gospod Rattray, prijatelj avstralskih priseljencev, pohvalil dela, a dodal, da so tako žalostna, da je moral knjigo večkrat

odložiti, ker ga je vsebina zelo prizadela. Nikdar ni mislil, da priseljenci tako trpimo, saj imamo vendar vsega. Zgradili smo si svoj dom, vozimo avto, nekateri celo s čolni križarimo po morju, s karavani se odpeljemo na dopuste itd. Vendar vse te dobrine nekaterim ne pomagajo. Zlomi jih žalost in tisti, ki delajo v umobolnicah, vedo povedati, da so njihovi pacienti večinoma priseljenci.

Druge pa težko življenje izkristalizira. Jih očisti, postanejo preudarni. Se ne zapeljejo zlahka, ker so jih izkušnje naučile, da morajo povsod rabiti svojo pamet in ne poslušati, kaj jim natolcujejo z leve in z desne. Teh ni bilo blizu, ko so bili v stiski. Zato smo ljudje v tujem okolju vedno budni in ne poznamo letargičnosti. Ta je doma pri tistih, ki spijo oz. živijo v puhu.

Hudo mi je, da je v domovini taka kriza. Po drugi strani pa čutim neko zadoščenje, ker opažam, da še moj narod prebuja iz letargije in brezbrčnosti. Če bi se to zgodilo pri vsakem posamezniku in pri celotnem narodu, bi nas obšlo upanje, da smo dozoreli. Da bo hlod, ki ga vlečemo že stoletja po rebri navzgor, obstal na pravi cesti, ko ga bomo za trenutek odložili, da si oddahnemo. In da se ne bo skotalil po strmini na mesto, kjer je bil, preden smo si ga naložili v breme.

Namišljeno blagostanje, ki ga je domovina doživljala v sedemdesetih letih, jo je zazibalo v sladki sen. Bilo ji je vseeno — nema problema! Nas, ki smo prihajali domov le na obiske, je to dremanje motilo. Človek ne bo nikdar svoboden, če misli, da je svobodo dosegel z enkratno zmago. Svobodo je treba gojiti kot rožo. Njej ni dovolj, da jo posadimo in je nikdar več ne zalijemo ali pognojimo. Drugi so vedno pripravljene seči po tejsvetinji, jo odvzeti. Pri tem se uporabljajo različne metode. Ni čudo, če je krščanstvo vneslo v svoje zapovedi: »Ne želi svojega bližnjega blaga!« Že od zdavnaj so misleci poznali človeško hibo; da je hujši kot volk. Volk ubija le, da se preživi, človek pa si kopicí stvari, ki mu niso nujne za življenje. Biti buden za svojo stvar, je dolžnost vsakega. Mi čakamo, da nam bo drug opravljal to dolžnost.

Že s tega vidika bi ne smeli zaupati vse oblasti eni osebi ali eni stranki. Ker ta se lahko zaziblje v svoji lagodnosti in nihče je ne podreza in opomni na njeno dolžnost in mogoče pokaže na napake, v

katerih se kopa. V tem pogledu ni razlike, pa naj bo ta edina stranka črna ali bela. Slovence so vedno učili pokornosti. Če ne bo služil cerkvi in cesarju, ki je od Boga postavljen, bo pokončan na onem svetu. Če ne služi komunizmu, pa ga čaka konec že na tem. Z eno elito odstranimo ravnotežje, ki je celo pogoj, da se zemlja vrti in da visi pač tam, kjer visi. Še bolj pošten človek ali stranka se izpridi, če nima opozicije, ki ga ali jo opozorja na napake. Recimo, da vladajoča stranka »pozabi«, kaj je obljubila pred volitvami, jo opozicija zelo glasno opozori prek radia in televizije. Če pa se ta noče »spomniti« svojih obljub, gre pri drugih volitvah k vragu.

Kdo bo absolutni stranki pokazal, da se ne drži obljub, USTAVE? Pisatelj!? Preprost človek!? Saj bo aretiran ali v boljšem primeru ob službo. Zato morajo pri nas pesniki in pisatelji stopati v areno, namesto da bi nam razmere lajšali tisti, ki so za to plačani. Pesniki in pisatelji pa bi nas kulturno oplajali in nam zbujali občutke za lepoto. Svojo energijo morajo trositi na področjih, za katera se niso usposabljali, ker čutijo dolžnost do sočloveka. V to se spuščajo, četudi tvegajo svoj mir, svoj kruh ali celo svobodo. Zato smo v tujini še bolj ponosni na imena: Spomenka in Tine Hribar, D. Jančar, C. Zlobec, M. Kmecl, P. Car, Jožko Šavli, M. Bor, B. Štih (ki ga ni več med nami) in še na vsa tista imena, ki odkrito povedo, kaj mislijo. Ponosni smo na dostojanstveni odgovor slovenskega glavnega tožilca tistim, ki so hoteli kaznovati ljudi, ki hočejo enkrat za vselej uvesti spravo med slovenski narod, mu vlitii ponos in da je kljub krivdi (če jo prizna) vreden svojega imena. Čas je, da pokaže vsak posamezni Slovenec, koliko je dozorel, da se ne bo plazil po stopnicah parlamentov ali katedral, ampak stopal po njih z odkritim čelom. Če bo zamudil to priložnost, potem naj se ne sklicuje na krivdo drugih, ampak naj prizna, da ni zrel in ni sposoben reševati svojega obstoja.

Tega nisem napisala zato, ker mrzim svojo domovino. Tudi nisem proti sožitju z ostalimi jugoslovanskimi narodi. Slovenijo in Jugoslavijo si predstavljam kot dva zakonca. Če ta dva nimata mnogo skupnega, se kregata in napetost med njima raste, ker močnejši partner izkorišča šibkejšega. Potem je bolje, da gresta narazen.

Duševne stiske in bremena izseljenstva: izziv in poguba

Avstralsko poglavje mojega življenja se je začelo nekega pomladnega dne v ordinaciji psihiatričnega dispanzerja v Šempetru pri Gorici, ko sem v britanski psihiatrični reviji zagledal oglas. Ministrstvo za zdravstvo v Viktoriji je razpisalo delovno mesto psihiatra, ki bi se ukvarjal z emigranti iz Jugoslavije. Tako se je zgodilo, da sem čez kako leto začel s tem delom v Melbournu. Morda je Melbourn prvo mesto na svetu, ki je bilo tako široko in dalekovidno, da je organiziralo posebno psihiatrično službo za jugoslovanske izseljence.

Izkazalo se je, da je bilo delo nadvse zanimivo. Raziskovanje duševnih stisk in boleznih naših izseljencev je bilo toliko lažje, ker sem lahko sam, čeprav le kot začasni izseljenec, doživljal težave in stiske, skozi katere mora iti vsakdo, ki se poda na tuje. Tako ni čudno, če sem v bogati psihiatrični knjižnici v Parkvillu lahko odkrival podobna opažanja v opisih starejših psihiatrov-priseljencev, kot sem jih imel priložnost doživljati sam. Poplava novih vtisov je bilo prvo spoznanje o tem doživljanju. To je dobesedna poplava, ki povzroči najprej napetost, potem pa poskus, kako ji uiti z omejevanjem zunanjih stikov. Iz literature sem potem spoznal, da je bil ta pojav že opisan in imel je isti naziv, kot sem mu ga dal sam: »Poplava novih dražljajev«. Za mnoge je bilo to breme, ki ga niso zmogli in so se začeli v novem svetu utapljati. Več je bilo seveda takih, ki so sčasoma spet stopili na trdna tla naravnjerega in zmernejšega srečavanja z novimi vtisi. Kakor pa mi je pokazala poznejša izkušnja, je pri nekaterih njihovo prvotno, rekel bi, samoohranjevalno omejevanje stikov vodilo v čedalje večjo izolacijo, ki se je potem iz nečesa začasnega spremenilo v trajno življenjsko držo, in vodilo v skrajno osamljenost. Seveda poplava novih vtisov ni edini krivec. Žal si je večina jugoslovanskih izseljencev, pri Slovencih velja to manj kot pri drugih, pridobila pomanjkljivo znanje angleščine. Mnogi so se nekako in za silo znašli tudi brez znanja tujega jezika. Sprva se ga niso mislili niti naučiti, ker so mislili po nekaj letih domov, ali pa je bilo vsega preveč, da bi se lahko posvetili še učenju jezika. Pozneje, kot rečeno, je šlo nekako tudi brez znanja. Seveda jih je to še bolj osamilo, često celo od lastnih otrok. Mnogi so na tak način dobesedno zaživel na robu družbe, ne da bi jo zares spoznali, in ne da bi širša družba spoznala njih. Kdor je pri tem ohranil dovolj širok krog rojakov, ali pa se je redno udeleževal kakih etničnih dejavnosti, je bil še srečen. Veliko pa jih je bilo, ki so doživeli krizo svoje osebne zavesti, zaupanje v sama seba se je zamajalo, in odpornost do raznih življenjskih pretresov je upadla.

Žal tu ni dovolj prostora, da bi lahko opisal vse pretrese, ki so spremljali naše izseljence. Samo na

kratko naj nanizam nekatere izmed njih. Koliko je bilo na primer prevelikih pričakovanj, ki jim je sledilo razočaranje. Mnogi so morali na manj kvalificirana dela. Kdor je bil vaju vaškega življenja, je postal kakor izgubljen v velikih mestih. Skrb za delo, občutki negotovosti, varljivo domotožje, predsodki okolja in še marsikaj drugega je vsakomur postalo vsakdanje breme.

Ljudje so si pomagali, kakor so vedeli in znali. Kdor je bil dovolj razsoden in je vse težave sprejel kot nekako nujno zlo, je prej lahko zaplul v mirnejše vode življenja. Pri drugih se je pojavil strah, nekaka trajna bojazen, nekaj, kar so ljudje na koncu pospremili z dodatnim strahom: kaj, če niso zboleli? Seveda to ni bila bolezen. Kljub temu so potem odhajali k zdravnikom in manj ko jih je zdravnik razumel, prej se je zgodilo, da jih je odpravil s kako pomirjevalno tableto. Tako »zdravljenje« seveda ni bilo pravo in namesto ene težave, je zdaj čakala izseljenca še druga: postal je odvisen od pomirjeval. In bolj ko si je skušal pomagati s pomirjevalnimi ali uspavalnimi tabletami, manj je iskal naravno odpornost v boju z vsakdanjimi težavami, bolj se je krhal, in bolj ga je obvladovala »živčnost«.

Napetost, bojazen, negotovost, natrgani družabni stiki, slabo razumevanje svojega položaja in še veliko drugega zraven, so dostikrat izvabili na dan neprijetno sumničavost. Strah in sum hodita navadno z roko v roki. Tako se je zgodilo, da je prijatelj osumil prijatelja, delavec sodelavca ali delodajalca, mož ženo, žena moža... Pojavila se je ljubosumnost in mir v družini je bil vedno redkejši. Na tak način so se družbe razšle, domovi pa so iz toplih ognjišč postali kraj molka in prepira. Imel sem pacienta, ki je osumil svojega delodajalca, da naklepa, da ga vrže iz službe, v resnici pa je pogovor z delodajalcem pokazal, da je nasprotno hotel pomagati svojemu delavcu! Včasih pa je že kak redni obhod policajja po ulicah izvabil bojazen: »Kaj pripravlja?« Družina najdalj drži skupaj, a je vseeno prva žrtev. Napetosti vsega dneva se namreč sproščajo doma. Očitki in jeza se izlijejo na tistega, ki je najbližji. Naš bližnji postane grešni kozel za vse, kar nas je kakorkoli prizadelo.

Mogoče so vsaj sprva bolj srečni tisti, ki so svojo stisko znali spremeniti v delo. So izseljenci, ki so opravili po dve izmeni na dan. Spremenili so se v »alkoholike« dela, tu jim pravijo, da so postali »workaholic«. Nekaj, kar je bilo morda nekaj mesecev celo nujno potrebno za obstoj, je postalo navada in pozneje razvada, ki je pripeljala v slepo odvisnost. Zgodilo pa se je tudi, da je vzbudilo poželenje po denarju samouničujočo slo po bogatstvu. Značilno za tako obliko sle in za vse druge odvisnosti pa je, da pri tem zakrni vse drugo. Ni več

žene, ne otrok, ne prijateljev. Samo denar in uspeh kaj pomenita. Ni več dovolj hiša, treba je nadstropno. Ni dovolj navaden avto, nabaviti je treba Mercedes. Vrt ni več vrt, če ni urejen tudi bazen. . . To je skratka pot bogatenja, obenem pa tudi duševnega obubožanja.

Sla družbenega uveljavljanja je drug primer, kako je navidez mogoče obvladovati vsakdanjo napetost in strah. Kjer je družbeno napredovanje na taki podlagi, hitro spregledamo, da nekomu ne gre za stvar, ampak le za sebe. Kjer trčita dva, ki imata podobno smer, je nujno, da pride do spora. Potemtakem ni čudno, če v etničnih združenjih vseh narodov prihaja do izredno hudih medsebojnih napetosti. Spori se radi razrešijo tako, da se kako združenje razdeli na dva dela. Ni namreč strpnosti in razumevanja. Govorica slej je vedno vse ali nič. Popolnoma zgrešeno je, če mislimo, da se kaj podobnega dogaja le pri Slovencih. Enake tragedije se dogajajo tudi med Grki, Italijani, Nemci. Še Židje, o katerih navadno mislimo, kako so med seboj povezani, se delijo na nekatere sekte, ki so med seboj sprte, v sovraštvu, ki je skoraj hujše od sovraštva najhujšega antisemita. Židovski pisatelj Potok je to izredno nazorno opisal v svojih številnih, očitno avtobiografskih romanih.

Prej smo videli, kako ljudje bežijo iz stisk tako, da postanejo odvisni od dela. Navadno niti ne opazimo, kdaj je nekaj, kar bi bilo v pametni obliki celo dobro, postalo zlo odvisnosti. Nekaj podobnega se zgodi s tistimi, ki se oprimejo raznih vrednot, kot se oprime potapljujoči se slamnate bilke. In spet se sprva zdi, da je vse v redu. Kaj bi namreč ne bilo lepšega od gojenja raznih vrednot našega življenja. Pa spet spoznamo, da ne gre za gojenje vrednot, ampak za krčevito pretiravanje, ki spači tistega, ki se vrednot oklepa kot vrednote same po sebi. Narodna zavest se tako lahko spremeni v sovražno razplamtevanje šovinističnega sovraštva, navadno proti sebi najbližjim in najbolj podobnim narodnim skupinam. Vera ljubezni pa se podobno spremeni v nestrpno in ozkosrčno pravovernost, ki nima prostora niti za drugačne smeri lastne religije in še manj za religije drugih. Ni torej čudno, če je tujina že tolikokrat postala gojišče sle, ki ogroža tisto, kar je v nekem narodu ali v neki veri največ vrednega.

Včasih opazujemo tudi čisto drugačne reakcije. Ljudje poskušajo ubežati napetost vzbujajoči drugačnosti tako, da se poskušajo odreči svoji narodnosti ter se poistovetiti s tujcem. Spremenijo celo svoj priimek. Toda to jih ne osvobodi in ne reši. Narodnost, vera in vse drugo ni nekaj, kar je mogoče zamenjati kot perilo. Oboje je del človekove identitete, je zrastle z njim. Dobro govoriti tuj jezik in skrbno upoštevanje navade nove dežele je vsekakor nekaj hvalevrednega. Odreči se dela svojega bistva pa ni dobro. Človek ostane prazen. Noben uspeh in nobeno bogastvo mu ne povrne tistega, kar je zavrgel. Tako zlo skuša Avstralija odpravljati s politiko multikulturalizma. Žal so lahko prav priseljenci tisti, ki s svojo podložno miselnostjo lahko spodkopavajo ta lepa hotenja po ustvaritvi harmonije.

Kot prej ni bilo mogoče opisati vseh bremen in naštetih vseh udarcev, ki prizadevajo izseljence, tako zdaj ni mogoče navesti vseh mogočih reakcij, s katerimi se izseljenec bolj ali manj uspešno ali neuspešno poskuša reševati. V psihiatriji se srečujemo največ s tistimi izseljenci, ki jih je življenje na koncu na nek način vendarle spravilo iz ravnotežja. Dolgotrajna skrb, posebno pa še slá prekomernega dela, človeka počasi izčrpa. Človek postane vedno bolj utrujen, apatičen in depresiven. Še toliko prej se to zgodi v predelih Avstralije, kjer še vreme po svoje prenapne človekove sposobnosti prilagajanja. Toda najhujše breme so skrbi, ki si jih človek prav po nepotrebnem naredi, kot da bi ne bilo dovolj, da ima že druge življenjske skrbi. Strah za zdravje, strah pred smrtjo in podobne bojznosti so tisti dodatni strah, ki privede do »zloma«. V resnici se nič ne zlomi. Le nekaj popusti. Toda v svojem strahu ljudje mislijo, da se jih je dotaknila smrtna roka. Bežijo k zdravniku. Tableta jih pomiri, toda strahu ne odvzame. Kmalu se strah spet oglasi.

Slej ali prej pridejo do psihiatra tudi tisti, ki so se že zgodaj navadili bežati pred težavami življenja v alkoholno naslado in tolažbo. Tu ni mesto za opisovanje kroničnega alkoholizma. Dovolj je, če navedem, da je to zlo, ki je v domovini dovolj hudo, na tujem še hujše. Človeka še bolj osami in počasi razžre.

Navajanje težav in reakcij nanje bi ne imelo smisla, če bi ne bilo nič drugega kot odpiranje ran, ki so jih mnogi že preboleli, ali pa jim delno zacepljene ne delajo več preglavic. Mislim pa, da je vseeno prav, če se vrnemo k izvorom trpljenja, skozi katero so morali izseljenci.

Trpljenje je vedno najboljši učitelj. Zanamariti njegove nauke bi torej bil nesmiseln beg. Žal seveda tu spet ni dovolj prostora, da bi lahko navedli vse, kar nas poučuje življenje na tujem. Zato naj se omejim le na troje: življenje v družini, zorenje osebnosti in odnos do otrok.

Videli smo, kako raznovrstni so pretresi, ki spremljajo življenje na tujem. Človekova družabnost in okolje sta nenavadno zožena. Postopno je človek omejen le na svojo družino. Čuva jo kot zaklad, saj čuti, da je to zadnje zatočišče. Toda družina postane obenem kraj, kjer njeni člani sproščajo svoje napetosti, to sproščanje pa rado preraste v prepir in obdolžitve. Zakonec postane zakoncu tarča, nanj letijo očitki, je kakor grešni kozel, kriv za vse, kar se je v tujini zgodilo. Navadno je žena največja žrtev. In tako se zgodi, da postane družina neopazno iz zatočišča pekel. Bistvo zla je v tem, da pripisujemo krivdo našemu najbližjemu, namesto da bi bili dovolj modri, da bi videli, da moramo iskati odgovor v posebnih življenjskih okoliščinah, v kakršne nas je zapeljalo življenje. Na tak način so se pričeli najprej spori med prijatelji, potem med sorodniki in na koncu v družini. Vse to je navadno še veliko hujše, ker se človek oži tudi sam v sebi. Ni več široka osebnost. V njem spregovori zožena sla in se uveljavijo zoženi pogledi.

Usoda družine nas pouči, da se na tujem mnoge človekove lastnosti bodisi razbohoto in raz-

obličijo, kot se razobličijo planika, če jo iz planin presadimo v toplo gredo; ali pa se posušijo in zaostanejo v rasti kot presajeno drevo. Običajno je tako, da je prej dobra lastnost tista, ki presahne, in slaba, ki se razbohoti. Če vemo to, je edina pot na boljše v razumevanju, strpnosti in širini: veliko je treba potrpeti in na ostrino ne odgovoriti z ostrino, na žalitev ne z žalitvijo, na drugačno mnenje ne z izobčenjem. Tujina je torej lahko tudi učitelj strpnosti in razumevanja. Posebno v Avstraliji je to možno še toliko prej, saj je veliko ljudi, ki se odkritosrčno trudijo, da se taki ideali uresničijo na področju sožitja in bratstva narodov. Bratstvo je nekaj, kar mora postati resničnost v družini ter med jezikovnimi, rasnimi, verskimi in nazorskimi skupinami.

Rast osebnosti je drugo področje, ki naj ga na hitro omenim. Spet srečamo na tujem dve možnosti: da rast zakrni, ali pa, da se razcvetijo ustvarjalne sposobnosti. Velikokrat žal osebnost zakrni in človek se vse bolj zoži. Bolj ko je zožen, pa postane plen vsakovrstnih odvisnosti. Beži v alkohol, v mamila, v slepo pridobitništvo ali potrošništvo, predaja se spolu, brede v vsakovrstne skrajnosti: narodne, religiozne, idejne . . . Zato je tujina tolikokrat kottiše zla. Toda to je samo ena možnost. Druga možnost je v tem, da človek prav razume udarce in bremena usode, da pred njimi ne zbeži, ampak pod njihovo težo najde resnične zaklade. To je pot rasti osebnosti, njenega poglobljanja in širine. Spet je Avstralija lahko učitelj, s pogojem, seveda, da vemo kje iskati. To pa je njen najbolj prezrti svet, svet Aboridžinov. V njihovi kulturi so dobro razvidna načela, ki jih rabita tako izseljenec kot sploh vsak član tako imenovanega zahodnega sveta. Seveda je treba najti našemu času ustrezen izraz tem načelom. To pa so: spoštovanje vsakega človeka in vsega v naravi; ohranjanje vsakega življenja in skrb za njegovo razmnoževanje; nenehno preseganje ozkega, sebičnega v nekaj, kar presega vsakega posameznika. Njihov »Dreaming« (boljši bi bil kak drugačen prevod) je v resnici sposobnost doumeti globljo duhovno naravo življenja. Življenjska filozofija Aboridžinov je zato bogastvo, če jo razumemo prav, in ne praznoverje in »poganstvo«, kot je Zahod na nesrečo Aboridžinov dolgo mislil.

Zaključim naj z vprašanjem, ki je za mnoge najvažnejše: o odnosu do otrok, oziroma o odnosu otrok do staršev, do starejše generacije. Nedavno smo gledali na televiziji odličan prikaz tragedije v neki turški družini zaradi prepada, ki je zazijal med »mladimi« in »starimi«. Skoraj ni družine, ki bi vsaj na nek način ne občutila razkoraka med generacijama. Prepad je često uničujoč. Zgroženi smo, ko se srečujemo z ekstremi: na eni strani spolna razpuščenost, mamila in kriminal, na drugi ozka brezsrčna pravovernost, ki jo kaka turška mladinka pokaže z oblačenjem, kakršno niti v Turčiji ni več v navadi. . . Toda, kako naj bo drugače: če smo pustili, da je družina postala pekel, če v sli po imetju še ob večerih nismo imeli časa, ki bi ga lahko res posvetili otroku, če se je naša osebnost zožila, če nismo znali jezika, ki ga je sprejel otrok, potem je

jasno, da je prepad med generacijami, značilen za vse, pri izseljencih postal le še bolj izražen in prigan do tragičnih posledic. Svoje klube, društva in cerkve smo uravnali po vzrocih, ki smo jim sledili v mladosti. Tem vzorcem v resnici nihče več ne sledi, niti v domovini. Toda tu, v tujini, smo od mladih zahtevali, da jim ostajajo zvesti. Mladina je odgovorila s svojo abstinenco.

Želi si nekaj drugega. In tako se zgodi, da mlade postane sram svojih staršev, svoje kulture in svoje identitete. Potujčijo se, namesto da bi ohranili ponos, da pripadajo narodu, ki, čeprav majhen, ni majhen v širini srca.

Opisanim čerem izseljenstva ne uide nobena izseljenska skupina, pa naj bo del še tako velikega naroda. V tem spoznanju se lahko otresemo že kar zakoreninjenih slovenskih manjvrednostnih občutkov. V resnici nismo nič boljši in nič slabši kot vsi drugi. Toda zaradi številčne majhnosti bi bilo prav, če bi v izseljenstvu bolj kot drugi iskali in uresničevali širino in z njo mostove med narodi, verami in generacijami.

* Dr. Jurij Zalokar je bil rojen 1928 v Ljubljani, kjer je 1945 maturiral, 1951 pa doktoriral na medicinski fakulteti. Po končanem študiju je opravil specializacijo iz nevropsihiatrije. V letih 1958—1962 je organiziral in potem vodil novi psihiatrični oddelček splošne bolnice v Celju, nastanjen v Vojniku. S Štajerske je odšel za ravnatelja Psihiatrične bolnice Begunje, kjer je ostal od 1962—1978. Pozneje je vodil psihiatrične dispanzerje, sprva kratek čas ponovno v Celju, potem pa pet let v Šempetru pri Gorici.

Med vojno je sodeloval v mladinski organizaciji in bil zaprt ter deportiran v Nemčijo. Po vojni se je poleg ožjega strokovnega dela, v okviru katerega se je posvetil posodobljanju psihiatrije in modernizaciji psihiatričnih ustanov, ukvarjal tudi z mejnomoedicinskimi in drugimi vprašanji. O vsem tem je napisal prek 60 strokovnih člankov, veliko polstrokovnih in esejev in več knjig, med drugim knjigo o jogi, o anksioznosti in kratek pregled psihiatrije.

Posebno so ga pritegnila vprašanja manjšin, predvsem naših v Avstriji in Italiji. Nekaj časa je vodil komisijo za sodelovanje z zamejstvom pri Zdravniškem društvu. Pri tem delu je spoznal nekaj osnov, ki jih lahko izkoristi tudi pri delu v Avstraliji, čeprav so med izseljenstvom in zamejstvom vendarle tudi pomembne razlike. Osnovno vprašanje, tako tu kot na drugih področjih, strokovnih, religioznih itd. mu je bilo vprašanje vrednot. Kaj vse jih oblikuje, kaj ogroža, kaj razoblikuje. . .

V Avstralijo je prišel na podlagi razpisa ministrstva za zdravstvo v Viktoriji, ki je iskalo »etničnega« psihiatra za jugoslovanske izseljence.

Omeniti moramo tudi njegovo pedagoško dejavnost: poučevanje psihiatrije v šolah za medicinske sestre. Leta 1977 je napravil doktorat znanosti, pred leti pa je postal docent na medicinski fakulteti v Ljubljani.

IZVLEČEK IZ »OSCILACIJSKE HIPOTEZE DRUŽBENEGA RAZVOJA«

Povzetek

Ker dandanes skoraj nihče nima dovolj časa, da bi v miru mogel prebrati knjigo, kaj šele da bi se poglobil vanjo, podajam najprej kratek pregled vsebine. Za mnoge misleče ljudi bo to dovolj, saj so že sami prišli do podobnih ugotovitev. Kdor želi več, bo dobil pojasnilo v naslednjih poglavjih, fizikalno osnovo pa v delih znanstvenikov, na izsledkih katerih je osnovano to delo.

Prvič: Ko sta živel Marx in Engels, je bilo neznanih še precej fizikalnih dejstev, ki nam marksizem in dialektični materializem prikazujejo v novi luči. Posebno moramo poudariti Einsteinovo odkritje, da je energija enaka masi, pomnoženi s kvadratom svetlobne hitrosti ($E = m \cdot c^2$).

Drugič: Iz te enačbe sledi, da je kapital isto kot delo. $K = D$. Kapital so produkcijska sredstva, sestavljena iz mase materije in vložene delo. Delo je energija ($D = E$). Danes vemo, da je tudi masa »m« energija. Zato je pojem »razredni boj« med delom in kapitalom »contradictio in se ipso« in torej nepravilen. Med dvema, v bistvu identičnima stvarima, ne more biti boja. Govorimo lahko le o izravnavanju različnih energetskih nivojev, oziroma izravnavo potencialov lastninsko-energetske obtežbe.

Tretjič: Vsak energijski prenos se izvrši (ali se more izvršiti) v obliki nihanja. ($E = h \cdot \delta$). Nenaden padec visokega nivoja energetskega potenciala vedno povzroči novo akumulacijo na drugem mestu. (Glej primere na str. 17). Nasilna revolucija predstavlja zavestno pospeševanje hitrega nižanja nivoja lastninsko-energetske akumulacije, ki je v bistvu naravni izravnalni proces, s katerim se po naravnem zakonu rešujejo notranja protislovja družbe. Zaradi valovnega prenosa pa se v zaključnem ekonomskem sistemu pojavi protival: rodi se nov razred z novo akumulacijo. (Princip nastajanja tkzv. Djilasovih razredov). Zato se s pospeševanjem nasilnih revolucij principielno odmikamo od možnosti ustvariti brezrazredne družbe.

Četrtrič: Kontrarevolucionarnost ali revolucionarnost z nasprotnim predznakom, je dosledno vztrajanje pri ohranitvi ali celo povečanju obstoječega lastninsko-energetskega potenciala določene družbenega razreda. S stališča dinamičnega ravnovesja družbe je ekstremna konservativnost prav tako škodljiva kot pospeševana nasilna revolucionarnost, ker ustvarja pogoje zanjo. Še več: sama je bistven pogoj za nastop nasilne revolucije.

Petič: Razvoj notranjih protislovij družb, izražen v dialektičnem materializmu s tezo, antitezo in sintezo, oziroma afirmacijo, negacijo afirmacije in negacijo negacije ali afirmacijo na višji stopnji ni nič

drugega kot filozofsko, (z besedami, verbalno) opisani valovni prenos lastninsko-energetske obtežbe. (Glej: Schrödingerjeva predpostavka nihanja »wawicla« pod vplivom potencialne energije.)

Šestič: Frekvenca kvalitativnih družbenih sprememb je sorazmerna z akumulacijo produkcijskih sredstev. Ali drugače: Z večanjem količine produkcijskih sredstev in s tem zvezanim višanjem količine družbenega proizvoda na prebivalca, se zmanjšuje čas T, potreben za kvalitativne družbene spremembe. Na podlagi teh razmišljanj pridemo tudi do zaključka, da je produkt količine lastninske energije in dobe, potrebne za kvalitativne družbene spremembe, deljen s Planckovim številom »h« konstanten.

Sedmič: Edina humana pot družbenega razvoja je permanentna revolucija, tj. sprotno reguliranje in izravnavanje nastajajočih lastninsko-energetskih potencialnih razlik z majhnimi, gosto periodičnimi izravnalnimi kvantumi. Praktično to pomeni, da se je treba v vsakem družbenem sistemu stalno zoperstavljati težnjam po prilaščanju viška dela v katerikoli obliki in pod kakršnokoli etiketo. Istočasno moramo skrbeti, da ne bo trpela ali da celo ne bo paralizirana privatna iniciativa. Pospeševanje nasilne revolucije kakor tudi vzdrževanje »statusa quo« obstoječega sistema s prisilo je ne samo nehuman, ampak tudi neznanstven pristop k reševanju družbenih protislovij.

Kapitalistični sistem, kjer še vedno prevladuje monopolistični velekapital in državno-kapitalistični sistem centraliziranega, t.i. »realnega socializma«, še nista zmožna razvijati družbe na znanstveni osnovi. To bo zmožel edino samoupravni socializem in tudi ta šele na višji stopnji razvoja, na osnovi avtomatizirane proizvodnje, koordinirane s pomočjo visoko kompjuterizirane, minimalne administracije, pod stalno kontrolo predstavnikov teoretične in praktične znanosti. Ti predstavniki so zavestni regulativni dejavnik nove, dinamično uravnovešene družbe. Za to vlogo morajo biti določeni od neposrednih proizvajalcev, preko združenj in sindikatov, popolnoma neodvisnih od državne administracije.

3. NOVI POGLEDI NA LASTNINO

3a. Delo in kapital sta identična

Starejši teoretiki socializma, vključno prof. Marx, niso mogli definirati lastnine kot fizikalno količino. Za njih je lastnina le filozofski pojem.

Včasih se lastnina, predvsem produkcijska sredstva, imenujejo »sile«, kot npr. v Manifestu komunistične partije (str. 37 angleške izdaje), drugič zopet kot »moč« (istotam), kar seveda ni eno in isto. Skozi vsa dela teh piscev se vleče ta osnovna napaka, izvirajoča iz nepoznavanja fizikalnega značaja kapitala, tj. proizvodjalnih sredstev in lastnine na splošno.

To nerazlikovanje ni opravičljivo niti s stališča Newtonove mehanike, danes pa je popolnoma nevzdržno. Zato moramo pojem lastnine in lastninske odnose ponovno definirati.

Che Guevarra je nekoč dejal Nasserju:

»Obstaja nek zakon socializma, ki ga doslej še nihče ni odkril. Sledil sem Marxu in Leninu, pa ga nisem nikjer zasledil. Prepričan pa sem, da obstaja.«

Zakonitost, ki jo je Che Guevarra iskal, moremo izvajati iz odkritij Einsteina, Plancka, Bohra, De Broglieja, Diraca, Minkowskega, Heisenberga in Schrödingerja.

Danes vemo to, kar Marx, Engels in Lenin še niso vedeli, in sicer, da je energija masa in masa le druga oblika energije. Znano Einsteinova enačba $E = m \cdot c^2$, katere veljavnost je bila potrjena v Alamagordu, Hirošimi in Nagasakiju, nam omogoča tudi razlago družbenih dogajanj.

Kapital, tj. proizvodna sredstva, ki sestojijo iz objektov in mehaničnih naprav, sestojijo deloma iz materiala, tj. mase in vložnega dela. Zato lahko pišemo:

$$K = M + D$$

Ze iz klasične fizike nam je znano, da je delo D isto kot energija E. Če je torej $M = E$ in $D = E$, je torej tudi kapital $K = E$. Z besedami:

Kapital je akumulirana energija. (1)

Prelivanje kapitala zato mora slediti zakonitosti prenosa energije, ki se izvrši z valovanjem. Količina prenešene energije je izražena z enačbo:

$$E = h \cdot \nu \text{ kjer je } h \text{ — Planckova konstanta} \\ (h = 6,55 \cdot 10^{-27}) \text{ erg sec.} \\ \nu \text{ — frekvenca.}$$

Pri nizkih kvantnih številih imamo skokovito emisijo energije zaradi preskokov elektronov v področju atoma, pri visokih kvantnih številih pa se nam energijski tok vsote nešteti preskokov prikazuje kot zvezen in preidemo na zakon klasične fizike. Vsekakor moremo reči:

Vsak lastninsko-energetski prenos ima tudi valovni značaj. (2)

Če zdaj ti dve ugotovitvi prenesemo na marksizem oziroma na dialektični materializem (teza — antiteza — sinteza, teza itd.), nam bo takoj razvidno, da nimamo pred seboj nič drugega kot verbalno — filozofski opis fizikalnega pojava in sicer valovnega prenosa energije.

Notranja protislovja družbenih sistemov se nam v tej luči prikažejo kot neenakomerne akumulacije energije. Namesto o razrednem »boju« moramo razpravljati o porazdelitvi in uravnovešanju energijske obtežbe, to se pravi, o izravnovanju energetskih potencialnih razlik.

Zato lahko trdimo, da je izraz »razredni boj« zastarela formulacija. Pravielnejši bi bil »Uravno-

vešanje lastninskih potencialnih razlik« ali krajše: »lastninsko-energetska izravnava.«

Osnovne predpostavke »Oscilacijske hipoteze« so izsledki kvantne teorije, ki izpolnjuje klasično kvantno teorijo Bohr-Sommerfelda, kakor tudi klasično mehaniko. Za dovolj velike kvantne vrednosti se nova kvantna mehanika (Valovna mehanika De Broglieja, matrična metoda Heisenberga in metoda operatorjev Diraca in Jordana) staplja s klasično kvantno teorijo; za še večja kvantna števila pa prehaja v klasično mehaniko.

Poskusi so dokazali, da ne samo elektroni in delci atomskih jeder, ampak celi atomi in celo molekule povzročajo za valovanje značilne difrakcijske vzorce. Osciliranje in korpuskularnost si nista kontradiktorna, sta le v nekem smislu simbolična in sicer v tem, ker oba pojava ne eksistirata neodvisno eden od drugega, ampak sta le dva različna vidika ene in iste realnosti.

Naši možgani so tako navajeni konceptov klasične fizike, ki velja v makrokosmičnem okolju, ki nas je obklovalo, da se nam zdi zelo čudno, če se neka stvar istočasno prikazuje na dva načina, torej poseduje dvojno naravo. Vendar do danes znanost še ni našla izjeme k Heisenbergovemu principu nedoločljivosti. Doslej je bil kvantitativno potrjen v vseh mogočih eksperimentih. Ta princip pa temelji na omenjenem dualizmu De Broglieja, še nadalje razvitem po Schrödingerrju.

Zato je popolnoma utemeljena predpostavka oscilacijske hipoteze, da je dialektični materializem res le opis nekega valovanja, ki se pojavlja v odnosih med družbenimi razredi kot nosilci lastninsko-energetske obtežbe. To valovanje oz. nihanje (teza — antiteza — sinteza itd.) je končna, vidna posledica skoraj neskončne vsote vplivov neizmernega števila časovno-prostorsko pogojenih mikronihanj, nekakšno pulziranje velikega števila valovnih superpozicij. Podobno, le da samo v eni ravnini, je površina morja stalno pokrita z valovi, ki so tudi rezultat vplivov dejavnikov, delujočih na gladino od vseh strani. Ker gre za velike mase, princip nedoločljivosti izgine ($de \cdot dt = \frac{h}{m}$) in lahko uporabimo Huygensovo klasično valovno mehaniko.

Iz enačbe $E = h \cdot \nu$ razberemo, da je frekvenca kvalitativnih družbenih sprememb premo sorazmerna z akumulacijo lastninske obtežbe, ki vključuje produkcijska sredstva in surovine. Ker je

$\nu = \frac{1}{T}$ in $E = \frac{1}{T} \cdot h$, lahko tudi rečemo, da se na splošno z večanjem količine produkcijskih sredstev zmanjšuje čas T, potreben za kvalitativne družbene spremembe.

Če enačbo $E = h \cdot \nu$ na desni strani pomnožimo in delimo s istim številom »k«, se vrednost enačbe ne spremeni. Pri tem moremo izbrati tak »k«, da bo $\nu \cdot k = \nu_1$, $\nu \cdot k = \nu_2$ oziroma $\nu_{(n-1)} \cdot k = \nu_n$. Tako dobimo $E = h \cdot \frac{\nu \cdot k}{k}$ ali $E = h \cdot \frac{\nu_1}{k}$ oz. $E_1 = h \cdot \nu_1$, pri čemer je $E_1 = E \cdot k$.

$\nu_1 \dots \nu_n$ so nove frekvence kvalitativnih družbenih sprememb. Na splošno lahko pišemo $E_n = h \cdot \nu_n$, oziroma $\frac{E_n}{h \nu_n} = 1$.

Vrednost »k« pa je funkcija več spremenljivk, podanih z različnimi časovno-prostorskimi pogoji in medsebojnimi vplivi samostojnih ekonomskih enot. To funkcijo bo mogoče kdaj določiti na podlagi čimvečjega števila podatkov lastninsko-energetske obtežbe v določenem obdobju za izbrane ekonomske enote, kar pa je stvar bodočnosti. Današnja kompjuterska kapaciteta je za tako obširno analizo še nezadostna in predraga.

Če se povrnemo k izrazu $\frac{E_n}{h \cdot \nu_n} = 1$, oziroma $\frac{E_1}{h} \cdot T_1 = 1$, lahko postavimo novo ugotovitev: Produkt vsakokratnega iznosa lastninske energije in dobe, potrebne za kvalitativne družbene spremembe, deljen s Planckovim številom je konstanten.

Enačbo lahko pišemo tudi v obliki $\frac{n \cdot E}{h} \cdot \frac{T_1}{n} = 1$. Če se količina proizvodjalnih sredstev poveča za n-kratni iznos, se temu ustrezno n-kratno zmanjša doba, potrebna za kvalitativno družbeno spremembo.

Ker je $l = i^4$, je tudi $\frac{E_n}{h \cdot \partial_n} = i^4$.

S tem smo se približali osnovnemu Heisenbergovemu izhodišču $qp - pq = \frac{i \cdot h}{2\pi}$, iz katerega so avtorji Born, Jordan, Dirac in Schrödinger izvedli svoje energijske enačbe.

$$qp - pq = \frac{i \cdot h \cdot \partial \cdot 1}{2\pi \partial} \quad \frac{1}{2\pi \partial} = k$$

$$qp - pq = i \cdot h \cdot \partial \cdot k \quad qp - pq = E$$

$$\frac{qp - pq}{i \cdot h \cdot \partial} = k \text{ in } \frac{E}{i \cdot h \cdot \partial} = k$$

Takoj opazimo podobnost izraza z izhodiščno Heisenbergovo enačbo, če predpostavimo, da je izraz $qp - pq$ le na poseben način / s produktom momenta in koordinat vase zakrivljenega in spreminjajočega se prostora / izražena energija. Imaginarno število »i« nam pa pove, da imamo opravka s cikličnim pojavom, ker potence »i« ja zavzemajo le vrednosti +i, -i, +1, -1.

O izrazu $pq - qp$ se je že mnogo diskutiralo in pisalo. Po komutativnem zakonu bi morala biti vrednost tega izraza enaka 0. A temu ni tako. Izraz zavzema določene, čeprav imaginarne vrednosti. To se upira naši mehanistični logiki, vzgojeni v materialnem svetu visokih kvantnih števil. Vendar do danes še nihče ni ovrgel Diracove predpostavke. Izgleda, da komutativni zakon v svetu osnovnih delcev ne velja in se bo zaenkrat pač treba sprizniti z dejstvom, da naš leninistično solidni, materialni svet temelji na nelogičnih, skoraj »mističnih« predpostavkah, kot je ta in pa na lastnostih, kot je že omenjena dvojna narava najmanjših delcev materije.

4. NARAVNI PRENOS LASTNINSKE OBTEŽBE

V naravi imamo veliko primerov naravnega izravnavanja energijskih potencialnih razlik.

Oglejmo si samo tri primere: iz hidravlike, iz mehanike in iz elektrotehnike.

Če se na nekem mestu zajezi vodni tok, bodisi zaradi plazu, bodisi z umetno pregrado, bo vodna gladina za zajezitvijo naraščala. Zajezena voda ima potencialno energijo $E_p = m \cdot g \cdot h$. Zaradi višanja vodne gladine narašča pritisk $p = \gamma \cdot h$ na pregrado, dokler ta ne popusti in voda pljuske v dolino. Če ta dolina nima odtoka z zadostno pretočno kapaciteto, če je torej do neke mere zaključen sistem, se bo na koncu doline ustvaril protival. Ta val bi bil še višji, če bi s silo pospešili odtok vode izza pregrade.

Na področju mehanike si zamislimo enostavno nihalo. Če je odklonjeno od ravnovesne lege, ima potencialno energijo $E_p = m \cdot g \cdot h$. Ko ga spustimo, bo zanihalo proti ravnotežni legi in še preko nje. Ako bi nihalo siloma pognali navzdol, bi šlo na drugi strani še višje kot sicer. Da bi nihalo spravili v ravnotežno lego, ga moramo spuščati polagoma, sicer bo na drugi strani spet pridobilo novo potencialno energijo.

Tretji primer: Kondenzator polnimo z električno energijo. Bolj ko višamo napetost, več energije se bo nakopičilo v kondenzatorju. Če potem to energijo nenadoma spustimo v zaključen sistem, se bo na koncu omrežja pojavila napetostna konica. Da bi dosegli enakomerno praznjenje in preprečili napetostni val na koncu omrežja, moramo vgraditi upor in energijo sproščati postopoma.

Tudi pri izenačevanju lastninskih potencialnih razlik imamo analogen pojav. Če namreč dopustimo, da se ustvarja visoka lastninska potencialna razlika in če končno nujno pride do »porušitve pregrade«, se bo v zaključenem sistemu ustvarila nova akumulacija.

Profesor Marx je predvideval po uspešno izvedeni proletarski revoluciji brezrazredno družbo. Te družbe pa se ne more vzpostaviti s pospeševanjem nasilne revolucije. V zaključenem sistemu — kar regionalno in svetovno gospodarstvo tudi je — se vedno nujno pojavi novi Djilasov razred.

S pospeševanjem revolucije v bistvu samo pospešujemo naravni proces uravnovešanja potencialnih razlik. Znanstveno gledano imata skrajna konservativnost (dviganje in jačanje pregrade za ohranitev statusa quo) in skrajna revolucionarnost (pospešeno sproščanje in prevajanje lastninske energije) isti efekt: ustvarjajo se pogoji za stacionarno nihanje lastninske energije zaključene gospodarske enote, to je nekakšen »perpetuum mobile« vedno znova porajajočih se Djilasovih razredov: fevdalnega v suženjskem, buržoaznega v fevdalnem, delavskega v kapitalističnem in proletarske inteligence v birokratiziranem socialističnem sistemu.

Ponazoritev s pomočjo Schrödingerjeve valovne enačbe:

Vsaka energetska potencialna razlika teži k izravnavi. »Privilegirani« osebk s posebno visokimi lastninskimi obtežbami hočejo energetsko izravnavo zavestno preprečiti in si zato v skladu s svojo naravno, inherentno težnjo po akumulaciji energije okoli sebe ustvarijo bariero; na ta način se izolirajo od ostalih. (V vsakdanjem življenju to bariero označujemo z zakonodajo, ki je vedno dis-

krimativna; vedno je taka, da ščiti vladajoči razred in omogoča eksploatacijo.)

Ko potencialna razlika naraste do določene mere, začenja energija prebijati umetno pregrado, kar lahko grobo primerjamo z električno praznitvijo.

V prejšnjem poglavju smo ugotovili, da vsak prenos energije poteka v obliki valovanja. Ljudje-osebki, ki so sprožili proces praznitve in porušitve bariere, so t.i. »revolucionarne sile«. Čim je praznitev opravljena, se zopet začne proces akumulacije lastninske obtežbe na »revolucionarnih osebkih« in tako se znova tvori nova potencialna razlika. Ta proces je prof. Marx opisal s filozofskim izrazom »notranje protislovje«. Etablira se novi razred.

Ugotovljeno je bilo tudi, da do danes še nobeni revoluciji ni uspelo vzpostaviti brezrazredne družbe, tj. fizikalno gledano, družbo osebkov z več ali manj izenačeno lastninsko obtežbo. Vzrok, da do tega ni prišlo, leži v dejstvu, da hitra izravnava potencialne razlike zaradi valovanja vedno povzroči koncentracijo energije na nekem drugem sprejemniku. Tej koncentraciji zopet sledi nižanje potencialne razlike in akumulacija na tretjem.

Tako je vzpostavljen nepretrgan, valujoč tok energije v zaključnem sistemu. Za primerjavo lahko navedemo valovanje valujočega delca (wawicie) v mehan zaključnega sistema po Schrödingerju:

Enačba potujočega vala je podana s funkcijo ψ : $\psi = A_1 \cos 2\pi(x/\lambda) - \delta t$.

S superpozicijo nasprotno usmerjenega, prav tako monokromatičnega vala ψ_2 dobimo t.i. stacionarno valovanje, podano z enačbo:

$$\psi = \psi_1 + \psi_2 = A \cos(2\pi x/\lambda) \cos(2\pi \delta t). \quad (1.)$$

Produkt prvih dveh faktorjev opisuje prostorsko odvisnost, tretji faktor $\cos(2\pi \delta t)$ pa je funkcija časa t .

V nadaljnjih operacijah in z uvedbo izrazov za kinetično energijo $E = 1/2 mv^2 = p^2/2m$, linearni moment $p = m \cdot v$ in uvedbo izrazov, ki predstavljajo odvisnost energije od frekvence ($E = h \cdot \delta$) ter momenta od valovne dolžine ($p = h/\lambda$), Schrödinger dobi z dvakratnim delnim odvodom funkcije ψ po x izraz:

$$d^2\psi/dx^2 = -(2\pi/\lambda)^2 \psi = -(p^2/h^2) \psi. \quad (2.)$$

Pri tem obravnava samo prostorsko odvisni člen $A \cos(2\pi x/\lambda)$.

Kar je za našo nihajno hipotezo družbenega razvoja najpomembnejše, je Schrödingerjeva predpostavka da izraz (1.) velja tudi, če je »wawicie« pod vplivom potencialne energije, tj. v našem primeru lastninsko-energetske potencialne energije.

V nadaljnjem izvajanju in z upoštevanjem vpliva potencialne energije pride Schrödinger do končnega izraza:

$$\frac{h^2}{2m} \frac{d^2\psi}{dx^2} + (E - \delta) \psi = 0 \quad (3.)$$

To je znana, enodimenzionalna, od časa neodvisna Schrödingerjeva enačba.

Vemo pa, da je po relativnostni teoriji in drugih teorijah svet, v katerem živimo, štiri ali celo večdimenzionalen. Zato se še ne moremo zadovoljiti s

končno obliko Schrödingerjeve enačbe in moramo napraviti korak naprej.

Začeti moramo pri predpostavki, da pri fluktuiranju lastninske energije nimamo opravka le z dvema valovanjema z nasprotno usmerjenostjo, ampak s superpozicijo več valovnih funkcij, ki se križajo pod različnimi vpadnimi koti.

Dalje ne moremo, in ne bi bilo prav, če bi zemarili vpliv časovno odvisnega faktorja. Iz relativnostne teorije sledi, da je potrebno — če namreč živimo v končnem, vase zakravljenem prostoru — razširiti obliko Schrödingerjeve enačbe na dodatno časovno razsežnost. Na ta način se moramo nekoliko bolj približati predstavi prostorskočasovno pogojenega pulziranja, ki rezultira iz medsebojnega vpliva (superpozicije) valovnih funkcij.

Da bi dobili trodimenzionalno enačbo, je treba nadomestiti:

$d^2\psi/dx^2$ z $(d^2\psi/dx^2 + d^2\psi/dy^2 + d^2\psi/dz^2)$, tj. napraviti drugi odvod funkcije po vseh treh dimenzijah x, y in z .

$$\frac{h^2}{2m} \left(\frac{d^2\psi}{dx^2} + \frac{d^2\psi}{dy^2} + \frac{d^2\psi}{dz^2} + \frac{d^2\psi}{dw^2} \right) + (E - \delta) \psi = 0$$

A

$$\frac{h^2 \delta A}{2m} + (E - \delta) \psi = 0, \text{ kjer je } E = 1/2 mv^2 = \frac{p^2}{2m}$$

$$\psi = \psi_1 + \psi_2$$

Reševanje Schrödingerjevih diferencialnih enačb druge stopnje je zelo težavno. Matematiki so rešili samo nekaj (za njih) enostavnejših primerov. Za naš namen pa zadostuje dokaz, da tudi lastnina in lastninski odnosi spadajo v isti fizikalni koncept vsote korpuskulov, ki bodisi kot najmanjši delci nukleusov, bodisi kot molekule snovi, izkazujejo svojo dvojno naravo. Ta koncept pa je do neke mere mogoče opisovati s pomočjo matematične analize in s tem ustvariti skupno osnovo enemu samemu, splošno veljavnemu sistemu lastninskih odnosov. Konciznejše in eksaktnije formulacije bodo prej ali slej nadomestile sedanje gore verbalnega gradiva.

Naj na tem mestu omenimo še to, da so nedavno poskusi potrdili valovni značaj gravitacije, kar je predvideval že Einstein. Kakor je gravitacija valovanje, a je ne dojemamo v tem smislu, tako je tudi prelivanje lastninske energije, z besedami opisano s tezo-antitezo-sintezo dialektičnega materializma, valovanje, čeprav to ni na prvi pogled razvidno.

Med odnosom materialno telo : materialno telo (ki se izraža v zakonih gravitacije) in odnosom lastninska obtežba (materija in preoblikovana materija tj. proizvajalna sredstva) versus materialni nosilci lastninske obtežbe, obstaja analogija. Razlika je le v tem, da materialni nosilci lastninske obtežbe posedujejo zavest, s katero lahko vplivajo na intenziteto in delovanje zakonov privlačnosti ter tako bistveno regulirajo način prenosa.

Če dialektični materializem razlagamo na podani način, ne pridemo v konflikt s krščansko, oziroma humanistično etiko.

**DOPRINOS K RAZVOJNIM
TEORIJAM DRUŽBE S POSEBNIM
OZIROM NA SLOVENIJO —
NAPISANO LETA 1965 V ETIOPIJI
IN 1966—1967 V SLOVENIJI.
IZDANO V LJUBLJANI 1967
(»SAMIZDAT«)**

DODATEK

Ideja, da je dialektični materializem v jedru le z besedami opisano naravno dogajanje, in sicer prenos lastninske obtežbe z valovanjem, pri čemer prihaja do interakcij polj vpliva, torej v bistvu naravoslovna znanost, iz katere so napravili fetiš, celo religijo (bolje: antireligijo), ker so ga napak razumeli in interpretirali, se je rodila že v Afriki, med leti 1962 in 1965.

Po vrnitvi v domovino l. 1965 je izšla v manjšem številu izvodov v »Samizdatu« knjižica v obliki koncepta pod naslovom »Doprinos k razvojnim teorijam družbe s posebnim ozirom na Slovenijo.« To je bilo med avgustom 1966 in januarjem 1967. Brošurica je bila razmnožena na kopirnem stroju za kopiranje načrtov, ko sem se zaposlil pri Slovenija projektu v Ljubljani. Ker pa ni imela uradnega blagoslova, je ni bilo mogoče izdati v državni založbi. Nadaljnje razmnoževanje pa bi me privedlo v konflikt s proslulim členom 133, predvsem zaradi tretjega dela: »Ocenitev položaja Slovenije in njenih pogojev za uspešen razvoj«. Kmalu zatem sem odpotoval v Avstralijo, kjer je bila — spet v obliki koncepta — na osnovi »Doprinosa« izdana »Oscilacijska hipoteza družbenega razvoja«; izvleček je ponatisnjen v tem Zborniku. Hipoteza je vzbudila zanimanje v Indiji in menda celo na Kitajskem. Na simpoziju v Cavtatu je bilo marsikaj izrečenega v njenem duhu, posebno z ozirom na vrste lastnine. To je morda samo slučaj, saj je znano, da se ideje dostikrat pojavijo na več krajih istočasno.

Leta 1965 so mnogi še verjeli v uspeh takratne »reformne«, »Doprinosu«, sedanji »Hipotezi« pa ne. Zato se kot avtor še danes počutim približno tako, kot trojanska Kasandra. Članku bi danes, po preteku več kot dvajset let, k stavku pod a) »Popolno gospodarsko in politično samostojnost Slovenije«, dodal le še tole: ... »v konfederativnem okviru Jugoslavije, ali še bolje »Ilirske konfederacije«, (da se ne prizadene, oz. da priznanje manjšinam in albanskemu narodu, ki niso Slovani in ki bo leta 2000 že veliko močnejši kot slovenski, najbolje pa »v konfederativnem okviru Združenih narodov Evrope.«

Del »Doprinosa«, ki se nanaša na Slovenijo po tako dolgi dobi ponatiskujemo kot dokaz, da se v ocenah ne bomo prehudo zmotili, če bomo vsaj na sedanja dogajanja gledali s stališča »Oscilacijske hipoteze.«

Avtor

Op.: Confoederatio illyrica (CI) je analogija h konfoederatio helvetica (CH)

3) Ocenitev položaja Slovenije in njenih pogojev za uspešen razvoj.

Brez dvoma ni nikogar, ki ne bi že sam prišel do podobnih zaključkov, kot bodo navedeni v sledečih vrstah.

Lahko trdimo, da je Slovenija samostojna ekonomska enota in to iz zemljepisnih, zgodovinskih, posebno pa še iz civilizacijsko-kulturnih razlogov.

V razdobju med leti 1945 in 1967 je doživela relativen napredek. Relativen zato, ker smo kot celota napredovali v primeri z enotami v podobnem družbenem stanju. **Absolutno vzeto pa smo nazadovali in prepad med nami in ostalimi evropskimi narodi je vedno večji.**

Volja večine pa je, da bi tudi v absolutnem smislu dosegli in presegli nivo zahodnoevropskih gospodarskih skupnosti. To ni nemogoče doseči. Vemo, da je naša industrija že precej razvita, da imamo odlično zemljepisno lego, da je bila naša kulturna raven visoka in pa da smo največji kapital mi sami. V pravilno organiziranem okolju namreč naši strokovnjaki še ne zaostajajo za tujimi. K temu pa se pridružuje še močna konkurenčnost, izvirajoča iz osebne skromnosti, kot posledice tradicionalnega izkoriščanja našega naroda.

Na »reformo«, ki jo sedaj preživljamo, se ne moremo zanašati. Ta reforma ne more uspeti, ker še ni vzpostavljena osebna materialna lastniška odgovornost. Če se torej v bodočo evropsko skupnost, ki se počasi ustvarja, nočemo vključiti neenakopravni in obubožani, proseč za pomoč, je treba najprej doseči:

a) Popolno gospodarsko in politično neodvisnost Slovenije

Izpolnitev tega pogoja je pogoj za izpolnitev vseh ostalih. Čeprav bo ta zahteva naletela na močan odpor centralističnih hegemonistov in domačih kvistlingov, se je treba zavedati, da bo močna Slovenija s trdnim gospodarstvom in visokovredno, menjave zmorno valuto v veliko večjo oporo bratским jugoslovanskim gospodarskim skupnostim kot pa je danes. Sedaj se moramo brezpogojno podrežati vsakemu, večkrat tudi očitno diskriminacijskemu odloku beograjskih centralnih uradov. Zaradi te podrejenosti moramo oddajati nesorazmerno velik del svojega narodnega dohodka v zvezno blagajno. Ta del pa je za naše gospodarstvo skoraj popolnoma izgubljen. Zato moramo doseči, da se bo o višini in vrsti investicij in posojil v naši novi trdni valuti v druge republike odločalo **izključno samo v naši republiki**. Podlaga za odobritev mora biti rentabilnostni račun združen s primernimi jamstvi.

Zahteva po neodvisnosti bo naletela tudi na odpor pri nesamostojnih malodušnežih. Teh je pri nas precej, kar je posledica tisočletne podrejenosti in načrtnega vcepljanja podložniškega duha v desetine generacij naših prednikov. Vsakemu mislečemu človeku pa je jasno, da je izgovor z majhnostjo jalov.

Naše republike so že polnoletne. Od njihovega rojstva je preteklo že več kot enaindvajset let. In če nihče ni dolžan podpirati lastnega sina dalj kot do

polnoletnosti, smo mi tem manj dolžni še naprej podpirati bratske republike brez upanja na povračilo. Morajo se gospodarsko osamosvojiti, kar bo tudi njim samim v korist!

O naši neodvisnosti pa mora čimprej odločiti referendum!

Dalje je treba:

b) Socializirati sedanji tako imenovani »socialistični sektor.«

Vsi delovni ljudje morajo postati dejanski lastniki proizvodnih sredstev, ne pa da so samo formalni upravljalci. Osnovna in proizvodna sredstva se morajo razdeliti v obliki delnic med proizvajalce.. Uvesti je torej treba socialistično lastnino.

Bodočo vrednost delnic bodo določili naravni zakoni: notranja ponudba in povpraševanje ter vedno večji vpliv zunanjega tržišča. S tem bodo odpadli tudi posredni davki, marže in profiti, ki povzročajo tako ogromno nesorazmerje med odkupnimi in prodajnimi cenami.

c) Omogočiti zasebnim kmetom čim sodobnejšo proizvodnjo na osnovi svobodne konkurence in svobodnega združevanja s pomočjo nizko — in brezobrestnih posojil.

č) Vzpostaviti tesno sodelovanje z zahodno evropskimi pa tudi prekomorskimi proizvajalci pod čim ugodnejšimi pogoji, ev. tudi vstopiti kot enakopraven partner v Evropsko gospodarsko skupnost (EGS; nemško: EWG).

d) Vzpostaviti je treba kontrolo skupine ekonomistov — znanstvenikov nad razmerjem privatne, socialistične in družbene lastnine; povrniti je treba zaupanje v vrednost dela kot vira dobrin in zaupanje v nedotakljivost pošteno pridobljene posesti.

e) Uvesti zahtevno, apolitično in špartansko vzgojo v šolstvu. Povečati je treba vlogo oddelka za sociologijo univerze in razširiti program in vpliv visoke šole za politične vede. Potrebna je tudi uvedba verskih šol s pravico javnosti. Visoka moralna in strokovna usposobljenost naših ljudi je bistven pogoj za gospodarski uspeh in ugled v svetu.

Nova družbeno-razvojna hipoteza zahteva še vrsto drugih sprememb, med katerimi ni najmanjša nova slovenska ustava, nadomestitev zmešnjave zakonov in predpisov z novim republiškim zakonom in uvedba častnih, neplačanih oz. le povprečno honoriranih javnih funkcij.

Zakaj to navajanje zahtev? Vemo, da celo neživa narava izbere vedno tisto pot, ki najhitreje in z najmanjšo izgubo energije privede do cilja. Zakon smotrnosti je položen tudi v vsa živa bitja in organsko družbene enote, ki jih ta bitja tvorijo. Ker smo ugotovili, da gospodarski organizem ni odvisen samo od materialnih vzrokov, ampak ga mora urejati psihični družbeno regulatorni faktor, moramo torej zavestno izbrati najkrajšo pot do splošne blaginje in ugleda, pa četudi pridemo v nasprotje s preživeli in diskreditiranimi nazori. To je človečanska in nacionalna dolžnost naše generacije.

Če bodo te zahteve izpolnjene, se bo začela doba prosperitete, kakršne pri nas še ni bilo, ker nikoli nismo bili popolnoma samostojni. Ker bomo po 1400 letih prvič lahko neovirano izkoriščali svojo

ključno lego v Evropi, nam bo že to dejstvo v zvezi z ostalimi prednostmi v nekaj letih zagotovilo pozitivno bilanco. V naslednjih pa bomo že sposobni doseči standard zahodne Evrope. Našim ljudem ne bo več treba iskati dela v inozemstvu, pač pa lahko pričakujemo obratni pojav. Stabilna notranja ureditev, neodvisnost in nadzorovano gospodarstvo na osnovi sodobnih družbeno-razvojnih principov nam bo utrdilo nekdanje že visoki, sedaj pa že zelo omajani ugled. Postavila nas bo na tisto mesto, ki nam pripada v skupnosti enakopravnih evropskih narodov. V nasprotnem primeru pa lahko z gotovostjo pričakujemo moralni, materialni in nacionalni propad.

Videant consules!

EXCERPT FROM THE »OSCILLATIONAL HYPOTHESIS OF SOCIAL CHANGE«

Summary

As nobody has got enough time to read a book in peace nowadays and far less to digest it, we give here first a short summary of contents. For many thinking people this will be sufficient, as they themselves have already arrived at similar conclusions. Whoever wishes more, will obtain further explanations in the following chapters and the physical basis in the works of the scientists on whose conclusions this work is based.

Firstly: When Marx and Engels lived, many facts of physics were unknown. They show us marxism and dialectical materialism in a new light. Particular emphasis must be given to Einsteins »discovery that energy in equal to mass, multiplied by the constant velocity »c« squared. ($E = m \cdot c^2$).

Secondly: From this equation follows, that capital is the same as work. Capital is the means of production, composed of the material mass and the invested work. Work »W« is energy »E«. To-day we know that mass »m« is also energy. Therefore the concept of »class struggle« between work and capital is »contradictio in se ipso« and therefore incorrect. A struggle cannot exist between two essentially identical things. We can only speak of the equalisation of different energy levels, or of the balancing of proprietarial-energy loading potentials.

Thirdly: Any transfer of energy occurs (or can occur) in the form of oscillation. ($E = h \cdot V$). The sudden fall of a high energy potential always results in a new accumulation at a new place. (See examples on page 18). A violent revolution represents a conscious enforced acceleration of the quick decrease of the proprietarial-energy accumulation level, which is in essence a natural equalising process. By means of this process nature solves society's internal contradictions. Due to transfer by oscillation,

however a counterwave will appear in a closed economic system; a new class with a new accumulation will be born. (The principle of the creation of so called Djilas's classes.) Therefore we are, by promoting violent revolutions, in principle moving away from the possibility of the creation of a classless society.

Fourthly: Contrarevolutionarity or revolutionarity with the opposite sign, is a consequent insistence on the conservation or even augmentation of the existing propriety-energy potential of a certain class of a society. From the standpoint of a dynamically balanced society, extreme conservatism is just as harmful as enforced violent revolutionarity. It creates conditions for the second; even more: it is in itself the essential condition for the appearance of a violent revolution.

Fifthly: The development of social internal contradictions expressed in terms of dialectical materialism with thesis, antithesis and synthesis, respectively affirmation, negation of the affirmation and negation of the negation, or affirmation on a higher level, is nothing but a philosophical, verbal description of the propriety-energy loading transfer by oscillation. (See page 22 Schrödinger's supposition of »wavicle«s oscillation under the influence of potential energy.

Sixthly: The frequency of qualitative social changes is proportional to the accumulation of means of production (and to the accompanying increase of social products per capita.) Or expressed differently: With the increase in quantity of the means of production, the time »T« required for qualitative social changes decreases. On the grounds of these deliberations we come to the conclusion, that the product of the amount of propriety energy and the time required for qualitative social changes, divided by Planck's number »h« is constant.

Seventhly: The only humane way of social development is the permanent revolution, i.e. the continuous regulation and equalisation of appearing propriety energy potential differences with small, frequent, equalisational quanta. This means in practice, that in any social system we constantly have to resist the tendencies to appropriate the surplus of labour in any form and under any label. At the same time we have to take care that private initiative will not be harmed or even paralysed. The promotion of a violent revolution as well as preservation of an existing system by state force, is not only an inhumane, but also an unscientific approach to the solution of social contradictions.

The capitalist system, where monopolistic multinational capital still predominates and the state-capitalist system of centralised, so-called »real socialism«, are both not yet in a position to develop society on a scientific basis. Only selfgoverning socialism is able to perform this task. And even it only on a higher level, on the basis of automated production, coordinated by means of a highly computerised, minimal administration under the permanent control of representatives of theoretical and applied science. These representatives are the

conscious regulative factor of the new, dynamically balanced society. For this role they have to be elected by the direct producers through chambers and organisations completely independent of state administration.

3.) NEW VIEW ON PROPERTY

3a.) Work and Capital are identical.

The older theoreticians of socialism, professor Marx included, could not define property as a physical entity. Sometimes property, especially the means of production, are named »forces« as for example in the »Manifesto of the Communist Party« (Page 37 of the English edition), at other times »power« (on the same page), which is not the same at all. This basic mistake permeates the works of all these authors and originates in their ignorance of the physical character of property, i.e. of the means of production and property in general.

This lack of distinction can not even be justified from the standpoint of Newtonian mechanics, and to-day is absolutely untenable. Therefore we have to redefine the meaning of property and of propriety relations.

Che Guevarra once said to Nasser: »There exists a law about socialism, which nobody has found yet. I followed Marx and Lenin and I could not discover it. Yet I am convinced it exists«.

We can deduce the law searched for by Che Guevarra from the discoveries of Einstein, Planck, Bohr, De Broglie, Dirac, Minkowsky, Heisenberg and Schrödinger.

We know to-day what Marx, Engels and Lenin did not yet know: that energy is mass and that mass is only another form of energy. The well known Einsteinian equation $E = mc^2$, the validity of which was confirmed in Alamagordo, Hiroshima and Nagasaki also enables us to explain events within society.

Capital i.e. means of production, which consists of objects and mechanical devices, consists partially of material i.e. mass and invested labour. Therefore we can write:

$$C = M + W$$

From classical physics it is known that work is the same as energy W. If, hence $M = E$ and $W = E$, then capital $C = E$ also.

In words:

Capital is accumulated energy.

The fluctuation of capital must therefore follow the laws of energy transmission, which occurs in oscillations. The quantity of the transmitted energy is expressed with the equation:

$$E = h \cdot \vartheta \quad \text{where } h \text{ — Planck's constant} \\ 6,55 \cdot 10^{-27} \text{ erg sec.} \\ \vartheta \text{ — frequency}$$

At low quantum numbers we have sudden emissions of energy due to single orbital jumps of electrons, at high quantum numbers the energy stream of the sum of a nearly infinite number of jumps

appears continuous and we shift to the laws of classical physics. In any case we can state:

Every property-energy transfer possesses also an oscillational character.

If we now apply these two facts to marxism and dialectical materialism respectively (thesis-antithesis-synthesis; thesis etc. (it will immediately become obvious that we are observing nothing but a verbal-philosophical description of a physical event, which is the transfer of energy by oscillations.

In this light the internal contradictions of social systems appear to us as uneven energy accumulations. Instead of talking about »class struggle« we can discuss the distribution and tendency for balance of energy charges, i.e. the equalisation of differences in energy potential.

Therefore we can state that the expression »class struggle« is an old fashioned formulation. More correct would be »The balancing of proprietarial potential differences« or, in short »Property-energy equalisation«.

Basic suppositions of the »Oscillational Hypothesis« are the conclusions of the Quantum Theory, which completes the classical Theory of Bohr-Sommerfeld, as also the Classical Mechanics. For large enough quantum values the new Quantum Mechanics (De Broglie's Wave Mechanics, the Matrix Method of Heisenberg and the Operator Method of Dirac and Jordan) merges with the classical Theory of Quanta; for still larger values merges with Classical Mechanics.

The experiments have proven that not only electrons and nuclear particles, but also the whole atoms and even molecules produce the typical oscillational diffraction pattern. Oscillation and corpuscularity are not mutually contradictory, they are in a certain sense symbolical as both phenomena do not exist independently one from another, but they are only two different aspects of the same reality.

Our brain is so adjusted to the concepts of the classical physics, valid in the macrocosmical environment, which formed us, that it appears very strange to us if a thing presents itself in two manners simultaneously, i.e. possesses a double nature. Yet till now the science has not found an exception to the Heisenberg's Uncertainty Principle, which has been quantitatively confirmed in every imaginable experiment. This principle, however, is based upon the above mentioned dualism of de Broglie, further developed by Schrödinger.

Therefore the assumption of the »Oscillational Hypothesis«, that Dialectical Materialism is really a description of an oscillational phenomena, appearing in relationships between the classes of society, bearers of the proprietarial energetical charge, is soundly based. This oscillation (thesis, antithesis, synthesis) is the final, visible consequence of a nearly infinite sum of influences of an extremely great number of microoscillations, conditioned by time and space. It could be described also as pulsation of a great number of wavelike superpositions. Similarly, but only in one plane is the sea surface permanently covered by waves, which also result from influences from various fac-

tors, acting on the surface from all directions. As great masses are involved, the Uncertainty Principle disappears ($de \cdot dt = \frac{h}{m}$) and Huygen's classical mechanics is applied.

From the equation $E = h \cdot \partial$ we can see that the frequency f of qualitative changes in society is directly proportional to the accumulations of the proprietarial charge, which includes the means of production and raw materials as well. As $\partial = T$ and $E = \frac{1}{T} \cdot h$, we can also say that in general with an increase of the quantity of means of production, the time T required for qualitative changes in society decreases.

If we multiply and divide the equation $E = h \cdot \partial$ with the same number » k « on the right hand side, the value of the equation will not be changed. For this operation we can choose such a » k «, that $\partial \cdot k = \partial_1$, $\partial_1 \cdot k = \partial_2$ and $\partial_{(n-1)} \cdot k = \partial_n$ respectively. So we obtain $E = h \cdot \frac{\partial \cdot k}{k}$ i.e. $E = h \cdot \frac{\partial_1}{k}$: $E_1 = h \cdot \partial_1$, where $E_1 = E \cdot k$.

$\partial_1 \dots \partial_n$ are the new frequencies of qualitative changes in a society. In general we can write $E_n = h \cdot \partial_n$, or $\frac{E_n}{h \cdot \partial_n} = 1$.

The value » k «, however, is a function of several variables, resulting from different space-time conditions and mutual interactions of singular economical units. This function may be possible to determine on the basis of as large as possible number of data about the proprietarial energy loading over a certain period and for selected economical units. This task, however, is a future project. The present microprocessing capacity is still inadequate and too expensive for such a comprehensive analysis.

If we go back to the equation $\frac{E_n}{h \cdot \partial_n} = 1$, respectively $\frac{E_1}{h} \cdot T_1 = 1$, we may put down a new statement: »The products of the quantity of property energy and the time needed for qualitative changes in a society, divided by Planck's number is constant.«

The equation can also be written in the form $\frac{n \cdot E}{h} \cdot \frac{T_1}{n} = 1$. If the quantity of the means of production will be n -times increased, the the time interval required for qualitative change in society will be n -times shorter. As $1 = i^4$,

follows $\frac{E_n}{h \cdot \partial_n} = i^4$.

This way we have come nearer to the basic starting point of Heisenberg $qp - pq = \frac{i \cdot h}{2}$, from which the authors Born, Jordan, Dirac and Schrödinger deduced their energy equations.

$$qp - pq = \frac{i \cdot h \cdot \partial \cdot 1}{2\pi \partial} , \frac{1}{2\pi \partial} = k$$

$$qp - pq = i \cdot h \cdot \partial \cdot k \quad qp - pq = E$$

$$\frac{qp - pq}{i \cdot h \cdot \partial} = k \quad \text{and} \quad \frac{E}{i \cdot h \cdot \partial} = k$$

We can immediately note the similarity of the expression to Heisenberg's first equation, if we take into account that the expression $qp - pq$ is only energy expressed in a particular way (with the product of the moment and the coordinates of changing space, curved into itself.) The imaginary number »i« tells us, that we are dealing with a cyclical phenomena, as the powers of »i« occupy only the value +1, -1, +1, -1.

Concerning the expression $qp - pq$ quite a lot has been already discussed and written about. According to the Commutation Law the value of this expression should be zero. Yet it is not like this. The expression takes definite, even if imaginary, values. Our mechanistic logics, shaped by the material world of high quantum values still resists change. Yet till nowadays the Dirac's supposition has not been disproved. It seems, that the Commutation Law is not valid in the world of basic particles and at present it will be necessary to get accustomed to the fact, that our leninistically solid, material world is based on »unlogical« nearly »mystical« conceptions, such as the present one and the above mentioned double nature of the basical material particles.

Socialistic property is the foundation for a common standard of living, the scale for measuring the development of a certain economic unit and a condition for prosperity in the broadest sense. What sets it apart from private property is that it is governed by several physical or legal persons. In contemporary more advanced social systems, the closest to this are the basic resources of united labour organisations on the one side of the development trend and Swedish, Swiss and German cooperatives on the other.

This property should in principle be distributed among a greater number of producers by means of shares, bonds, or in other similar ways. Only the income from these shares can be added to the private property of the member-producers, therefore socialistic property can already be considered as property with social character and influence. If it is not shared and if the committee of shareholders does not control the activities of the organisation, special measures have to be taken in the form of public social control so that property does not come under the control of narrow, sometimes even mafia-like groups in certain organisations of united labour.

Common property is that part of the accumulated energy of an economic unit, which already by its nature requires a centralized administration as well as those resources of energy and means of production, which would in the form of socialistic energy, enable its owners to reach monopolistic position. (Transport in part, postal service, mining, education, church property (cathedrals etc.))

The boundaries between all three types of property are not sharp, the transition is not effected by a jump, but may be considered continuous, as we are dealing with very high quantities of energy. Proprietary right passes from personal ownership over collective ownership of socialistic property to the administration at common property.

The approximate upper limit of private ownership lies there, where its income would amount to more than the average income of an average member of the economic unit. With the common increase of means of production this income increases, and in proportion with it the upper limit of private property also increases.

4.) The natural transfer of the proprietary loading.

In nature we can observe many examples of the equalising of potential differences of energy. Let us consider only three of them; one from hydraulics, one from mechanics and one from electrotechnics.

If at some place the stream of water is stopped either due to a landslide or by an artificial dam, the water level behind the obstacle will rise. The accumulated water has a potential energy of $E = m \cdot g \cdot h$. Due to the increase in the water level behind the dam the pressure $p = \gamma \cdot h$ on the dam rises, until the dam breaks and the water rushes into the valley. If this valley has no outlet with a great enough transitional capacity, if it is hence, to a certain extent a closed system, a contrawave will appear at the end of the valley. This wave would be even higher if we would forcibly accelerate the out flow of water from behind the dam.

In the field of mechanics we can imagine a simple pendulum. If it is declined from its position of equilibrium it possesses the potential energy $E_p = m \cdot g \cdot h$. When released, it will sway towards the position of equilibrium and even over it. If we would forcibly push the pendulum downwards it would rise even higher than usual on the other side. To bring the pendulum into a position of equilibrium we have to lower it slowly, otherwise it will gain new potential energy on the other side.

The third example: We fill a condenser with electrical energy. As we raise the voltage, more energy will accumulate in the condenser. If we then suddenly release this energy into a closed network a high voltage wave will appear at the end of the network.

To achieve a gradual discharge and in order to prevent the peak tension at the end of the network, we have to build in a resistance and release the energy by degrees.

We have an analogous effect at the equalisation of proprietary potential differences. For if we permit the creation of a high proprietary potential difference and there finally, inevitably, comes the »destruction of the dam« in a closed system, a new accumulation will be created.

After a successfully performed proletarian revolution, prof. Marx anticipated a classless society. But such a society can not be achieved by performing an accelerated, enforced revolution.

In a closed system — which the regional and

world economic unit certainly is a new Djilas's class always appears.

By promoting revolution, we in essence only accelerate the natural process of balancing of potential differences. From the scientific point of view, ultimate conservatism (raising and strengthening the dam, to preserve the status quo (and extreme revolutionarity) the enforced release and conveyance of proprietarial energy) have the same effect: conditions for a stationary oscillation of the proprietarial energy of a closed economic unit will be created; this is a kind of historic »perpetuum mobile« always creating new Djilas's classes: The feudal class in slavery, the bourgeois class in the feudal, the workers class in the capitalistic and the proletarian intelligentsia in the bureaucratised socialistic system.

Illustrated with the help of Schrödinger's wave equation:

Every potential difference of energy tends towards equalisation. »The privileged« squares with particularly high proprietarial loadings consciously wish to prevent the equalisation of the energy and therefore in accordance with their natural, inherent tendency for the accumulation of energy, create around themselves a barrier; in this way they isolate themselves from others. (In daily life this barrier is called legislation, which is always discriminatory, it always protects the ruling class and enables exploitation).

When the potential difference has increased to a certain limit, the energy starts to break the artificial barrier, which can roughly be compared to the discharge of electricity.

It has been stated in the previous chapter, that any energy transfer occurs in the form of oscillations. The people-squares who trigger the process of discharge or destruction of the barrier, are the so-called »revolutionary forces«. When the discharge — the revolution — has finished, the process of accumulation begins anew on the »revolutionary squares« and so a new potential differences is created. Professor Marx described this process with the philosophic expression »internal contradiction«. A new class has been established.

It has also been stated that until now no revolution has managed to create a classless society i.e. looking from the standpoint of physics, a society of squares with a more or less equalized proprietarial loading and that the reason for this is to be found in the enforced levelling of potential differences, which always causes the concentration of energy on another receptor. This concentration is once again followed by lowering of the potential difference and a concentration in a third place.

In this way, a continuous, oscillating stream of energy has been established in our closed system. A comparison can be made with the oscillation of an oscillatory particle (wavicle) within the boundaries of a closed system according to Schrödinger:

The equation of a travelling wave is given by the function ψ :

$$\psi_1 = A_1 \cos 2\pi \left(\frac{x}{\lambda} - \vartheta \cdot t \right)$$

With the superposition of the same kind of monochromatic wave ψ_2 with the opposite direction, we get so-called stationary oscillation, given by the equation:

$$\psi = \psi_1 + \psi_2 = A \cos \left(\frac{2\pi x}{\lambda} \right) \cos (2\pi \nu \cdot t) \quad (1.)$$

The product of the first two factors represents the spacial dependency, the third factor $\cos (2\pi \nu t)$ is the dependency on time t .

By further operations and by introducing the expressions for kinetic energy $E = 1/2 m v^2$ and linear moment $p = m \cdot \vartheta$ as well as the expressions representing the dependence of energy on frequency ($E = h \cdot \vartheta$) and of moment on wave length ($p = h/\lambda$), Schrödinger got with the partial derivation twice, of the function ψ after x the expression: $d^2\psi/dx^2 = - (2\pi/\lambda)^2 \psi = - (p^2/h^2) \psi$ (2.)

Here he considers only the space-dependent part $A \cos (2\pi \cdot x/\lambda)$.

Most important for our oscillation of social development is Schrödinger's supposition that the expression 1.) is valid also if the »wavicle« is under the influence of potential energy i.e. in our case of proprietarial potential energy.

In further deductions, and taking into account the influence of the potential energy, Schrödinger comes to the final expression:

$$\frac{h^2}{2m} \cdot \frac{d^2\psi}{dx^2} + (E - v)\psi = 0 \quad (3.)$$

This is well-known, one-dimensional equation, independent of time.

We also know, that according to the theory of relativity, and other theories the world in which we live is four or even more dimensional. Therefore we can not be satisfied with the final form of Schrödinger's equation and must make a step further.

We have to start from the supposition that at the fluctuation of proprietarial energy we are not dealing with the superimposition of two oscillation, but with the superimposition of many wave functions, crossing each other under various angles of impact.

Further, we cannot and should not neglect the influence of the time-dependent factor. From the theory of relativity follows, that if we live in a finite, curved into itself space-time continuum, it is necessary to extend the form of Schrödinger's equation to the additional dimension of time. In this way we can approach more closely the picture of the space-time (conditioned) pulsation, which results from the interaction (superimposition) of wave functions.

To get the three-dinemsional equation we have to substitute

$d^2\psi/dx^2 z (d^2\psi/dx^2 + d^2\psi/dy^2 + d^2\psi/dz^2)$ i.e. derivate the the function twice over all three dinemsions x , y and z .

$$\frac{h^2}{2m} \left(\frac{d^2\psi}{dx^2} + \frac{d\psi}{dy^2} + \frac{d^2\psi}{dz^2} + \frac{d^2\psi}{dw^2} \right) + (E - \vartheta)\psi = 0$$

$$\frac{h^2 \vartheta A}{2m} + (E - \vartheta)\psi = 0, \text{ kjer je } E = 1/2 m v^2 = \frac{p^2}{2m}$$

$$\psi = \psi_1 + \psi_2$$

The solution of Schrödinger's second degree equations is very difficult. Mathematicians have so far solved only a few. And these were for them simpler cases. But for our purpose the proof that also the propriety and proprietarial relationships belong to the same physical world which consists of a sum of corpuscles, presenting their double nature either as the smallest parts of nucleus or as molecules of materia, is sufficient. To a certain extent it is possible to describe this concept with the help of mathematics and thus to create a common basis for only one, generally valid system of proprietarial relationship. More concise and exact formulations will sooner or later replace the present mountains of verbal matter.

In this place it should be also mentioned that quite recently the experiments confirmed the oscillational nature of gravitation, as it has been supposed by Einstein. As gravitation is an oscillational

phenomena, yet we do not perceive it in this sense, so the fluctuation of the proprietarial energy also, (described verbally with Thesis — antithesis — synthesis), is an oscillation; even if this fact is not perceptible at first sight.

Between the relationship: material body versus material body (this relationship is expressed in the Law of Gravitation) and proprietarial charge (i.e. materia including invested labour) versus the material bearers of this proprietarial charge, exists an analogy. The difference is in that the material bearers of the proprietarial charge possess the **consciousness**, with which they can influence the intensity and action of the forces of attraction and thus essentially regulate the mode of transfer.

The present interpretation of Dialectical Materialism is not in confrontation with the principles of Christian or with Humanistic ethics in general.

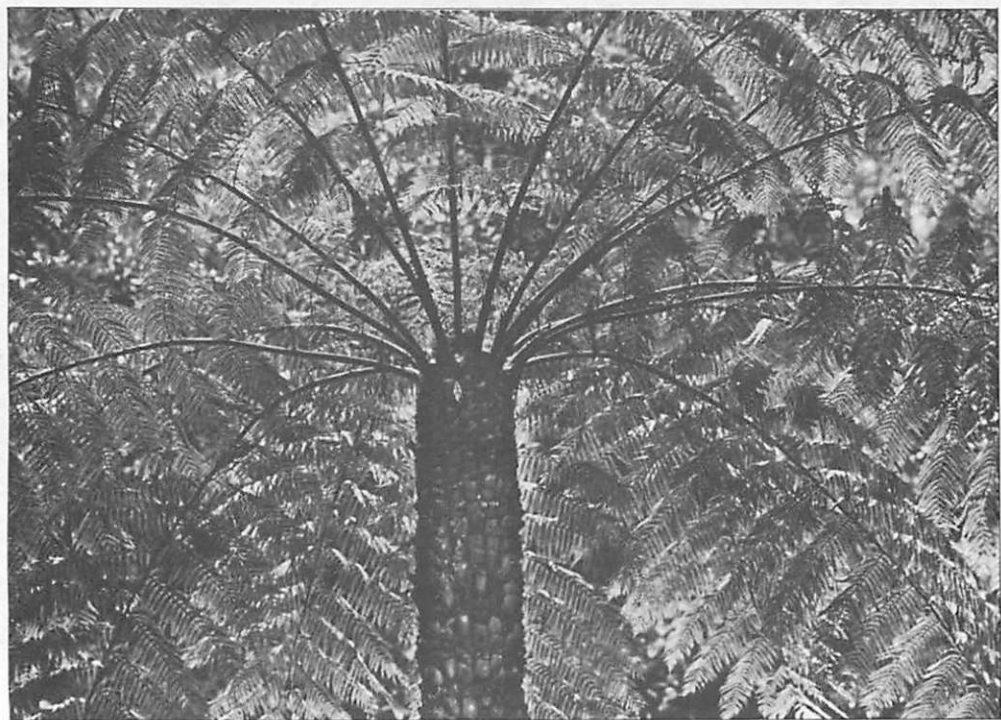
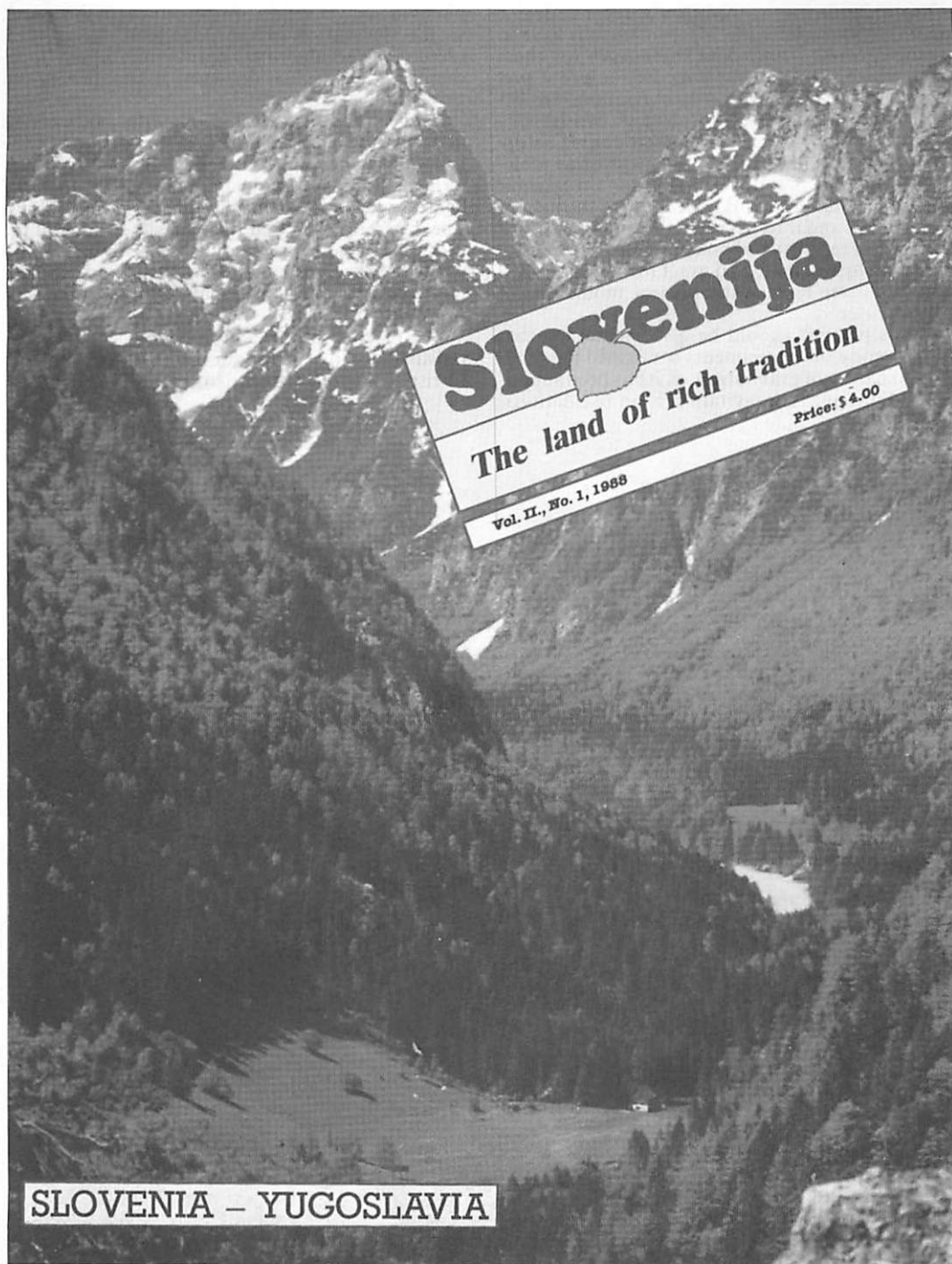

Foto: Karlo Pesjak

SLOVENIA – YUGOSLAVIA

Bring Slovenia to Your Home

The new quarterly magazine of Slovenia! You may order it on the following address: Slovenska izseljenska matica, 61000 Ljubljana, Cankarjeva 1, Slovenia-Yugoslavia

RODNA GRUDA

revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes Abroad
Revista para los Eslovenos por el mundo
Revue pour les Slovenes dans le monde

RODNA GRUDA je ilustrirana mesečna revija v lepem barvnem tisku, ki jo prejemajo številni slovenski rojaki v 42 državah po vsem svetu.

RODNA GRUDA je revija, ki pomaga Slovincem na tujem vzdrževati nenehne žive stike s staro domovino.

RODNA GRUDA je revija, ki vam pomaga odkrivati, kdo smo Slovenci, kaj pomenimo v svetu, kje so naše korenine.

RODNA GRUDA je revija za vse, ki imajo radi Slovenijo, svojo rojstno domovino ali domovino svojih prednikov.

RODNA GRUDA
61001 Ljubljana, Cankarjeva 1-II,
p. p. 169, Slovenija — Jugoslavija

Celoletna naročnina vključno z letalsko poštnino znaša v tujih valutah: U.S.A. 15 \$, Kanada 20 \$, Avstralija 23 \$, ZR Nemčija 25 DM in enakovrednost za druge države.

Prosimo, uvrstite me med redne naročnike revije RODNA GRUDA!

I wish to subscribe to the magazine RODNA GRUDA!

Ime in priimek

Name

Naslov

Adress

Kraj

City

Poštna številka

Postal Code

Država

State

Podpis

Signed
